

RAPORT

**DE ANALIZĂ A COMPATIBILITĂȚII
LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA CU
PREVEDERILE CONVENȚIEI CONSILIULUI
EUROPEI PRIVIND PREVENIREA ȘI
COMBATEREA VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA
FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI DOMESTICE**

Cuprins

Introducere	5
Capitolul I – Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale	7
Articolul 3 – Definiții	7
Articolul 4 – Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare	10
Articolul 5 – Obligațiile statului și diligența cuvenită.....	15
Articolul 6 – Politici sensibile la dimensiunea de gen	19
Capitolul II – Politici integrate și colectarea datelor	23
Articolul 7 – Politici cuprinzătoare și coordonate.....	23
Articolul 8 – Resurse financiare.....	43
Articolul 9 – Organizațiile neguvernamentale și societatea civilă.....	46
Articolul 10 – Organismul coordonator	48
Articolul 11 – Colectarea datelor și cercetarea.....	50
Capitolul III. Prevenire	57
Articolul 12. Obligații generale	57
Articolul 13. Creșterea gradului de conștientizare	63
Articolul 14. Educație.....	65
Articolul 15. Formarea profesioniștilor	67
Articolul 16. Intervenția preventivă și programele de tratament.....	70
Articolul 17. Participarea sectorului privat și a mass-media	74
Capitolul IV. Protecție și sprijin.....	77
Articolul 18. Obligații generale	77
Articolul 19. Informare.....	81
Articolul 20. Servicii generale și de sprijin.....	84
Articolul 21. Asistență în plângerile individuale/colective	86
Articolul 22. Servicii de sprijin specializat	87
Articolul 23. Adăposturi	89
Articolul 24. Linii telefonice de urgență.....	92
Articolul 25. Sprijin pentru victimele violenței sexuale	92
Articolul 26. Protecție și asistență pentru martorii copii.....	94
Articolul 27. Raportare.....	97
Articolul 28. Raportarea de către profesioniști	98
Articolul 29. Procese și despăgubiri civile	102
Articolul 30. Compensație	104
Articolul 31. Custodie, drepturi de vizitare și siguranță	105

Capitolul V – Dreptul material.....	115
B. Dreptul penal	115
Articolul 33. Violența psihologică	115
Articolul 34. Urmărire	124
Articolul 35. Violența fizică	131
Articolul 36. Violența sexuală, inclusiv violul	135
Articolul 37 – Căsătoria forțată	138
Articolul 38 – Mutilarea genitală a femeilor	140
Articolul 39 – Avortul forțat și sterilizarea forțată.....	141
Articolul 40 – Hărțuirea sexuală.....	146
Articolul 41 – Înlesnirea sau complicitatea și tentativa	149
Articolul 42 – Justificări inacceptabile pentru infracțiuni, inclusiv infracțiunile comise în numele așa-numitei „onoare”	149
Articolul 43 – Aplicarea infracțiunilor.....	150
Articolul 44 – Jurisdicție.....	153
Articolul 45 – Sancțiuni și măsuri.....	155
Articolul 46 – Circumstanțe agravante	162
Articolul 47 – Sentințe pronunțate de altă Parte.....	166
Articolul 48 – Interzicerea proceselor sau a stabilirii sentinței pe calea rezolvării extrajudiciare obligatorii a litigiilor	167
 Capitolul VI – Investigație, urmărire judiciară, legislație procedurală și măsuri de protecție	 169
Articolul 49 – Obligații generale	169
Articolul 50 – Răspunsul imediat, prevenire și protecție	176
Articolul 51 – Evaluarea riscurilor și managementul riscurilor	183
Articolul 52 – Ordine de interdicție de urgență	185
Articolul 53 – Ordinele de restricție sau de protecție	186
Articolul 54 – Investigații și dovezi.....	201
Articolul 55 – Procedurile ex parte și ex officio.....	202
Articolul 56 – Măsuri de protecție	203
Articolul 57 – Asistența judiciară.....	214
Articolul 58 – Termenul de prescripție	217
 Capitolul VII - Migrație și azil.....	 220
Articolul 59 - Statutul reședinței.....	220
Articolul 60 – Cereri de azil bazate pe gen.....	224
Articolul 61 – Nereturnarea	228
 Anexa 1: Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative	 231

Introducere

Violența împotriva femeilor este o încălcare gravă a drepturilor omului și o consecință a inegalității de gen în Republica Moldova. Studiul „Bunăstarea și siguranța femeilor”, elaborat de către OSCE în anul 2019, relevă faptul că, în Republica Moldova, circa 73% dintre femei au fost supuse cel puțin unei forme de violență din partea partenerului intim, la un moment dat în viață. Violența psihologică este cea mai răspândită formă de violență – 71%, fiind urmată de cea fizică – 33%, ceea ce este mult peste media UE. Studiul OSCE a constatat că în Republica Moldova, violența în familie este un fenomen frecvent, iar impactul violenței poate fi grav și de lungă durată. Peste jumătate (55%) din femeile din Republica Moldova – de patru ori mai mult decât în UE (14%) – consideră violența în familie drept o chestiune privată care trebuie soluționată în cadrul familiei. Aceste stereotipuri și prejudecăți, întărite de prieteni, rude, reprezentanți ai diferitelor autorități, perpetuate de instituții religioase, determină femeile să sufere în tăcere. Numărul femeilor care raportează la poliție actele de violență din partea partenerului actual este foarte mic în Republica Moldova – 8,4%. De cele mai multe ori, femeile nu cred că raportarea experiențelor de violență le-ar oferi protecție. În opinia victimelor, chiar și atunci când violența este raportată, efectele de la aducerea agresorului în fața justiției și pedepsele aplicate sunt discutabile.

Analogic situației din mediul obișnuit de viață, femeile și fetele se confruntă frecvent cu violența în mediul online. Limbajul sexist, hărțuirea, persecuția sunt printre mijloacele des folosite în privința femeilor și fetelor pe rețelele publice de comunicare. Experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt amplificate de tehnologia utilizată în mediile online și dispozitivele digitale. Acestea permit perpetuarea violenței împotriva femeilor din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare și a conținutului de ură. Violența facilitată de tehnologie se manifestă în toate formele de violență față de femei, iar în sfera domestică, face parte dintr-un continuum de acte de violență. Tot mai multe femei victime sunt urmărite de parteneri/foștii parteneri, ceea ce este un alt mod de a exercita violența. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora, are implicații nefavorabile pentru drepturile de participare online ale femeilor.

Prevenirea și combaterea actelor de discriminare, care se pot manifesta, inclusiv prin orice forme de violență de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică, constituie obiect de reglementare a multor acte internaționale și europene. Recunoscând faptul că, în mediul social, femeile sunt expuse unui risc mai mare de violență de gen decât bărbații, că violența domestică afectează femeile

în mod disproporționat, Consiliul Europei a adoptat, la 11 mai 2011, Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Convenția de la Istanbul este primul document comprehensiv, din punct de vedere juridic, la nivel european, pentru prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor. Convenția obligă la măsuri eficiente de asistență și protecție a victimelor violenței, de urmărire în justiție și aplicare a pedepselor descurajante agresorilor.

Prin Legea nr. 144/2021¹, Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul, astfel demonstrând importanța pe care o atribuie problematicii de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie și asumarea angajamentului ferm de realizare a măsurilor necesare în acest sens. Din data de 1 mai 2022, Republica Moldova, în calitate de Înaltă Parte, a fost inclusă în procedura de evaluare.

La 26 octombrie 2023, GREVIO a adoptat Raportul de evaluare de referință privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul². Raportul este rezultatul primei proceduri de evaluare (de referință) efectuate în privința Republicii Moldova (în continuare – Raportul GREVIO de evaluare). Evaluarea de referință se concentrează pe măsurile luate în legătură cu „toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, care afectează femeile în mod disproporționat” și include concluzii și recomandări.

Prezentul Studiu își propune să elucideze compatibilitatea cadrului legislativ național cu cerințele Convenției de la Istanbul, inclusiv prin prisma recomandărilor din Raportul GREVIO de evaluare, Recomandării Generale nr. 1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor și Raportului Direcției generale juridice a Parlamentului Republicii Moldova de evaluare ex-post juridică a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

Raportul prezent de analiză a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) se înscrie în seria de analize efectuate de Centrul de Drept al Femeilor de-a lungul anilor. Astfel, primul raport de analiză a fost efectuat în 2013, al doilea – în 2019 și ediția prezentă – în 2024, urmare a ratificării Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova în octombrie 2021 și a Raportului GREVIO de evaluare de referință privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul. La fel, elaborarea acestui raport de compatibilitate a cadrului normativ cu standardele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv pe dimensiune digitală, face parte din Programul Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie, adoptat prin HG nr. 332 din 31.05.2023, acțiunea 4.2.2 din Planul de Acțiuni 2023-2027³.

Elaborarea raportului a fost posibilă datorită contribuției financiare a oficiului UNFPA din Moldova, UNDP Moldova, cu suportul Suediei, și expertizei din partea oficiului Consiliului Europei în Moldova, la solicitarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

Aducem mulțumiri echipei de autori care au lucrat la raport:

- Iurie Perevoznic, expert național, Centrul de Drept al Femeilor
- Arina Țurcanu-Donțu, expertă națională, Centrul de Drept al Femeilor
- Angelina Zaporojan-Pîrgari, expertă națională, lideră de echipă, directoare executivă, Centrul de Drept al Femeilor.

¹ www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro,

² Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

³ HG nr. 332 din 31.05.2023 cu privire la aprobarea Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138005&lang=ro

CAPITOLUL I

Scopuri, definiții, egalitate și nediscriminare, obligații generale

Articolul 3 ● Definiții

În scopul prezentei Convenții:

- a. „violența împotriva femeilor” este înțeleasă drept o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și va însemna toate acțiunile de violență de gen care rezultă în, sau care sunt probabile a rezulta în, vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau deprivarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată;
- b. „violența domestică” va însemna toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima;
- c. „gen” va însemna rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați;
- d. „violența de gen împotriva femeilor” va însemna violența care este direcționată împotriva unei femei pentru că ea este o femeie sau care afectează femeile în mod disproporționat;
- e. „victimă” va însemna orice persoană fizică, care este supusă comportamentului specificat la punctele a și b;
- f. „femeile” includ fetele cu vârsta până în 18 ani.

Includerea noțiunilor într-un act normativ are drept obiectiv elucidarea conceptelor în cuprinsul întregului act, în vederea excluderii ambiguităților, contradicțiilor sau a îndoielilor cu privire la semnificația noțiunii.

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) definește noțiunile „*violența împotriva femeilor*”, „*violența în familie*”, „*gen*”, „*violența de gen împotriva femeilor*”, „*victimă*”, „*femeile*” în vederea indicării semnificației acestora.

Potrivit prevederilor art. 54 alin. (4) din Legea cu privire la actele normative⁴, [...] *În cazul în care se impune utilizarea unor noțiuni sau termeni consacrați din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte ori din legislația Uniunii Europene, în proiect se asigură corespunderea acestora termenilor sau, respectiv, noțiunilor consacrate din legislația națională. [...].*

Cadrul legislativ al Republicii Moldova oferă definiția „*violența împotriva femeilor*” în Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁵. În redacția inițială și o anumită perioadă după adoptare, Legea nr. 45/2007 nu prevedea noțiunea „*violența împotriva femeilor*”, deși, conform amendamentelor operate prin Legea nr. 196/2016, preambulul legii evoca expres că violența în familie afectează femeile în mod disproporționat. Ulterior, prin Legea nr. 113/2020 pentru modificarea unor acte normative⁶ au fost incluse în art. 2 din Legea nr. 45/2007 noțiunile „*violență împotriva femeilor*”, „*victimă-adult*”, „*victimă-copil*”.

Având în vedere recomandările din Raportul GREVIO de evaluare, inclusiv despre necesitatea de a îmbunătăți implementarea Convenției de la Istanbul în ceea ce privește toate formele de violență împotriva femeilor acoperite de Convenție, precum și faptul că, la nivel european, este promovată aplicarea politicilor consolidate de prevenire a violenței împotriva femeilor, urmărind coroborarea cu Directiva UE a Parlamentului European și a Consiliului UE privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice⁷, adoptată la 24 aprilie 2024, prin Legea RM nr. 231 din 31.07.2024 pentru modificarea Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (Legea nr. 231/2024)⁸, au fost operate un șir de modificări și completări în Legea nr. 45/2007, începând cu modificarea denumirii legii în – „*Lege cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie*”. Modificările adoptate au extins obiectul de reglementare al Legii nr. 45/2007 asupra prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență împotriva femeilor, acoperite de Convenția de la Istanbul.

Noțiunile menționate mai sus au fost expuse în redacție nouă, cu următorul cuprins:

- „*violență împotriva femeilor* – act/acte de violență bazat/bazate pe gen, care cauzează sau poate/pot cauza femeii/femeilor vătămare sau suferință fizică, sexuală ori psihologică, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, forțarea sau privarea arbitrară de libertate, comis/comise în sfera publică ori cea privată;
- *victimă-adult* – persoană adultă care a fost supusă actelor de violență împotriva femeilor și/sau actelor de violență în familie;
- *victimă-copil* – persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și care a fost supusă ori a fost martoră la acte de violență împotriva femeilor și/sau la acte de violență în familie”.

Articolul 2 al Legii nr. 45/2007 conține și definiția „*violența în familie*” – acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către

⁴ Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative // M.O. nr.7–17 din 12.01.2018, art. 34.

⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141510&lang=ro.

⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122517&lang=ro.

⁷ DIRECTIVA (UE) 2024/1385 A Parlamentului European și a Consiliului din 14 mai 2024 privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L din 24.05.2024. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=Oj:L:202401385>.

⁸ Monitorul Oficial nr. 355-357 din 15.08.2024, art.561.

un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral.

Definiția violenței în familie din Legea nr. 45/2007, în coroborare cu termenul „*membri de familie*” din aceeași lege, asigură corespunderea cu norma și spiritul Convenției de la Istanbul privitor la domiciliul și statutul, inclusiv matrimonial, al subiecților actelor de violență (cu atât mai mult că propunerea de revizuire a noțiunii „*membri de familie*”, formulată în prezentul studiu, urmărește să extindă incidența acestei norme pentru un cerc mai larg de persoane).

Noțiunea „*gen*” din Convenția de la Istanbul este preluată în redacția noțiunii „*gender*” din art. 2 al Legii nr. 5/2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați⁹, prin care se înțelege aspectul social al relațiilor dintre femei și bărbați, care se manifestă în toate sferele vieții.

Constatând că violența împotriva femeilor comisă în sfera digitală este o problemă globală din ce în ce mai răspândită, cu consecințe mult prea grave, Grupul de experți în intervenția contra violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (GREVIO), abilitat să monitorizeze implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, a decis să consacre prima Recomandare Generală dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice¹⁰ (în continuare – Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO).

Potrivit estimărilor GREVIO, actele de violență, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, au un grad sporit de pericol social. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii informațiilor și imaginilor dăunătoare. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are un impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora. Lucrurile pot lua o nouă dimensiune, cu impact psihic și fizic de-a dreptul devastator, în cazul în care actualii sau foștii parteneri sunt în posesia imaginilor intime ale victimei sau abuzatorul utilizează tehnologia pentru a controla mișcările victimei etc. GREVIO reiterează, în spiritul Convenției de la Istanbul, recunoașterea violenței și abuzului comise împotriva femeilor în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței împotriva femeilor în regim offline, ambele tipuri în măsură să aducă atingere integrității și echilibrului psihologic al persoanei, și care necesită, în aceeași măsură, un răspuns holistic. Fără asigurarea unor garanții de protecție a victimelor violenței de gen, inclusiv a violenței în familie și pe dimensiunea digitală, eforturile depuse la nivel național de implementare a Convenției de la Istanbul vor purta amprenta unor abordări fragmentare și incomplete, respectiv vor fi mai puțin eficiente.

În vederea implementării Recomandării Generale nr.1 GREVIO, care urmărește promovarea instrumentelor eficiente și pe domeniul de prevenire și combatere a violenței în familie, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice, considerăm binevenite modificări și completări la Legea nr. 45/2007 pentru îmbunătățirea calității acesteia.

Realizarea acestui obiectiv dictează necesitatea revizuirii unor noțiuni din art. 2 al Legii nr. 45/2007, după cum urmează.

⁹ Legea nr. 5/2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați // M.O. nr. 47–50 din 24.03.2006, art. 200.

¹⁰ Adoptată la 20 octombrie 2021.

■ Modificări propuse:

- noțiunea „violență în familie”, după sintagma „membru al aceleiași familii”, se completează cu sintagma „*inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*”;
- noțiunea „violență împotriva femeilor”, după sintagma „/bazate pe gen”, se completează cu sintagma „, *inclusiv în dimensiune digitală*”;
- în continuare, pentru o mai bună înțelegere și aplicare a textului legii, totodată asigurând transpunerea expresiilor utilizate în Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO, norma se completează cu noțiunea „*dimensiunea digitală a violenței*”, în următoarea redacție:
 - ✓ „*dimensiunea digitală a violenței – acte de violență comise cu utilizarea sau rezultate din utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice*”;
 - ✓ noțiunea „situație de criză/situație critică”, după sintagma „totalitate a circumstanțelor”, se completează cu sintagma „, *inclusiv pe dimensiune digitală*”.

Considerăm că propunerile formulate și noțiunile noi incluse în Legea nr. 45/2007 corespund condițiilor de racordare la definițiile cuprinse în Convenția de la Istanbul, înțelese în spiritul Recomandării Generale nr. 1 GREVIO.

Articolul 4 ● Drepturi fundamentale, egalitate și nediscriminare

1. *Părțile vor lua măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a promova și proteja dreptul tuturor, în special al femeilor, de a trăi fără violență atât în sfera publică, cât și în cea privată.*
2. *Părțile condamnă toate formele de discriminare împotriva femeilor și iau, fără întârziere, măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a o preveni, în special prin:*
 - ✓ *încorporarea în constituțiile lor naționale sau în altă legislație corespunzătoare a principiului egalității între femei și bărbați și asigurând realizarea practică a acestui principiu;*
 - ✓ *interzicerea discriminării împotriva femeilor, inclusiv prin utilizarea sancțiunilor, acolo unde este cazul;*
 - ✓ *abrogarea legilor și a practicilor care discriminează împotriva femeilor.*
3. *Implementarea dispozițiilor prezentei Convenții de către Părți, în special măsurile de protejare a drepturilor victimelor, vor fi asigurate fără discriminare din orice motiv, cum ar fi sexul, genul, rasa, culoarea, limba, religia, politic sau altă opinie, origine națională sau socială, asocierea cu o minoritate națională, proprietatea, nașterea, orientarea sexuală, identitatea de gen, vârsta, starea sănătății, dizabilitatea, starea civilă, statutul de emigrant sau de refugiat, sau alt statut.*
4. *Măsuri speciale, care sunt necesare pentru a preveni sau proteja femeile de violența de gen nu vor fi considerate discriminare în termenii prezentei Convenții.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 4 din Convenția de la Istanbul, GREVIO a salutat eforturile depuse de autoritățile din Republica Moldova pentru îmbunătățirea cadrului instituțional și de politici pentru a accelera eliminarea discriminării

împotriva femeilor și a promovării egalității de gen. Totodată, GREVIO încurajează insistent autoritățile să prevină și să combată violența împotriva femeilor care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersecțională, inclusiv, dar nu numai, femeile cu dizabilități, femeile de etnie romă și femeile din comunitățile rurale; să includă prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor în politicile, măsurile și programele care abordează nevoile specifice ale grupurilor de femei care se confruntă cu discriminarea intersecțională etc.

Constituția Republicii Moldova¹¹ proclamă egalitatea tuturor cetățenilor Republicii Moldova în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului¹².

Cadrul constituțional este dezvoltat de Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității¹³, care este o lege-cadru în materie de prevenire și combatere a discriminării și are drept scop asigurarea egalității tuturor persoanelor implicit și pe baza criteriului de sex. Aspectul novator al acestei legi constă, inclusiv în repartizarea sarcinii probațiunii. Având în vedere dificultățile la dovedirea discriminării, persoanelor afectate li se cere doar să descrie faptele, în baza cărora se poate presupune că a avut loc discriminarea, iar sarcina de a demonstra lipsa discriminării îi revine pârâtului. În spiritul Convenției, precum că nu constituie discriminare măsurile speciale necesare pentru a preveni sau proteja femeile de violența de gen, în Legea cu privire la asigurarea egalității se regăsește noțiunea de „măsuri pozitive”, care înseamnă acțiuni speciale provizorii luate de autoritățile publice în favoarea unei persoane, a unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități. Prin urmare, având în vedere vulnerabilitatea femeilor în societatea noastră, autoritățile pot întreprinde măsuri de politici exclusiv în susținerea acestora. Norma Legii nr. 121/2012, care descrie lista criteriilor, indiferent de apartenență, prin care, persoanelor le este asigurată egalitatea în drepturi și libertăți, este expusă în formulă indicativă și nu limitativă, fapt confirmat prin utilizarea expresiei „sau orice alt criteriu”.

În conformitate cu art. 5 al Legii nr. 121/2012, discriminarea poate fi eliminată, inclusiv prin modalități de prevenire (cu măsuri pozitive de înlăturare a condițiilor dezavantajoase), a oricăror fapte discriminatorii; sancționarea comportamentului discriminatoriu; repararea prejudiciului material și moral cauzat ca urmare a actului de discriminare. Art. 6 din lege prevede în mod expres interzicerea oricărei forme de discriminare, iar promovarea unei politici sau efectuarea unor acțiuni sau inacțiuni care încalcă egalitatea în drepturi a persoanelor trebuie să fie înlăturată și sancționată conform legislației. Totodată, potrivit art. 18 din Legea nr. 121/2012, orice persoană care se consideră victimă a discriminării are dreptul să înainteze o acțiune în instanța de judecată și să solicite: stabilirea faptului încălcării drepturilor sale; interzicerea încălcării în continuare a drepturilor sale; restabilirea situației anterioare încălcării drepturilor sale; repararea prejudiciului material și moral ce i-a fost cauzat, precum și recuperarea cheltuielilor de judecată; declararea nulității actului care a condus la discriminarea sa. Acțiuni în instanța de judecată pentru protecția persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării pot înainta și sindicatele sau asociațiile obștești din domeniul promovării și protecției drepturilor omului.

Principiul oportunităților egale după apartenența de sex reprezintă o componentă importantă a politicii sociale. Respectarea demnității și drepturilor omului, eliminarea discriminării

¹¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro.

¹² Art.16 din Constituția Republicii Moldova.

¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141518&lang=ro

pe bază de sex, ca element indispensabil de realizare a acestor drepturi, sunt absolut necesare într-o societate democratică.

La 9 februarie 2006, a fost adoptată Legea nr. 5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (Legea nr. 5/2006), care are drept scop asigurarea exercitării drepturilor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex. Fiind act normativ special, cu domeniu de reglementare privind prevenirea și eliminarea discriminării exclusiv după criteriul de sex, Legea nr. 5/2006 promovează și pe această dimensiune, mai îngustă în raport cu sfera de aplicare a Legii nr. 121/2012, necesitatea de a accelera obținerea unei egalități reale între femei și bărbați, inclusiv prin acțiuni afirmative. Astfel, art. 5 al Legii nr. 5/2006 stabilește, într-o manieră imperativă, că promovarea unor politici sau efectuarea de acțiuni care nu asigură egalitatea de șanse între femei și bărbați se consideră discriminare și trebuie să fie înlăturate. Discriminarea după criteriul de sex poate fi directă, indirectă, prin asociere sau prin victimizare. Acțiunile care limitează sau exclud sub orice aspect tratarea egală a femeilor și bărbaților se consideră discriminatorii și sunt interzise. Actul juridic cu prevederi discriminatorii se declară nul de către instanța de judecată. Totodată, nu se consideră discriminatorii măsurile de asigurare a unor condiții speciale femeii în perioada sarcinii, lăuziei și alăptării; diferența de tratament din motive care se referă la natura activității profesionale speciale; acțiunile afirmative.

Pentru încălcarea prevederilor legislației în materie de egalitate între femei și bărbați, subiecții raporturilor juridice care au comis acțiuni de discriminare după criteriul de sex poartă răspundere conform legislației¹⁴.

Normele legii materiale se coroborează cu legislația procesuală. Astfel, potrivit art. 2 al Codului de procedură civilă (CPC)¹⁵, nr. 225 din 30.05.2003, procedura de judecare a cauzelor civile în instanțele judecătorești de drept comun este stabilită de Constituția Republicii Moldova, de hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului, de hotărârile Curții Constituționale, de prezentul cod și de alte legi organice. În caz de coliziune între normele Codului și prevederile Constituției Republicii Moldova, se aplică prevederile Constituției, iar în caz de discordanță între normele Codului și cele ale unei alte legi organice, se aplică reglementările legii adoptate ulterior. În corespundere cu art. 85 CPC, scutițiile de taxa de stat și/sau de taxa de timbru sunt prevăzute în pct. 1 al anexei nr. 2 la Legea taxei de stat nr. 213/2023¹⁶. Norma de referință prevede scutirea de taxa de stat în instanțele de judecată a reclamantilor, inclusiv în cauzele de discriminare¹⁷. De asemenea, sunt scutiți de taxa de stat și de taxa de timbru procurorul, autoritățile publice, organizațiile și persoanele fizice care, conform legii, sunt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale altor persoane¹⁸. În acest sens, potrivit art. 73 al Codului de procedură civilă, în cazurile prevăzute de lege, autoritățile publice, organizațiile, persoanele fizice pot adresa în judecată acțiune (cerere) în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane, la cererea acestora, sau în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane fizice. Organele, organizațiile, persoanele fizice care au intentat proces în apărarea intereselor unor alte persoane au drepturi și obligații procedurale de reclamant.

¹⁴ Art.24 din Legea nr.5/2006.

¹⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134478&lang=ro

¹⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142817&lang=ro

¹⁷ Legea taxei de stat nr. 213/2023, anexa nr. 2 pct. 1.1., subpct. 1.1.10.

¹⁸ Legea taxei de stat nr. 213/2023, anexa nr. 2 pct. 1.6.

Concomitent cu mecanismul civil de protecție a victimelor, cadrul juridic național prevede și măsuri cu caracter punitiv pentru comiterea actelor de discriminare după criteriul de sex.

Codul contravențional al Republicii Moldova¹⁹ stabilește pedeapsă contravențională pentru fapte de încălcare a egalității în domeniul muncii²⁰, discriminare în domeniul învățământului²¹, discriminare privind accesul la servicii și bunuri disponibile publicului²², instigare la discriminare²³, victimizare²⁴. Legiuitorul a stabilit că instigare la discriminare reprezintă acțiunile intenționate, îndemnul public, diseminarea informației sau alte forme de informare a publicului, inclusiv prin intermediul mass-mediei, în formă scrisă, desen sau imagine sau prin intermediul unui sistem informatic, îndreptate spre instigarea la discriminare pe motive de prejudecată, excepție fiind discursul sau dezbaterile publice cu o justificare rezonabilă și obiectivă privind probleme de religie, educație, cercetare științifică obiectivă, inclusiv în contextul evenimentelor sau acțiunilor artistice. Prin victimizare se înțelege orice acțiune/inacțiune soldată cu consecințe negative pentru persoana care a depus plângere sau a înaintat acțiune în instanța de judecată în scopul asigurării principiilor egalității și nediscriminării ori în scopul furnizării unor informații, inclusiv a unor mărturii, care se referă la plângerea sau acțiunea înaintată de către o altă persoană. În contextul atribuțiilor de prevenire și combatere a discriminării ale Consiliului pentru egalitate, specificate în Legea nr. 121/2012, și în vederea asigurării condițiilor de exercitare mai eficientă a atribuțiilor funcționale de către Consiliu, legea contravențională stabilește pedeapsă pentru împiedicarea activității Consiliului pentru egalitate²⁵. Constatarea, examinarea și sancționarea faptelor încadrate în dispoziția acestei norme, a fost atribuită în competența Consiliului pentru egalitate²⁶.

În Codul penal al Republicii Moldova²⁷ este prevăzută pedeapsă penală pentru fapte de încălcare a egalității în drepturi a cetățenilor²⁸, inclusiv bazată pe criteriu de sex, săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere; în baza a două sau mai multe criterii; de două sau de mai multe persoane; care a cauzat daune în proporții mari. În calitate de agravante sunt: utilizarea mijloacelor de informare în masă, provocarea decesului ori sinuciderea persoanei.

Totodată, în contextul măsurilor necesare de prevenire și combatere a discriminării intersecționale, trebuie de menționat că, prin Legea nr. 316/2022 pentru modificarea unor acte normative, a fost completată norma art. 201¹ Cod penal cu o agravantă, care stabilește răspundere penală pentru acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, săvârșită cu bună știință asupra unui minor ori asupra unei femei gravide sau profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori unui alt factor.

Privitor la includerea activităților de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor care sunt sau pot fi expuse la discriminare intersecțională, inclusiv în politicile, măsurile și programele care abordează nevoile specifice ale grupurilor de femei care se confruntă cu discriminarea intersecțională, de menționat că, prin Hotărârea Guvernului nr. 203/2023, a fost aprobat Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027²⁹. Programul are la bază promovarea principiului egalității

¹⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139977&lang=ro#

²⁰ Art. 54² Cod contravențional.

²¹ Art. 65¹ Cod contravențional.

²² Art. 71¹ Cod contravențional.

²³ Art. 70¹ Cod contravențional.

²⁴ Art. 70³ Cod contravențional.

²⁵ Art. 71² Cod contravențional.

²⁶ Art. 423⁵ Cod contravențional.

²⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140340&lang=ro.

²⁸ Art. 176 Cod penal.

²⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137409&lang=ro.

de șanse între femei și bărbați, fete și băieți, și [...] reprezintă o abordare pragmatică pentru reducerea riscurilor asociate inechităților sociale, economice, culturale și politice în diferite sectoare ale vieții social-economice și pentru fortificarea acțiunilor de intervenție în scopul de a produce rezultate pozitive, promovând egalitatea de gen ca un drept fundamental. [...] Programul urmărește creșterea în mod semnificativ a nivelului egalității de gen în domenii precum: sănătatea, educația, piața muncii, activitatea de antreprenariat, protecția socială și dezvoltarea locală, asigurând un nivel de ambiție și sustenabilitate, corelat cu necesitățile, așteptările și impedimentele din Republica Moldova în contextul unei egalități și echități veritabile între femei și bărbați, fete și băieți [...], implicând autoritățile administrației publice centrale și locale, organizațiile societății civile, mediul privat, academic și științific în implementarea obiectivelor și acțiunilor cuprinse în Planul de acțiuni și în atingerea rezultatelor scontate [...]. În textul programului, se menționează și despre [...] un decalaj semnificativ între femeile din grupurile social dezavantajate (în acest caz, cu un nivel scăzut de venit și educație, gospodăriile cu persoane cu dizabilități, persoane în etate) și cele din categoriile de femei din grupuri mai favorizate. Pe lângă faptul că, în general, femeile sunt mai implicate în responsabilitățile de îngrijire, ceea ce le afectează activitatea socială, având în vedere acele grupuri de femei care sunt mai expuse la vulnerabilitate, se pare că nivelul scăzut de accesibilitate a infrastructurii, numărul redus de oportunități de participare la nivel local, care să fie aliniate nevoilor lor individuale, precum și nivelul mai mare de privare financiară ar putea fi considerați factori de implicare scăzută în viața socială, care le pot afecta și statutul potențial de marginalizare [...]. În Planul de acțiuni pentru implementarea Programului de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, pe lângă altele, sunt preconizate mai multe studii și analize pe diverse dimensiuni ale vieții sociale pentru identificarea aspectelor discriminatorii pe criterii de sex, cu propunerea soluțiilor de redresare a situației prin măsuri legislative sau alte măsuri necesare, după caz.

Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 332/2023 (Programul nr. 332/2023)³⁰, este un alt document important care se axează nu doar pe prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie, dar și pe combaterea discriminării femeilor. Programul nr. 332/2023 promovează deștrădăcinarea stereotipurilor de gen și asigurarea egalității. [...] Toate femeile, inclusiv femeile cu vulnerabilități multiple (femeile în etate, femeile de etnie romă, femeile cu dizabilități, inclusiv dizabilități mintale, femeile LGBTQI, femeile imigrante, femeile solicitante de azil, femeile din mediul rural, femeile dependente de alcool, droguri sau alte substanțe psihotrope, femeile din detenție și femeile din grupul NEET), își cunosc drepturile și sunt încurajate să raporteze orice formă de violență³¹. Sistemul de justiție penală asigură un răspuns prompt la fiecare caz de violență față de femei și violență în familie și este sensibil la nevoile victimelor ținând cont de diversitatea lor³².

În Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 576/2022³³, care urmărește soluționarea multiplelor probleme și constrângeri cu care se confruntă această etnie, se constată că lipsa egalității este observată, inclusiv în existența cazurilor de violență împotriva femeilor. Victimele violenței în familie, cu preponderență femeile de etnie romă sunt

³⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140367&lang=ro.

³¹ Programul nr. 332/2023, Obiectivul specific 1.5. Pilonul Prevenire.

³² Obiectivul specific 3.3. Pilonul Urmărirea în justiție.

³³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133208&lang=ro.

mai puțin informate despre modalitatea de depunere a plângerii și beneficierea de consiliere în urma violenței. Discriminarea populației de etnie romă poate fi prevenită și redusă prin politici bine targetate, în care un rol important va reveni cooperării instituțiilor de stat și societății civile. În Planul de acțiuni pentru implementarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, sunt preconizate campanii anuale de informare și conștientizare a populației de etnie romă pentru prevenirea și combaterea violenței în familie și a violenței în bază de gen³⁴.

Articolul 5 ● Obligațiile statului și diligența cuvenită

- 1. Părțile se vor abține de la a se angaja în orice act de violență împotriva femeilor și se vor asigura că autoritățile, funcționarii, reprezentanții, instituțiile statului și alți actori care acționează în numele Statului acționează în conformitate cu această obligație.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a exercita diligența cuvenită pentru a preveni, investiga, pedepsi și a furniza despăgubiri pentru actele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, care sunt săvârșite de actori non-statali.*

Constituția Republicii Moldova statuează în art. 1 că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și sunt garantate. Această dispoziție constituțională privește valorile supreme ale statului de drept, fiind o reglementare de principiu, care constituie temelia din care se grefează toate celelalte norme ale Legii fundamentale.

Statul de drept nu înseamnă numai o legalitate formală, care asigură regularitatea și coerența în instaurarea și punerea în aplicare a ordinii democratice în țară, ci și o justiție bazată pe recunoașterea și deplina acceptare a personalității umane.

Demnitatea umană poate fi percepută din două perspective: în primul rând – ca o valoare inerentă și inalienabilă, și în al doilea rând – ca „un drept al personalității”, care cuprinde valorile vieții fiecărei ființe umane, determinând astfel poziția acesteia în societate și impunând respectul cuvenit pentru fiecare persoană. Din acest „drept al personalității”, derivă existența unei garanții minime pentru fiecare persoană de a deține posibilitatea de a acționa liber în cadrul societății și de a-și dezvolta personalitatea în mediul social și cultural³⁵.

Potrivit actelor internaționale, respectul pentru demnitatea ființei umane, pentru autonomia individuală, inclusiv pentru dreptul de a face propriile alegeri, precum și pentru independența persoanei, este un principiu fundamental. În virtutea obligațiilor pozitive ale statului de a lua toate măsurile rezonabile și acceptabile pentru protejarea persoanei, acestuia (statului) îi revine datoria primordială de a-i asigura (persoanei) dreptul la viață și integritate, implementând legislația penală pentru a asigura evitarea atingerilor aduse persoanei, precum și măsuri preventive de protecție împotriva amenințărilor cu violență din partea altei persoane. Această obligație derivă și din garanțiile constituționale potrivit cărora statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

Convenția de la Istanbul face referire, în art. 5, la obligația statului de a se asigura că autoritățile, funcționarii, agențiile, alți actori, care acționează în numele statului, se abțin de la acte de violență împotriva femeilor. Prin prevederile în cauză, urmează să înțelegem

³⁴ Programul nr. 576/2022, Obiectivul specific 2, Acțiunea 2.17.

³⁵ Hotărârea Curții Constituționale, nr. 33 din 17.11.2016, pct. 104.

obligăția acestora de (1) a se abține în comiterea actelor de violență, precum și (2) diligența de a acționa prompt și prin toate mijloacele posibile în vederea eradicării acestui flagel.

Potrivit legislației naționale, actorii statului sunt pasibili de răspundere pentru ilegalitățile comise. În funcție de gravitatea faptei, poate surveni forma corespunzătoare de răspundere, din cele prevăzute de lege – disciplinară, civilă, administrativă, contravențională sau penală.

Legea penală definește, în art. 123, noțiunile de „persoană cu funcție de răspundere”, „persoană publică”, „persoană cu funcție de demnitate publică”. Potrivit dispozițiilor Codului penal, o persoană publică sau o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane, răspund pentru săvârșirea următoarelor infracțiuni: – tortura, tratamentul inuman sau degradant (art. 166¹ CP); – abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art. 327 CP); – excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu (art. 328 CP); – neglijența în serviciu (art. 329 CP).

De asemenea, potrivit art. 2006 din Codul civil³⁶, prejudiciul cauzat printr-un act administrativ ilegal sau nesoluționarea în termen legal a unei cereri de către o autoritate publică sau de către o persoană cu funcție de răspundere din cadrul ei se repară integral de autoritatea publică. Persoana cu funcție de răspundere va răspunde solidar în cazul intenției sau culpei grave. Persoanele fizice au dreptul să ceară repararea prejudiciului moral cauzat prin acțiunile indicate. De asemenea, potrivit art. 2007 din Codul civil, prejudiciul cauzat persoanei prin acțiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată se repară de către stat integral, indiferent de vinovăția persoanei responsabile, în cazul: condamnării ilegale, tragerii ilegale la răspundere penală, aplicării ilegale a măsurii preventive sub forma arestului preventiv sau sub forma declarației scrise de a nu părăsi localitatea; aplicare ilegală, în calitate de sancțiune contravențională, a arestului, a muncii neremunerate în folosul comunității; constatarea prin hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului a încălcării drepturilor sau libertăților fundamentale ale unei persoane și dispunerea achitării unor sume în beneficiul acesteia; pronunțarea unei hotărâri de către o instanță judecătorească națională, ca urmare a condamnării statului de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin care s-a dispus achitarea unor sume din contul statului.

Articolul 11 din Legea nr. 45/2007 statuează că persoanele cu funcție de răspundere, alte persoane care cunosc existența unui pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest fapt autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele despre drepturile lor, despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie; despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere; despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor după asemenea proceduri; cum pot obține protecție; în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică; dacă există un pericol pentru viața sau sănătatea lor în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate; dacă a fost anulată ordonanța de protecție. Victima violenței împotriva femeilor și violenței în familie are dreptul să ceară agresorului repararea, în condițiile legii, a prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență, iar statului – repararea prejudiciului material și moral ca urmare a neasigurării asistenței și protecției adecvate. Victima violenței împotriva

³⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141503&lang=ro.

femeilor și violenței în familie căreia i s-a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății beneficiază de o compensație financiară din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune, în condițiile stabilite de legislație.

Totodată, conform art. 12 din legea precitată, reprezentanților autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie li se interzice să întreprindă acțiuni menite să descurajeze victima în denunțarea actelor de violență la care este supusă. Persoanele cu funcții de răspundere și profesioniștii cărora le este impusă asigurarea confidențialității sunt obligați să raporteze autorităților competente despre actele de violență împotriva femeilor și de violență în familie care pun în pericol viața sau sănătatea victimei ori despre pericolul iminent de a se produce asemenea acte de violență. Poliția este obligată să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență.

Nerespectarea prevederilor legii de către persoanele cu funcție de răspundere și profesioniștii în domeniu este o încălcare a disciplinei muncii și atrage răspundere disciplinară în conformitate cu legislația³⁷.

Aplicarea cu diligența cuvenită a normelor stabilite, în vederea investigării eficiente și pedepsirii adecvate a faptelor de violență implică, întâi de toate, acțiuni îndreptate spre identificarea efectivă a cazului/victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie. De cele mai dese ori, aceasta impune necesitatea intervențiilor medico-legale, psihiatrico-legale, clinico-psihologice etc., care sunt realizate la Centrul de Medicină Legală (CML).

Violența în familie, ca formă de violență împotriva femeilor, constituie una dintre cele mai grave încălcări ale drepturilor omului în bază de gen, se menționează în Instrucțiunea privind răspunsul Centrului de Medicină Legală la cazurile de violență în familie, inclusiv ca formă de violență împotriva femeilor, aprobată prin Ordinul nr. 62 din 20 septembrie 2021 (Instrucțiunea nr. 62/2021)³⁸, care este aplicată de experții CML în procesul identificării efective a cazului/victimelor violenței în familie și realizării intervențiilor medico-legale, psihiatrico-legale și clinico-psihologice în privința acestora. Potrivit Instrucțiunii nr. 62/2021, intervenția medico-legală, psihiatrico-legală și clinico-psihologică poate avea loc sub formă de expertiză judiciară, constatare medico-legală sau expertiză extrajudiciară în condițiile stipulate în normele de procedură.

În cauzele contravenționale și penale, cheltuielile pentru efectuarea expertizei sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 142 alin. (2) din Codul de procedură penală.

Plata pentru expertizele judiciare în cauzele civile se face de către partea care a solicitat expertiza, conform dispozițiilor instanței de judecată din încheierea de dispunere a expertizei judiciare cu referire la persoana în sarcina căreia se pun cheltuielile.

Plata pentru expertiza extrajudiciară se efectuează din contul solicitantului, în corespundere cu art. 19 alin.(2) din Legea nr. 68/2016.

În același timp, pct. 10 al Instrucțiunii nr. 62/2021, prevede că [...] Examinarea corporală a victimei violenței în familie și perfectarea actelor de constatare medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății se efectuează gratuit pentru victimă din contul bugetului Centrului de Medicină Legală, în conformitate cu art. 11 alin. (6) din Legea nr. 45/2007[...].³⁹

³⁷ Art.17 alin.(2) din Legea nr. 45/2007.

³⁸ http://medicina-legala.md/wp-content/uploads/2022/01/Instrucțiunea-CML_ro.pdf

³⁹ După operarea modificărilor recente în Legea nr. 45/2007, se impune revizuirea redacției actuale a Instrucțiunii privind răspunsul Centrului de Medicină Legală la cazurile de violență în familie, inclusiv ca formă de violență împotriva femeilor, aprobată prin Ordinul nr. 62 din 20 septembrie 2021.

Legea nr. 68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar (Legea nr. 68/2016)⁴⁰, stabilește principiile activității de expertiză judiciară, modul de realizare a expertizelor judiciare, formele de organizare a activității de expertiză judiciară etc.

În conformitate cu art. 19 alin. (2) al Legii nr. 68/2016, expertiza extrajudiciară se efectuează în temeiul unei cereri scrise a persoanei fizice sau juridice privind efectuarea expertizei. Plata pentru expertiza extrajudiciară se efectuează conform prevederilor art. 75, aplicate corespunzător.

Art. 75 din Legea nr. 68/2016 stabilește că expertiza judiciară se efectuează cu condiția că solicitantul achită în prealabil costurile acesteia. În cazul în care solicitantul expertizei este o instituție publică, pentru efectuarea expertizei judiciare, este suficientă prezentarea prealabilă a unei garanții privind plata ulterioară, acceptată de către instituția de expertiză judiciară sau de către expertul judiciar. În cauzele penale, cheltuielile pentru efectuarea expertizei sunt suportate de către ordonatorul expertizei judiciare din bugetul alocat, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 142 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Plata pentru expertiza judiciară dispusă în cauzele contravenționale se achită din mijloacele bugetare ale ordonatorului expertizei. Plata pentru expertizele judiciare în cauzele civile se face anticipat de către partea care a solicitat expertiza, fapt menționat în actul de dispunere a expertizei judiciare.

Totodată, norma menționată stabilește și unele facilități la plata pentru expertiza judiciară. Astfel, potrivit alin. (5¹)-(6), costurile expertizelor judiciare efectuate în scopul instituirii unei măsuri de ocrotire judiciare, precum și costurile expertizelor judiciare efectuate la solicitarea Agentului Guvernamental sau a Avocatului Poporului, sunt suportate din bugetul de stat. De asemenea, cu titlu de excepție, în cazul în care solicitantul are o situație materială precară, este o persoană cu dizabilități sau este beneficiar de pensie pentru limită de vârstă, prin decizia conducătorului instituției publice de expertiză judiciară sau a expertului judiciar căruia i-a fost dispusă efectuarea expertizei judiciare, în cazul în care acesta își desfășoară activitatea în cadrul unui birou de expertiză judiciară, taxele pentru expertiza judiciară pot fi reduse cu până la 50%.

De reținut că alin. (2) al art. 142 din Codul de procedură penală, la care se face referire în art. 75 din Legea nr. 68/2016, prevede că [...] părțile, din inițiativă proprie și pe cont propriu, sunt în drept, prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor [...].

Astfel, legislația relevantă procedurii de solicitare și obținere a constatării medico-legale, a expertizei extrajudiciare sau expertizei judiciare, pentru identificarea efectivă a cazului/victimelor violenței în familie sau altor forme de violență prevăzute de Convenția de la Istanbul, stabilește fără echivoc condiția achitării în prealabil a costurilor de către solicitant, cu unele excepții de reducere a plăților, la discreția conducătorului instituției publice de expertiză judiciară sau a expertului judiciar, în cazul în care acesta își desfășoară activitatea în cadrul unui birou de expertiză judiciară.

În această situație, pentru a face posibilă aplicarea efectivă (pentru victimele violenței de gen, ca și grup social extrem de defavorizat) a mecanismului operațional prevăzut, inclusiv în art. 11 alin. (6) din Legea nr. 45/2007 și în pct. 10 al Instrucțiunii nr. 62/2021, se impune necesitatea unor modificări legislative, după cum urmează.

⁴⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132473&lang=ro.

■ Modificări propuse:

În Codul de procedură penală:

- se propune completarea alin. (2) al art. 142, după textul „pe cont propriu”, cu textul „cu excepțiile prevăzute de lege,”;

În Legea nr. 68/2016:

- se propune completarea art. 75 cu un alineat nou – alin. (5²), având următoarea redacție:
- „(5²) Costurile expertizelor judiciare efectuate în scopul identificării cazului/victimelor violenței în familie/femeilor victime ale infracțiunilor contra vieții și sănătății și infracțiunilor privind viața sexuală sunt suportate din bugetul de stat.”.

Este important ca aplicarea normelor legii să fie fermă, iar pedeapsa stabilită să fie descurajantă pentru autorii ilegalităților comise, în caz contrar, legea nu va fi un instrument adecvat de apărare a victimelor.

Considerăm că asumarea de către stat a cheltuielilor pentru expertiză judiciară, constatare medico-legală sau expertiză extrajudiciară a victimelor violenței în familie, a femeilor victime ale infracțiunilor contra vieții și sănătății și infracțiunilor privind viața sexuală, coroborează cu obligațiile pozitive și datoria primordială ale statului de a lua toate măsurile rezonabile și acceptabile pentru protejarea dreptului la viață și integritate a persoanei, obligații care derivă și din garanțiile constituționale potrivit cărora statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

Articolul 6 ● Politici sensibile la dimensiunea de gen

Părțile se vor angaja să includă o perspectivă de gen în implementarea și evaluarea impactului dispozițiilor prezentei Convenții și pentru a promova și implementa în mod eficace politicile egalității între femei și bărbați și împuternicirea femeilor.

În Republica Moldova, pe parcursul anilor, au fost întreprinse mai multe măsuri de ordin legislativ și instituțional în vederea asigurării egalității de gen.

Rezultatele evaluării progresului privind nivelul egalității de gen în Moldova pentru anul 2023, calculat pentru șase arii strategice (Piața Muncii, Politica, Educația, Accesul la Resurse, Percepții și Stereotipuri, Sănătatea), constată o situație de stagnare. Deși Republica Moldova a avansat, în anii precedenți, pe domeniul asigurării egalității de gen în viața socio-economică și politică, în 2023, s-a înregistrat un ușor regres. Nivelul mediu al egalității dintre femei și bărbați a fost estimat la 61 de puncte, fiind cu 1 punct în regres față de anul 2022. Astfel, în anul 2023, în 4 domenii din 6 analizate, a fost înregistrat regres în ceea ce privește asigurarea egalității de gen. Scorul egalității a scăzut pentru domeniile: politică, acces la resurse, sănătate și percepții și stereotipuri.

Regresul general în ceea ce privește asigurarea egalității de gen este cauzat, în mare parte, de înrăutățirea percepțiilor populației cu privire la rolul femeilor și bărbaților. Doar 2 domenii au înregistrat progrese în anul 2023 – piața muncii și educația, valoarea acestora crescând cu un punct fiecare, ceea ce semnifică îmbunătățirea nivelului de egalitate de gen

în aceste două sectoare. Atenuarea inechităților de gen pe piața muncii se datorează, în mare parte, următorilor 3 factori: (i) mai multe femei dețin funcții manageriale; (ii) a crescut ponderea femeilor în domenii ca: agricultură, construcții, domeniul transporturilor, sectoare de activitate care preponderent se considerau a fi destinate bărbaților și (iii) mai multe femei sunt active în sectorul informal. Pe de altă parte, în educație, progresul se datorează creșterii ponderii bărbaților (25-64 ani) care au studii superioare.⁴¹

Pentru a asigura exercitarea drepturilor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, a fost adoptată Legea nr. 5/2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Cadrul instituțional de asigurare a egalității de șanse între femei și bărbați include: Parlamentul; Guvernul; Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați; Ministerul Muncii și Protecției Sociale (organ specializat); Inspectoratul de Stat al Muncii; ministerele și alte autorități administrative centrale (grupurile coordonatoare în domeniul gender); autoritățile administrației publice locale (unitățile gender); Biroul Național de Statistică; Consiliul pentru egalitate. Concomitent, Legea nr. 5/2006 stabilește atribuții și pentru Avocatul Poporului de a asigura garantarea și respectarea egalității între femei și bărbați, deși Ombudsmanul nu se regăsește în lista prevăzută în art.15, care definește cadrul instituțional.

Mecanismul stabilit prin Legea nr. 5/2006 de asigurare a egalității între femei și bărbați implică competența Parlamentului de adoptare a cadrului legislativ necesar și de monitorizare a procesului de implementare. Guvernul este responsabil de promovarea egalității între femei și bărbați în politici, strategii, programe, acte normative, precum și de asigurarea componentei financiare pentru implementarea lor. Pe această dimensiune, Guvernul este consultat de Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, compusă din exponenți ai autorităților administrației publice centrale și locale, ai societății civile și sectorul privat de afaceri.

Autoritatea publică centrală abilitată cu elaborarea și promovarea politicilor în domeniul egalității între femei și bărbați este Ministerul Muncii și Protecției Sociale care, de rând cu alte competențe, asigură coordonarea metodologică a activității Grupurilor coordonatoare în domeniul gender și a Unităților gender din cadrul administrației publice centrale de specialitate și a administrației publice locale. Concomitent, ministerul exercită și atribuțiile de secretariat în cadrul Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați.

Celelalte autorități ale administrației publice centrale asigură promovarea egalității între femei și bărbați în politica de cadre și crearea condițiilor de prevenire a oricăror forme de discriminare după criteriul de sex la locul de muncă și prezintă periodic Ministerului Muncii și Protecției Sociale rapoarte despre activitatea desfășurată în această privință. În fapt, autoritățile administrației publice centrale de specialitate (ministerele) realizează atribuțiile stabilite în Legea nr. 5/2006 prin intermediul Grupului coordonator în domeniul gender, care este abilitat: să monitorizeze respectarea legislației în domeniu în cadrul ministerului; să examineze cazurile de discriminare după criteriul de sex și semnalele de hărțuire sexuală la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate, cu formularea propunerilor de înlăturare a condițiilor de discriminare; să coopereze cu Consiliul pentru egalitate; să remită organelor de drept materialele acumulate în cazurile de examinare a plângerilor privind hărțuirea sexuală la locul de muncă etc. Veriga inferioară în cadrul autorităților administrației publice centrale de specialitate este unitatea gender, care contribuie la eficientizarea activității Grupului coordonator. Responsabilitatea pentru activitatea în dome-

⁴¹ https://progen.md/wp-content/uploads/2023/03/CPD_IEG-2023.pdf.

niu a autorității publice și coordonarea activității grupului coordonator în domeniul gender revine conducătorului autorității.

Mecanismul instituit în cadrul autorităților centrale este prevăzut și la nivel local. Astfel, autoritățile administrației publice locale (APL) sunt responsabile de asigurarea integrării și monitorizarea implementării principiului de egalitate între femei și bărbați în politici, programe, acte normative, precum și de componenta financiară pentru realizarea sarcinilor. În cadrul autorităților administrației publice locale, funcționează unități gender. Funcția unității gender în cadrul administrației locale de nivelul întâi este exercitată de către secretarul consiliului local. Responsabilitatea pentru activitatea în domeniu a autorităților publice locale și pentru asigurarea activității unităților gender din subordine revine, respectiv, președintelui raionului și primarului.

Trebuie de menționat că Legea nr. 5/2006 nu prevede delimitarea clară a competenței structurilor gender din cadrul instituțiilor și a Consiliului pentru egalitate, la examinarea petițiilor despre discriminarea pe criterii de sex la locul de muncă. Pentru a depăși această situație, Consiliul a propus retragerea de la unitățile gender a competenței legale de participare la examinarea petițiilor pe cazuri de discriminare după criterii de sex la locul de muncă. Între timp, art. 21¹ din Legea nr. 5/2006 stabilește că, Consiliul pentru egalitate asigură protecția împotriva discriminării și egalitatea tuturor persoanelor în conformitate cu legislația.

Atribuțiile Consiliului pentru egalitate sunt stabilite în Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității.⁴² Potrivit art. 12 al Legii nr. 121/2012, Consiliul examinează plângerile persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării; intervine pe lângă organele corespunzătoare cu demersuri de intentare a proceselor disciplinare în privința persoanelor care au comis în activitatea lor fapte discriminatorii; constată contravențiile cu elemente discriminatorii în conformitate cu prevederile Codului contravențional (normele contravenționale se referă, într-o anumită măsură, la persoane cu funcții de răspundere); sesizează organele de urmărire penală în cazul săvârșirii unor fapte discriminatorii ce întrunesc elemente ale infracțiunii etc. Constatarea existenței sau inexistenței faptei de discriminare, potrivit art.13 al Legii nr. 121/2012, se inițiază de Consiliu din oficiu sau la cererea persoanelor interesate, inclusiv la cererea sindicatelor și a asociațiilor obștești care activează în domeniul promovării și protecției drepturilor omului.

Plângerea cu privire la fapta de discriminare, adresată Consiliului, trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune. Plângerea poate fi depusă la Consiliu în termen de un an de la data săvârșirii faptei sau de la data la care se putea lua cunoștință de săvârșirea ei. Consiliul va respinge plângerea dacă aceasta nu întrunește condițiile legale.

Astfel, Legea nr. 121/2012 stabilește un șir de condiții și formalități la examinarea plângerilor în Consiliul pentru egalitate. Nerespectarea acestor formalități atrage neadmiterea plângerii spre examinare. Consiliul examinează plângerea în termen de 90 de zile, iar în cazul în care aceasta se referă la un volum complex de informații ori sunt necesare consultări suplimentare, examinarea poate fi prelungită cu cel mult 60 de zile. În urma examinării plângerii, Consiliul adoptă o decizie motivată care poate include prescripții și/sau recomandări în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei și a prevenirii faptelor similare pe viitor. Decizia Consiliului se aduce la cunoștința persoanei care a comis fapta discriminatorie și a persoanei care a depus plângerea în termen de 15 zile de la adoptare. Consiliul este

⁴² Publicată în MO nr. 103 din 29.05.2012, art. 355.

informat în termen de 30 de zile despre măsurile întreprinse, cu prezentarea eventualelor dovezi în acest sens. Consiliul are dreptul să informeze opinia publică referitor la ignorarea intenționată, neexecutarea recomandărilor emise și la alte forme de împiedicare a activității.

Așa deci, termenul de examinare a plângerii în Consiliul pentru egalitate care, potrivit legii, poate fi de până la 165 de zile, creează pericolul imposibilității de a obține sancționarea disciplinară, la demersul Consiliului după caz, în legătură cu prescripția răspunderii disciplinare stabilite de legislație (de cel mult 6 luni de la comiterea faptei). În aceste condiții, considerăm că ar fi în interesul victimelor să fie menținută competența de examinare a petițiilor și la locul de lucru, cu participarea structurilor/unităților gender. Astfel, Legea nr. 5/2006 urmează să reglementeze proceduri clare pe interior, inclusiv stabilirea în actele interne a interdicțiilor de comitere a faptelor de violență și discriminare pe criterii de sex, precum și acțiunile ulterioare care se impun în vederea prevenirii și contracarării faptelor ilegale, inclusiv competența de a examina în cadrul instituției anumite ilegalități, cu excepția cazurilor care țin de competența organelor de drept, instanțelor de judecată sau a Consiliului pentru egalitate.

CAPITOLUL II

Politici integrate și colectarea datelor

Articolul 7 ● Politici cuprinzătoare și coordonate

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a adopta și implementa politici eficiente, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat, cuprinzând toate măsurile relevante pentru a preveni și combate toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții și pentru a oferi un răspuns holistic la violența împotriva femeilor.*
- 2. Părțile se vor asigura că politicile la care s-a făcut referire în alineatul 1 pun drepturile victimei în centrul tuturor măsurilor și că sunt implementate pe calea cooperării eficiente între toate agențiile, instituțiile și organizațiile relevante.*
- 3. Măsurile luate în conformitate cu prezentul articol vor implica, acolo unde este cazul, toți actorii relevanți, precum agențiile guvernamentale, parlamentele și autoritățile naționale, regionale și locale, instituțiile naționale pentru drepturile omului și organizațiile societății civile.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a Convenției de la Istanbul GREVIO se menționează că în Republica Moldova, au fost luate măsuri și realizate inițiative de elaborare a unui set de politici privind formele de violență, care au luat amploare după ratificarea convenției. Se observă însă disparități în ceea ce privește coordonarea politicilor. GREVIO încurajează insistent autoritățile să asigure o coordonare sporită la diferite niveluri ale administrației publice și să faciliteze armonizarea și monitorizarea activității echipelor multidisciplinare în domeniul prevenirii și combaterii formelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, inclusiv în dimensiunea lor digitală.

Articolul 7 al Convenției de la Istanbul solicită statelor semnatare să întreprindă toate măsurile necesare de ordin legislativ, dar și alte măsuri în vederea elaborării și promovării soluțiilor eficiente de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență care cad sub incidența Convenției. Obligația de a promova politici eficiente este atribuită în sarcina actorilor din sectorul public, în cooperare cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale.

În contextul obligației statului de a elabora și de a promova politici de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a formelor de violență, inclusiv violența domestică, de acordare a protecției și asistenței victimelor și agresorilor, mai multe documente de politici (sectoriale și naționale) adoptate de Parlament sau de Guvern stabilesc domenii de intervenție strategică și propun acțiuni pentru implementarea lor.

Un document important, în acest sens, îl constituie Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”,⁴³ un document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății și stabilește prioritățile, obiectivele, angajamentele asumate de Republica Moldova, care derivă din statutul de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană. În vederea realizării Obiectivului general 9 (Promovarea unei societăți pașnice și sigure) din Strategie, în corespundere cu angajamentele statului în contextul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă⁴⁴, la direcțiile de intervenție strategică se atribuie: reducerea continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și a violenței sexuale (ODD 16.1); eficientizarea răspunsului multisectorial la cazurile de violență față de femei și violență în familie. Vor putea contribui la consolidarea acestui segment unele din măsurile acoperite de Obiectivul specific 9.1, inclusiv: elaborarea și implementarea conceptului unitar pentru prevenirea violenței în rândul populației (inclusiv prevenirea violenței bazate pe gen etc.); elaborarea unor protocoale standard privind asigurarea unui răspuns multisectorial la cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie; consolidarea capacităților subiecților și a instituțiilor-cheie de abordare a normelor nediscriminatorii de gen și sociale pentru a răspunde și a preveni violența bazată pe gen și violența sexuală, crearea alianțelor și a parteneriatelor strategice și desfășurarea campaniilor de informare și advocacy etc.

Un alt document relevant de politici, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 203/2023 este Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027.⁴⁵ Programul urmărește creșterea în mod semnificativ a nivelului egalității de gen în domenii precum: sănătatea, educația, piața muncii, activitatea de antreprenariat, protecția socială și dezvoltarea locală. Programul promovează egalitatea de gen ca un drept fundamental. În Planul de acțiuni pentru implementarea Programului de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, sunt implicate autoritățile administrației publice centrale și locale, organizațiile societății civile, mediul academic și sectorul privat.

Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 332/2023 (Programul nr. 332/2023),⁴⁶ este documentul de politici care promovează dezrădăcinarea stereotipurilor de gen și toleranța zero față de toate formele de violență împotriva femeilor și violență în familie. Programul nr. 332/2023 reflectă angajamentele formulate în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și ia în considerare observațiile finale ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor pe marginea celui de-al șaselea raport național periodic asupra gradului de implementare a Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW). Programul oferă soluții integrate de răspuns la cazurile de violență față de femei, centrate pe nevoile victimelor.

⁴³ Legea nr. 315/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro.

⁴⁴ Adoptate de 193 de state membre ONU, inclusiv Republica Moldova, la Summitul privind Dezvoltarea Durabilă, la 25 septembrie 2015.

⁴⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137409&lang=ro.

⁴⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140367&lang=ro.

Obiectivele Programului sunt congruente cu obiectivele altor documente de politici publice, cum ar fi: Programul național de ocupare a forței de muncă pentru anii 2022-2026, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 785/2022; Programul național privind protecția copilului pentru anii 2022-2026, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 347/2022; Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 913/2022; Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 152/2023; Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 576/2022; Programul național privind sănătatea mintală pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 971/2023 etc.

Programul nr. 332/2023 își propune să contribuie la asigurarea răspunsului multidisciplinar eficient la cazurile de violență, centrat pe victimă, prin dezvoltarea de servicii sociale suficiente și adecvate nevoilor victimelor și a răspunsului eficient al sistemului de justiție la cazurile de violență prin atragerea la răspundere a agresorilor și dezvoltarea programelor pentru agresori. Programul prevede elaborarea/modificarea cadrului normativ și edificarea cadrului instituțional corespunzător, precum și dezvoltarea capacităților tuturor specialiștilor (din asistența socială, sănătate, educație, administrația publică locală, poliție, justiție) pentru un răspuns eficient la cazurile de violență în familie în conformitate cu rigorile Convenției de la Istanbul și cu cele mai bune practici în domeniu.

Actualmente, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, în conformitate cu Legea nr. 45/2007, includ autoritățile administrației publice centrale de specialitate (Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției); agențiile teritoriale de asistență socială din subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale; autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate ale autorităților publice centrale de specialitate; administrația publică locală de nivelul întâi; centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali.

Legea nr. 45/2007 atribuie activitatea de elaborare și promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor în sarcina Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Totodată, Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie este autoritatea administrativă centrală, din subordinea Guvernului, abilitată cu funcții de coordonare a activității interinstituționale, de monitorizare și evaluare a politicilor publice în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie etc. Colaborarea dintre autoritățile și structurile cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și cooperarea acestora cu organizațiile necomerciale și cu partenerii străini va fi asigurată prin Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, care urmează să își desfășoare activitatea pe lângă Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie.

Funcția de implementare a politicilor de prevenire a violenței împotriva femeilor și violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este asigurată la nivel local de către agențiile teritoriale de asistență socială și de către structurile responsabile de asistență socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. Acestea interacționează la nivelul teritoriului administrativ cu celelalte servicii publice de nivel local pentru desfășurarea activităților comune de prevenire și combatere a cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, în conformitate cu procedurile stabilite.

Legea nr. 45/2007 descrie separat atribuțiile în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie doar pentru Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie. Pentru celelalte organe centrale de specialitate, legea de referință prevede o listă de atribuții comune, fără specificare suplimentară pentru fiecare, corespunzător misiunii și domeniului lor de specialitate. Considerăm că modelul actual de reglementare nu stimulează manifestări proactive și implicare eficientă din partea organelor centrale de specialitate cu competențe în domeniu.

Este important de menționat că, din 1 mai 2022, Republica Moldova este Parte cu drepturi depline a Convenției de la Istanbul, dar și cu obligații de implementare corespunzătoare a normelor convenției, asumate prin actul de ratificare. Până atunci, în octombrie 2021, GREVIO a adoptat Recomandarea Generală nr. 1 despre dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor și violenței în familie (Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO), care este parte a angajamentelor asumate prin ratificarea Convenției de la Istanbul.

Conform Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, violența împotriva femeilor comisă în sfera digitală este o problemă globală din ce în ce mai răspândită, cu consecințe mult prea grave. Experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în mediul online, sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor și informațiilor dăunătoare. Violența în sfera digitală și cea din lumea reală nu se exclud reciproc, deseori se suprapun. GREVIO recomandă statelor-părți la Convenția de la Istanbul să întreprindă, cu diligența cuvenită, măsuri legislative și de altă natură, necesare pentru un răspuns holistic, inclusiv în vederea protecției victimelor împotriva actelor de violență, comise fără sau prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice. O atenție deosebită în Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO se atribuie asigurării cadrului instituțional capabil să ofere măsuri clare și eficiente de prevenire și combatere a formelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, inclusiv pe dimensiunea digitală. În acest sens, GREVIO indică în mod expres oportunitatea și chiar necesitatea: de a implica resurse financiare adecvate autorităților naționale și locale, instituțiilor de asistență și protecție socială, organizațiilor de femei, pentru a preveni, a proteja și a urmări penal violența în mediul online și prin intermediul tehnologiei; de a asigura un sistem de colectare și analiză sistematică a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală; de a implica sectorul TIC să participe la elaborarea și implementarea politicilor și la stabilirea normelor de autoreglementare în sfera digitală, în corespundere cu drepturile omului; de a implica sectorul TIC (intermediarii de Internet) în eforturile de a trage la răspundere făptuitorii actelor de violență în sfera digitală, în special prin mecanisme efective pentru plângeri, ușor accesibile utilizatorilor, pentru a raporta conținuturile dăunătoare și care sunt capabile să răspundă unor astfel de solicitări în timp util etc.

Transpunerea la nivel național a standardelor promovate în Convenția de la Istanbul implică revizuirea redacției Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, care este o lege-cadru. Acest deziderat urmărește nu doar necesitatea de a asigura reglementarea corespunzătoare a dimensiunii digitale a violenței. Este extrem de important de a dezvolta și consolida, mai întâi în plan juridic, un mecanism național consolidat de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie în spiritul Convenției de la Istanbul.

Promovarea în legea materială a unui instrument eficient de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv pe dimensiune digitală, implică revizuri redacționale începând cu preambulul legii.

Implementarea la nivel național a Convenției de la Istanbul, inclusiv a Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, din perspectiva asigurării mecanismului consolidat și eficient de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv pe dimensiune digitală, precum și de protecție, în vederea recuperării, a victimelor și de consiliere a agresorilor, implică necesitatea revizuirii redacționale a Legii nr. 45/2007. Considerăm că se impune necesitatea de extindere a cercului de autorități și instituții cu atribuții în domeniu, urmând a fi inclus suplimentar Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor, Procuratura Generală, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, Biroul Național de Statistică. Considerăm extrem de important ca în lege, de rând cu atribuții comune, să fie incluse prevederi despre atribuții complementare pentru fiecare autoritate, potrivit domeniului de competență.

Este imperativ necesară extinderea cercului de subiecți abilitați și la nivel teritorial, inclusiv prin includerea și stabilirea atribuțiilor agenției teritoriale de asistență socială, ca structură subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale, a oficiului teritorial pentru asistența juridică garantată de stat, consolidarea rolului autorității tutelare locale. La fel de importantă este asigurarea implicării furnizorilor de servicii TIC în procesul de identificare și combatere a cazurilor de violență și de protecție a victimelor, interacțiunea în cadrul entității multidisciplinare teritoriale, precum și alte aspecte de funcționalitate a cadrului instituțional.

Consolidarea cadrului instituțional de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie și a mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței, care implică interacțiunea pe verticală și orizontală, la nivel central și local, în domeniul public-privat, urmărește asigurarea unei viziuni clare de abordare sistemică și sistematică, centrată pe interesele victimei, a problemelor în domeniul de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

În vederea realizării obiectivelor descrise *supra*, se propune modificarea și completarea Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, după cum urmează.

■ Modificări propuse:

În Preambul:

după textul „elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul” se propune includerea textului „că actele de violență comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice sunt de o intensitate prejudiciabilă sporită.”.

Capitolul II se propune în redacție nouă, având următorul text:

„Capitolul II

AUTORITĂȚILE ȘI INSTITUȚIILE ABILITATE CU FUNCȚII DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Articolul 7. Autoritățile și instituțiile cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie

(1) *Autoritățile și instituțiile cu abilități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt:*

a) *organele centrale de specialitate și autoritățile administrative centrale, prevăzute în art. 8;*

b) *autoritățile și instituțiile publice ale statului, prevăzute în art. 9;*

c) *structurile desconcentrate și instituțiile de specialitate teritoriale:*

✓ *agențiile teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia;*

✓ *organele locale de specialitate în domeniul învățământului;*

✓ *instituțiile de ocrotire a sănătății;*

✓ *subdiviziunile teritoriale ale poliției;*

✓ *oficiile teritoriale pentru asistența juridică garantată de stat;*

d) *administrația publică locală de nivelul întâi;*

e) *alte organizații cu activități în domeniu.*

(2) *Autoritățile și instituțiile menționate în alineatul (1) colaborează între ele prin schimb de informații, de experți, prin activități comune de cercetare a cauzelor și condițiilor care pot determina violența împotriva femeilor și violența în familie, contribuie la identificarea cazurilor/victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, asistență și protecție a victimelor, consiliere a agresorilor, prin activități de instruire a personalului, inclusiv în baza unor protocoale și standarde privind contactul eficient cu reprezentanții grupurilor marginalizate, realizarea inițiativelor social-economice, alte activități comune în vederea prevenirii și/sau combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie.*

(3) *În procesul exercitării atribuțiilor de prevenire și/sau combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, autoritățile și instituțiile publice abilitate colaborează cu organizații necomerciale, cu mass-media, sectorul privat, alți reprezentanți ai societății civile, inclusiv în cadrul Consiliului Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, cooperează cu organisme internaționale și parteneri interesați în eficientizarea activității pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței.*

Articolul 8. Atribuțiile organelor centrale de specialitate și ale altor autorități administrative centrale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie

(1) *Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului abilitată cu funcții de coordonare a activității interinstituționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de implementare a programelor naționale, de acordare a asistenței Guvernului în implementarea politicilor, de monitorizare și evaluare a politicilor publice în domeniu, de facilitare a cooperării și dialogului cu societatea civilă, de raportare a modului de aplicare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (în continuare – Convenția de la Istanbul), a altor instrumente internaționale relevante domeniului.*

(2) *Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie:*

- a) *coordonează, la nivel național, implementarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, asigură monitorizarea și evaluarea politicilor publice în domeniu;*
- b) *sprijină implementarea interinstituțională a programelor naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- c) *organizează și conduce ședințele Consiliului Național Coordonator;*
- d) *oferă suport metodologic în vederea implementării unitare și eficiente a cadrului normativ și a politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- e) *organizează instruirii prin module multidisciplinare pentru specialiștii cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- f) *asigură crearea și menținerea paginii web oficiale multilingve privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie cu scopul de a oferi acces populației, inclusiv comunităților de migranți, solicitanților de azil la informația referitoare la mecanismul de soluționare a actelor de violență, la infrastructura serviciilor sociale pentru victimele violenței și pentru agresorii familiari, precum și la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu;*
- g) *facilitează cooperarea și dialogul cu societatea civilă și partenerii de dezvoltare;*
- h) *dezvoltă colaborare cu mediatori din rândul minorităților etnice și al grupurilor de migranți, alte grupuri marginalizate, pentru depășirea unor bariere, inclusiv culturale și sporirea nivelului de încredere și acces al victimelor violenței la servicii de protecție și asistență, asigurate la nivel național;*
- i) *stabilește și gestionează un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu;*
- j) *planifică și organizează desfășurarea, la intervale regulate, a cercetărilor, studiilor și campaniilor de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare;*

- k) *acordă suport coordonator pentru bugetarea sensibilă la gen în procesul de planificare bugetară anuală și la elaborarea propunerilor de bugetare a activităților intersectoriale în Cadrul bugetar pe termen mediu, de către autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
 - l) *elaborează raportul anual cu privire la violența împotriva femeilor și violența în familie cu contribuția și participarea tuturor autorităților și instituțiilor abilitate cu funcții în domeniu. Raportul anual se prezintă Guvernului;*
 - m) *elaborează rapoartele naționale și asigură aranjamentele în cadrul vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie (GREVIO);*
 - n) *exercită și alte activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*
- (3) *Pe lângă Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie se creează și își desfășoară activitatea Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (în continuare – Consiliul Național Coordonator), în componența căruia intră reprezentanți ai autorităților și instituțiilor publice, conform art. 7 alin. (1) lit. a) și lit. b), reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate. Consiliul Național Coordonator asigură colaborarea dintre autoritățile și structurile cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și cooperarea acestora cu organizațiile necomerciale și cu partenerii străini, de asemenea, servește ca platformă pentru dezbateri în procesul de implementare, la nivel național și local, a politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul. Regulamentul Consiliului Național Coordonator se aprobă prin hotărâre de Guvern. Activitatea membrilor Consiliului Național Coordonator nu este remunerată.*
- (4) *Organele centrale de specialitate (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor), în limitele competenței lor:*
- a) *asigură promovarea politicilor de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, de acordare a protecției și asistenței victimelor, consiliere a agresorilor;*
 - b) *coordonează activitatea în domeniu a subdiviziunilor sale și structurilor descentralizate/ desconcentrate;*
 - c) *asigură accesul la informare a persoanelor privind măsurile de prevenire și combatere a actelor de violență împotriva femeilor și violență în familie, funcționarea mecanismelor de depunere a plângerilor online, cu software de traducere în orice limbă, pentru solicitarea asistenței și protecției, contribuie la actualizarea paginii web oficiale multilingve privind violența împotriva femeilor și violența în familie prin transferarea informațiilor privind activitățile desfășurate și proiectele implementate, precum și a datelor statistice colectate în baza indicatorilor unici pentru toate autoritățile, conform programelor de lucrări statistice aprobate de către Guvern;*

- d) *produc statistici oficiale, în condițiile legii, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii, dezagregate după criteriile stabilite în art. 15⁴, oferă suport în realizarea, la intervale regulate, a cercetărilor, studiilor și analizelor statistice privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violență în familie, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;*
 - e) *asigură planificarea surselor bugetare, inclusiv pentru activități intersectoriale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, contribuie la consolidarea capacităților funcționarilor în domeniul bugetării sensibile la dimensiunea de gen și violenței în familie;*
 - f) *consolidează capacitățile resurselor umane din domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, asigură pregătirea și perfecționarea lor continuă;*
 - g) *conlucrează cu organizații neguvernamentale, cu persoane fizice și juridice implicate în activități de prevenire și de combatere a violenței, în vederea sensibilizării populației, inclusiv comunităților de migranți și solicitanților de azil cu privire la drepturile lor și la identificarea situației de violență împotriva femeilor și violență în familie, explicarea și contestarea miturilor utilizate de agresori, condițiile de accesare a serviciilor disponibile etc.;*
 - h) *asigură desemnarea, conform criteriilor și condițiilor aprobate prin act intersectorial, a reprezentanților împuterniciți în echipele multidisciplinare teritoriale;*
 - i) *informează semestrial și anual Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie despre activitatea realizată în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și domeniului lor de specialitate, precum și la solicitare – în cazul organizării dezbaterilor tematice în cadrul Consiliului Național Coordonator.*
- (5) *În corespundere cu atribuțiile stabilite în alineatul (4):*
- 1) *Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în calitate de organ central de specialitate al statului abilitat cu funcții de elaborare și promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și în domeniul asistenței sociale a victimelor violenței și consilierii agresorilor familiali:*
 - a) *elaborează politici de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de acordare a protecției și asistenței victimelor violenței și de consiliere a agresorilor familiali, contribuie la implementarea acestor politici;*
 - b) *asigură instituirea și menținerea serviciului anonim și confidențial de asistență telefonică gratuită multilingvă, care oferă consiliere apelanților, în regim de 24/24 de ore, 7 zile din săptămână, privind prevenirea violenței împotriva femeilor și violenței în familie și privind serviciile disponibile pentru victimele violenței și agresorii familiali;*
 - c) *gestionează surse de date administrative din domeniul social și diseminează statistici sectoriale pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, dezagregate după criteriile stabilite, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii;*

- d) *participă, în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare, la cercetări, studii și campanii de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
 - e) *oferă suportul metodologic agențiilor teritoriale de asistență socială în vederea implementării unitare la nivel local a politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, precum și pe dimensiunea protecției și asistenței victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv asigurarea participării persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în autoritățile competente;*
 - f) *asigură, direct sau prin intermediul autorităților administrative din subordine, finanțarea și/sau achiziționarea serviciilor de asistență și reabilitare pentru victimele violenței și a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiali, inclusiv cu sprijin lingvistic și cultural pentru minorități etnice, pentru femei migrante, refugiate sau solicitante de azil;*
 - g) *organizează procesul de evaluare a serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței și a copiilor lor, precum și a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;*
 - h) *analizează, în colaborare cu structurile teritoriale de asistență socială, necesitățile de dezvoltare a rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței, inclusiv destinate categoriilor de beneficiari cu nevoi speciale, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiali;*
 - i) *efectuează, cu concursul agențiilor teritoriale de asistență socială, generalizarea activității echipelor multidisciplinare, identifică deficiențele în activitatea lor, analizează recomandări de îmbunătățire, asigură suport metodologic în privința activității echipelor multidisciplinare teritoriale;*
 - j) *asigură coordonarea activității în cadrul mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor;*
 - k) *contribuie la abilitarea economică a victimelor violenței în cooperare cu subiecții abilitați;*
 - l) *exercită și alte activități, conform competenței funcționale, pe domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*
- 2) *Ministerul Afacerilor Interne:*
- a) *prin structurile sale specializate și teritoriale, oferă suportul necesar, în condițiile legii, la realizarea investigațiilor penale și contravenționale în cazurile de violență, inclusiv pe dimensiune digitală, la identificarea, consilierea informațională și protecția victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv din rândul comunităților de migranți, refugiați ori solicitanților de azil, la evidența și lucrul profilactic cu agresorii, precum și asigură cooperarea la nivel național și internațional pe cauzele de violență;*
 - b) *dezvoltă servicii multifuncționale pentru oferirea condițiilor de siguranță imediată victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie inclusiv femei refugiate, solicitanți de azil, alte grupuri marginalizate, precum și în vederea acordării asistenței, colectării/prelevării probelor în cadrul procesului penal/contravențional/civil;*

- c) *oferă suportul necesar, inclusiv metodologic, pentru asigurarea accesului persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în poliție; pentru a supune agresorul familial procedurii de testare a aerului expirat la fața locului sau, după caz, transportarea pentru a fi supus examenului medical și pentru recoltarea probelor biologice în vederea constatării alcoolemiei, consumului de droguri ori alte substanțe psihotrope cu efect similar;*
 - d) *asigură suportul necesar pentru activitatea Comisiei intersectoriale de monitorizare și analiză a cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie soldate cu decesul sau vătămarea corporală gravă a victimei, promovarea implementării recomandărilor;*
 - e) *dispune/propune dispunerea, în condițiile legii, a conservării imediate a datelor informatice cu conținut abuziv ori a datelor referitoare la traficul informatic;*
 - f) *dispune/propune dispunerea, în condițiile legii, a sistării accesului la pagini web care conțin date informatice cu conținut abuziv sau în alt mod contribuie la comiterea infracțiunilor.*
- 3) *Ministerul Educației și Cercetării:*
- a) *aprobă materialele didactice de prevenire și combatere a tratamentelor degradante, a discriminării sub orice formă, a tuturor formelor de violență, care urmează a fi utilizate în sistemul de învățământ;*
 - b) *încurajează sau organizează includerea în programele de formare profesională continuă a cadrelor didactice, subiecte referitoare la siguranța/bunăstarea emoțională și fizică a copiilor acasă/în familie, formele de violență și manifestările comportamentale ale acestora, persoanele și instituțiile la care se pot adresa copiii atunci când sunt supuși unui act de abuz sau violență etc.;*
 - c) *în comun cu Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, organizează, monitorizează și coordonează organizațional-metodic acordarea serviciilor de asistență psihopedagogică copiilor victime ale violenței și celor din categoriile vulnerabile.*
- 4) *Ministerul Sănătății contribuie, prin măsuri proactive, la crearea condițiilor necesare pentru a asigura:*
- a) *accesul victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie la asistența medicală urgentă gratuită, indiferent de domiciliu;*
 - b) *asistență medicală specializată subiecților violenței împotriva femeilor și violenței în familie care suferă de tulburări psihice, inclusiv bolnavii psihici lipsiți de discernământ care ar putea pune în pericol viața sau integritatea corporală proprie sau a altor persoane, precum și a persoanelor care necesită tratament de alcoolism cronic sau narcomanie, a celor dependente de substanțe psihoactive. În acest sens, elaborează documente de politici publice și monitorizează implementarea acestora; elaborează și aprobă acte normative, instrucțiuni și indicații metodice de asistență medicală necesară, se implică activ la elaborarea mecanismului de conlucrare intersectorială privind internarea voluntară și forțată a persoanei etc.;*
 - c) *suportul logistic necesar Centrului de Medicină Legală pentru un grad înalt de accesibilitate la serviciile de expertiză medico-legală sau psihiatrico-legală a subiecților violenței în familie.*

5) *Ministerul Justiției:*

- a) *acordă, în condițiile legii, suportul necesar Inspectoratului Național de Probațiune pentru a asigura supravegherea executării măsurilor de protecție, precum și de realizare a programelor de corecție a agresorilor familiari;*
- b) *acordă suportul necesar Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru asigurarea realizării în penitenciar a programelor de corecție a agresorilor familiari;*
- c) *organizează și coordonează, prin intermediul Agenției de Administrare a Instanțelor Judecătorești, producerea datelor administrative și statistice în sistemul judecătoresc, dezagregate după criteriile stabilite.*

6) *Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării elaborează și promovează politica statului în domeniul informaticii și comunicațiilor electronice sensibile la violența de gen și violența în familie și, cu concursul autorității publice centrale de reglementare a pieței serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, promovează măsuri eficiente de prevenire și combatere a informațiilor cu conținut abuziv, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și/sau comunicațiilor electronice.*

7) *Ministerul Finanțelor asigură elaborarea și promovarea politicii bugetare sensibile la dimensiunea de gen, oferă suport metodologic autorităților publice cu competențe în domeniu, în procesul planificării bugetare pentru acțiuni sectoriale și intersectoriale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie.*

(6) *Biroul Național de Statistică, în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii, va asigura:*

- a) *asistența metodologică a activității producătorilor de statistici, în vederea producerii statisticilor oficiale dezagregate, conform criteriilor stabilite de lege;*
- b) *desfășurarea, la intervale regulate, a cercetărilor statistice, a studiilor și analizelor statistice, realizarea publicațiilor statistice, în privința tuturor formelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul;*
- c) *evidența producătorilor de statistici oficiale pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- d) *coordonarea diseminării informației statistice oficiale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie către organizațiile internaționale.*

(7) *Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației asigură pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie:*

- a) *reglementarea activității în domeniile comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, cu abordare centrată pe protecția utilizatorilor - victime ale violenței în sfera digitală (prevenirea și combaterea informației cu conținut abuziv);*
- b) *supravegherea activității furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice în vederea respectării legislației, prevenirii și contracarării activităților ilicite în sistemele informatice și pe rețelele de comunicații electronice;*
- c) *examinarea petițiilor utilizatorilor de servicii de comunicație, soluționarea litigiilor dintre furnizorii de servicii și utilizatori;*
- d) *colaborarea, în condițiile legii, cu organizațiile care reprezintă interesele utilizatorilor.*

(8) *Autoritățile indicate în prezentul articol prezintă, pentru dezbatere în Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie, rapoarte sectoriale privind gradul de implementare a documentelor de politici, de valorificare a investițiilor financiare, precum și asupra rezultatelor activității operaționale pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, corespunzător misiunii și competenței instituționale.*

Articolul 9. *Atribuțiile instituțiilor publice în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie*

(1) *Procuratura, în limitele competenței stabilite de legislație, conduce urmărirea penală, reprezintă învinuirea în numele statului la examinarea cauzelor de violență împotriva femeilor și violență în familie în instanța de judecată, face demers în instanța de judecată pentru obținerea ordonanței de protecție a victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie, dacă în cadrul procesului penal se constată că victima se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, intențează acțiune civilă în procesul penal, în interesul victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie, care se află în stare de dependență față de învinuit, inculpat ori, din alte motive, nu-și poate realiza singură dreptul de a porni o acțiune civilă împotriva agresorului.*

(2) *Procuratura Generală:*

- a) *realizează periodic analiza activității de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie în vederea stabilirii și înlăturării cauzelor și condițiilor care afectează procesul de combatere eficientă a violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
- b) *asigură producerea datelor administrative și statistice, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violența în familie, inclusiv comisă cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;*
- c) *contribuie la consolidarea capacităților profesionale ale procurorilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie.*

(3) *Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat:*

- a) *promovează standarde sensibile la dimensiunea de gen și violența în familie în activitate și la perfecționarea profesională a avocaților, parajuriștilor, altor categorii de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat;*
- b) *asigură producerea datelor administrative și statistice, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violență în familie, inclusiv comisă cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;*
- c) *colaborează cu asociații obștești în vederea acordării de asistență juridică primară și calificată, în condițiile legii.*

(4) *Centrul de Medicină Legală:*

- a) *asigură identificarea efectivă a cazului/victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie și realizarea intervențiilor medico-legale, psihiatrico-legale și clinico-psihiologice, în condițiile legislației;*

- b) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;
- c) oferă suport în cadrul cercetărilor privind fenomenul violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

(5) Inspectoratul Național de Probațiune:

- a) realizează programe de corecție a comportamentului social al agresorilor familiali, în condițiile legii;
- b) asigură, în condițiile legii, supravegherea executării măsurilor de protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
- c) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;
- d) oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violența în familie, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.

(6) Administrația Națională a Penitenciarelor:

- a) coordonează și asigură controlul activității instituțiilor penitenciare ce țin de realizarea în penitenciar a programelor de corecție a comportamentului social al agresorilor familiali, conlucrarea instituțiilor penitenciare cu autoritățile abilitate;
- b) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;
- c) oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violența în familie, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice.

(7) Instituțiile publice indicate în prezentul articol informează periodic Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie și Ministerul Muncii și Protecției Sociale despre activitatea pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, corespunzător misiunii și competenței instituționale, precum și la solicitare – în cazul organizării dezbaterilor tematice în cadrul Consiliului Național Coordonator.

Articolul 10. Atribuțiile administrației publice locale, ale structurilor desconcentrate și instituțiilor de specialitate teritoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie

(1) Autoritățile administrației publice locale:

- a) includ în programele de dezvoltare locală problematica prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie; planifică organizarea studiilor și campaniilor de informare în vederea combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, pentru susținerea serviciilor sociale și a altor măsuri de asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie; contribuie la implementarea sistemului de evidență a cazurilor de violență împotriva femeilor și violenței în familie;
- b) formează echipe multidisciplinare locale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
- c) instituie și asigură, în limita resurselor financiare alocate și/sau disponibile, finanțarea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a

- copiilor lor a și centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari;*
- d) contribuie la incluziunea socială a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie prin crearea oportunităților de reprofilare și/sau de angajare în câmpul muncii, asigură accesul lor la locuință socială;*
 - e) dezvoltă parteneriate sociale cu organizații necomerciale, sindicate, patronate, fundații, organizații de cult religioase, organisme internaționale, care să contribuie la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie.*
- (2) Autoritatea tutelară locală:*
- a) asigură evaluarea inițială asupra pericolului iminent pentru viața și sănătatea copilului și realizarea măsurilor urgente de protecție a copiilor în legătură cu semnalarea cazului de violență, inclusiv de violență în familie;*
 - b) asigură, la nivel local, mecanisme confidențiale de raportare a cazurilor de violență, inclusiv de violență în familie asupra copiilor;*
 - c) promovează modele de asistență bazate pe interesul superior al copilului, pentru cazuri de solicitare, de către părintele-agresor, a programului de vizită a copiilor;*
 - d) colaborează cu autoritățile tutelare teritoriale în scop de asigurare a protecției copiilor victime și martori ai violenței, inclusiv violenței în familie.*
- (3) Agenția teritorială de asistență socială coordonează și monitorizează, în raza teritorială administrată, activitatea structurilor teritoriale de asistență socială (de nivel raional) în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie. În procesul exercitării atribuțiilor, Agenția:*
- a) asigură implementarea politicilor promovate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale;*
 - b) asigură funcționalitatea serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii din cadrul structurii teritoriale de asistență socială aflate în subordine;*
 - c) organizează soluționarea demersurilor (notificărilor) de referire a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie către servicii de suport pentru reabilitare, asigurarea asistenței indicate în raportul de evaluare a nevoilor pentru reabilitare;*
 - d) organizează, în condițiile legii, solicitarea aplicării măsurilor de protecție a victimei supuse violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
 - e) organizează, la solicitare, participarea persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau a violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în autoritățile competente;*
 - f) formează echipe multidisciplinare teritoriale (raionale) cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, în care sunt incluși specialiști din structurile desconcentrate și instituțiile de specialitate, menționate la alin. (5)-(10), selectați după criterii aprobate conform art. 8 alin. (4) lit. h) din prezenta lege. La necesitate, în componența echipelor multidisciplinare pot fi incluse și persoane din alte domenii;*
 - g) organizează monitorizarea și evaluarea activității echipelor multidisciplinare, oferă suport metodologic și face propuneri de îmbunătățire, asigură înlăturarea deficiențelor în activitate;*

- h) asigură supervizarea personalului din cadrul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;
 - i) organizează monitorizarea și coordonarea activității asistențelor sociale comunitari privind asistența victimelor și consilierea agresorilor familiali, asigurând sprijinul metodologic și informațional necesar;
 - j) determină necesitatea creării de centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și de centre/servicii de asistență și consiliere a agresorilor familiali, asigură sprijin metodologic și informațional acestora;
 - k) dezvoltă parteneriate cu autorități/instituții/organizații publice sau private, organizații necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile, care contribuie la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - l) oferă asistență autorităților administrației publice locale la elaborarea documentelor de politici în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - m) contribuie la abilitarea economică a victimelor violenței în cooperare cu Agenția teritorială de ocupare a forței de muncă;
 - n) la solicitarea organelor de drept, facilitează, după posibilitate, accesul agresorilor familiali la servicii de consiliere și la programe de reabilitare etc.;
 - o) prezintă, periodic și la solicitare, Ministerului Muncii și Protecției Sociale rapoarte privind activitatea în domeniul de competență desfășurată în teritoriu.
- (4) Organele publice abilitate cu funcții de coordonare, monitorizare și evaluare a activității de prevenire și combatere a violenței în familie la nivel local, inclusiv de asistență a victimelor și consiliere a agresorilor familiali sunt structurile teritoriale de asistență socială (de nivel raional) din subordinea agențiilor teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia.
- (5) Structurile teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii:
- a) conlucrează cu organele de poliție în activitatea de identificare a persoanelor predispușe la comiterea actelor de violență împotriva femeilor și violenței în familie;
 - b) identifică victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie și după evaluarea inițială sau, după caz, evaluarea complexă, oferă asistența necesară sau le referă către centre de reabilitare, asigurându-le acestora sprijin metodologic și informațional;
 - c) dețin și actualizează evidența unică a datelor administrative pe sectorul de asistență socială și pe sectorul medical, la nivel teritorial, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege;
 - d) referă cazul pentru examinare în echipa multidisciplinară și/sau plasează victima în centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor, în vederea lichidării consecințelor actelor de violență. Serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii are rol de structură coordonatoare a activității în cadrul echipei multidisciplinare;

- e) înlesnesc, la solicitarea organelor de drept, accesul agresorului la servicii de consiliere și programe de reabilitare;
 - f) se adresează, în condițiile legii, cu cerere privind aplicarea măsurilor de protecție; participă în calitate de persoană interesată în procesele de solicitare a măsurilor de protecție a victimei supuse violenței împotriva femeilor și violenței în familie; prezintă, la solicitarea instanței de judecată, materiale informative disponibile de caracterizare a familiei vizate și a presupusului agresor, precum și alte informații pe care instanța le consideră necesare la examinarea cauzei; contribuie, în condițiile legii, la executarea măsurilor stabilite în ordonanța de protecție; realizează alte activități de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale victimelor, inclusiv ale victimelor minore;
 - g) realizează, în comun cu alte autorități abilitate și în colaborare cu organizațiile necomerciale din domeniu, programe informaționale în vederea prevenirii violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
 - h) examinează necesitatea creării de centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și de centre/servicii de asistență și consiliere a agresorilor familiari, face propuneri agenției teritoriale de asistență socială;
 - i) monitorizează și coordonează activitatea asistenților sociali din cadrul primăriilor în domeniul prevenirii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv asistența victimelor și resocializarea agresorilor;
 - j) monitorizează victimele și le acordă asistență după ce au părăsit centrele de reabilitare;
 - k) propune agenției teritoriale de asistență socială referirea victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie către agenția teritorială de ocupare a forței de muncă;
 - l) prezintă periodic agenției teritoriale de asistență socială rapoarte despre activitatea desfășurată în teritoriu și activitatea intersectorială în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie.
- (6) Organele locale de specialitate în domeniul învățământului:
- a) asigură informarea și instruirea cadrelor didactice în vederea constatării actelor de violență împotriva femeilor și violenței în familie, aplicării metodelor și mijloacelor de prevenire a violenței și de sesizare a autorităților abilitate pe marginea cazurilor identificate de violență;
 - b) promovează, în comun cu alte autorități abilitate și în colaborare cu organizațiile necomerciale din domeniu, măsuri și programe educaționale pentru părinți și copii în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
 - c) realizează sau referă pentru desfășurarea activităților de asistență psihopedagogică a copiilor victime ale violenței, inclusiv violenței în familie;
 - d) comunică autorităților abilitate, inclusiv prin intermediul administrației instituției de învățământ, sesizând imediat, în mod obligatoriu, autoritatea tutelară și poliția, cazurile identificate de violență împotriva femeilor și violenței în familie, inclusiv cazurile de violență în familie împotriva copiilor.
- (7) Instituțiile medico-sanitare de toate tipurile și nivelurile:
- a) organizează periodic campanii de informare cu privire la măsurile de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie;

- b) asigură asistența medicală și consilierea victimelor, inclusiv asistența medicală specializată, în conformitate cu legea, a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie care suferă de tulburări psihice;
 - c) comunică poliției și autorității tutelare, conform protocolului unic stabilit, cazurile identificate de violență împotriva femeilor și violenței în familie, referă victima către structura teritorială de asistență socială pentru servicii de reabilitare;
 - d) trimite victima pentru examinare medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății, la necesitate, oferă suportul necesar pentru asigurarea examinării medico-legale a victimei;
 - e) deține și actualizează evidența datelor administrative pe sectorul medical, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, cu informarea trimestrială a serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;
 - f) inițiază și realizează programe și servicii adresate agresorilor; asigură asistență medicală specializată, în conformitate cu legea, agresorilor care suferă de tulburări psihice, inclusiv bolnavii psihici lipsiți de discernământ, care pot pune în pericol viața sau integritatea corporală proprie sau a altor persoane, precum și a bolnavilor care se eschivează de la tratamentul de alcoolism cronic sau narcomanie, a celor dependenți de substanțe psihoactive, cu suportul cheltuielilor din mijloacele abuzatorului sau, după caz, din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală;
 - g) inițiază parteneriate durabile cu toate programele care vizează sănătatea mamei și a copilului;
 - h) încheie contracte de prestare a serviciilor medicale cu centrele/serviciile de reabilitare a victimelor și consiliere a agresorilor.
- (8) Organul poliției:
- a) identifică, înregistrează și examinează cu soluție cazurile (apeluri, plângeri) de violență împotriva femeilor și violență în familie;
 - b) deține și actualizează evidența unică a datelor administrative pe sectorul de urmărire penală/contravențională și sectorul de justiție, la nivel teritorial, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege;
 - c) raportează periodic cazurile de violență împotriva femeilor și violenței în familie către serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, din cadrul agenției teritoriale de asistență socială;
 - d) asigură evidența nominală a agresorilor, inclusiv a participării agresorilor la programele de consiliere sau programele de corecție a comportamentului social;
 - e) sesizează autoritatea tutelară locală despre fiecare caz de violență împotriva femeilor și violenței în familie cu implicarea copilului victimă/martor;
 - f) examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, instituțiilor medico-sanitare, inclusiv centrelor medico-legale și a altor instituții referitor la conflicte familiale, la acte de violență, la amenințări cu moartea sau la existența unui pericol iminent de realizare a lor;
 - g) vizitează familiile ai căror membri sunt luați la evidență, efectuează lucrul de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie;

- h) în cazul comiterii actului de violență împotriva femeilor și violenței în familie, explică victimei drepturile ei, iar la cererea acesteia, îi acordă ajutor spre a fi plasată în serviciul de plasament de urgență, după caz, în centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței, comunicând neîntârziat serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;
 - i) informează victima despre dreptul ei de a beneficia de asistență juridică gratuită;
 - j) supune la fața locului agresorul familial procedurii de testare a aerului expirat sau, după caz, transportarea pentru a fi supus examenului medical de recoltare a probelor biologice în vederea constatării alcoolemiei, consumului de droguri ori de alte substanțe psihotrope;
 - k) asigură accesul persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în poliție;
 - l) dispune eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului, dacă, din circumstanțele stabilite la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, există o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare/comitere a acțiunilor violente;
 - m) se adresează către autoritățile judecătorești pentru obținerea ordonanței de protecție în situație de criză în baza cererii depuse de victimă sau a sesizării de caz; asigură supravegherea executării ordonanței de protecție și ordinului de restricție de urgență, după caz, în colaborare cu alte structuri abilitate;
 - n) menține ordinea și securitatea publică în preajma centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, în condițiile legii;
 - o) conlucrează cu autoritățile abilitate în domeniu, cu societatea civilă în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie.
- (9) Oficiile teritoriale pentru asistența juridică garantată de stat asigură acordarea de asistență juridică garantată de stat, prin exercitarea următoarelor atribuții:
- a) asigură asistență juridică de urgență, la solicitarea victimei sau a organului care a fost sesizat despre cazul de săvârșire a violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
 - b) încheie contracte cu parajuriștii și cu asociațiile obștești în vederea acordării asistenței juridice garantate de stat victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie;
 - c) asigură colectarea de date administrative și statistice privind asistența juridică garantată de stat acordată victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege.
- (10). Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului (furnizorii de servicii) colaborează, în condițiile legii, cu structurile abilitate, inclusiv în cadrul echipelor multidisciplinare, precum și cu utilizatorii, pe cazurile de violență în sfera digitală (prevenirea și combaterea informației cu conținut abuziv). Furnizorii de servicii oferă suport informațional și îndrumări în procesul cercetării cazurilor de violență în sfera digitală și a modalităților de identificare a utilizatorilor, participă la activități de instruire a specialiștilor,

promovează programe, măsuri, proceduri și standarde de securitate a serviciilor, campanii de informare privind riscurile la care sunt expuși utilizatorii serviciilor de comunicație etc. Furnizorii serviciilor, în limitele competenței:

- a) realizează măsuri de securitate a serviciilor de comunicație și de protecție a utilizatorilor victime;
- b) elaborează standarde de autoreglementare, oferă utilizatorilor îndrumări ușor accesibile pentru semnalarea datelor informatice cu conținut abuziv și modul de solicitare a eliminării acestora;
- c) creează mecanisme online și offline pentru depunerea plângerilor, fac accesibile informațiile cu privire la serviciile de sprijin disponibile victimelor violenței în sfera digitală;
- d) prezintă autorităților competente, în temeiul solicitării efectuate în condițiile legii, date referitoare la utilizatori, la traficul informatic, inclusiv locația (Cell ID) de activare a serviciilor preplătite anonime, despre tentativele de introducere a unor programe ilegale, despre constatarea datelor informatice cu conținut abuziv în procesul realizării serviciilor de colectare, prelucrare, stocare sau difuzare a datelor informatice;
- e) conservează în modul și termenele stabilite de lege datele informatice cu conținut abuziv, informațiile disponibile, necesare pentru identificarea și urmărirea sursei de comunicații electronice, identificarea destinației, traficul informatic, altă informație disponibilă și asigură prezentarea acestor informații organelor împuternicite;
- f) suspendă conexiunea utilizatorului, blochează, restricționează un anumit conținut, aplicații sau servicii, utilizate pentru activități ilicite, ca măsuri de executare a hotărârilor judecătorești (ordonanțe de protecție) sau actelor autorităților publice competente;
- g) execută, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice, față de care există pericolul distrugerii ori alterării;
- h) sistează, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul la paginile web, inclusiv cele pe care le găzduiește, care contribuie la comiterea infracțiunilor sau la încălcarea prevederilor legislației ori conțin/difuzează instrucțiuni privind modul de comitere a infracțiunilor;
- i) asigură monitorizarea, supravegherea și păstrarea datelor referitoare la traficul informatic, pe perioada stabilită de lege, pentru identificarea furnizorilor de servicii, utilizatorilor de servicii și a canalului prin intermediul căruia a fost transmisă comunicația;
- j) pune la dispoziția autorității competente informația necesară identificării altor furnizori de servicii implicați;
- k) notifică utilizatorii față de care sunt aplicate interdicții despre suspendarea (sau rezoluțiunea) contractului de prestare a serviciilor și îi avertizează despre consecințele juridice ale accesului neautorizat la rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului.

(11) Structurile și instituțiile menționate în alin. (5) - (10), în limitele competenței lor:

- a) *identifică potențiale familii afectate de violență și asigură evidența cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie din localitățile amplasate în teritoriul administrat;*
- b) *intervin în situațiile de criză corespunzător domeniului de competență, participă la evaluarea complexă a nevoilor victimei pentru reabilitare, după caz, referă victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie către alte structuri de specialitate relevante;*
- c) *asigură schimbul de informații cu alți specialiști implicați în examinarea cazului;*
- d) *informează serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii despre fiecare caz de violență constatat și măsurile luate, iar despre cazurile de violență împotriva femeilor și violență în familiile cu implicarea copiilor informează și autoritatea tutelară locală;*
- e) *oferă organelor poliției suportul necesar în procesul de urmărire penală sau contravențională a cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie;*
- f) *acordă victimelor și agresorilor servicii de informare cu privire la drepturile și responsabilitățile lor, organele cu competențe în domeniu, infrastructura serviciilor sociale;*
- g) *oferă, la solicitare, organelor de drept, victimei, agresorului sau reprezentanților acestora rezultatele evaluărilor pe marginea cazurilor de violență în familie, ținând cont de cerințele privind confidențialitatea informației și protecția datelor cu caracter personal;*
- h) *înfăptuiesc alte acțiuni, conform competenței, în vederea prevenirii și combaterii actelor de violență, asigurării protecției victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, resocializării agresorilor”.*

Propunerile evocate *supra* de modificare și completare a legislației vor contribui la consolidarea eforturilor statului de implementare a cerințelor Convenției de la Istanbul.

Articolul 8 ● Resurse financiare

Părțile vor alocă resursele financiare și umane corespunzătoare pentru implementarea adecvată a politicilor, măsurilor și programelor integrate pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, inclusiv cele desfășurate de organizațiile neguvernamentale și de societatea civilă.

GREVIO solicită autorităților să ia măsuri pentru a crește și a asigura durabilitatea resurselor financiare alocate măsurilor și politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, în special pentru ONG-urile care gestionează servicii specializate de sprijin pentru femeile victime ale tuturor formelor de violență. Finanțarea trebuie să fie garantată prin subvenții pe termen lung bazate pe proceduri de achiziții publice transparente.

Legea nr. 45/2007 stabilește în art. 16 că activitățile de implementare a legii se finanțează de la bugetul de stat, de la bugetele unităților administrativ-teritoriale, în limita mijloacelor financiare stabilite anual, din alte surse neinterzise de lege⁴⁷. Finanțarea centrelor/servici-

⁴⁷ Prevederi similare se conțin și în art. 3 din Legea nr. 5/2006.

ilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari se efectuează din alocațiile prevăzute în bugetul de stat, din donații, granturi, din alte surse, conform legislației în vigoare. În cazul unor resurse limitate, prioritate va avea alocarea fondurilor pentru susținerea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie. Organele centrale de specialitate abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie în procesul de planificare bugetară anuală prevăd resurse financiare pentru: a) formarea profesională continuă a personalului de specialitate care desfășoară activitate de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie; b) dezvoltarea sistemului de identificare, înregistrare, evaluare a riscurilor, raportare și management al cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie; c) informarea și sensibilizarea opiniei publice privind fenomenul violenței împotriva femeilor și violenței în familie; d) sistemul consolidat de colectare a datelor.

Cadrul juridic general în domeniul finanțelor publice, care se aplică la elaborarea, aprobarea, executarea, raportarea și controlul bugetelor componente ale bugetului public național, îl constituie Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale⁴⁸. Potrivit acestei legi, documentul prin care se stabilesc obiectivele politicii bugetar-fiscale și se determină cadrul de resurse și cheltuieli ale bugetului public național și ale componentelor acestuia în perspectiva de trei ani îl constituie cadrul bugetar pe termen mediu.

Este de menționat că realizarea politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie nu poate fi asigurată fără o implicare financiară substanțială din partea statului pe segmentul social, al sănătății, al învățământului și al justiției. Sectoarele indicate joacă un rol plener în realizarea sarcinilor din acest domeniu. În pofida imperativului evocat, mecanismul de finanțare a violenței împotriva femeilor și violenței în familie rămâne a fi deficitar. Se constată și lipsa unor strategii sectoriale de cheltuieli bugetare. Programul de promovare și asigurare a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 203/2023, prevede că, deși, în ultimii ani, s-au depus mai multe eforturi pentru a promova bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, până în prezent, Republica Moldova nu implementează un cadru bugetar care să recunoască și să abordeze în mod consecvent inegalitățile de gen. Printre principalele cauze sunt: lipsa cadrului normativ, a capacităților instituționale în domeniul bugetării sensibile la gen în cadrul autorităților/instituțiilor bugetare; lipsa datelor necesare, dezagregate din perspectiva egalității de gen, în procesul de planificare și evidență a bugetelor.

În Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, se constată că, în anul 2022, din 1,8 miliarde de lei destinați serviciilor sociale, doar 2% au fost direcționate pentru acoperirea serviciilor cumulative pentru victimele violenței în familie, ale traficului de ființe umane, pentru bolnavii de HIV/SIDA etc.

Potrivit Raportului de evaluare a Strategiei naționale privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie 2018-2022, restanțele în ceea ce privește realizarea obiectivelor Strategiei, se explică în mare parte prin lipsa resurselor financiare, care urmau să fie alocate de către autoritățile publice centrale și locale. Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 332/2023 constată, de asemenea, insuficiența finanțării serviciilor specializate pentru asistența și protecția femeilor victime ale violenței

⁴⁸ Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135212&lang=ro.

și violenței în familie. Datele arată că resursele financiare planificate și alocate de către autoritățile publice centrale cu competențe în domeniu sunt insuficiente pentru dezvoltarea și menținerea serviciilor sociale pentru subiecții violenței în familie, dar și pentru realizarea acțiunilor de sensibilizare a opiniei publice privind gravitatea fenomenului violenței în familie și violenței față de femei, crearea de noi servicii, dezvoltarea mecanismului eficient de cooperare. Întrucât finanțarea serviciilor sociale este pusă pe umerii autorităților administrației publice locale, asigurarea acestora în volumul și calitatea corespunzătoare nevoilor populației depinde în mod direct de sustenabilitatea financiară a acestora. Însă, de cele mai dese ori, autoritățile administrației publice locale nu planifică și, respectiv, nu alocă resurse financiare suficiente dezvoltării/menținerii serviciilor sociale pentru subiecții violenței în familie. Serviciile de asistență și asigurare a accesului victimelor la justiție nu se regăsesc în topul priorităților, administrația locală axându-se pe dezvoltarea proiectelor de infrastructură. Documentele de politici locale (strategiile de dezvoltare social-economice raionale) nu conțin măsuri de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, fapt ce ar permite planificarea bugetară și finanțarea. De menționat, în altă ordine de idei, că clasificarea bugetară nu reflectă abordarea multisectorială de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de către toate autoritățile cu competențe în domeniu. Actualmente, lipsa programelor de bugetare dedicate prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie este vizibilă în toate sectoarele, în pofida cadrului juridic și instituțional existent, care vizează competențe în domeniu la nivel central și local pentru sectoarele de sănătate, învățământ, poliție, justiție și protecție socială. Angajamentul asumat prin ratificarea Convenției de la Istanbul urmărește necesitatea alocării resurselor financiare și umane adecvate atât pentru activitățile desfășurate de autoritățile publice, cât și pentru cele ale organizațiilor neguvernamentale și ale societății civile. Resursele alocate trebuie să asigure implementarea adecvată a măsurii preconizate. Implementarea eficientă a strategiilor naționale depinde de planificarea obiectivă și stabilirea costurilor cât mai exacte pentru realizarea acțiunilor preconizate, precum și de identificare a surselor de finanțare. În acest sens, sunt utilizate următoarele surse de finanțare: a) bugetul de stat; b) mijloacele financiare ale organizațiilor internaționale; c) sprijinul din partea partenerilor de dezvoltare. Având în vedere faptul că responsabilitatea pe segmentul de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor revine mai multor autorități publice, care urmează să întreprindă măsuri de prevenire și contracarare a fenomenului, măsuri care, în cea mai mare parte, au implicații financiare, în Raportul de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor, elaborat de către Centrul de Drept al Femeilor, s-a subliniat necesitatea prevederii de către ministerele de resort a resurselor financiare necesare pentru activitățile de prevenire și combatere a violenței în familie. Este relevant de menționat că, deși Clasificarea bugetară a fost recent modificată⁴⁹, codificarea actuală nu permite ca domeniul violenței împotriva femeilor și violenței în familie să fie identificat ca un program intersectorial, cu funcții distincte, cu activități comune și pe sectoare. Conform estimărilor, încadrarea domeniului prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie rămâne a fi prevăzută, într-o măsură oarecare, în sectorul de protecție socială, în subprogramul „Asistența socială a persoanelor cu necesități speciale” și subprogramul „Protecție a familiei și copilului”. Finanțarea sectorului de referință nu se regăsește în bugetele sectoriale ale altor autorități cu competențe în domeniu.

⁴⁹ Prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 16/2024 cu privire la modificarea Clasificației bugetare, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141868&lang=ro.

Pentru redresarea situației, în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, sunt incluse măsuri⁵⁰ în vederea realizării Obiectivului specific 4.3. (Mecanismele de finanțare pentru programele și intervențiile în domeniul prevenirii și combaterii tuturor formelor de violență față de femei și violență în familie sunt instituite). Măsurile descrise sunt planificate pentru realizare în anii 2024-2026.

Pentru instituirea și asigurarea funcționării eficiente a unui mecanism de finanțare a activităților, inclusiv multisectoriale, în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, sunt necesare cunoștințe de specialitate. Prin urmare, considerăm că implementarea propunerilor *de lege ferenda* (elucidate la art. 7 din Convenție) în vederea includerii și a Ministerului Finanțelor printre organele centrale de specialitate cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, care va fi responsabil de elaborarea și promovarea politicii bugetare sensibile la dimensiunea de gen și de acordare a suportului metodologic autorităților publice abilitate la planificarea surselor bugetare pentru acțiuni intersectoriale în domeniul de referință, va constitui un impuls substanțial pentru realizarea cerințelor art. 8 al Convenției de la Istanbul.

Articolul 9 ● Organizațiile neguvernamentale și societatea civilă

Părțile vor recunoaște, încuraja și sprijini, la toate nivelurile, activitatea organizațiilor neguvernamentale relevante și a societății civile active în combaterea violenței împotriva femeilor și vor stabili cooperarea eficace cu aceste organizații.

GREVIO încurajează insistent autoritățile să stabilească o procedură publică dedicată, transparentă și responsabilă, prin care ONG-urile care oferă servicii specializate de asistență pentru victimele tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a copiilor acestora să poată solicita finanțare.

Potrivit Raportului explicativ la Convenția de la Istanbul, acest articol are scopul de a sublinia contribuția importantă a organizațiilor necomerciale în prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență cărora le este aplicabilă Convenția.

Parteneriatele dintre societatea civilă și autoritățile publice în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie au demonstrat în timp eficiența în soluționarea problemelor și au contribuit la dezvoltarea mai multor mecanisme de protecție pe acest segment. În scopul redresării situației, societatea civilă și partenerii de dezvoltare au realizat și au susținut multiple inițiative și proiecte de eliminare și prevenire a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Cadrul legal stabilește dreptul autorităților de a dezvolta parteneriate sociale cu organizațiile neguvernamentale. Astfel, potrivit Legii nr. 45/2007, activitatea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie se efectuează, inclusiv pe principiul cooperării dintre autoritățile administrației publice și societatea civilă.⁵¹ Atribuțiile de a dezvolta parteneriate sociale cu organizații necomerciale, de a conlucra cu acestea

⁵⁰ 4.3.1. Efectuarea Studiului privind identificarea unui mecanism eficient de finanțare din resurse interne și externe a proiectelor din domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie;

4.3.2. Consolidarea capacităților funcționarilor publici din sectoarele de sănătate, educație, protecție socială, poliție și justiție în domeniul planificării bugetare sensibile la dimensiunea violenței de gen și violenței în familie;

4.3.3. Consolidarea mecanismului de finanțare/achiziționare a serviciilor prestate de organizațiile necomerciale pentru subiecții violenței în bază de gen, în particular victimele violenței în familie.

⁵¹ Art. 5 din Legea nr. 45/2007.

în activități de prevenire și de combatere a violenței, la cercetări, studii și campanii de informare, sunt stabilite pentru organele centrale de specialitate ale statului, autoritățile administrației publice locale, autoritățile de specialitate și structurile desconcentrate teritoriale.⁵² Organizațiile necomerciale, potrivit art. 10 din lege, pot crea centre/servicii de asistență și protecție împreună cu autoritățile administrației publice sau cu organizații internaționale.

În conformitate cu art. 5 al Legii nr. 86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale (Legea nr. 86/2020)⁵³, autoritățile publice sunt obligate să trateze în mod egal și să nu discrimineze organizațiile necomerciale. Statul asigură dreptul contribuabililor de a direcționa desemnări procentuale în folosul organizațiilor necomerciale care desfășoară activități de utilitate publică. Statul acordă organizațiilor necomerciale sprijin financiar și material pentru dezvoltarea organizațională a acestora și implementarea proiectelor conform priorităților stabilite pentru fiecare domeniu de dezvoltare. Resursele alocate în acest scop sunt prevăzute în bugetul de stat și în bugetele unităților administrativ-teritoriale. Guvernul stabilește mecanismul de oferire a sprijinului financiar și material. La oferirea sprijinului financiar, autoritățile publice se vor conduce de principiul dialogului, al transparenței, al simplității și clarității procedurilor, al tratamentului egal, al recunoașterii particularităților diferitelor categorii de organizații, al eficienței utilizării de fonduri publice și al finanțării multianuale. Sprijinul financiar acordat de stat se realizează în principal prin finanțare nerambursabilă, contractare de lucrări și servicii sau prin finanțare cu destinație specială, inclusiv comanda socială. Sprijinul material acordat de stat se realizează în principal prin oferirea gratuită sau în condiții preferențiale a dreptului de a folosi proprietatea publică. Sprijinul financiar se oferă în urma unui concurs public. Anunțul privind sprijinul financiar, condițiile de desfășurare a concursului și criteriile de evaluare se publică cu cel puțin două luni înainte de data-limită pentru depunerea dosarelor. Autoritatea publică întocmește lista de lucrări și servicii care urmează a fi efectuate/prestate prin comandă socială și planifică volumul acestora. Comanda socială se face conform legislației cu privire la achizițiile publice, iar la concurs participă doar organizațiile necomerciale. În cazul comenzii sociale, nu se solicită garanții pentru asigurarea executării contractului. Autoritatea publică poate desfășura, în comun cu organizațiile necomerciale, activități de interes public în orice domeniu de dezvoltare.

Organizațiile societății civile reprezintă un element esențial al democrației și guvernării deschise, fiind o sursă importantă de informații și de reprezentativitate asupra nevoilor și aspirațiilor cetățenilor. Dezvoltarea organizațiilor societății civile este vitală pentru consolidarea instituțiilor democratice, îmbunătățirea procesului decizional și pentru asigurarea transparenței și a responsabilității în guvernare.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 845/2023, a fost aprobat Programul de dezvoltare a organizațiilor societății civile pentru perioada 2024-2027 (Programul nr. 845/2023)⁵⁴. Scopul Programului nr. 845/2023 este de a îmbunătăți mecanismele de cooperare ale statului cu organizațiile societății civile, de a dezvolta platformele de comunicare și coordonare, de a diversifica sursele de finanțare a organizațiilor societății civile și de a crește capacitățile sectorului asociativ, inclusiv pe dimensiunea promovării agendei de europenizare. Obiectivele generale ale Programului nr. 845/2023 sunt:

1. Îmbunătățirea accesului la procesele decizionale la nivelul autorităților administrației publice centrale și locale;

⁵² Art. 8 din Legea nr. 45/2007.

⁵³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129338&lang=ro.

⁵⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141016&lang=ro.

2. Asigurarea unei finanțări sustenabile pentru organizațiile societății civile, atât din surse publice, cât și din surse alternative;
3. Consolidarea mediului de activitate al organizațiilor societății civile pentru a-și atinge, în mod eficient și sustenabil, misiunea propusă.

Dezvoltarea de programe pentru finanțarea directă a organizațiilor societății civile, precum și contractarea socială sunt mecanisme care pot să faciliteze colaborarea și să permită organizațiilor societății civile să-și atingă obiectivele într-un mod independent, fără a depinde de finanțarea alocată prin intermediul autorităților publice sau a altor surse de finanțare. În acest sens, a fost adoptat Regulamentul-cadru cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor organizațiilor necomerciale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 656/2022, a fost actualizat portalul național pentru consultări publice particip.gov.md. Totodată, mecanismul de redirecționare a 2% din impozitul pe venit către o organizație necomercială sau entitate religioasă a ajuns la al șaselea an de implementare.

Cu toate acestea, dezvoltarea societății civile nu a atins un nivel satisfăcător. Problemele principale sunt: impactul limitat al societății civile în elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor publice la nivel național și local și finanțarea nesustenabilă a sectorului asociativ, care îngreunează realizarea misiunii organizațiilor societății civile. Accesul limitat la sursele de finanțare reprezintă una dintre provocările cu care se confruntă organizațiile societății civile, în mod special la nivel local.

Este în proces de elaborare Metodologia de calcul al costului serviciilor sociale de bază. Documentul urmează să faciliteze procesul de planificare și elaborare a bugetelor în baza cărora vor fi efectuate achizițiile publice de servicii sociale. În paralel, se lucrează la un ghid privind contractarea serviciilor sociale de bază prin intermediul achizițiilor publice. Aceste instrumente au scopul să ajute atât autoritățile administrației publice locale, cât și organizațiile societății civile care activează la nivel local în domeniul social⁵⁵.

Autoritățile administrației publice centrale și locale urmează să perfecționeze metodele de finanțare a organizațiilor societății civile și să ofere mai multe tipuri de finanțare, inclusiv granturi pentru perioade mai scurte, dar și finanțare pentru perioade mai îndelungate. În acest sens, autoritățile urmează să asigure că întregul cadru normativ este periodic revizuit, pentru o mai bună aliniere la tendințele de dezvoltare a mecanismelor de finanțare disponibile în societate.

Articolul 10 ● Organismul coordonator

1. *Părțile vor desemna sau vor înființa unul sau mai multe organisme oficiale, responsabile de coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și a măsurilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență acoperite de prezenta Convenție. Aceste organisme vor coordona colectarea de date, la care se face referire în Articolul 11, vor analiza și vor disemina rezultatele sale.*
2. *Părțile se vor asigura că organismele desemnate sau înființate conform prezentului articol primesc informații de natură generală privind măsurile luate potrivit Capitolului VIII.*
3. *Părțile se vor asigura că organismele desemnate sau înființate conform prezentului articol vor avea capacitatea de a comunica direct și de a promova relațiile cu omologii lor din alte Părți.*

⁵⁵ Pct. 64 din Programul nr. 845/2023.

GREVIO încurajează insistent autoritățile să asigure coordonarea și punerea în aplicare a politicilor și măsurilor referitoare la toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv în ceea ce privește dimensiunea digitală, precum și monitorizarea și evaluarea independentă a acestora, pentru a asigura obiectivitatea evaluării, să asigure organismului de coordonare resurse umane și financiare suficiente și stabile.

Articolul 10 impune obligația de a încredința unuia sau mai multor organe de stat patru sarcini specifice: coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență cărora le este aplicabilă Convenția de la Istanbul. Această obligație implică crearea unor noi instituții sau împuternicirea unora deja existente.

De menționat că, prin Legea nr. 250 din 31 iulie 2023 de modificare a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, a fost constituită Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie. În conformitate cu art. 7 din Legea nr. 45/2007, Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului abilitată cu funcții de coordonare a activității interinstituționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de implementare a programelor naționale, de acordare a asistenței Guvernului în implementarea politicilor, de monitorizare și evaluare a politicilor publice în domeniu, de facilitare a cooperării și dialogului cu societatea civilă, de raportare a modului de aplicare la nivel național a Convenției de la Istanbul, a altor convenții și instrumente internaționale. De menționat că, prin această lege, funcțiile de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, și de asistență socială a victimelor și agresorilor au rămas în atribuțiile Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

Pe lângă Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, se creează și își desfășoară activitatea Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, în componența căruia intră reprezentanți ai autorităților administrației publice centrale de specialitate, reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate. Consiliul Național Coordonator asigură colaborarea dintre autoritățile și structurile organizaționale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și cooperarea acestora cu organizațiile necomerciale și cu partenerii străini, de asemenea, servește ca platformă pentru dezbateri în procesul de implementare, la nivel național și local, a politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul.

Organele centrale de specialitate ale statului, cu atribuții în domeniul de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, potrivit art. 8 din Legea nr. 45/2007, informează semestrial și anual Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie despre activitatea realizată în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și domeniului lor de specialitate, precum și la solicitare – în cazul organizării dezbaterilor tematice în cadrul Consiliului Național Coordonator.

Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie: a) coordonează, la nivel național, implementarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, asigură monitorizarea și evaluarea politicilor publice în domeniu; b) sprijină implementarea interinstituțională a programelor naționale

în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie; c) organizează și conduce ședințele Consiliului Național Coordonator; d) oferă suport metodologic în vederea implementării unitare și eficiente, la nivel central și local, a cadrului normativ și a politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv în privința activității echipelor multidisciplinare teritoriale; f) asigură crearea și menținerea paginii web oficiale privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în scopul oferirii accesului populației la informația referitoare la mecanismul de soluționare a actelor de violență, la infrastructura serviciilor sociale pentru victimele violenței și pentru agresorii familiari, precum și la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu; g) facilitează cooperarea și dialogul cu societatea civilă și partenerii de dezvoltare; h) stabilește și gestionează un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu; i) planifică și organizează desfășurarea cercetărilor, studiilor și campaniilor de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare; k) elaborează rapoartele naționale și asigură aranjamentele în cadrul vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie (GREVIO) etc.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 926/2023⁵⁶, a fost aprobat Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, au fost aprobate structura organizatorică și organigrama Agenției, cu efectivul-limită în număr de 22 de unități. Domeniile de activitate ale Agenției acoperă: prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor; prevenirea și combaterea violenței în familie. Este în proces de adoptare Regulamentul Consiliului Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie și Componenta Consiliului Național Coordonator.

În conformitate cu Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, prin Hotărârea Guvernului nr. 350/2006, a fost instituită Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, iar prin Hotărârea Guvernului nr. 895/2006, a fost aprobat Regulamentul Comisiei. La momentul actual, Comisia guvernamentală nu este funcțională. În acest sens, sunt necesare modificări, inclusiv în hotărârile de Guvern menționate, în vederea eficientizării activității Comisiei guvernamentale, în corespundere cu cerințele Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă din 2012. Consolidarea mandatului Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați constituie un factor important pentru impulsivarea mecanismului național de asigurare în fapt a șanselor egale a femeilor și bărbaților în toate sferile vieții.

Articolul 11 ● Colectarea datelor și cercetarea

1. În scopul implementării prezentei Convenții, Părțile se vor angaja să:

- a. colecteze date statistice relevante dezagregate la intervale regulate privind cazurile din toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții;*
- b. sprijine cercetarea în domeniul tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții în vederea studierii cauzelor și a efectelor lor, a ratelor de incidență și de condamnare, precum și eficacitatea măsurilor luate pentru a implementa prezenta Convenție.*

⁵⁶ Publicată în Monitorul Oficial nr. 463-464 din 05.12.2023, art. 1127.

2. *Părțile se vor strădui să efectueze studii pe bază de populație la intervale regulate pentru a evalua prevalența și tendințele tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
3. *Părțile vor furniza grupului de experți, prevăzute la articolul 66 din prezenta Convenție, informațiile colectate în conformitate cu prezentul articol pentru a stimula cooperarea internațională și pentru a permite analiza comparativă internațională.*
4. *Părțile se vor asigura că informațiile colectate potrivit prezentului articol sunt disponibile publicului.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 11 din Convenția de la Istanbul, GREVIO îndeamnă autoritățile să colecteze date administrative de la agențiile de aplicare a legii, inclusiv furnizorii de servicii medicale și sociale, de la organele de urmărire penală și de la organele judiciare, pe baza unor categorii armonizate; să introducă un sistem de gestionare a cazurilor care să permită urmărirea cazurilor de violență de-a lungul întregului proces penal, în legătură cu toate infracțiunile penale reglementate de Convenția de la Istanbul și dezagregate în funcție de sex, vârsta victimei și agresorului, de tipul de infracțiune, de relația dintre autor și victimă, de localizarea geografică; să acumuleze date despre numărul de ordonanțe de protecție emise în cadrul procedurilor civile, încălcările acestora și sancțiunile care decurg din acestea, pe toate formele de violență împotriva femeilor; date referitoare la raportările făcute către serviciile sociale și la intervențiile propuse de acestea; numărul de decizii privind tutela/vizitarea/reședința copiilor care au luat în considerare, în mod expres, rapoartele privind violența domestică; numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut despăgubiri de la autorul infracțiunilor.

Este important de înțeles că prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice necesită elaborarea de politici bazate pe dovezi. Datele sistematice și comparabile, precum și informațiile despre prevalența formelor de violență împotriva femeilor urmează să fie colectate din toate sursele administrative relevante. Acest lucru presupune documentarea eficientă a extinderii fenomenului, cu scopul de a orienta politica și de a monitoriza implementarea măsurilor pentru soluționarea problemelor.

Republica Moldova a înregistrat unele progrese în dezvoltarea sistemului de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie. Cu toate acestea, este necesară alinierea în continuare a unor aspecte ale cadrului normativ și a practicilor din domeniu la prevederile Convenției de la Istanbul, care a fost ratificată de Republicii Moldova prin Legea nr. 144/2021.

De remarcat că, potrivit Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 332/2023, datele statistice și administrative nu sunt delimitate conform mai multor indicatori relevanți, inclusiv tipul violenței și numărul cazurilor de violență comise în mediul digital etc. La momentul actual, dispun de surse de date administrative despre fenomenul violenței față de femei și al violenței în familie următoarele structuri de nivel central: Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Justiției, prin intermediul autorităților administrative din subordine – Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Inspectoratul Național de Probațiune, Administrația Națională a Penitenciarelor; Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat; Procuratura Generală; Ministerul Muncii și Protecției Sociale; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Sănătății; Centrul de Medicină Legală. Prin urmare, sunt deținători de informații statistice și unii subiecți care nu se regăsesc în Legea

nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, respectiv nu au obligații legale de a publica informația pe pagina web oficială.

Datele colectate în diferite sectoare nu sunt armonizate prin prisma indicatorilor comuni, sunt lipsă sistemele automatizate de colectare și procesare a datelor statistice. Aceasta îngreunează sarcina raportului anual cu privire la violența față de femei și violența în familie, care are menirea să reflecte dinamica fenomenului, precum și măsurile ce urmează a fi întreprinse. În contextul ratificării Convenției de la Istanbul și al amplificării aspirațiilor Republicii Moldova de integrare în UE, importanța producerii unor statistici naționale comparabile cu cele europene este crucială. Biroului Național de Statistică (BNS), în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii, îi revine un rol central în asigurarea societății și tuturor categoriilor de utilizatori interni și externi cu informație statistică de calitate și comparabilă, elaborată conform principiilor fundamentale ale statisticii oficiale ale Organizației Națiunilor Unite (ONU).

Pentru redresarea situației, în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027, sunt incluse măsuri⁵⁷ în vederea realizării Obiectivului specific 4.4 (Autoritățile publice și alți producători de statistici colectează și analizează datele cu nivel de dezagregare prevăzut de Convenția de la Istanbul și asigură cercetarea privind toate formele de violență față de femei și violență în familie). Măsurile descrise sunt planificate pentru realizare în anii 2024-2027.

Trebuie de reținut că, în conformitate cu art. 2 din Legea nr. 93 din 26.05.2017 cu privire la statistica oficială⁵⁸, legislația cu privire la statistica oficială include legea respectivă, alte acte normative, precum și tratatele internaționale în domeniu, la care Republica Moldova este parte. Conform art. 7 din Legea nr. 93/2017 și Hotărârii Guvernului nr. 935/2018 cu privire la organizarea și funcționarea Biroului Național de Statistică (BNS), BNS, în calitate de principal producător de statistici oficiale ale statului, este responsabil pentru coordonarea sistemului statistic național, inclusiv coordonarea activităților de dezvoltare și producere a statisticii oficiale, armonizarea și alinierea indicatorilor statistici, metodologiilor, metodelor și tehnicilor aplicate pe plan național cu reglementările și standardele internaționale etc.

În Recomandarea Generală nr.1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, GREVIO reiterează, în spiritul Convenției de la Istanbul, recunoașterea violenței și abuzului comise împotriva femeilor în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței împotriva femeilor în regim offline, și care, în aceeași măsură, necesită un răspuns holistic. În corespundere cu obiectivul evocat, GREVIO recomandă asigurarea unui sistem de colectare și analiză sistematică a datelor dezagregate privind violența împotriva femeilor cu o componentă digitală, inclusiv ratele de plângeri, incidență și condamnări, datele privind măsurile de protecție și ordinele de restricție de urgență. Datele trebuie dezagregate după tipul de violență, vârsta și relația dintre făptuitor și victimă(e), impactul asupra copiilor și alți factori relevanți.

⁵⁷ 4.4.1. Analiza comparativă a disponibilității datelor privind violența față de femei și violența în familie colectate la nivel național în raport cu standardele minime prevăzute de Convenția de la Istanbul;

4.4.2. Dezvoltarea unui mecanism de coordonare a activității de producere a datelor privind violența față de femei și violența în familie în baza statisticilor oficiale și datelor administrative și de utilizare a acestora în monitorizarea fenomenului;

4.4.4. Reconceptualizarea Sistemului Informațional Automatizat „Registrul de stat al cazurilor de violență în familie” ca rezultat al studiului de fezabilitate efectuat;

4.4.5. Realizarea cercetărilor periodice (cel puțin o dată la 5 ani) privind toate formele de violență față de femei și violență în familie (cantitative și calitative);

4.4.6. Consolidarea capacităților de producere și utilizare a datelor statistice și a datelor statistice administrative pentru monitorizarea eficientă a fenomenului violenței față de femei și violenței în familie.

⁵⁸ Publicată în Monitorul Oficial nr. 216-228 din 30.06.2017, art. 349.

În conformitate cu art. 8 al Legii nr. 45/2007, autoritățile administrației publice centrale de specialitate abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției) colectează sistematic date statistice pe domeniu dezagregate pe sexe, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și de violență în familie; asigură accesul la informare al persoanelor privind mecanismul de prevenire și combatere a actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie și contribuie la actualizarea paginii web oficiale privind violența împotriva femeilor și violența în familie prin transferarea informațiilor cu caracter general despre activitățile desfășurate și proiectele implementate, precum și a datelor statistice colectate în baza unor indicatori unici pentru toate autoritățile.

Trebuie de menționat că, la nivel național, este conștientizată necesitatea unor eforturi conjugate pentru instituirea și funcționarea unui mecanism mai eficient de colectare a datelor statistice în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Astfel, prin Legea nr. 250 din 31 iulie 2023 de modificare a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, a fost instituită Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (în continuare – Agenția), ca autoritate administrativă centrală în subordinea Guvernului. Agenția a fost abilitată să stabilească și să gestioneze un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu; să planifice și să organizeze desfășurarea cercetărilor, studiilor și campaniilor de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare; să asigure crearea și menținerea paginii web oficiale privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în scopul oferirii accesului populației, inclusiv la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu; să elaboreze rapoarte naționale și să asigure aranjamentele în cadrul vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie (GREVIO); să exercite și alte activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 926/2023⁵⁹, a fost aprobat Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, care reglementează misiunea, domeniile de activitate, funcțiile, atribuțiile și drepturile Agenției. Potrivit Regulamentului nr. 926/2023, Agenția este abilitată cu atribuții, în corespundere cu prevederile legii menționate *supra*. În exercitarea atribuțiilor sale, Agenția poate să solicite și să primească, în condițiile legii, informații de la autoritățile administrației publice centrale și locale, instituțiile publice, despre activitatea privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și domeniului lor de specialitate; să beneficieze de acces la bazele de date oficiale publice în domeniul informației statistice; să participe la negocieri interguvernamentale privind subiectele atribuite în competența sa; să asigure reprezentarea Republicii Moldova în organizațiile internaționale de profil, în condițiile legii etc.

Din perspectiva asigurării unui mecanism holistic de colectare a datelor dezagregate privind violența domestică, în corespundere cu Legea cu privire la statistica oficială și cu cerințele Convenției de la Istanbul, Legea nr. 45/2007 a fost completată, prin Legea RM nr. 231/2024, cu art.15⁴ în următoarea redacție:

⁵⁹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 463-464 din 05.12.2023, art. 1127.

Articolul 15⁴. Mecanismul integrat de colectare a datelor

- (1) Mecanismul integrat de colectare a datelor pentru crearea statisticii oficiale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie include colectarea informației prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect) din sistemele informaționale deținute de către autoritățile și instituțiile abilitate din domeniu.
- (2) Informația furnizată are la bază sursele de date administrative, dezagregate după forma și tipul de violență, sex, vârstă, dizabilitate, etnie, relația dintre victimă și agresor, statutul victimei de persoană solicitantă a unei forme de protecție pe teritoriul Republicii Moldova, localizarea geografică, țara de origine a acesteia.
- (3) Datele pentru crearea statisticii oficiale în domeniu sunt colectate, înregistrate și stocate într-un sistem informațional dezvoltat și deținut de către Agenția Națională de Prevenire și Combateră a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie.

Precum se vede, norma art. 15⁴ din Legea nr. 45/2007, în redacția propusă, asigură un minim nivel de dezagregare a datelor administrative, pentru producerea statisticilor oficiale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie, conform Convenției de la Istanbul.

Este relevant, în context, de reamintit că în Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 11 din Convenția de la Istanbul, GREVIO îndeamnă autoritățile să colecteze date administrative de la agențiile de aplicare a legii, inclusiv furnizorii de servicii medicale și sociale, de la organele de urmărire penală și de la organele judiciare, pe baza unor categorii armonizate. Să acumuleze date care să permită urmărirea cazurilor de violență de-a lungul întregului proces penal și alte aspecte adiacente, inclusiv despre numărul de ordonanțe de protecție emise în cadrul procedurilor civile, încălcările acestora și sancțiunile care decurg din acestea, pe toate formele de violență împotriva femeilor; date referitoare la raportările făcute către serviciile sociale și la intervențiile propuse de acestea; numărul de decizii privind tutela/vizitarea/reședința copiilor care au luat în considerare, în mod expres, rapoartele privind violența domestică; numărul de cazuri în care femeile victime ale violenței au solicitat și au obținut despăgubiri de la autorul infracțiunilor etc.

Implementarea acestor deziderate ar putea implica fie includerea unor reglementări suplimentare în Legea nr. 45/2007, fie adoptarea unui act normativ intersectorial, care să reglementeze mai detaliat criteriile de dezagregare, pentru toate sectoarele implicate (sectorul de urmărire penală/contravențională, sectorul justiției, sectorul medical și sectorul de asistență socială), în vederea armonizării și alinierii indicatorilor statistici, pentru producerea și colectarea datelor administrative și, în final, a statisticilor oficiale capabile să reflecte dinamica fenomenului.

În această ordine de idei, considerăm relevanți următorii indicatori statistici:

1. pentru sectorul de urmărire penală/contravențională – numărul de sesizări despre actele de violență, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice; numărul cauzelor/procedurilor cu soluții de pornire a urmăririi (penale/contravenționale); numărul de sesizări cu alte soluții; numărul cazurilor de solicitate/aplicare a măsurilor preventive cu privire de libertate a agresorului; numărul cauzelor remise în judecată și numărul cauzelor cu învinuiri față de care sunt aplicate măsuri preventive privative de libertate sau ordonanțe de protecție; numărul ordinelor de restricție de urgență/ordonanțelor de protecție emise/solicitate, câte din ele au fost

- încălcate, soluțiile adoptate în cazul încălcării lor; numărul cazurilor de solicitare a unei forme de protecție (cereri de azil) din partea victimelor și soluția adoptată etc.
2. pentru sectorul justiției – numărul de cauze penale/contravenționale înregistrate în instanța de judecată; numărul cauzelor contravenționale examinate peste 6 luni și peste 1 an și soluțiile adoptate; numărul cauzelor penale examinate peste 1 an; numărul de condamnări și categoria pedepsei, inclusiv cu aplicarea liberării de pedeapsa penală; numărul sentințelor de achitare sau de încetare a procesului penal și motivele; numărul cauzelor în care au fost aplicate programe probaționale sau de tratament; numărul ordonanțelor de protecție, inclusiv pentru violența cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice; numărul cauzelor penale/contravenționale pornite pentru încălcarea ordinelor de restricție de urgență/ordonanțelor de protecție și soluțiile adoptate; numărul cauzelor examinate de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen; numărul de cauze civile de divorț pe motiv de violență în familie; numărul cauzelor de decădere din drepturi părintești pe motiv de violență în familie; numărul cauzelor de stabilire a domiciliului copiilor în care au fost luate în considerare rapoartele privind violența domestică; numărul cazurilor de acordare victimelor infracțiunilor a despăgubirilor de la agresor și a compensațiilor de la stat etc.
 3. pentru sectorul medical – numărul cazurilor de solicitare a asistenței medicale de către victimele violenței de gen, câte din aceste victime au beneficiat de asistență medicală gratuită; numărul cazurilor raportate către organele de urmărire penală și care a fost motivul; informația statistică pe dimensiunea medicinei legale; numărul cazurilor de tratament medical forțat al agresorilor, separat, conform deciziilor cu caracter penal și civil etc.
 4. pentru sectorul de asistență socială – numărul de victime care au beneficiat de servicii specializate, categoria serviciilor oferite; numărul de agresori care au participat benevol la programe de consiliere și reabilitare; numărul și localizarea geografică a centrelor/serviciilor pentru victime și copii și a centrelor/serviciilor pentru agresori; date privind contractele de achiziții ale serviciilor specializate încheiate anual cu organizațiile necomerciale; numărul de cazuri examinate în echipele multidisciplinare teritoriale și echipele terapeutice multidisciplinare; numărul victimelor care au beneficiat de servicii de incluziune socială și profesională etc.

Convenția de la Istanbul indică asupra necesității de a asigura extinderea mecanismului de colectare a informației statistice dezagregate privind toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a convenției.

De menționat că Legea nr. 5/2006 conține prevederi despre statistica de gen. În contextul ratificării Convenției de la Istanbul, importanța producerii unor statistici naționale comparabile cu cele europene este crucială. Reiterăm că BNS, în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii, are un rol primordial în asigurarea societății cu informație statistică de calitate și comparabilă.

Cele menționate indică asupra necesității de ajustare a redacției actuale a normei art. 22 din Legea nr. 5/2006 la cerințele Convenției de la Istanbul și prevederile Legii nr. 93/2017, pentru a asigura un sistem holistic de colectare a datelor statistice la nivel național.

Din această perspectivă, se propune modificarea normei art. 22 al Legii nr. 5/2006, după cum urmează.

■ Modificări propuse:

se propune completarea normei art. 22 cu alineatele (3) - (6), având următoarea redacție:

„(3) Autoritatea centrală în domeniul statisticii va asigura asistența metodologică a producătorilor de statistici oficiale din sectorul de urmărire penală/contravențională și sectorul de justiție, în vederea producerii statisticilor privind cazurile de discriminare după criteriul de sex.

(4) Informația statistică oficială pe fiecare din sectoarele menționate în alineatul (3) are la bază sursele de date administrative, dezagregate după sex, vârstă, dizabilitate, localizarea geografică, discriminare cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, statutul victimei de persoană solicitantă a unei forme de protecție pe teritoriul Republicii Moldova, țării de origine a acesteia etc.

(5) Producătorii de statistici oficiale, menționați în alin.(3), vor coordona cu autoritatea centrală în domeniul statisticii metodologia de producere a statisticii oficiale pe domeniile vizate, conform criteriilor stabilite în alin. (4).

(6) Diseminarea statisticii oficiale în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată cu autoritatea centrală în domeniul statisticii”.

Propunerile *de lege ferenda* menționate mai sus reprezintă un răspuns la recomandarea GREVIO adresată autorităților din Republica Moldova de a lua măsuri pentru îmbunătățirea colectării de date, inclusiv pe dimensiunea digitală, în corespundere cu cerințele Convenției de la Istanbul.

CAPITOLUL III

Prevenire

Articolul 12 ● Obligații generale

- (1) *Părțile vor lua măsurile necesare pentru a promova schimbările în modelele sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, în vederea eradicării prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și a altor practici, care sunt bazate pe ideea inferiorității femeilor sau pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați.*
- (2) *Părțile vor lua măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a preveni toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții de orice persoană fizică sau juridică.*
- (3) *Toate măsurile adoptate potrivit acestui capitol vor lua în calcul și vor adresa nevoile specifice ale persoanelor devenite vulnerabile prin circumstanțe speciale și vor plasa drepturile omului ale tuturor victimelor în centrul lor.*
- (4) *Părțile vor lua măsurile necesare pentru a încuraja toți membrii societății, în special bărbații și băieții, să contribuie activ la prevenirea tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
- (5) *Părțile se vor asigura că obiceiul, cultura, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” nu vor fi considerate drept justificare pentru orice acte de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
- (6) *Părțile vor lua măsurile necesare pentru a promova programele și activitățile pentru împuternicirea femeilor.*

Constituția Republicii Moldova prevede, în art. 24 alin. (2), că: „Nimeni nu va fi supus la tortură nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante”. În art. 16 alin.(2), este indicat că: „Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de ... sex”, iar art. 28 declară că „Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată”. De asemenea, de Constituția Republicii Moldova sunt garantate inviolabile libertatea individuală și siguranța persoanei, iar statul va respecta și ocroti dreptul la viața intimă, privată și de familie. Articolul 29 al Constituției reglementează inviolabilitatea

domiciliului și prevede o excepție „pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane”. Această prevedere constituțională permite organelor poliției, în cazul raportării acțiunilor de violență în familie, să intervină, să emită ordin de restricție de urgență pentru protecția victimei și să izoleze agresorul.

Violența în familie se bazează pe dorința agresorului de a exercita putere și control, iar, în cele mai dese cazuri, victimele sunt femei. Violența împotriva femeilor transcende personalitatea victimei, indiferent de cine este aceasta și constituie, de fapt, o formă severă de **violență în bază de gen** și o formă severă de manifestare a **discriminării** împotriva femeilor. În consecință, violența în familie este o încălcare a dreptului de a nu fi discriminat – drept recunoscut de instrumentele internaționale și cadrul normativ național – și lezează, în primul rând, demnitatea și valoarea persoanei umane”.

Prin ratificarea tratatelor internaționale privind drepturile omului, Republica Moldova și-a asumat obligația juridică de a asigura și proteja drepturile tuturor persoanelor aflate pe teritoriul sau sub jurisdicția sa, inclusiv de a preveni și sancționa violența în bază de gen. Potrivit prevederilor art. 16 alin. 1 din Constituția Republicii Moldova, „*Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului*”.

Adoptarea Legii nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității (în continuare Lega nr. 121/2012) a constituit un pas important pentru Republica Moldova pe parcursul său european. Aceasta a pus bazele protecției împotriva discriminării și instituirii unui mecanism național de prevenire și combatere a discriminării și asigurare a egalității. În baza acestei legi, a fost creat *Consiliul pentru Egalitate*, organ colegial, instituit în scopul asigurării protecției împotriva discriminării și asigurării egalității tuturor persoanelor care se consideră a fi victime ale discriminării.

Orice persoană care se consideră victimă a discriminării are dreptul să înainteze o acțiune în instanța de judecată și să solicite interzicerea încălcării în continuare a drepturilor sale cu restabilirea situației anterioare încălcării drepturilor sale, precum și repararea prejudiciului material și moral ce i-a fost cauzat⁶⁰. Faptele de discriminare sunt pasibile de răspundere disciplinară, civilă, contravențională și penală, conform legislației în vigoare⁶¹.

Legislația Republicii Moldova este în mare măsură conformă cu acquis-ul UE în domeniul nediscriminării și al egalității și există un răspuns al statului la infracțiunile motivate de ură (în Codul penal și în Codul contravențional). În anul 2022, au fost operate amendamente la Codul penal și Codul contravențional privind discriminarea și incitarea la discriminare sau la violență bazată pe ură. Noile amendamente prevăd pedepse mai aspre pentru infracțiuni motivate de stereotipuri sau prejudecăți bazate pe rasă, culoare, etnie, origine națională, origine socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, identitate de gen, orientare sexuală, sănătate, vârstă, dizabilitate sau stare civilă. Totodată, persoanele care aparțin minorităților, persoanele cu dizabilități, persoanele LGBTIQ și romii, în special, se confruntă în continuare cu discriminare, inclusiv pe piața forței de muncă⁶². Cu toate acestea, legislația actuală nu definește femicidul ca cea mai gravă formă de violență, comisă din motive misogine, de prejudecată în bază de sex sau gen sau în urma unor practici religioase.

Consecvent, Legea nr. 45/2007 stabilește bazele juridice și organizatorice ale activității de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și

⁶⁰ Art. 18 alin. (1) din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității // M.O. nr. 103 din 29.05.2012, art. 355.

⁶¹ Art. 17 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității // M.O. nr. 103 din 29.05.2012, art. 355.

⁶² Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova (2021)

<https://rm.coe.int/studiu-privind-perceptiile-si-atitudinile-fata-de-egalitate-study-on-p/1680a655e7>

violenței în familie, mecanismul de sesizare și soluționare a cazurilor de violență. Totodată, prin legea indicată *supra*, Codul contravențional și Codul penal, este stabilită răspunderea agresorului, în conformitate cu legislația în vigoare, pentru comiterea actelor de violență împotriva femeilor și violență în familie, precum și pentru încălcarea cerințelor ordinului de restricție de urgență și/sau a ordonanței de protecție.

Violența în familie reprezintă una dintre cele mai grave și răspândite infracțiuni cu care se confruntă societatea, lezând drepturile și demnitatea umană. Codul penal incriminează actele de violență în familie în art. 201¹ fiind prevăzută răspunderea penală și pentru neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie⁶³.

Pedeapsa agresorului este un mecanism prin care statele asigură că cei care comit acte de violență în familie suportă consecințele, facilitând în așa mod realizarea drepturilor femeilor de a fi libere față de orice act de violență. Aplicarea pedepsei față de agresor nu este însă suficientă pentru ca victimele infracțiunilor de violență în familie să obțină un remediu efectiv din partea justiției. Prin urmare, statul are obligația pozitivă, în primul rând, de a adopta norme de drept penal și procesual, pentru incriminarea actelor de violență în familie și pedepsirea agresorului, dar și de a urmări implementarea riguroasă în practică a acestor legi, pentru a asigura o protecție eficientă femeilor.

Femicidul este cea mai extremă formă de manifestare a violenței de gen, ce reprezintă o manifestare a dezechilibrului de putere în societate, care promovează un statut inegal dintre bărbați și femei. Declarația de la Viena a Organizației Națiunilor Unite privind femicidul a identificat diferite tipuri de femicid, inclusiv uciderea femeilor ca urmare a violenței din partea partenerului intim. La nivel european, 5 țări au incriminat separat în codul penal faptele de femicid. **Belgia** a adoptat o lege istorică împotriva femicidului la 29 iunie **2023**. În **Malta**, femicidul ca infracțiune specifică a intrat în acțiune în iunie **2022**. În modificările aduse codului penal din **Macedonia de Nord** în februarie **2023**, a fost adăugat un nou alineat, care definește uciderea unei persoane de sex feminin ca act de violență de gen ca crimă calificată „Altul care ia viața unei femei sau a unei fete sub 18 ani în timp ce comite violență de gen” Articolul 123, secțiunea 2. În septembrie **2022**, **Cipru** a inclus femicidul ca fiind parte a legii privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și în materie conexe, Legea din 2021.

În clasificarea internațională a infracțiunilor pentru scopuri statistice, propusă de Biroul ONU pentru Droguri și Criminalitate, se menționează că „femicidul este uciderea intenționată a unei femei din motive misogine sau bazate pe gen”. În Declarația ONU de la Viena privind femicidul, se menționează că „femicidul se exprimă în omorul săvârșit asupra femeilor sau fetelor din cauza genului lor”. Declarația de la Viena a Organizației Națiunilor Unite privind femicidul a identificat diferite tipuri de femicid, inclusiv uciderea femeilor ca urmare a violenței din partea partenerului intim.

Prin Legea RM nr. 231/2024, în art. 2 din Legea nr. 45/2007, a fost inclusă noțiunea „*femicid*” cu următorul cuprins: „*femicid* – act de violență împotriva femeilor, inclusiv fetelor, care presupune decesul victimei, ca urmare a infracțiunii de omor intenționat ori a infracțiunii de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori a infracțiunii de violență în familie, sau sinuciderea victimei, ca urmare a determinării sau înlesnirii acesteia ori ca urmare a violenței în familie, comise din motive de prejudecată bazate pe gen”.

⁶³ Art. 320¹ Cod penal nr. 985 din 18.04.2002 // M.O. nr. 72-74 din 14.04.2009, art. 195

Această măsură a fost precedată de **Apelul public lansat de CDF** în data de 29 aprilie 2024: **1428** de persoane și **160** de organizații ale societății civile au semnat petiția prin care cerem autorităților țării noastre recunoașterea noțiunii de „femicid” în legislația Republicii Moldova și investigarea cu diligență a tuturor cazurilor de omor al femeilor. În cadrul **audiierilor publice din Parlamentul Republicii Moldova** din 30 aprilie 2024, s-a convenit asupra creării unui grup de lucru și elaborării unui Plan de măsuri concrete pentru prevenirea și combaterea femicidului în Moldova.

Importanța introducerii noțiunii de femicid se poate remarca și prin datele statistice prezentate la nivel internațional și național. Conform datelor Studiului Global privind cazurile de omucidere (UNODC, 2020), cazurile de omucidere din sfera privată afectează ambele sexe. Totuși, ponderea femeilor ucise de parteneri intimi sau de alți membri ai familiei este mult mai mare, reprezentând aproximativ 6 din 10 persoane. Potrivit Raportului de analiză a cazurilor examinate de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor în anul 2022, un număr de **24** de femei au devenit victime ale femicidului, iar în anul 2023, în rezultatul actelor de violență în familie, au decedat 21 de femei.

Pentru a preveni riscul de letalitate, prin Ordinul comun al Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției, Procuraturii Generale, Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Educației și Cercetării nr. 89/22/172/56/20/121 din 28.02.2022, s-a instituit mecanismul de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor. Pentru aplicarea mecanismului descris, a fost creată Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, structură care reprezintă un organism independent intersectorial de monitorizare și analiză a cazurilor de femicid. Scopul Comisiei de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor este diminuarea fenomenului violenței în familie, acordarea sau oferirea serviciilor calitative, prevenirea victimizării, precum și reeducarea și resocializarea agresorilor familiari, prin analiza cazurilor din competența sa, ca urmare a examinării obiective și multilaterale a circumstanțelor, în vederea relevării acțiunilor/inacțiunilor întreprinse de către autoritățile și instituțiile competente. Comisia a publicat două rapoarte în care a analizat cazurile de violență în familie soldate cu vătămare corporală gravă sau deces, inclusiv cazurile de femicid pentru anii 2022 și 2023. Cu toate acestea, domeniul necesită cercetare sub aspectul trasabilității cazurilor, dar și a suportului acordat victimelor și succesorilor victimelor.

Victimele au nevoie continuă de protecție adecvată împotriva violenței și de sprijin și asistență pentru depășirea consecințelor violenței. Protecția și asistența victimelor violenței în familie vizează asigurarea măsurilor de protecție, precum și a accesului lor la gama serviciilor sociale, medicale și juridice, în conformitate cu necesitățile specifice ale victimei.

În contextul oferirii unui răspuns coordonat pentru victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie, Legea nr. 45/2007 garantează victimei dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale și are dreptul să îi ceară agresorului repararea, în condițiile art. 1998, 2028-2034, 2036, 2037 din Codul civil, a prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență. Totodată, victima violenței împotriva femeilor și violenței în familie, căreia i s-a cauzat vătă-

marea gravă a integrității corporale sau a sănătății, beneficiază de o compensație financiară din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune⁶⁴, în condițiile stabilite de Legea nr. 137 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor⁶⁵.

Legea nr. 137 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor stabilește cadrul legal pentru asigurarea unor condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunii de violență în familie, precum și pentru protecția și asigurarea respectării drepturilor și intereselor legitime ale acestora. Reabilitarea victimelor infracțiunilor se realizează prin punerea la dispoziție a unor servicii de suport (informare, consiliere psihologică, asistență juridică garantată de stat), dar și prin acordarea compensației financiare acordate de stat.

Prerogativele legale enunțate își găsesc implementare în documentele de politici elaborate, care urmăresc scopul de a asigura implementarea unor măsuri care să permită dezvoltarea și prosperarea, în condiții egale, a tuturor persoanelor, dar și asigurarea că dimensiunea de gen este încorporată în toate politicile sectoriale și în cadrul normativ național, iar practicile curente sunt ajustate la acestea.

În sensul asigurării egalității de gen și al conferirii de abilități în domeniile politic, economic și social pentru toate femeile și fetele, Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027⁶⁶ asigură continuitatea, evoluția și progresul politicii naționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv și întru asigurarea implementării recomandărilor formulate de mecanismele internaționale, regionale și naționale de protecție a drepturilor omului, astfel încât să fie sporit nivelul de respectare și exercitare a drepturilor fiecărei persoane, precum și să fie minimizezate eficient riscurile de încălcare a drepturilor omului în Republica Moldova.

Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027⁶⁷ sprijină implementarea prevederilor Legii nr. 45/2007 și ale Legii nr. 144/2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, prin care Guvernul și-a asumat realizarea măsurilor necesare pentru implementarea Convenției de la Istanbul.

Totodată, reflectă angajamentele formulate în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și asigură o coerență logică cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă Moldova 2030 (ODD), precum și cu ODD 5 „Egalitate de gen” (în special 5.2) și ODD 16 „Pace, justiție și instituții puternice” (în special 16.1 și 16.2) și ia în considerare Observațiile finale ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor CEDAW din 10.03.2020.

Programul național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2023-2027 își propune să abordeze cauzele care duc la apariția violenței în societate, în special a violenței față de femei și copii, având un accent major pe prevenirea violenței în familie, a tuturor formelor de violență față de femei, inclusiv a violenței sexuale (inclusiv prin abordarea stereotipurilor de gen și promovarea toleranței zero față de orice formă de violență). La fel, Programul oferă soluții integrate de răspuns la cazurile de violență față de femei, centrate pe nevoile victimelor. Programul contribuie la realizarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în special a Obiectivului General 9.

⁶⁴ Art. 11 alin 4¹ din Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie // M.O. nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178// M.O. nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178.

⁶⁵ Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor // M.O. nr. 295-305 din 09.09.2016, art. 618.

⁶⁶ Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 89 din 24.05.2018 // M.O. nr. 295-308 din 10.08.2018, art. 457.

⁶⁷ Disponibil online: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Programul-VFF-si-VF_-15.03.2023_final.pdf

Promovarea unei societăți pașnice și sigure, Obiectivul Specific 9.1. Reducerea violenței în societate în toate manifestările și formele sale și va contribui direct la reducerea continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și a violenței sexuale (ODD 16.1).

■ **Recomandări:**

- ✓ Realizarea studiilor și cercetarea tuturor formelor de manifestare a violenței împotriva femeilor, inclusiv a femicidului, precum și a efectelor pe care prezența la acte de violență în familie le are asupra copiilor.
- ✓ Dezvoltarea **mecanismului intersectorial de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie prin extinderea mandatului Comisiei pentru a examina toate cazurile de violență împotriva femeilor și a tuturor formelor de femicid** cu scopul principal de evaluare pentru a preveni omorul femeilor prin catalizarea unor schimbări la nivel de sistem.
- ✓ Asigurarea **resurselor umane, tehnice și financiare suficiente** pentru asigurarea funcționării Comisiei de Letalitate/femicid.
- ✓ Dezvoltarea procedurilor operaționale care ar asigura monitorizarea subiecților violenței în cazurile în care migrează în altă localitate. Pentru a asigura evidența agresorilor familiali chiar și în situația când aceștia migrează dintr-o localitate în alta, este necesar să fie creat un sistem electronic de evidență.

Se recomandă realizarea următoarelor modificări legislative:

II. ✓ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74, art. 195), cu modificările și completările ulterioare, să fie modificat și completat după cum urmează:

Articolul 134²⁶. Motive de ură față de femei

Prin motive de ură față de femei se înțelege sentimentul puternic de atitudine dușmănoasă față de femei.

Articolul 145 alineatul (2) se completează cu litera l¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 150 alineatul (2) se completează cu litera c¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 151 alineatul (2) litera i¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 158 alineatul (3) litera g¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 160 alineatul (3) litera d¹), cu următorul text: „*au fost săvârșite din motive de ură față de femei*”.

Articolul 164 alineatul (2) litera h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 165 alineatul (2) litera h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 166 alineatul (2) litera d²), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 166¹ alineatul (2) litera h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 168 alineatul (2) litera e¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 169 alineatul (2) litera c¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 177 alineatul (2) litera c¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 211 alineatul (2) litera d¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 212 alineatul (2) litera c¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Articolul 13 ● Creșterea gradului de conștientizare

- (1) *Părțile vor promova sau vor efectua, pe o bază regulată și la toate nivelurile, campanii sau programe de creștere a gradului de conștientizare, inclusiv în cooperare cu instituțiile naționale din domeniul drepturilor omului și cu organismele din domeniul egalității, cu societatea civilă și cu organizațiile neguvernamentale, în special cu organizațiile de femei, acolo unde este cazul, pentru a mări gradul de conștientizare și de înțelegere în rândul publicului general a diferitelor manifestări ale tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, a consecințelor lor asupra copiilor și a nevoii de a preveni această violență.*
- (2) *Părțile vor asigura largă diseminare în rândul publicului general a informațiilor cu privire la măsurile disponibile pentru a preveni actele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*

Legea nr. 45/2007 stabilește pentru Ministerul Muncii și Protecției Sociale atribuții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor.

Prin Legea nr. 250 din 31 iulie 2023 de modificare a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, a fost instituită Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, care este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului abilitată cu funcții de coordonare a activității interinstituționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de implementare a programelor naționale, de acordare a asistenței Guvernului în implementarea politicilor, de monitorizare și evaluare a politicilor publice în domeniu, de facilitare a cooperării și dialogului cu societatea civilă, de raportare a modului de aplicare la nivel național a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (în continuare – *Convenția de la Istanbul*), a altor convenții și instrumente internaționale.

Totodată, pe lângă Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, se creează și își desfășoară activitatea Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, în componența căruia intră reprezentanți ai autorităților administrației publice centrale de specialitate, conform alin. (1), reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate. Consiliul Național Coordonator asigură colaborarea dintre autoritățile și structurile organizaționale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și cooperarea acestora cu organizațiile necomerciale și cu partenerii străini, de asemenea, servește ca platformă pentru dezbateri în procesul de implementare, la nivel național și local, a politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul. Regulamentul Consiliului Național Coordonator se aprobă prin hotărâre de Guvern. Activitatea membrilor Consiliului Național Coordonator nu este remunerată.

Deși Republica Moldova a înregistrat anumite progrese și realizări în eliminarea și prevenirea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, această arie necesită o abordare integrativă și coordonată pentru a reduce toate formele de discriminare și violență. În ultimii ani, se observă implicarea Guvernului în realizarea campaniilor de informare privind prevenirea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, cum ar fi **Campania „16 zile**

de activism împotriva violenței în bază de gen”. Cu toate acestea, comunitatea, în mod special din mediul rural, este informată insuficient referitor la cadrul juridic existent, mecanismele de protecție împotriva violenței în familie și asistența de care pot beneficia subiecții violenței în familie. Dacă victimele provin din familii social-defavorizate și nu dețin mijloace electronice de informare, accesul la informație este limitat, iar multe dintre ele nu cunosc că există o lege care le protejează și nici cum ar putea avea acces la serviciile destinate victimelor violenței în familie⁶⁸.

Potrivit Raportului de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023⁶⁹, principalele restanțe aferente procesului de implementare a Obiectivului general 1. țin de insuficiența campaniilor și activităților de prevenire, în particular la nivel local și cele destinate grupurilor de femei cu accesibilitate redusă la informații și servicii, cum ar fi fetele și femeile care locuiesc în mediul rural, care fac parte din grupuri etnice sau religioase cu o puternică cultură patriarhală. Au fost constatate carențe și în partea realizării campaniilor de informare în limbile naționale ale minorităților etnice, precum și acomodare rezonabil pentru fetele și femeile cu dizabilități senzoriale, intelectuale sau psiho-sociale.

În bugetele autorităților centrale, precum și ale celor locale, nu sunt planificate resurse financiare pentru realizarea campaniilor continue de informare/prevenire.

O altă dificultate pentru realizarea egalității de gen este reflectarea dezechilibrată și tendențioasă a femeilor și bărbaților. Perpetuarea conținutului sexist în publicitate este cauzată de atitudinile preconcepute ale mass-mediei, în particular ale jurnaliștilor, agențiilor de publicitate și consumatorilor. Insuficiența campaniilor de promovare continuă a drepturilor femeilor și a principiului egalității de șanse, de reducere a sexismului în publicitate perpetuează stereotipurile și prejudecățile cu referire la rolurile de gen.

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova reglementează fragmentar domeniul nediscriminării și asigurării egalității de gen, fiind inclusă doar o stipulare generală cu privire la nediscriminare, la capitolul „*Protecția drepturilor omului*”, care se referă inclusiv la nediscriminarea pe criteriu de gen. În lipsa unor prevederi exprese, care ar face referire la inadmisibilitatea perpetuării stereotipurilor de gen și a sexismului, în produsele mediatice, femeile și bărbații sunt reflectați dezechilibrat și tendențios.

Consiliul Audiovizualului supraveghează aplicarea și respectarea prevederilor Codului Serviciilor Media Audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174 din 08.11.2018. În exercitarea atribuțiilor de supraveghere, Consiliul Audiovizualului monitorizează și supraveghează respectarea de către furnizorii de servicii media și distribuitorii de servicii media a prevederilor legislative privind protejarea spațiului audiovizual național și asigurarea securității informaționale, precum și poate institui reglementări și întreprinde măsurile necesare, în limita competențelor, pentru atingerea scopului respectiv. Deși este investit prin lege cu atribuții de monitorizare și control, Consiliul Audiovizualului monitorizează reflectarea echitabilă de către radiodifuzori a femeilor și bărbaților doar în timpul campaniilor electorale, acest indicator fiind mai degrabă unul general, ce cuantifică doar prezența femeilor protagoniste și a femeilor surse de informații, apreciind tonalitatea știrilor în care apar acestea. Din activitatea publică a Consiliului Audiovizualului, nu rezultă că este analizată și monitorizată reflecta-

⁶⁸ Evaluarea răspunsului sistemului de justiție penală la cazurile de violență în familie. Raioanele Soroca, Criuleni, Cimișlia, Comrat. Centrul de Drept al Femeilor, 2021. Disponibil online pe: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/evaluare-raspuns-coordonat_ro%20\(9\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/evaluare-raspuns-coordonat_ro%20(9).pdf) (aici nu apare nimic)

⁶⁹ Raportul de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023, La Strada, 2023. Disponibil online: <https://euneighbourseast.eu/ro/news/publications/raport-de-evaluare-a-strategiei-nationale-de-prevenire-si-combatere-a-violentei-fata-de-femei-si-violentei-in-familie/> (aici nu apare nimic)

rea femeilor și bărbaților din perspectiva egalității de gen și că se supraveghează dacă sunt respectate prevederile Codului de conduită a radiodifuzorilor, în special cele referitoare la asigurarea egalității de gen.

■ **Recomandări:**

- ✓ Asigurarea includerii obiectivelor de prevenire și combatere a violenței în familie în politicile publice naționale și locale, planificarea bugetară și alocarea resurselor financiare acestora.
- ✓ Desfășurarea campaniilor de sensibilizare în mod regulat și la toate nivelurile, cu adaptarea acestora pentru grupurile specifice de femei și fete, inclusiv la femeile rom, femeile cu dizabilități, femeile care fug de războiul din Ucraina și femeile LGBTI.

Articolul 14 ● Educație

- (1) *Părțile vor face, acolo unde este cazul, demersurile necesare pentru a include material didactic pe probleme cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen ne-stereotipe, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența de gen împotriva femeilor și dreptul la integritate personală, adaptate capacității în evoluție a elevilor, în curriculumul formal și la toate nivelurile de educație.*
- (2) *Părțile vor face demersurile necesare pentru a promova principiile la care s-a făcut referire în alineatul 1 în stabilimentele educaționale informale, precum și în stabilimentele sportive, culturale și recreative și în mass-media.*

Este recunoscut unanim că educația este principala sursă socială ce oferă fetelor și băieților, femeilor și bărbaților oportunitatea de a avea acces la procesul de luare a deciziilor în diverse sfere ale vieții publice, oferindu-le astfel condiții optime pentru dezvoltare. Potrivit Raportului general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova în anul 2023⁷⁰, comparativ cu anii anteriori, în anul 2023, nu au fost emise decizii de constatare în domeniul educației. În scopul de a preveni încălcarea dreptului la egalitate pentru orice persoană aflată pe teritoriul țării, Consiliul a reușit, în 2023, să atingă un număr aproape dublu față de anul 2022 al sesiunilor de instruire și educare, în aceste activități fiind antrenate 687 de persoane, printre care: funcționari publici, cadre didactice și reprezentanți ai autorităților publice locale.

Asigurarea conceptual-strategică a educației de gen în Republica Moldova este realizată prin următoarele instrumente naționale: Codul Educației⁷¹; Codul de etică al cadrului didactic aprobat prin Ordinul nr. 861 din 07.09.2015; Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați⁷²; Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului⁷³.

⁷⁰ Disponibil online: https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/Raport-2023_final.pdf

⁷¹ Codul Educației nr. 152 din 17. 07.2014 // M.O. nr. 319-324 din 24.10.2014, art. 634.

⁷² Legea nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați // M.O. nr. 47-50 din 24.03.2006, art. 200.

⁷³ Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului // M.O. nr. 92-98 din 18.04.2014, art. 297.

Codul Educației prevede că educația se întemeiază pe principiul asigurării egalității⁷⁴, respectiv la constituirea Consiliului pentru dezvoltare strategică instituțională, se respectă principiul egalității de gen⁷⁵.

Potrivit Codului de etică al cadrului didactic aprobat prin Ordinul nr. 861 din 07.09.2015, în relațiile cu elevii, copiii, cadrele de conducere, cadrele didactice și cadrele didactice auxiliare au obligația de a exclude oricare formă de discriminare și de a asigura egalitatea de șanse și de a promova principiile educației incluzive. În contextul normelor legale citate supra, întreaga activitate a persoanelor din sistemul de învățământ, responsabile de instruire și educație, trebuie să permită accesul la informațiile care interesează toți membrii comunității educaționale, posibili candidați, instituțiile cu care entitatea colaborează și publicul larg, asigurând astfel informarea corectă și facilitarea egalității de șanse, precum și asigurarea accesului echitabil la resursele școlare și ale sistemului de învățământ.

În conformitate Legea nr. 45/2007, autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt autoritățile administrației publice centrale de specialitate (Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției), care coordonează activitatea în domeniu a structurilor descentralizate/desconcentrate, asigură accesul la informare a persoanelor privind mecanismul, măsurile de prevenire și combatere a actelor de violență împotriva femeilor și violență în familie și contribuie la actualizarea paginii web oficiale privind violența împotriva femeilor și violența în familie prin transferarea informațiilor cu caracter general privind activitățile desfășurate și proiectele implementate, precum și a datelor statistice colectate. În acest sens, Direcțiile generale de educație, tineret și sport asigură informarea și instruirea cadrelor didactice în vederea calificării actelor de violență împotriva femeilor și violență în familie și de sesizare a autorităților abilitate; realizează, în comun cu alte autorități abilitate programe educaționale pentru părinți și copii în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței în familie. A fost instituită și obligația de informare și instruire a cadrelor didactice în domeniu în vederea aplicării mijloacelor de prevenire și sesizare a autorităților abilitate, precum și obligația elaborării unor programe educaționale pentru părinți și copii în domeniu.

Potrivit prevederilor art. 13 din Legea nr. 5/2006 privind asigurarea de șanse egale între femei și bărbați⁷⁶, instituțiile de învățământ și educație asigură egalitatea între femei și bărbați atât în accesul la educație și instruire, cât și în procesul educațional sau de instruire.

Raportul Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței față de femei și violenței în familie⁷⁷ menționează că din anul de studii 2018-2019, este introdusă o nouă arie curriculară „*Consiliere și dezvoltare personală*”, care include disciplina obligatorie „*Dezvoltare personală*”, fiind propusă pentru implementare a câte o oră săptămânal, în învățământul primar, gimnazial și liceal. Disciplina indicată are ca scop dezvoltarea competențelor necesare elevilor pentru autocunoaștere, autoacceptare, pentru un mod de viață sănătos și independent, în devenirea lor ca cetățeni informați, activi și integri, care ar putea relaționa deschis și liber, demonstrând responsabilitate în luarea deciziilor de carieră și dezvoltarea personală pe parcursul întregii vieți.

⁷⁴ Art. 7 din Codul Educației nr. 152 din 17. 07.2014 // M.O. nr. 319-324 din 24.10.2014, art. 634.

⁷⁵ Art. 104 din Codul Educației nr. 152 din 17. 07.2014 // M.O. nr. 319-324 din 24.10.2014, art. 634.

⁷⁶ Legea nr. 5 din 09.02.2006 privind asigurarea de șanse egale între femei și bărbați // M.O. nr. 47-50 din 24.03.2006, art. 200.

⁷⁷ Raportul Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței față de femei și violenței în familie. Disponibil online: <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-Implementarea-Conventiei-CE-privind-combaterea-violentei-fata-de-femei-2022c-2.pdf>

În anul de studii 2019-2020, au fost reconceptualizate conținuturile pentru disciplina „Educație pentru societate” implementată gradual, în clasele V–VI și X–XI. Disciplina școlară „Educație pentru societate” este cu statut obligatoriu pentru elevii din învățământul gimnazial și liceal și prevede formarea elevilor în spiritul valorilor statului de drept, dezvoltării competențelor necesare respectării drepturilor și responsabilităților cetățenești prin prisma studierii modulelor integrate cu referire la: Educația pentru cetățenia democratică, Educația pentru drepturile omului, Educația pentru integritate, Educația patriotică, Educația interculturală⁷⁸ etc.

Cu toate acestea, în raportul de evaluare, GREVIO își manifestă îngrijorarea că aceste cursuri nu sunt întotdeauna oferite în mod obligatoriu și depind de alegerea individuală a administrațiilor școlare și a profesorilor și încurajează insistent autoritățile din Republica Moldova să își intensifice eforturile de promovare a principiilor egalității între femei și bărbați, a rolurilor de gen nestereotipate, a respectului reciproc, a soluționării non-violente a conflictelor în relațiile interpersonale și a dreptului la integritate personală, adaptate la capacitatea în evoluție a elevilor, și să se asigure că informațiile privind diferitele forme de violență de gen împotriva femeilor sunt furnizate în programele de învățământ formale și la toate nivelurile de educație. Aceasta include necesitatea de a aborda căsătoria forțată și violența sexuală în educație, punând accentul pe dreptul la integritate personală și pe relațiile inegale de putere dintre femei și bărbați.

■ **Recomandări propuse:**

Dezvoltarea curriculumului școlar prin includerea modulelor privind promovarea principiilor egalității între femei și bărbați, a rolurilor de gen nestereotipate, a respectului reciproc, a soluționării non-violente a conflictelor în relațiile interpersonale și a dreptului la integritate personală.

Completarea curriculumului școlar cu material informativ-instructiv referitor la măsurile de protecție și de asistență a victimelor violenței în bază de gen, căsătoria forțată și violența sexuală în educație, punând accentul pe dreptul la integritate personală și pe relațiile inegale de putere dintre femei și bărbați.

Dezvoltarea subiectelor privind egalitatea între femei și bărbați, drepturile omului și prevenirea violenței în cadrul formării inițiale și continue a cadrelor didactice.

Dezvoltarea programelor destinate prevenirii timpurii a comportamentelor violente în relațiile interpersonale în cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor, cabinetelor de sănătate a reproducerii, centrelor comunitare de sănătate mintală.

Articolul 15 ● **Formarea profesioniștilor**

(1) Părțile vor furniza sau vor consolida formarea adecvată pentru profesioniștii relevanți, care se ocupă de victimele sau de autorii tuturor actelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, în domeniul prevenirii și al identificării acestei violențe, al egalității între femei și bărbați, al nevoilor și drepturilor victimelor, precum și privind modul de prevenire a victimizării secundare.

⁷⁸ Raportul Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței față de femei și violenței în familie. Disponibil online <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-Implementarea-Convenției-CE-privind-combaterea-violentei-fata-de-femei-2022c-2.pdf>

(2) Părțile vor încuraja ca formarea la care se face referire în alineatul 1 să includă pregătirea în domeniul cooperării coordonate multi-agenții pentru a permite o prelucrare cuprinzătoare și adecvată a trimerelor în cazurile de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.

Legea nr. 45/2007 atribuie în competența autorităților administrației publice centrale de specialitate ale statului – Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Educației, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției, consolidarea capacităților resurselor umane și asigurarea pregătirii și perfecționării lor continue. Prin Legea nr. 250 din 31 iulie 2023 de modificare a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, a fost instituită Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, ca autoritate administrativă centrală în subordinea Guvernului. Agenția a fost abilitată cu atribuții de organizare a instruirilor prin module multidisciplinare pentru specialiștii cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Recunoscând necesitatea de a spori eforturile de formare în sectorul justiției, Planul de acțiune privind implementarea Programului național de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie, care acoperă perioada 2023-2027, stabilește obligația Institutului Național al Justiției de a organiza sesiuni de formare privind punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul.

Legislația națională conține norme juridice menite să protejeze persoanele împotriva acțiunilor abuzatorilor în cadrul familiei și în afara acesteia, din partea prestatorilor de servicii sociale, îngrijitorilor și altor persoane cu care se află în contact. Însă legislația actuală nu prescrie obligația și competențele de consolidare a capacităților în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie pentru profesiile liberale, cum ar fi avocați, executori judecătorești, psihologi, notari etc.

Chiar dacă au fost realizate instruirii pentru mai multe categorii de specialiști, în special pentru reprezentanți ai organelor de drept și mai puțin pentru personalul medical și asistenții sociali, lipsește abordarea sistemică a instruirilor pentru toate categoriile de profesioniști. Formarea specialiștilor depinde de interesul și opțiunea fiecăruia pentru o anumită tematică din domeniul dreptului și nu se realizează succesiv, consecvent și coerent în baza unui concept de formare continuă. Acest fapt duce, pe de o parte, la organizarea unor instruirii sporadice, de scurtă durată, în special inițiate de reprezentanții societății civile, pe de altă parte, nu asigură faptul ca anume specialiștii instruiți să gestioneze cauzele cu implicarea victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie. Totodată, nu există informații disponibile privind instruirea cu privire la alte forme de violență acoperite de convenție, în afară de violența domestică și sexuală. De asemenea, nu este clar, în ce măsură programele existente se concentrează asupra aspectelor de gen ale violenței domestice, precum și asupra impactului unei astfel de violențe asupra copiilor. Aceste neajunsuri, care sunt exacerbate de rata ridicată de rotație în serviciul public, par să aibă un impact grav asupra capacității tuturor profesioniștilor relevanți de a recunoaște și de a identifica violența de gen împotriva femeilor, precum și asupra măsurii în care aceștia tratează victimele violenței într-o manieră lipsită de stereotipuri și nediscriminatorie.

Instituționalizarea procesului de instruire continuă a specialiștilor în diferite domenii reprezintă în continuare o provocare pentru autoritățile cu competențe în domeniu, aceasta fiind acum asigurată preponderent de organizațiile necomerciale și având un caracter

sporadic și fragmentar. Chiar dacă în unele curriculumuri de formare profesională au fost incluse subiecte privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie, totuși, acestea nu sunt suficiente pentru dezvoltarea competențelor corespunzătoare în activitatea de prevenire și combatere a fenomenelor.

Un impediment în consolidarea competențelor specialiștilor ține de fluctuația mare de personal în rândul profesioniștilor implicați în răspunsul și intervenția multidisciplinară în cazurile de violență față de femei și violență în familie. Studiile în domeniu remarcă faptul că specialiștii sunt instruiți, însă, din cauza salariilor modeste, volumului mare de muncă, motivării insuficiente, mecanismelor insuficiente de reziliență la stres, preferă să se reprofileze spre alte domenii de activitate mai profitabile. În condițiile descrise, cursurile de instruire inițială și continuă ar trebui să se desfășoare în baza unor abordări sistemice, cu o periodicitate de cel puțin trimestrial, inclusiv pentru aleșii locali.

Potrivit Raportului de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023⁷⁹, o altă restanță depistată a vizat dezvoltarea metodologiei de formare continuă a echipelor multidisciplinare în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie, elaborarea conceptului privind mecanismul de prestare a serviciilor de consiliere a cuplurilor, persistența stereotipurilor privind violența față de femei la actorii cu competențe în domeniu etc.

Pornind de la necesitatea unei intervenții coordonate, multidisciplinare în cazurile de violență față de femei și violență în familie, se constată necesitatea instituirii unui mecanism ori a unei platforme care ar asigura instruirea inițială, continuă și supervizarea la scară națională a echipelor multidisciplinare ce activează la nivel local. Mecanismul trebuie să asigure accesul profesioniștilor din diverse domenii (ordine publică, juridic, sănătate, protecție socială, educație) la programe de instruire de înaltă calitate, inclusiv programe de autoevaluare a propriilor atitudini și valori în raport cu fenomenul violenței față de femei și al violenței în familie. În cadrul autorităților publice locale de nivelul întâi și al doilea, este necesară consolidarea capacităților persoanelor cu funcții de conducere, inclusiv primarii localităților, în vederea implicării proactive a acestora în dezvoltarea, implementarea și monitorizarea politicilor în domeniu la nivel local.

■ **Recomandări:**

- ✓ Completarea cadrului normativ prin introducerea obligațiilor și competențelor de consolidare a capacităților în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie pentru profesiile liberale, cum ar fi avocați, executori judecătorești, psihologi, notari etc.
- ✓ Dezvoltarea metodologiei de formare continuă a echipelor multidisciplinare în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie și a violenței împotriva femeilor.
- ✓ Continuarea instruirii inițiale și continue a specialiștilor cu competențe în domeniu, includerea obligatorie a subiectelor de prevenire și combatere a violenței în programele de studiu și curriculum de formare.

⁷⁹ Raportul de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023, La Strada, 2023. Disponibil online: <https://euneighbourseast.eu/ro/news/publications/raport-de-evaluare-a-strategiei-nationale-de-prevenire-si-combatere-a-violentei-fata-de-femei-si-violentei-in-familie/>

Articolul 16 ● Intervenția preventivă și programele de tratament

- (1) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a iniția sau sprijini programe destinate învățării autorilor violenței domestice să adopte un comportament non-violent în relațiile interpersonale, în vederea prevenirii violenței ulterioare și a modificării modelelor comportamentale violente. (2) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a iniția sau sprijini programe destinate împiedicării agresorilor, în special a infractorilor sexuali, de a recidiva.
- (2) În luarea măsurilor menționate în alineatele 1 și 2, Părțile se vor asigura de faptul că siguranța victimelor, sprijinul acordat victimelor și drepturile omului ale victimelor sunt principala preocupare și faptul că, acolo unde este cazul, aceste programe sunt inițiate și implementate în strânsă cooperare cu serviciile de asistență de specialitate pentru victime.

Pentru a asigura acțiuni de prevenire primară, secundară și terțiară a violenței, este necesară implicarea specialiștilor atât din cadrul serviciilor sectoriale (sănătate, educație, ordine publică, protecție socială), cât și a reprezentanților organelor de drept, a specialiștilor din cadrul serviciilor specializate adresate victimelor și agresorilor familiari.

Protecția și asistența victimelor violenței în familie vizează asigurarea măsurilor de protecție, precum și a accesului victimelor la gama de servicii sociale, medicale și juridice, în conformitate cu necesitățile specifice ale victimei. Prin prisma prevederilor legale enunțate în art. 10 alin (5) din Legea nr. 45/2007 și a standardelor internaționale din domeniu, autoritățile administrației publice centrale și locale sunt responsabile de asigurarea unui set minim de servicii pentru victimele violenței în familie.

Cadrul normativ care reglementează domeniul de referință este Legea nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. Totodată, victimele traficului de ființe umane și ale violenței în familie beneficiază de măsuri de asistență conform prevederilor Legii nr. 241-XVI/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane sau, după caz, conform Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Serviciile de suport își realizează scopul prin acțiuni speciale de consiliere psihologică, asistență juridică și socială. Pentru realizarea scopului, victimele infracțiunilor beneficiază de următoarele servicii de suport:

- a) consiliere informațională a victimelor cu privire la drepturile lor și serviciile de care pot beneficia;
- b) consiliere psihologică;
- c) asistență juridică garantată de stat;
- d) compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

Pentru asistența și protecția victimelor violenței în familie și a traficului de ființe umane, au fost dezvoltate servicii specializate (cu finanțare din bugetul de stat). Centrele specializate, care oferă plasament victimelor infracțiunilor în cauză, deservește un grup divers de persoane, cum sunt mamele cu copii; femeile migrante; femeile cu dizabilități; femeile de etnie romă; femeile victime ale violenței sexuale. Menționăm că serviciile de plasament și, inclusiv, toate serviciile de consiliere sunt gratuite pentru victime.

Remarcăm că servicii de asistență, consiliere informațională, psihologică și juridică sunt oferite și de organizațiile societății civile, cum sunt:

- ✓ Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”
- ✓ Centrul de Drept al Femeilor (CDF)
- ✓ Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC)
- ✓ Asociația Promo-LEX
- ✓ Asociația Împotriva Violenței în Familie „Casa Mărioarei” (cu capacitatea de 18 locuri)
- ✓ Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii „Memoria”
- ✓ Centrul „Onoarea și Dreptul Femeilor Contemporane”, Bălți
- ✓ Asociația obștească „Stimul”, Ocnița
- ✓ Asociația obștească „Vesta”, Comrat
- ✓ Centrul de Resurse pentru Tineret „Dacia”, Soroca.

În cadrul proiectului cu durata de implementare 2020-2022, finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de UN Women și UNICEF, în raionul Ungheni, s-a creat un serviciu specializat pentru victimele violenței sexuale.

Legea nr. 45/2007 stabilește tipologia centrelor/serviciilor disponibile pentru victimele violenței în familie și pentru copiii lor. Totodată, legea prevede posibilitatea constituirii centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari care oferă servicii specializate de informare, consiliere individuală/de grup a cuplului, consiliere juridică, referire și facilitarea accesului agresorului la serviciile medicale, de angajare în câmpul muncii și de profesionalizare.

Resursele de asistență juridică gratuită și psihosocială la care au acces victimele violenței în familie sunt concentrate, la moment, preponderent în nordul și în centrul republicii, iar deficitul acut al acestora se atestă în sud. În această situație, multe victime ale violenței în familie refuză să beneficieze de aceste servicii, doar din cauza că trebuie să parcurgă distanțe mari, să suporte cheltuieli de transport și să piardă mult timp pentru a obține asistență și reprezentare și, drept urmare, nu beneficiază de asistența necesară.

Deși Legea nr. 45/2007 stabilește conceptul general de finanțare pentru serviciile specializate adresate subiecților violenței împotriva femeilor și violenței în familie, mecanismele de finanțare actuale conțin anumite lacune ce nu permit procurarea serviciilor specializate pentru subiecții violenței împotriva femeilor și violenței în familie de la prestatori privați și din sectorul necomercial. Totodată, lipsește mecanismul de subcontractare a serviciilor specializate din sectorul social. Pentru a oferi victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie un set de servicii integrate, se impune necesitatea adoptării și implementării mecanismului de subcontractare a serviciilor specializate din sectorul social.

Legea nr. 45/2007 stabilește că poliția este obligată să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență împotriva femeilor și violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență în familie⁸⁰. În caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului pentru înlăturarea situației de criză și, concomitent, întreprinde acțiunile necesare de constatare a comiterii infracțiunii de violență în familie. Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție⁸¹. Cu toate acestea, poliția deseori nu întreprinde acțiuni ferme pentru asigurarea executării măsurilor de protecție.

⁸⁰ Art. 12 alin. (5) din Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie // M.O. nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178.

⁸¹ Art. 12¹ din Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie // M.O. nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178.

Prin Legea nr. 85/2020 pentru modificarea unor acte normative (în vigoare din 03.01.2021), au fost operate modificări la legea-cadru din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Potrivit acestor modificări, organelor de probațiune le-a fost atribuită competența de monitorizare electronică a agresorilor familiari la etapa de aplicare de către instanța de judecată a măsurilor de protecție a victimei. Modificările operate acordă, totodată, posibilitate victimei, precum și membrilor familiei acesteia de a fi monitorizați printr-un sistem electronic de supraveghere (de tipul unui telefon GSM de mici dimensiuni), doar dacă aceștia își exprimă acordul în formă scrisă.

Mecanismul tratamentului obligatoriu al dependenței de alcool și/sau droguri a subiecților violenței în familie prezintă deficiențe în inițierea acțiunilor în instanțe judecătorești de către comisia pentru problemele sociale din raza domiciliului sau reședinței.⁸² În plus, pacienții cu afecțiuni narcologice și risc de producere a violenței în familie refuză, de obicei, tratamentul. Această situație face ca agresorii cu afecțiuni narcologice și risc de producere a violenței în familie să nu fie supuși tratamentului și să recidiveze în comportamente distructive. Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a MMPS, acțiunea ce viza elaborarea unui studiu de fezabilitate privind funcționalitatea mecanismului tratamentului obligatoriu al dependenței de alcool și/sau droguri a subiecților violenței în familie este nerealizată. Nici cadrul normativ privind tratamentul obligatoriu al dependenței de alcool și/sau droguri în vederea reabilitării subiecților violenței în familie nu a fost modificat. Rezultatele studiilor⁸³ atestă că rata agresorilor alcoolici este mare – circa 60-70%, iar lipsa accesibilității serviciilor de dezalcoolizare pentru agresorii dependenți de alcool prezintă o problemă. La fel ca și agresorii familiari care, în mare parte, nu merg voluntar la un psihoterapeut pentru a învăța cum să-și controleze furia, persoanele dependente de alcool nu doresc să urmeze în mod voluntar tratamentul de dezalcoolizare⁸⁴. Relevante în această privință sunt și rezultatele Raportului de monitorizare a proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane⁸⁵, care a stabilit că circa 30-40% dintre agresorii familiari pe cauzele penale, contravenționale și civile de violență în familie fac abuz sau sunt dependenți de alcool/droguri.

În prezent, există instrucțiuni sectoriale ce vizează modul de implicare a polițiștilor, asistenților sociali și a lucrătorilor din sistemul de sănătate în activitatea de prevenire a violenței în familie și asistență a victimelor. Totuși, lipsa unui mecanism de referire a victimelor violenței în familie poate conduce la situații de inconsecvență în asistența victimelor violenței în familie și nu asigură colaborarea eficientă a angajaților autorităților publice centrale și locale responsabili de prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie, dar și de asistența victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie. În acest sens, se impune necesitatea de instituire a unui mecanism național pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea victimelor și potențiale victime ale violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

⁸² Legea nr. 713 din 06.12.2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope. Disponibilă online pe: <https://www.legis.md/cautare/>

⁸³ Raportul de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023, La Strada, 2023. Disponibil online: <https://euneighbourseast.eu/ro/news/publications/raport-de-evaluare-a-strategiei-nationale-de-prevenire-si-combatere-a-violentei-fata-de-femei-si-violentei-in-familie>

⁸⁴ Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova. Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”, Chișinău, 2013. Disponibil pe https://lastrada.md/storage/pic/uploaded/files/resources/3/Violenta_raport_rom.pdf

⁸⁵ Raport de monitorizare a proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane. Centrul de Drept al Femeilor, Chișinău, 2018.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014⁸⁶ cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, a fost instituit mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

În conformitate cu practica internațională, pe lângă sancțiunile de ordin general, agresorii sunt obligați să urmeze programe orientate spre responsabilizare și schimbarea comportamentului violent. Legea nr. 45/2007 stabilește că agresorii care au fost sancționați contravențional sau condamnați pentru acțiuni de violență în familie pot fi obligați de către instanța de judecată să participe la programe probaționale. Prevederi similare sunt incluse și în art. 90 alin. (6) lit. c¹) din Codul penal, care prevede că, aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent. Cu toate acestea, Raportul de analiză a cazurilor examinate de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor în anul 2023 atestă o rată redusă a aplicării obligațiilor proactive de către instanță, atâta timp cât norma legală indică în art. 90 al. 6 CP că instanța „*îl poate obliga pe condamnat*”. În acest sens, sunt necesare modificări normative, prin excluderea în art. 90 alin. (6) CP a sintagmei „*îl poate obliga pe condamnat*” și includerea sintagmei „*îl va obliga*”, precum și extinderea paletei de obligații, îndeosebi proactive. Această stare de lucruri este determinată de faptul că legea lasă la discreția și latitudinea instanței dreptul de a aplica această obligație persoanelor condamnate pentru violență în familie, dar nu constituie o condiție obligatorie. Potrivit aceluiași raport, alți factori ce determină aplicarea pe scară mică a obligației persoanelor condamnate pentru violență în familie de a participa la un program de reducere a violenței sunt: insuficiența centrelor/serviciilor de reabilitare și a programelor de consiliere și resocializare a agresorilor familiari; organele de probațiune nu dispun de resurse necesare pentru a prelua această sarcină. Redacția actuală a art. 201¹ Cod penal și art. 78¹ Cod contravențional nu prevede posibilitatea obligării agresorului să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent în cazul în care față de acesta a fost aplicată munca neremunerată în folosul comunității. Totodată, se atestă lipsa unei practici judiciare de aplicare frecventă a măsurii de obligare a agresorului să participe la programe probaționale pentru reducerea comportamentului violent.

Este relevant să menționăm că subiectul probațiunii, fiind exclus din evidență, fie în legătură cu executarea efectivă și integrală a pedepsei, fie în temeiul expirării termenului de probațiune și respectării condițiilor de probațiune, urmează a fi monitorizat în comunitate și a i se acorda acele servicii de asistență în vederea menținerii unui model de comunicare cu impact comportamental nonviolent, doar schimbarea este de durată. Însă în comunitate, nu este asigurată acea continuitate de monitorizare a cazului cu oferirea asistenței menționate mai sus. De aici, și necesitatea dezvoltării unui mecanism bine coordonat, cu implicarea actorilor relevanți, ce ar include acțiuni prompte și eficiente.

În contextul celor expuse, pentru reducerea comportamentului violent al agresorilor, este necesară completarea cadrului normativ, astfel încât, în toate cazurile de condamnare pentru violență în familie, agresorul să fie obligat să participe la un program de reducere a

⁸⁶ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=352587&lang=1>.

comportamentului violent. De asemenea, sunt necesare analize și studii privind eficiența măsurilor alternative detenției aplicate agresorilor violenței în familie; la fel, se impune necesitatea organizării activităților de instruire a consilierilor de probațiune pentru lucrul cu persoanele condamnate sau sancționate în legătură cu comiterea infracțiunilor de violență în familie. Totodată, este necesară revizuirea cadrului normativ și a procedurilor interne privind mecanismul de supraveghere a executării măsurilor de protecție aplicate victimelor.

În special, urmează a fi clarificate atribuțiile punerii în executare a ordonanțelor de protecție emise în baza normelor Codului de procedură civilă prin care se obligă agresorul să participe la un program de reducere a violenței. Similar monitorizării electronice, această obligație de punere în executare poate fi atribuită organului de probațiune, care poate aplica programele probaționale individuale sau prin colaborare cu ONG-urile care dezvoltă asemenea programe.

■ Modificări propuse:

- ✓ Revizuirea articolului 90 alineatul (6) din Codul penal pentru a extinde gama de obligații impuse persoanelor eliberate condiționat, inclusiv interdicția consumului de alcool, droguri sau alte substanțe interzise și impunerea unor măsuri de control, cum ar fi dezinfectare sau tratament.
- ✓ Modificarea terminologiei din articolul 90 alineatul (6) din Codul penal pentru a transforma măsurile de control din opționale în obligatorii, asigurând astfel aplicarea efectivă a acestora pentru reintegrarea subiecților probațiunii în societate.
- ✓ Completarea Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune cu art. 2¹¹ Consilierea pentru reducerea violenței agresorilor familiari în privința cărora au fost emise ordonanțe de protecție.

Articolul 17 ● Participarea sectorului privat și a mass-mediei

- (1) *Părțile vor încuraja sectorul privat, sectorul tehnologiei informației și al comunicațiilor și mass-media, cu respectul cuvenit pentru libertatea de exprimare și independența lor, de a participa la elaborarea și implementarea politicilor și la stabilirea directivelor și a standardelor de autoreglementare pentru a preveni violența împotriva femeilor și a crește respectul pentru demnitatea lor.*
- (2) *Părțile vor dezvolta și vor promova, în cooperare cu actorii din sectorul privat, abilități în rândul copiilor, al părinților și educatorilor privind modul în care să trateze mediul informațiilor și al comunicațiilor, care oferă acces la conținut degradant de o natură sexuală sau violentă, ce ar putea fi dăunător.*

Accesul la informație și libertatea de exprimare sunt acele drepturi fundamentale ale omului care definesc existența și dezvoltarea unei societăți civile desăvârșite. Potrivit rapoartelor internaționale, Republica Moldova este o țară parțial liberă din perspectiva libertății presei și a asigurării libertății de exprimare. Dar trebuie să ținem cont de faptul că libertatea conștiinței implică și responsabilitatea morală și de conștiință pentru gândurile exprimate.

Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității⁸⁷, atribuie în competența Consiliului pentru Egalitate activitatea de sensibilizare și conștientizare a societății în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare în contextul valorilor democratice.

Potrivit Raportului general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în anul 2023⁸⁸, pe parcursul ultimilor trei ani, hărțuirea în relațiile de muncă este un fenomen raportat cu regularitate Consiliului. Elocventă în acest sens este cauza nr. 89/2316, unde petiționara, angajata unui Inspectorat de poliție a invocat că a fost hărțuită pe criteriu de gen. Consiliul a constatat că acțiunile de hărțuire s-au manifestat prin interzicerea de a participa la ședința de lucru, pe motiv că informația care urmează a fi discutată nu este pentru urechile unei femei. În rândul acțiunilor care au creat petiționarei un mediu intimidant, se înscriu și nepredarea biroului, unde urma să-și desfășoare activitatea de serviciu și neperfectarea actului de predare-primire a dosarelor speciale. Petiționara a specificat că, anterior, din partea superiorilor, au mai existat comportamente vulgare, prin folosirea cuvintelor necenzurate, înjositoare față de ea și colegile de serviciu, aceștia demonstrându-și astfel supremația de gen față de femei. Toate acțiunile enumerate mai sus au determinat ulterior petiționara să depună cerere de transfer la funcția pe care o deținea anterior. Consiliul a prescris reclamaților să stopeze comportamentul ofensator față de petiționară și să-și prezinte scuzele de rigoare.

Fenomenul violenței față de femei și al violenței în familie este adesea prezentat tendențios de către mass-media, statornicind astfel prejudecățile despre violență. Analiza modului în care mass-media reflectă imaginea femeii în societate demonstrează că femeia este, practic, invizibilă în materiale și în istorii de succes, fiind prezentată fie în spațiul privat și domeniile de divertisment, fie ca victimă sau persoană lipsită de surse de existență. Toate acestea, inclusiv mesajele sexiste degradante din publicitate, reduc încrederea în sine a femeilor, afectează modul în care sunt percepute de societate și diminuează statutul lor social.

În Raportul de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul⁸⁹, GREVIO invită autoritățile moldovenești să încurajeze sectorul privat și mass-media să adopte și să pună în aplicare măsuri și standarde de autoreglementare pentru a preveni și a combate violența împotriva femeilor bazată pe gen.

Analiza jurisprudenței Consiliului pentru Egalitate demonstrează că în deciziile sale, Consiliul subliniază rolul important pe care îl au sursele de informare în promovarea diversității, menționând că moderatorii, în calitatea lor de formatori de opinie, trebuie să fie conștienți de efectele negative ale mesajelor discriminatorii și trebuie să depună maximă diligență atunci când vin cu anumite comentarii în cadrul discuțiilor demarate în eter, discursurile publice și mediatizarea acestora nu trebuie să stigmatizeze sau să aducă atingere demnității umane. În acest sens, se impune necesitatea introducerii în curriculumul universitar la Facultatea de Jurnalism a unui curs despre Egalitate și Nediscriminare, precum și un curs de formare continuă a jurnaliștilor care profesază, ceea ce ar duce la evitarea expresiilor ofensatoare, care promovează prejudecățile negative despre femei în societate, precum și informațiile inutile despre personalitatea și/sau viața intimă a persoanelor non-publice.

Schimbarea atitudinii față de femei poate avea loc prin campanii orientate către sensibilizarea societății și a autorităților publice cu privire la stereotipurile de gen, consolidarea capacităților reprezentanților mass-mediei privind particularitățile de prezentare a materialelor ce vizează grupurile vulnerabile, incriminarea faptelor ilegale motivate de prejudecăți,

⁸⁷ Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității // M.O. nr. 103 din 29.05.2012, art. 355.

⁸⁸ Disponibil online: https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/Raport-2023_final.pdf

⁸⁹ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

dispreț sau ură și consolidarea capacităților organelor de ocrotire a normelor de drept privind aplicarea eficientă a legislației în cauză, sporirea gradului de cunoaștere a propriilor drepturi în rândul femeilor, pentru a facilita accesul la serviciile de suport oferite de autorități și mecanismele de protecție împotriva discriminării în procesul de revendicare a acestor drepturi. Totodată, pentru a asigura eficiența procesului de monitorizare a modului în care sunt realizate drepturile femeilor, urmează să fie creat un mecanism de colectare și monitorizare a datelor dezagregate pe criterii de sex, etnie, dizabilitate, apartenență religioasă etc. Rezultatele evaluărilor pot sta la baza proceselor de elaborare și revizuire a politicilor publice naționale și locale.

■ **Modificări propuse:**

- ✓ Introducerea în curriculumul universitar la Facultatea de Jurnalism a unui curs de formare inițială și continuă despre Egalitate și Nediscriminare.

CAPITOLUL IV

Protecție și sprijin

Articolul 18 ● Obligații generale

- (1) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a proteja toate victimele de orice acte de violență ulterioare.*
- (2) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare, în conformitate cu legislația internă, pentru a asigura faptul că există mecanisme adecvate pentru a prevedea o cooperare eficientă între toate agențiile relevante ale statului, inclusiv sistemul judiciar, procurori, agențiile guvernamentale de aplicare a legii, autoritățile locale și regionale, precum și organizațiile neguvernamentale și alte organizații și entități relevante în domeniul protejării și sprijinirii victimelor și martorilor tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, inclusiv prin trimiterea către servicii generale și specializate de sprijin, enunțate la Articolele 20 și 22 ale prezentei Convenții.*
- (3) *Părțile se vor asigura că măsurile luate în conformitate cu prezentul capitol vor:*
 - *fi bazate pe o înțelegere de gen a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice și se vor concentra pe drepturile omului și pe siguranța victimei;*
 - *fi bazate pe o abordare integrată, care ia în considerare relația dintre victime, agresori, copii și mediul lor social mai larg;*
 - *viza evitarea victimizării secundare;*
 - *viza împuternicirea și independența economică a femeilor victime ale violenței;*
 - *permite, acolo unde este cazul, ca o gamă de servicii de protecție și sprijin să fie localizate în aceleași spații;*
 - *adresa nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile, inclusiv victimele-copii, și că vor fi puse la dispoziția acestora.*
- (4) *Prestarea serviciilor nu va depinde de consimțirea victimei de a depune plângere sau mărturie împotriva oricărui agresor.*
- (5) *Părțile vor lua măsurile corespunzătoare pentru a furniza protecția consulară și de altă natură și sprijin cetățenilor lor și altor victime îndreptățite la o asemenea protecție, în conformitate cu obligațiile lor conform legislației internaționale.*

Ratificarea de către Republica Moldova a actelor internaționale menționate supra, impune obligația pozitivă a statului de a consfinți aceste prevederi în legislația națională și a stabili un cadru normativ atât material, cât și procesual compatibil cu standardele internaționale. În acest sens, se reiterează că, în linii mari, legislația Republicii Moldova a fost modificată în vederea implementării standardelor internaționale și conține prevederi legislative de rigoare, însă, reieșind din caracterul evolutiv al relațiilor sociale, statul are obligația de a adapta normele legislative la realitățile sociale și de a acorda o maximă protecție atât vieții și inviolabilității sexuale, cât și victimei violenței în familie.

Legislația Republicii Moldova incriminează penal actele de violență, atât violența fizică și sexuală, cât și actele de violență economică. În acest sens, actele de violență fizică și economică sunt incriminate în art. 201¹ din Codul penal, iar actele de violență sexuală fac obiectul normelor penale prevăzute în Capitolul IV din Codul penal. În acest fel, victima actelor de violență fizică, economică și sexuală poate dobândi statut procesual și beneficia de garanții de ordin procesual și material, prevăzute de Codul de procedură penală și alte legi speciale.

Maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrității corporale, sunt incriminate în art. 78¹ din Codul contravențional. Începând cu anul 2016, Codul contravențional incriminează în art. 78² și actele de persecuție, manifestate prin persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, săvârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane.

Codul contravențional recunoaște calitatea de victimă persoanei fizice sau persoanei juridice, căreia, prin contravenție, i-au fost cauzate prejudicii morale, fizice sau materiale. Victima își realizează drepturile și își execută, în condițiile legii, obligațiile personal ori prin reprezentanți, în cazul minorului sau persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară. Victima beneficiază de drepturi, obligații și garanții prevăzute în legislația contravențională. Procesului contravențional i se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură penală, cu excepțiile expres stabilite în legea contravențională.

Victimele actelor de violență fizică, calificate în baza Codului contravențional sau a actelor de persecuție, sunt tratate diferențiat de legislație în partea ce ține de posibilitatea de a obține servicii de reabilitare.

Legislația procesual penală recunoaște calitatea de victimă oricărei persoane fizice căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale, aceasta beneficiind, în cadrul procesului penal, de garanțiile, drepturile și obligațiile procesuale stabilite. Dacă se constată faptul cauzării prin infracțiune a prejudiciului moral, fizic sau material, prin ordonanța organului de urmărire penală, victima, care manifestă acordul, obține calitatea procesuală de parte vătămată.

Potrivit art. 58-59 Cod de procedură penală, victima/parte vătămată este considerată persoana fizică sau juridică căreia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material. Acestea au practic drepturi și obligații egale, doar că, obținând statut procesual, victima devine parte vătămată, însă poate oricând să renunțe la această calitate procesuală.

Astfel, legislația națională recunoaște faptul că victimele sunt mai mult decât martori ai modului de operare a sistemului de justiție penală. Victimele au dreptul de acces la justiție și, prin urmare, ar trebui să fie informate cu privire la drepturile lor, inclusiv prezentarea opini-

ilor și problemelor lor în etapele corespunzătoare ale procedurii, atunci când sunt afectate interesele lor. Acest lucru nu ar trebui să fie limitat victimelor care sunt implicate în procedura penală.

Prin Legea nr. 316 din 17.11.2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie), în vederea racordării prevederilor naționale la exigențele Convenției de la Istanbul, au fost operate o serie de modificări la legislația penală și procesual penală în sensul garantării unui mecanism procesual de asigurare a drepturilor procesuale ale victimelor infracțiunilor cu privire la libertatea și integritatea sexuală și violența în familie. Prin modificările legislative enunțate, care au intrat în vigoare la 09.01.2023, victimele violenței în familie și cele privind viața sexuală au fost asigurate cu drepturi speciale, pentru a avea parte de un proces echitabil și de o reintegrare socială cât mai eficientă. În acest context, drepturile victimei au fost completate cu dreptul de a da explicații în condiții prietenoase, în lipsa persoanei bănuite, să fie asistate, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, să-i fie asigurat dreptul la intimitate și la protecția imaginii personale, să fie prestate servicii medicale, medico-legale, de asistență psihologică post-traumatică și consiliere în vederea recuperării fizice și psihosociale. Aceste drepturi sunt inerente unei victime a infracțiunilor de violență în familie și celor cu privire la libertatea și integritatea sexuală, or acestea au influență asupra stării fiziologice și psihologice, suferind un șoc profund în urma celor trăite. Astfel, considerăm că acordarea acestor drepturi suplimentare va contribui la reabilitarea psiho-emoțională a victimei și la evitarea revictimizării acesteia. Aceste drepturi sunt garantate și părții vătămate, or plenitudinea drepturilor nu poate fi limitată de statutul procesual al persoanei.

Adoptarea Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr. 137 din 29 iulie 2016 a fost un moment semnificativ pentru victimele infracțiunilor, stabilind un cadru legal pentru reabilitarea acestora și asigurarea protecției drepturilor lor. Actul normativ enunțat urmărește instituirea unui sistem național de reabilitare a victimelor infracțiunilor și reglementarea mecanismelor de acordare a serviciilor de suport victimelor infracțiunilor (subiecți competenți, beneficiari ai serviciilor de suport), condiții de beneficiere de aceste servicii etc. Cu toate acestea, aplicarea practică a legii pare să fi întâmpinat obstacole, întrucât până în prezent, nu s-au înregistrat cazuri de acordare de compensații financiare victimelor, comparativ cu solicitările ce vizează alte servicii garantate de Legea nr. 137. Această situație subliniază importanța revizuirii și îmbunătățirii mecanismului de compensare. Cu toate acestea, definiția de „**victimă a infracțiunii**” expusă în art. 1 alin. (3) al Legii nr. 137 exclude alte victime eligibile care fac parte din „membri de familie” în sensul larg, chiar dacă ambele instrumente de referință, Directiva UE și Recomandarea CM (2023)² au fost modificate anume pentru a extinde conceptul de victime la sfera largă a conceptului de familie. Articolul 1 alin (3) din Legea nr. 137 face distincție între anumite servicii destinate victimelor directe și indirecte, dar le confundă și nu definește victima directă și indirectă. Prevederile art. 12 alin. (3) din Legea nr. 137 indică faptul că victima nu are dreptul la compensație financiară acordată de către stat: dacă nu a sesizat organele de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii în cazul în care pornirea urmăririi penale are loc doar în baza plângerii prealabile a victimei conform art. 276 CPP și/sau a refuzat intenționat să contribuie la descoperirea infracțiunii în cadrul urmăririi penale sau al judecării cauzei, cu excepția cazului în care aceasta are dreptul de a nu face declarații conform legii. Condiția specificată în art. 12 alin. (3) pct. c) și pct. f), constituie un impediment pentru solicitarea compensației financiare de către victima

infracțiunii pentru care, conform art. 276 CPP, pornirea urmăririi penale are loc doar în baza plângerii prealabile a victimei. Compensarea victimei depinde de finalitatea procesului penal și, prin urmare, eșecul colectării probelor duce la imposibilitatea victimelor de a dovedi prejudiciile materiale și morale. În plus, victima nu poate formula o cerere de compensare prin intermediul procedurilor civile, dacă statul nu a reușit să dovedească vinovăția (din lipsă de probe), sau procesul este tergiversat pentru a interveni prescripția, sau în cazuri de încetare a procesului pe motive de nereabilitare, sau dacă procurorul renunță la învinuire. Legea nr. 137 nu oferă claritate pentru cauzele când acțiunea civilă în cadrul procesului penal a fost respinsă de instanță ca tardivă sau a fost admisă în principiu și nici nu prevede măsuri specifice pentru protecția și reabilitarea victimelor când fapta de violență în familie a fost calificată sau recalificată în baza art. 78¹ Cod contravențional, care este una dintre cele mai frecvente forme de calificare a actelor de violență împotriva femeilor. Totodată, Legea nr. 137 nu oferă posibilitatea acordării unui avans din compensația financiară în situații de necesitate urgentă, care ar putea fi necesară pentru victimele care au nevoie urgentă de ajutor și nu pot aștepta finalizarea procedurilor judiciare.

I. În Raportul de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul⁹⁰, GREVIO îndeamnă autoritățile moldovenești să instituie structuri instituționalizate de coordonare și cooperare între toate agențiile guvernamentale și neguvernamentale și furnizorii de servicii pentru a asigura o cooperare între mai multe agenții, adaptată la nevoile specifice ale victimelor tuturor formelor de violență împotriva femeilor reglementate de Convenția de la Istanbul, în special violul și violența sexuală, căsătoria forțată, stalking și hărțuirea sexuală. Astfel, prin Legea nr. 250 din 31 iulie 2023 de modificare a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, a fost instituită Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, ca autoritate administrativă centrală în subordinea Guvernului. Agenția a fost abilitată să stabilească și să gestioneze un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu; să planifice și să organizeze desfășurarea cercetărilor, studiilor și campaniilor de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare; să asigure crearea și menținerea paginii web oficiale privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în scopul oferirii accesului populației, inclusiv la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu; să elaboreze rapoarte naționale și să asigure aranjamentele în cadrul vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie (GREVIO); să exercite și alte activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Astfel, o atribuție distinctă a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie constă în organizarea și gestionarea unui sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu. Pentru a statua prin lege atribuțiile Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, a fost completată Legea nr. 45/2007 cu articolul 15⁴, despre care s-a menționat supra.

⁹⁰ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

■ Modificări propuse:

II. Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr. 137 din 29 iulie 2016 se propune a fi modificată după cum urmează:

- Expunerea definiției de victimă directă și indirectă prin delimitarea victimelor în funcție de caracterul direct și indirect al prejudiciului.
 - ✓ Revizuirea definiției „victimă a infracțiunii” expusă în art. 1 alin. (2) din Legea nr. 137 prin extinderea conceptului de victime la sensul larg al „membrului de familie”, care va include alte rude, concubini și parteneri civili.
 - ✓ Introducerea unui articol care să prevadă procedura obținerii de către victimă a unui avans din compensația financiară în situații de necesitate urgentă, modelul României de acordare a voucherului ar putea constitui o bună practică ce poate fi preluată.

Articolul 19 ● Informare

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele primesc informații adecvate și în timp util privind serviciile de sprijin și măsurile legale disponibile într-o limbă pe care o înțeleg.

Articolul 23 din Constituția Republicii Moldova garantează „dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle” în următorii termeni: „fiind stipulat că „Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică. (2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop, statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative”.

Siguranța și bunăstarea victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie este determinată de modul de exercitare a drepturilor lor materiale și procesuale, de accesul victimelor la servicii specializate de sprijin și consiliere, în corespundere cu nevoile identificate. Asigurarea dreptului la informare a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie în privința întrebărilor de interes vital, trebuie să fie realizat, potrivit standardelor internaționale, de la primul contact cu autoritățile competente.

În vederea asigurării condițiilor pentru protecția și asigurarea respectării drepturilor și intereselor legitime ale victimelor infracțiunilor a fost adoptată Legea nr. 137/2016 **cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor (Legea nr. 137/2016)**⁹¹.

Adoptarea Legii nr. 137/2016 constituie un pas important pe calea realizării dezideratelor promovate prin litera și spiritul art. 1 alin. (3), art. 16 alin. (1) și art. 24 alin. (1) ale Constituției, potrivit cărora [...] Republica Moldova este un stat de drept în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea reprezintă valori supreme și sunt garantate [...], respectiv [...] Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului [...], precum și [...] Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică [...].

În conformitate cu art. 2 al Legii nr. 137/2016, reabilitarea victimelor infracțiunilor de abuz, violență fizică, psihică sau sexuală și restabilirea în drepturi a acestora se realizează prin punerea la dispoziția acestora a unor servicii de suport, inclusiv:

⁹¹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 293-305 din 09.09.2016, art. 618,

- a) consiliere informațională cu privire la drepturile lor și serviciile pentru reabilitare de care pot beneficia;
- b) consiliere psihologică;
- c) asistență juridică garantată de stat etc.

Concomitent, legea stabilește că victimele violenței în familie beneficiază de măsuri suplimentare de asistență, în condițiile Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

În această ordine de idei, trebuie de menționat că, potrivit Legii nr. 45/2007, protecția și asistența victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie includ suplimentar plasarea victimei, la necesitate, într-un centru de reabilitare, oferindu-i consiliere informațională și asistență medicală gratuită în modul prevăzut de lege etc. Organele centrale de specialitate cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie asigură plasarea pe paginile web oficiale a informațiilor despre mecanismul de soluționare a cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie, infrastructura serviciilor sociale pentru victimele violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv servicii de asistență telefonică gratuită, care oferă consiliere în regim 24/24, 7 zile din săptămână etc.

În corespundere cu art. 11 al Legii nr. 45/2007, victima violenței împotriva femeilor și a violenței în familie are dreptul la asistență pentru recuperare. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului. Autoritățile cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt obligate să informeze victimele despre drepturile lor, despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere; despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor în aceste proceduri; cum pot obține protecție; în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică; să fie informată despre eliberarea agresorului din detenție sau după ispășirea pedepsei cu închisoarea, sau în cazul anulării ordonanței de protecție etc.

Potrivit prevederilor Codului de procedură penală, victima/parte vătămată are dreptul să fie informată, la cerere, de către organul de urmărire penală, procuror sau, după caz, de către instanța de judecată despre soluționarea plângerii sale, despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale; să primească gratuit, la solicitare, copii de pe acestea, precum și de pe hotărârea de încetare sau de clasare a procesului penal în cauza respectivă, de neîncepere a urmăririi penale, copia de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărâre judecătorească definitivă.

Astfel, reglementările normative prevăd că victimele ar trebui să aibă o imagine de ansamblu a ceea ce se va întâmpla, care sunt drepturile lor și cum pot să le exercite în mod eficient. Organul de urmărire penală are obligația să actualizeze pentru victimă informația după fiecare acțiune procesuală și să le ofere datele de contact ale persoanelor care pot oferi informații suplimentare cu privire la cazul lor. Cu toate acestea, victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie nu întotdeauna sunt în posesia informației privind legislația în domeniu și drepturile lor. Această concluzie pune accent, în special, pe nevoia de a familiariza toate categoriile de victime cu diversele tipuri de servicii de susținere și măsuri legale care le stau la dispoziție, ca un prim pas care le-ar facilita accesul lor la justiție.

Potrivit legislației, la desfășurarea procesului penal și la judecarea pricinilor civile, persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate

actele și materialele, să vorbească în fața organului de urmărire penală și în instanța de judecată prin interpret.

În studiul Evaluarea sistemului de justiție penală în raioanele Soroca, Criuleni, Cimișlia, Comrat⁹², se menționează că, în majoritatea cazurilor, victima este informată despre drepturile ei de angajații poliției, deoarece, în situații de criză, solicită intervenția acestora. Atunci când sunt sesizați, angajații poliției explică victimei de ce drepturi beneficiază, inclusiv dreptul la asistență juridică gratuită garantată de stat, precum și serviciile disponibile, inclusiv organele și organizațiile specializate, care pot oferi astfel de servicii. Informarea victimei se realizează și de către reprezentanții organului de urmărire penală și/sau instanța de judecată în cadrul acțiunilor procesuale și a ședințelor de judecată. Ținând cont de faptul că victimele dețin cunoștințe juridice insuficiente, informarea lor prin înmânarea unei foi pe care sunt înscrise drepturile într-un limbaj juridic complicat poartă un caracter mai mult formal. Multe victime, deși nu înțeleg esența drepturilor lor, ezită să adreseze întrebări – fie pentru a nu deranja autoritățile, fie pentru a nu crea o imagine de necunoaștere. O asemenea practică împiedică victimele să își valorifice drepturile sau să acceseze serviciile disponibile. Totodată, în cazul condamnării la pedeapsa cu închisoarea, înainte de eliberarea agresorului, victima nu este informată despre acest lucru, fapt ce creează situații de pericol iminent pentru aceasta. Interviuurile realizate denotă că, la moment, nu este instituit un mecanism de informare a victimei, în cazul în care agresorul este eliberat din detenție înainte de termen, în legătură cu aplicarea art. 91, 92 CP, sau înainte de termen, în legătură cu reducerea acestuia, precum nici atunci când judecătorul de instrucție refuză prelungirea mandatului de arest preventiv. Penitenciarele informează organul de poliție de la domiciliul agresorului doar atunci când acesta este eliberat prin ispășirea integrală a pedepsei, dar nu este instituită obligația legală a angajaților poliției de a informa victima. Corespunzător, este necesară dezvoltarea unui mecanism de informare reciprocă, care ar permite aducerea la cunoștința victimei a faptului eliberării din detenție a agresorului și luarea măsurilor de siguranță pentru victimă.

Prin Legea nr. 316 din 17.11.2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie), a fost completat art. 58 alin (4) cu dreptul victimelor infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie de a fi însoțite de o persoană de încredere, alături de avocatul lor, la toate cercetările, inclusiv la ședințele închise. Cu toate acestea, studiile existente arată că nu a fost confirmat, de către profesioniștii intervievați care activează în instituții publice, nici un caz de solicitare, din partea victimelor, de a fi însoțite de o persoană de încredere la desfășurarea acțiunilor procesuale. Necunoașterea drepturilor procesuale poate fi un motiv pentru care victimele nu solicită însoțirea de o persoană de încredere.

■ Modificări propuse:

- ✓ Adoptarea cadrului normativ necesar pentru asigurarea informării victimelor violenței în familie, prin intermediul ofițerului de sector, în toate cazurile de punere în libertate a agresorului familial.
- ✓ Organizarea pe platformă multidimensională a instruirilor pentru specialiștii din sectorul justiției, în vederea: asigurării realizării dreptului victimei de a fi însoțită de persoana de încredere la toate acțiunile procesuale; delimitării clare dintre scopul și menirea

⁹² Disponibil online: <https://cdf.md/category/publicatii/page/2/>

măsurilor de constrângere aplicate autorului faptei penale sau contravenționale și a remediilor stabilite de lege pentru resocializarea agresorilor etc.

- ✓ Încurajarea organelor centrale de specialitate abilitate să plaseze pe paginile web oficiale și să promoveze, în calitate de sursă credibilă și actualizată, informații pentru profesioniștii care contactează cu victimele, dar și pentru membrii societății, despre serviciile de asistență și consiliere în scop de reabilitare a victimelor violenței în familie.
- ✓ Elaborarea și diseminarea în continuare, pentru profesioniștii din sectorul justiției, medical, social, educațional a materialelor informaționale ce vor asigura informarea victimelor despre drepturile lor și serviciile specializate, astfel încât acestea să fie accesibile și persoanelor cu multiple vulnerabilități.

Articolul 20 ● Servicii generale și de sprijin

(1) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele au acces la servicii care facilitează recuperarea lor în urma violenței. Aceste măsuri ar trebui să includă, atunci când este necesar, servicii precum consilierea juridică și psihologică, asistența financiară, găzduirea, educația, formarea și asistența în găsirea unui loc de muncă.

(2) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele au acces la servicii medicale și sociale și faptul că serviciile au alocate resurse adecvate și că profesioniștii sunt formați să asiste victimele și să le trimită către serviciile corespunzătoare.

Legea nr. 45/2007 prevede obligații de acordare a serviciilor pentru victimele violenței împotriva femeilor și a violenței în familie pentru instituțiile publice. Protecția și asistența victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie vizează asigurarea măsurilor de protecție, precum și a accesului victimelor la gama serviciilor sociale, medicale și juridice, în conformitate cu necesitățile specifice ale victimei. Aceste servicii includ plasament, asistență socială, asistență medicală, consiliere psihologică, asistență juridică, linie telefonică pentru victimele violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003 (Legea nr. 547/2003)⁹³, care recunoaște calitatea de beneficiar de asistență socială persoanelor afectate de violența în familie, stabilește că asistența socială se acordă, inclusiv în baza referirii, în condițiile legii. Dreptul la asistență socială se stabilește în temeiul evaluării necesităților persoanei, confirmate prin acte constatatoare.

La nivel regional, Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității (în continuare Directiva 2012/29/UE)⁹⁴ și Recomandarea Rec (2023)2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind drepturile, serviciile și sprijinul pentru victimele infracțiunilor (în continuare Recomandarea Rec (2023)2)⁹⁵, garantează victimelor infracțiunilor, inclusiv victimelor violenței împotriva femei-

⁹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135051&lang=ro;

⁹⁴ Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/57 din 14.11.2012;

⁹⁵ <https://rm.coe.int/cm-rec-2023-2e-eng-recommendation-trafficking/1680ab4922>;

lor și a violenței în familie, dreptul la sprijin, în măsură ca să participe eficient în procedurile penale și în contactele cu serviciile de asistență sau protecție, și asigură victimelor dreptul de a fi recunoscute și tratate cu respect, atenție și profesionalism în relațiile cu o autoritate competentă.

Legea nr. 45/2007 în art. 11 alin (6) prevede că victimei i se acordă asistență medicală de instituțiile medico-sanitare în conformitate cu Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală. La etapa actuală, în sistemul de sănătate, se acordă asistență medicală victimelor care o solicită în baza poliței de asigurare medicală (cu excepția urgențelor medicale). Totodată, legislația națională atribuie un rol important instituțiilor medicale în identificarea și referirea cazurilor de violență în familie, precum și în reflectarea asistenței oferite subiecților violenței în familie pe baza profilului statistic medical. Raportul de evaluare expost juridică a Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁹⁶ atestă că, de multe ori, victimele violenței în familie nu au asigurare medicală, deoarece nu lucrează și nu își pot permite să plătească pentru serviciile de asistență medicală pentru restabilirea sănătății, chiar dacă sunt plasate într-un serviciu de asistență. Astfel, este loc de îmbunătățire a cadrului normativ în contextul asigurării accesului victimelor violenței la asistență medicală, ținând cont de gravitatea vătămarilor corporale suportate, traumele și consecințele experiențelor trăite.

În Raportul de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul⁹⁷, se menționează că o altă problemă care îngrijorează GREVIO este faptul că investigațiile medico-legale necesare pentru stabilirea circumstanțelor în care s-a produs violența împotriva femeilor în cadrul procedurilor penale nu sunt incluse printre serviciile medicale finanțate de stat, cu excepția cazului în care au fost efectuate în cursul unei anchete penale în curs de desfășurare. GREVIO constată cu îngrijorare impactul pe care acest lucru îl poate avea asupra accesului la justiție al victimelor care nu doresc să inițieze imediat proceduri penale și care nu dispun de resurse financiare pentru a plăti din buzunar examinările medico-legale. Atunci când victimele apelează la asistență medicală de urgență pentru rănilor suferite în urma violenței, GREVIO a luat cunoștință de cazuri în care medicii de familie nu au reușit să înregistreze suficient leziunile din cauza lipsei de conștientizare și de formare, ceea ce, la rândul său, diminuează șansele de succes ale victimei în cadrul anchetelor penale, în cazul în care aceasta decide să raporteze incidentele și să continue procesul legal.

Astfel, cadrul normativ relevant, internațional și național încurajează instituțiile abilitate, publice și private la acțiuni și manifestări proactive de satisfacere a necesităților și garantare a drepturilor victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv de a asigura servicii ușor accesibile și disponibile de sprijin și asistență a victimelor, înainte, în timpul și o perioadă adecvată după investigații și proceduri judiciare.

În Raportul de evaluare, GREVIO constată că o problemă majoră care împiedică independența pe termen lung a victimelor față de agresor este lipsa unui program de locuințe sociale sau a oricăror alte măsuri financiare, cum ar fi subvențiile pentru chirie, pentru a oferi femeilor victime ale violenței o locuință accesibilă pe termen lung. Deși recunoaște pe deplin presiunea economică rezultată din crizele succesive de asistență medicală și umanitară care afectează Republica Moldova, GREVIO constată că furnizarea de servicii de sprijin cuprinzătoare și pe termen lung, care pot permite femeilor victime să obțină independența economică într-un mod durabil, necesită redistribuirea resurselor financiare și umane.

⁹⁶ Disponibil online: <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=2sUg8dlgAWQ%3d&tabid=289&language=ro-RO>

⁹⁷ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

■ **Recomandări propuse:**

- ✓ Elaborarea modificărilor cadrului normativ pentru a asigura accesul victimelor violenței la asistență medicală, ținând cont de gravitatea vătămarilor corporale suportate, traumele și consecințele experiențelor trăite.
- ✓ Consolidarea rolului sectorului medical în cadrul sistemului de cooperare între instituțiile investite cu atribuții de prevenire a violenței și de referire a cazurilor.
- ✓ Dezvoltarea unor programe dedicate care să vizeze abilitarea femeilor victime ale violenței în familie, inclusiv asigurarea independenței economice a acestora prin asistență financiară, educație, formare profesională, asistență în găsirea unui loc de muncă și soluții de locuire pe termen lung.

Articolul 21 ● **Asistență în plângerile individuale/colective**

Părțile se vor asigura că victimele au informații cu privire la și acces la mecanismele regionale și internaționale aplicabile de depunere a plângerilor individuale/colective. Părțile vor promova furnizarea unei asistențe sensibile și bine informate victimelor în depunerea oricărei asemenea plângeri.

Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor⁹⁸ este cel mai cuprinzător tratat privind drepturile femeilor. Convenția garantează egalitatea dintre femei și bărbați în drepturi civile, politice, economice și culturale. Această Convenție nu conține o prevedere expresă cu privire la interzicerea violenței domestice, iar Recomandarea 19 a Comitetului CEDAW a stabilit că „violența în bază de gen, inclusiv violența domestică, este o formă de discriminare care afectează grav abilitatea femeilor de a-și exercita drepturile și libertățile în condiții egale cu bărbații”. *Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor* stabilește că statele nu sunt obligate doar să se abțină de la comiterea încălcărilor, dar sunt responsabile pentru acțiunile actorilor privați în cazul în care nu reușesc să-și îndeplinească obligația de a preveni și pedepsi asemenea acțiuni. Acesta este principiul obligației pozitive a statului (obligație de diligență).

Protocolul Opțional al Convenției CEDAW din 1999, care a fost ratificat de către Republica Moldova la 28 februarie 2006, investește Comitetul ONU privind eliminarea discriminărilor împotriva femeilor cu dreptul de a primi și examina plângeri împotriva statelor pentru încălcarea prevederilor Convenției. În cazul adresării cu plângere, Comitetul este abilitat să formuleze recomandări privind consolidarea inițiativelor naționale pentru prevenirea violenței împotriva femeilor. Recomandările Comitetului pot fi utilizate în fața instanțelor naționale locale ca izvor de practică judiciară.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului impune statelor semnatare obligația de a garanta persoanelor care relevă de jurisdicția lor exercițiul deplin al drepturilor fundamentale consacrate de textul Convenției. Curtea Europeană a Drepturilor Omului⁹⁹ are ca misiune verificarea acțiunilor statelor membre cu privire la prevederile Convenției. În cazurile de violență în familie, își găsesc aplicabilitatea următoarele prevederi ale Convenției Europene a Drepturilor Omului:

⁹⁸ Abrevierea în limba engleză CEDAW.

⁹⁹ Abreviat CtEDO.

- ✓ *art. 3* – interzice tortura, tratamentele și pedepsele inumane și degradante;
- ✓ *art. 8* – garantează dreptul la respectarea vieții private și de familie;
- ✓ *art. 13* – asigură dreptul la un recurs efectiv la nivel național;
- ✓ *art. 14* – interzice discriminarea, inclusiv în bază de sex.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este frecvent solicitată de către cetățenii Republicii Moldova să se pronunțe pe marginea pretinselor încălcări din partea autorităților, a unor drepturi (dreptul la viață – art. 2); protecția împotriva actelor de tortură (art. 3); protecția vieții private și a familiei (art. 8), proclamate în Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950, care a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997. În Republica Moldova, Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului constituie parte integrantă a cadrului legislativ național și sunt obligatorii pentru executare. În ultimul timp, există mai multe plângeri depuse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva Republicii Moldova privitor la violența în familie, comunicate Guvernului Republicii Moldova.

Urmând în special recomandările făcute Republicii Moldova, statul urmează să depună un efort suplimentar în ceea ce privește armonizarea cadrului normativ și instituțional național cu standardele internaționale pentru a spori eficiența reformelor în domeniul consolidării instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului, în procedura de depunere a plângerilor individuale la mecanismele internaționale de protecție a drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale, în domeniul egalității de gen și prevenirii violenței în familie și în domeniul protecției tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate și discriminării.

De asemenea, în vederea asigurării condițiilor pentru implementarea în dreptul intern al Republicii Moldova a constatărilor (deciziilor) organelor de control pentru aplicarea principalelor tratate ale ONU în domeniul drepturilor omului, Republica Moldova urmează să elaboreze și să instituie mecanismul de implementare în dreptul intern a constatărilor (deciziilor) acestor organe.

■ **Recomandări propuse:**

Revizuirea cadrului normativ și instituirea unui mecanism eficient de implementare în dreptul intern al Republicii Moldova a constatărilor (deciziilor) organelor de control pentru aplicarea principalelor tratate ale ONU în domeniul drepturilor omului.

Articolul 22 ● **Servicii de sprijin specializat**

- (1) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a furniza sau a asigura, într-o distribuție geografică adecvată, servicii specializate de asistență oricărei victime supuse oricărui act de violență acoperit de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
- (2) *Părțile vor furniza sau vor asigura servicii specializate de asistență a femeilor tuturor femeilor victime ale violenței și copiilor lor.*

În conformitate cu prevederile art. 11 al Legii nr. 45/2007, victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie i se garantează dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială.

Asistența de specialitate a victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie este oferită doar de către centrele de asistență și protecție pentru victimele violenței în familie și victimele traficului de ființe umane. În acest sens, art. 10 al Legii nr. 45/2007 stabilește condițiile și procedura de constituire a centrelor de reabilitare a victimelor. Centrele/serviciile de asistență și protecție pentru victimele violenței în familie și pentru copiii lor oferă servicii specializate de sprijin precum: adăpost (plasament), asistență juridică, psihologică, socială, medicală de urgență și alte tipuri de asistență.

Centrul oferă beneficiarilor în mod gratuit servicii sociale specializate și răspunde la nevoile specifice și reale ale fiecărei persoane asistate:

- a) asigură primirea, protecția și plasamentul victimelor violenței în familie;
- b) asigură servicii de igienă personală;
- c) oferă asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență;
- d) acordă suport informațional pentru găsirea unei locuințe, a unei instituții preșcolare sau preuniversitare;
- e) acordă educație non-formală în vederea asimilării cunoștințelor și formării deprinderilor necesare integrării sociale;
- f) promovează socializarea și dezvoltarea relațiilor cu comunitatea și/sau familia;
- g) facilitează accesul și informează beneficiarul despre sistemul de protecție socială;
- h) elaborează, în comun cu beneficiarul, planul individualizat de asistență împotriva oricărei forme de intimidare, discriminare, abuz și exploatare;
- i) sprijină cuplul părinte-copil/copii în vederea dezvoltării autonomiei care ar favoriza reintegrarea acestuia în familie și/sau comunitate;
- j) monitorizează situația post-integratoare a beneficiarilor în familie și în comunitate.

Centrele specializate, care oferă plasament victimelor infracțiunilor în cauză, deserveșc un grup divers de persoane, cum ar fi cuplurile mamă-copil; femei migrante; femei cu dizabilități; femei de etnie romă; femei victime ale violenței sexuale. Menționăm că serviciile de plasament și toate serviciile de consiliere sunt gratuite pentru victime.

Remarcăm că servicii de asistență, consiliere informațională, psihologică și juridică se oferă și de organizațiile societății civile cum ar fi:

- ✓ Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”
- ✓ Centrul de Drept al Femeilor (CDF)
- ✓ Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC)
- ✓ Asociația Promo-LEX
- ✓ Asociația Împotriva Violenței în Familie „Casa Mărioarei” (cu capacitatea de 18 locuri)
- ✓ Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii „Memoria”
- ✓ Centrul „Onoarea și Dreptul Femeilor Contemporane”, Bălți
- ✓ Asociația obștească „Stimul”, Ocnîța
- ✓ Asociația obștească „Vesta”, Comrat
- ✓ Centrul de Resurse pentru Tineret „Dacia”, Soroca.

În Raportul de evaluare¹⁰⁰, GREVIO constată că serviciile sociale oferite victimelor violenței împotriva femeilor sunt afectate de lipsa de resurse. Din cauza resurselor financiare limitate,

¹⁰⁰ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

serviciile de asistență juridică și de reprezentare sunt insuficiente în plan de accesibilitate la nivel teritorial. Majoritatea centrelor de asistență oferă, în mare parte, servicii în situații de criză și nu au acoperire geografică deplină la nivel național, iar serviciile sociale de lungă durată, precum apartamentele sociale, sunt subdezvoltate. GREVIO constată că situația este deosebit de gravă în zonele rurale, unde nu există suficienți asistenți sociali specializați. Acest lucru afectează atât accesul populației vulnerabile la servicii de asistență socială, cât și calitatea acestora din cauza aplicării arbitrare a standardelor minime și capacității limitate de verificare și monitorizare. În acest sens, este necesar de a elabora și implementa un sistem de finanțare a serviciilor sociale bazat pe evaluarea necesităților și performanței prin mecanisme și metode standardizate la nivel național.

■ **Recomandări propuse:**

Elaborarea cadrului normativ pentru asigurarea funcționalității și durabilității centrelor de zi pentru victimele violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Elaborarea și aprobarea mecanismului de finanțare a sistemului de servicii sociale, inclusiv a serviciilor specializate pentru subiecții violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Articolul 23 ● Adăposturi

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a prevedea înființarea unor adăposturi corespunzătoare, ușor accesibile, în număr suficient pentru a furniza o cazare sigură și pentru a ajunge într-o manieră proactivă la victime, în special la femei și la copiii lor.

În conformitate cu Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie, Centrul de reabilitare a victimelor violenței în familie este o instituție specializată care oferă plasament și asistență victimelor violenței în familie, în conformitate cu legislația în vigoare și cu standardele minime de calitate.

Centrul are ca obiect de activitate acordarea, în mod gratuit, de servicii sociale specializate și răspunde nevoilor specifice și reale ale fiecărei persoane asistate: asigură primire, protecție și plasament temporar victimelor violenței în familie; oferă asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență; acordă suport informațional pentru găsirea unei locuințe, a unei instituții preșcolare sau preuniversitare; facilitează accesul și informează beneficiarul despre sistemul de protecție socială etc.

Pentru asistența și protecția victimelor violenței în familie și a traficului de ființe umane, au fost dezvoltate următoarele servicii specializate (cu finanțare din bugetul de stat):

- ✓ Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane din Chișinău (cu capacitatea de 24 de locuri)
- ✓ Centrul de Criză Familială „Sotis” (Bălți) (cu capacitatea de 19 locuri)
- ✓ Centrul Maternal „Pro Familia” (Căușeni) (cu capacitatea de 33 de locuri)
- ✓ Centrul Maternal „Pro-Femina” (Hîncești) (cu capacitatea de 22 de locuri)

- ✓ Centrul Maternal (Cahul) (cu capacitatea de 24 de locuri)
- ✓ Centrul Maternal (Anenii Noi) (cu capacitatea de 18 locuri)
- ✓ Centrul de Asistență și Consiliere a Victimelor Violenței în Familie „Ariadna” (Drochia) (cu capacitatea de 24 de locuri)
- ✓ Centrul regional pentru reabilitarea victimelor violenței în familie (Chirsova) (cu capacitatea de 18 locuri)
- ✓ Centrul de zi regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor din mun. Bălți.

Centrele specializate, care oferă plasament victimelor infracțiunilor în cauză, deservește un grup divers de persoane, cum ar fi cuplurile mamă-copil; femei migrante; femei cu dizabilități; femei de etnie romă; femei victime ale violenței sexuale. Menționăm că serviciile de plasament și toate serviciile de consiliere sunt gratuite pentru victime. Cu toate acestea, capacitățile tuturor tipurilor de adăposturi continuă să fie foarte limitate în Republica Moldova. Pentru a atinge standardul Consiliului Europei (1 loc de plasament pentru victimele violenței în familie la 10.000 de locuitori), Republica Moldova trebuie să dispună de 356 de locuri de adăpost (la moment, sunt disponibile 182 de locuri. De asemenea, și centrele de zi sunt insuficiente pentru a corespunde standardului european (1 centru la fiecare 50.000 de femei)¹⁰¹. Potrivit Raportului Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței față de femei și violenței în familie¹⁰², serviciile specializate includ: servicii de plasament, asistență juridică, asistență psihologică, asistență socială, servicii medicale etc. Pentru asistența și protecția victimelor violenței în familie, au fost dezvoltate servicii specializate (cu finanțare din bugetul de stat) asigurate de 6 Centre de plasament din diferite locații ale republicii. În plus, există 12 adăposturi administrate de organizații neguvernamentale, iar servicii de asistență, consiliere informațională, psihologică, juridică și de plasament sunt oferite de 10 organizații ale societății civile, care funcționează pe întreg teritoriul republicii. Cu toate acestea, majoritatea serviciilor sunt de criză, asigură intervenția de urgență, iar serviciile de lungă durată sunt insuficiente.

Perioada crizei pandemiei COVID-19 a fost o mare provocare pentru oferirea serviciilor de plasament, fapt ce confirmă odată în plus necesitatea diversificării serviciilor pentru victimele violenței față de femei și violenței în familie. Diversificarea este necesară în special pentru a fi accesibile victimelor cu vulnerabilități multiple (dizabilități intelectuale, diverse dependențe etc.).

Potrivit Raportului de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul¹⁰³, capacitățile adăposturilor nu sunt suficiente pentru a răspunde nevoilor victimelor. Femeile cu dizabilități, în special femeile cu tulburări psiho-sociale și intelectuale, precum și femeile cu probleme de dependență se confruntă cu dificultăți în a fi admise în adăposturi. Nu există adăposturi dedicate disponibile pentru aceste grupuri de femei, iar cele existente nu sunt adaptate la nevoile lor. În unele cazuri, astfel de femei sunt plasate într-o instituție psihiatrică în urma unei hotărâri judecătorești, ceea ce nu răspunde la nevoia lor de servicii de sprijin specializat în calitate de victime ale violenței de gen împotriva femeilor. În plus, adăposturile sunt concentrate în cea mai mare parte în zonele urbane, ceea ce îngreunează accesul victimelor

¹⁰¹ Procesul de ratificare și implementare a Convenției de la Istanbul: Bunele practici ale statelor semnatare. Studiu elaborat în cadrul proiectului „Activități de sensibilizare asupra Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”. Consiliul Europei, 2020, Chișinău, p. 33. Disponibil pe: <https://rm.coe.int/prems-138920-rom-2573-procesul-deratificare-couv-texte-a4-web/1680a06544>

¹⁰² Disponibil online pe: <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/10/Raport-Implementarea-Conventiei-Ceprivind-combaterea-violentei-fata-de-femei-2022c-2.pdf>

¹⁰³ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

din zonele rurale sau izolate. GREVIO a observat că, în anumite zone, femeile fără copii, victime ale violenței, sau femeile cu copii mai mari nu au avut altă opțiune pentru a avea acces la cazare de urgență decât să se deplaseze în alte orașe. GREVIO atrage atenția asupra necesității de a crește numărul de adăposturi specializate pentru femeile victime ale violenței și copiii acestora, pentru a se apropia de standardul minim de un loc de plasament la 10.000 de locuitori și pentru a asigura o distribuție adecvată a acestora pe întreg teritoriul țării, în conformitate cu Convenția de la Istanbul.

Un alt impediment în asistența victimelor ține de lipsa serviciilor alternative de lungă durată, necesare pentru asigurarea independenței financiare a femeilor victime și supraviețuitoare, cum ar fi apartamentele sociale. Or, activitatea centrelor de zi depinde în totalitate de donatorii externi. Insuficiența serviciilor specializate pentru victimele violenței în familie și copiii lor este determinată de problema sustenabilității mecanismului de finanțare a serviciilor sociale.

Potrivit Raportului de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023¹⁰⁴, principalele restanțe aferente procesului de implementare a Obiectivului general 2 țin de modificarea cadrului normativ cu privire la serviciile de plasament, destinate victimelor violenței în familie în vederea asigurării plasamentului de urgență la nivel teritorial, astfel încât să fie sporită accesibilitatea pe întreg teritoriul țării. Altă restanță ține de dezvoltarea mecanismului de finanțare a sistemului de servicii sociale, în special în baza parteneriatelor publice-private, inclusiv servicii specializate pentru subiecții violenței în familie.

Un alt segment pe care nu au fost înregistrate progrese semnificative este cel al dezvoltării serviciilor de consiliere în cadrul centrelor comunitare de sănătate mintală pentru subiecții violenței în familie în corespundere cu nevoile de reabilitare a subiecților violenței în familie.

■ **Recomandări propuse:**

- ✓ Extinderea numărului și/sau capacitatea adăposturilor specializate pentru femeile victime ale violenței și pentru copiii acestora, în întreaga țară, monitorizând în același timp calitatea și sustenabilitatea financiară a acestui serviciu.
- ✓ Modificarea cadrului normativ pentru a asigura accesul echitabil la astfel de servicii de adăposturi specializate pentru toate femeile victime ale tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul, în special pentru femeile cu dizabilități, femeile care trăiesc în zonele rurale, femeile cu probleme de dependență, femeile în vârstă, femeile de etnie romă și femeile migrante.
- ✓ Dezvoltarea cadrului normativ pentru a asigura servicii alternative de lungă durată, pentru victimele și supraviețuitoarele violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, cum ar fi locuințele sociale.

¹⁰⁴ Raportul de evaluare a Strategiei Naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023, La Strada, 2023. Disponibil online: <https://euneighbourseast.eu/ro/news/publications/raport-de-evaluare-a-strategiei-nationale-de-prevenire-si-combatere-a-violentei-fata-de-femei-si-violentei-in-familie/>

Articolul 24 ● Linii telefonice de urgență

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a organiza linii telefonice de urgență 24 de ore din 24, la nivel de stat, gratuite, pentru a oferi consiliere apelanților, în mod confidențial și cu diligența cuvenită pentru anonimitatea lor, în legătură cu toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții. Liniile telefonice cu funcționalitate non-stop, care să ofere servicii calitative de protecție și consiliere a victimelor, ar putea constitui un remediu important în procesul de prevenire și combatere a violenței asupra victimelor. Potrivit legislației Republicii Moldova, victimele actelor de violență au posibilitatea să apeleze non-stop doar la secțiile de gardă ale poliției, care au obligația de a interveni efectiv pe fiecare caz, asigurând protecția necesară, în conformitate cu legislația.

În toamna anului 2009, Asociația „La Strada”, Moldova, a lansat linia Telefonul de Încredere pentru Femei și Fete (TIFF) 0 8008 8008. Există, de asemenea, două linii telefonice gratuite pentru victimele violenței domestice, administrate de ONG-uri, dintre care una funcționează în regiunea transnistreană. Astfel, la nivel de societate civilă, este operațională linia telefonică gratuită de Consiliere specializată – 0 8008 0000, gestionată de Centrul de Drept al Femeilor. Serviciul de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței în familie și violenței împotriva femeilor poate fi apelat gratuit pe teritoriul Republicii Moldova, din orice rețea de telefonie fixă sau mobilă. TIFF permite deservirea simultană a trei apeluri, recepționate de consultanți, psihologi, cu experiență vastă. Serviciul activează în regim de 24/7 și funcționează după principiul asigurării confidențialității și anonimatului fiecărei persoane beneficiare. La fel, a fost instituit Telefonul copilului – 116111, care vizează sporirea accesului copiilor la asistență prin aplicarea mecanismului de referire, consolidarea sistemului de protecție a copilului în baza analizei privind activitatea serviciului.

Spre regret, cu excepția poliției, nicio autoritate publică centrală sau locală în stat nu are instituită o linie fierbinte, care să ofere servicii de asistență și consiliere a victimei sau potențialei victime a violenței 24 din 24 de ore, 7 zile pe săptămână, în special fiind vorba de asistența și consilierea victimei violenței în familie.

În acest sens, pentru perfecționarea mecanismului național de asigurare a protecției victimei împotriva relelor tratamente, atât în cadrul familiei, cât și în afara ei, este necesară, în primul rând, modificarea cadrului juridic relevant pentru a reglementa necesitatea instituirii serviciilor de suport din partea instituțiilor publice și în afara programului de lucru și în zilele de sărbătoare.

Articolul 25 ● Sprijin pentru victimele violenței sexuale

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a prevedea înființarea de centre de trimitere a cazurilor de criză în urma violului sau ale violenței sexuale corespunzătoare, ușor accesibile, în număr suficient pentru a furniza examinarea medicală și medico-legală, asistență post-traumatică și consiliere pentru victime.

Legea nr. 45/2007 definește violența sexuală ca orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală în cadrul familiei sau în alte relații interpersonale, cum ar fi violul

conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu un membru de familie minor, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar.

Codul penal al Republicii Moldova incriminează actele de violență sexuală în capitolul IV, intitulat Infracțiuni privind viața sexuală.

În anul 2023, a fost deschis primul centru specializat pentru victimele violenței sexuale în or. Ungheni. Acest centru oferă sprijin și asistență permanentă, standardizată și multidisplinară pentru victimele agresiunilor sexuale, în conformitate cu Convenția de la Istanbul. Victimele pot avea acces la centru prin autosesizare sau prin referire de către alte servicii. De asemenea, acestea vor avea posibilitatea de a fi însoțite în timpul procedurilor din centru de o persoană la alegerea lor. Serviciile oferite în centrul pentru agresiuni sexuale includ consiliere primară, dacă este necesar, îngrijire ulterioară și consiliere psihologică, precum și îndrumarea către alte servicii, dacă victima dorește acest lucru. În cadrul Centrului, este contractat și un expert medico-legal care colectează probe, inclusiv probe biologice și fotografice. Centrul este situat în cadrul unei unități medicale și este conectat la o zonă de recepție privată a departamentului de ginecologie al spitalului, unde victimele pot fi supuse unui examen medical, pot beneficia gratuit de contracepție de urgență, de teste pentru boli cu transmitere sexuală și de tratament profilactic post-expunere la HIV (HIV-PEP) gratuit. De asemenea, unitățile sunt dotate cu tehnologie de videoconferință pentru a înregistra mărturia victimei luată în prezența unui consilier psihologic.

Între timp, examinarea și tratamentul medical al victimelor violenței sexuale este asigurat în instituțiile medicale, în conformitate cu Protocolul clinic standardizat privind managementul clinic al cazurilor de viol, emis de Ministerul Sănătății. În Raportul de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul¹⁰⁵, GREVIO notează totuși că examinările medico-legale sunt asigurate de Centrul de Medicină Legală, care are un sediu central principal la Chișinău și unități mai mici în întreaga țară. GREVIO notează că aceste unități sunt adesea situate mai departe de zonele rurale, ceea ce înseamnă că victimele suportă costurile și povara deplasării pentru a se supune examinărilor medico-legale, ceea ce reprezintă un obstacol în calea accesului femeilor la justiție.

Până la adoptarea Legii nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, legislația Republicii Moldova nu garanta victimei niciun temei de reabilitare psihologică. Adoptarea acestei legi permite victimelor mai multor tipuri de infracțiuni, inclusiv victimelor infracțiunilor privind viața sexuală, să beneficieze, la cerere, de consiliere psihologică, care este asigurată de către psihologii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială, ai organizațiilor necomerciale sau ai persoanelor juridice cu scop lucrativ, care activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii și care au fost cooptate în acest scop de către autoritățile publice locale sau de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

Potrivit Legii nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, consilierea psihologică din contul statului se acordă pe o perioadă de cel mult 3 luni de la data soluționării cererii de acordare a acestui serviciu, iar în cazul victimelor care nu au împlinit vârsta de 18 ani – pe o perioadă de cel mult 6 luni de la data soluționării cererii respective. Legea indicată supra stipulează că consilierea psihologică din contul statului se acordă în temeiul cererii scrise a victimei infracțiunii, ce se depune la subdiviziunea teritorială de asistență socială

¹⁰⁵ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

sau la un alt subiect care desfășoară activitatea de reabilitare a victimelor infracțiunilor în raza teritorială în care se află domiciliul victimei infracțiunii și care a fost cooptat în acest scop de către autoritățile publice locale sau de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

Victimele infracțiunilor sexuale pot solicita acordarea consilierii psihologice din contul statului doar după sesizarea organului de constatare sau a organului de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii, anexând în mod obligatoriu copia documentelor justificative pentru datele înscrise în cerere (ex. copia plângerii, copia procesului-verbal de consemnare a plângerii verbale, copia ordonanței de pornire a urmăririi penale, copia ordonanței de recunoaștere în calitate de parte vătămată). Deși, în baza prevederilor art. 8-10 din Legea nr. 137/2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor, victimele violenței sexuale pot beneficia de consiliere psihologică din contul statului începând cu 9 martie 2017, la moment, aceste servicii nu sunt accesibile, inclusiv din cauza condiției ce vizează sesizarea organelor de drept.

■ **Recomandări propuse:**

- ✓ Înființarea centrelor de referire în caz de violență sexuală și/sau a centrelor de criză în caz de viol și asigurarea unei finanțări de stat durabile dincolo de faza inițială a proiectului, reamintind că un astfel de centru ar trebui să fie disponibil la fiecare 200.000 de locuitori.
- ✓ Organizarea activităților de sensibilizare a societății cu referire la consecințele violului și dificultățile cu care se confruntă victimele violenței sexuale.
- ✓ Revizuirea Legii nr. 137/2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor în sensul excluderii condiției de sesizare a organului de urmărire penală pentru a beneficia de servicii de asistență psihologică.

Articolul 26 ● **Protecție și asistență pentru martorii copii**

- (1) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că în oferirea serviciilor de protecție și asistență victimelor, se ține cont în mod corespunzător de drepturile și nevoile copiilor martori ai tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
- (2) *Măsurile luate potrivit prezentului articol vor include consilierea psihosocială adecvată vârstei pentru copiii martori ai tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții și vor acorda atenția cuvenită celor mai bune interese ale copilului.*

La 30 noiembrie 2023, Parlamentul a adoptat Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30.11.2023¹⁰⁶ (în continuare *Legea nr. 370/2023*), care stabilește drepturile fundamentale ale copilului, principiile și măsurile de asigurare a drepturilor copilului, atribuțiile autorităților publice centrale și locale și interacțiunea acestora în procesul de asigurare a respectării drepturilor copilului, prevede asigurarea sănătății fizice și spirituale a copilului, formarea conștiinței lui civice pe baza valorilor naționale și general-umane, acordarea unei griji de-

¹⁰⁶ Legea privind drepturile copilului, nr. 370 din 30.11.2023, //Monitorul Oficial Nr. 488-491 art. 864, 21.12.2023.

osebite și protecții sociale copiilor lipsiți temporar sau permanent de anturajul familiei sau care se află în alte condiții nefavorabile sau extreme. În conformitate cu Legea nr. 370/2023, care prevede asigurarea sănătății fizice și spirituale a copilului, acordarea protecției sociale copiilor care se află în condiții nefavorabile sau extreme, statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de violență fizică și psihică, inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale.

Pentru a proteja copiii cu statut de victime sau martori în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer, dar și pentru a evita revictimizarea acestora, legiuitorul a introdus în art. 110¹ al Codului de procedură penală prevederi cu privire la cazurile speciale de audiere a victimei/martorului minor. Scopul audierii copilului cu statut de victimă sau martor al infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, în condiții special amenajate, prevăzute de art. 110¹ al Codului de procedură penală, este de a obține de la copil mărturia într-o manieră non-intruzivă, cât mai exactă posibil, care va putea ajuta instanța de judecată să își formeze o viziune clară și să adopte o decizie pe cazul examinat. Audierea în condiții speciale a copiilor victime sau martori ai infracțiunii contribuie la reducerea victimizării secundare a acestora pe durata urmăririi penale sau a judecării cauzei și la implementarea unui mecanism eficient de protecție a copilului, bazat pe o abordare specializată.

Conform art. 110¹ Cod de procedură penală, audierea în condiții speciale a copilului victimă sau martor se va face într-o încăpere special amenajată și dotată cu echipament audio-video care este alcătuită din trei camere: o cameră de pregătire, camera de audiere și camera de vizualizare.

Plasarea participanților la proces în spații diferite nu îi limitează în realizarea drepturilor procesuale, deoarece, în cursul audierii, participanții urmăresc vizual și aud ce se întâmplă în camera de audiere și pot adresa întrebări judecătorului de instrucție, care le transmite intervievatorului în mod verbal, prin intermediul dispozitivelor tehnice, sau în scris, în timpul unei pauze. În cursul audierii în condiții speciale, copilul este asistat de un intervievator. Intervievator este o persoană invitată într-un proces penal de către organul competent pentru a intermedia audierea minorului victimă sau martor al infracțiunii în condițiile art. 110¹ Cod de procedură penală. În calitate de intervievator, sunt implicate persoane care au studii juridice sau în domeniul psihologiei, special instruite pentru această sarcină. Actualul cadru normativ nu reglementează cine determină principiile activității intervievatorului, sursa de remunerare, procedura de selectare, atestare, acreditare și activitate a acestuia. Nu este reglementată nici procedura de acreditare a camerelor de audiere, nici numărul de intervievatori în cadrul unei camere de audiere. Aceste lacune pot determina tergiversarea efectuării audierii, declararea nulității acțiunii procesuale sau asistarea copilului de o persoană cu calificare insuficientă. În acest sens, se impune modificarea și completarea cadrului normativ ce reglementează principiile de activitate a intervievatorului, sursa de remunerare, procedura de selectare, atestare, acreditare și activitate a acestuia, precum și procedura de acreditare a camerelor de audiere, numărul de intervievatori în cadrul unei camere de audiere.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 708/2019, a fost aprobat Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor și a Standardelor minime de calitate¹⁰⁷. Astfel, Centrul este o institu-

¹⁰⁷ Hotărârea Guvernului nr. 708/2019 din 27.12.2019 Pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori, ai infracțiunilor și a Standardelor minime de calitate // M. O. nr. 400-406 art. 1045, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119740&lang=ro

ție socială specializată, fără componentă rezidențială, care oferă copiilor victime/martori ai infracțiunilor servicii de asistență la nivel regional.

Beneficiari ai Centrului sunt copiii victime/martori ai infracțiunilor cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, contra vieții și/sau sănătății, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale copilului o cer, care au sau pot avea impact grav asupra integrității fizice și/sau psihice ai acestora. Beneficiari ai Centrului pot fi și copiii victime/martori ai contravenției de violență în familie sau celei care atentează la viața și sănătatea copilului, atunci când interesele copiilor o cer.

Scopul Centrului este de a oferi copilului victimă/martor asistență specializată, care să asigure prevenirea revictimizării și/sau traumatizării repetate a acestuia în procesul de colectare a probelor în cauzele penale.

Evidențiem faptul că în cadrul Centrului, vor fi acordate următoarele tipuri de servicii de asistență specializată: audiere în condiții speciale; examinare medico-legală; evaluare psihologică și, după caz, și servicii de asistență specializată complementară, care constă în asigurarea măsurilor pentru protecția copilului în situație de risc; asistență psihologică în criză; informarea prealabilă a copilului despre audiere în condiții speciale; examinare medicală; asistență juridică. Prin urmare, la începutul anului 2022, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a semnat Contractul nr. 12-LD privind achiziția serviciilor de asigurare a funcționalității Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor, mun. Bălți. Astfel, începând cu luna martie 2022, în mun. Bălți, și-a început activitatea primul Centru pentru asigurarea prevenirii revictimizării și/sau traumatizării repetate a copiilor-victime în procesul de colectare a probelor în cauzele penale, însă acest serviciu este accesibil doar pentru zona nord, nu și pentru copiii care provin din alte arii geografice.

În conformitate cu alin. (1¹) art. 371 Cod de procedură penală, în cazul în care minorul a dat declarații conform prevederilor art. 110¹ Cod de procedură penală, citirea acestor declarații și reproducerea înregistrării audio/video a acestora în sala de judecată vor înlocui audierea personală a minorului, pentru a reduce o posibilă traumatizare a acestuia. Totuși, în practică, apar situații când, în faza examinării judecătorești a cauzei penale, instanța consideră necesar ca copilul victimă sau martor să fie audiat suplimentar sau repetat, urmând ca judecătorul (completul de judecată) care examinează cauza să decidă și asupra condițiilor de desfășurare a audierii.

Legea procesuală a Republicii Moldova nu impune obligativitatea respectării unei proceduri prealabile de pregătire pentru audiere a martorului minor. Însă, pentru a se evita traumatizarea secundară a copilului martor, dar și pentru a obține declarații relevante, este deosebit de important ca martorul copil să fie pregătit în prealabil. În acest sens, se impune modificarea și completarea cadrului normativ cu instituirea obligației de pregătire a copilului de către intervievator și/sau psihologul care îl asistă în proces. Astfel, urmează a fi reglementată normativ obligativitatea respectării unei proceduri prealabile de pregătire pentru audiere a martorului minor.

Copiii martori ai actelor de violență în familie pot fi plasați în serviciile de plasament disponibile pentru victimele violenței în familie. Potrivit Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de reabilitare a victimelor violenței în familie, beneficiari ai Centrului sunt inclusiv cuplurile mamă-copil sau tată-copil. Plasarea individuală a copiilor nu este admisă.

■ **Recomandări propuse:**

- ✓ Dezvoltarea cadrului normativ ce va reglementa principiile de activitate a interviuatorului, sursa de remunerare, procedura de selectare, atestare, acreditare și activitate a acestuia, precum și procedura de acreditare a camerelor de audiere, numărul de interviuatori în cadrul unei camere de audiere.
- ✓ Modificarea și completarea cadrului normativ cu instituirea obligației de pregătire a copilului de către interviuator și/sau psihologul care îl asistă în proces.
- ✓ Dezvoltarea serviciilor de sprijin adecvate pentru acești copii, adaptate nevoilor lor, inclusiv prin asigurarea accesului la un centru Barnahus pentru copiii din toate regiunile.

Articolul 27 ● **Raportare**

Părțile vor lua măsurile necesare pentru a încuraja orice persoană martoră la comiterea de acte de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții sau care are motive rezonabile să creadă că a fost comis un asemenea act sau că sunt de așteptat alte acte de violență, să raporteze acest lucru organizațiilor sau autorităților competente.

Articolul 12 alin. (3) al Legii nr. 45/2007 stabilește că orice persoană care este martoră la acte de violență împotriva femeilor și/sau de violență în familie sau care are bănueli rezonabile că au fost comise asemenea acte ori că sunt posibile acte de violență are dreptul să comunice acest lucru autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie. Alin. (5) al aceluiași articol prevede că Poliția este obligată să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență în familie.

Obligația de intervenție promptă la sesizarea cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie este impusă tuturor autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, fiind instituită și obligația de informare a victimelor despre drepturile lor. În acest context, alin. (4) al aceluiași articol prevede că persoanele cu funcții de răspundere și profesioniștii cărora le este impusă asigurarea confidențialității sunt obligați să raporteze autorităților competente despre actele de violență împotriva femeilor și de violență în familie care pun în pericol viața sau sănătatea victimei ori despre pericolul iminent de a se produce asemenea acte de violență. În celelalte cazuri, raportarea se va efectua doar cu acordul victimei. Alin. (41) al aceluiași articol prevede obligația de raportare a cazurilor de violență asupra copiilor, inclusiv bănuială rezonabilă de violență asupra copiilor, indiferent de acordul victimei sau a reprezentantului legal.

Deși Legea nr. 45/2007 prevede posibilitatea persoanelor martore de a sesiza instituțiile cu referire la comiterea unui act de violență, nivelul de raportare a acestor cazuri este redus. Miturile cu referire la violența în familie și faptul că acesta este o problemă privată, precum și lipsa unor proceduri de raportare ce ar oferi garanții de confidențialitate determină subraportarea cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie de către persoanele martore.

Prevederile referitoare la necesitatea depunerii unei cereri despre comiterea actelor violente impun condiții, respectarea cărora necesită efort și timp suplimentar, în același timp, aceasta nu oferă garanții de confidențialitate, fapt ce, de asemenea, nu stimulează un comportament civic activ.

Actele de violență fac obiectul mai multor componente de infracțiune sau contravenție. Potrivit art. 262 alin. (1) din Codul de procedură penală nr. 122/2003, organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvârșirea infracțiunilor cu caracter sexual, prevăzute de Codul penal, prin plângere, denunț, autodenunț ori prin depistarea nemijlocit de către organul de urmărire penală sau de procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. În conformitate cu prevederile art. 263 alin (2) al Codului de procedură penală, denunțul este înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni. Persoanei care face denunț sau plângere ce conține și denunț i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul-verbal sau, după caz, în conținutul denunțului sau al plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a făcut denunțul sau plângerea. Organul de urmărire penală este obligat să primească plângerile sau denunțurile referitoare la infracțiunile săvârșite, pregătite sau în curs de pregătire chiar și în cazul în care cauza nu este de competența lui. Persoanei care a depus plângerea sau denunțul i se eliberează imediat un certificat despre acest fapt, indicându-se persoana care a primit plângerea sau denunțul și timpul când acestea au fost înregistrate. Refuzul organului de urmărire penală de a primi plângerea sau denunțul privind pregătirea ori săvârșirea unei infracțiuni poate fi contestat de către persoana care a depus plângerea sau denunțul la procuror sau, după caz, la procurorul ierarhic superior, în termen de 15 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință ordonanța respectivă.

Raportul de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul¹⁰⁸ consideră că formularea legislației este în conformitate cu cerințele articolului 28 din Convenție.

Articolul 28 ● Raportarea de către profesioniști

Părțile vor lua măsurile necesare pentru a asigura faptul că regulile de confidențialitate impuse de legislația internă anumitor profesioniști nu constituie un obstacol, în condiții adecvate, în calea raportării lor către organizațiile sau autoritățile competente, dacă au motive rezonabile să creadă că a fost săvârșit un act grav de violență, acoperit de sfera de aplicare a prezentei Convenții, și că sunt de așteptat alte acte grave de violență.

Articolul 12 alin. (4) al Legii nr. 45/2007 stabilește obligația profesioniștilor cărora, prin lege, le sunt impuse reguli de confidențialitate să raporteze autorităților competente orice bănuieli rezonabile despre comiterea actului de violență asupra copiilor. Raportarea actelor de violență în privința persoanelor adulte se face cu acordul victimei. Acordul victimei nu este necesar în cazurile de vătămare medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății, în cazurile de folosire a armei, în cazurile în care victimele sunt deosebit de vulnerabile pe motiv de dizabilitate sau capacități intelectuale reduse.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014, a fost aprobată instrucțiunea ce stabilește mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referi-

¹⁰⁸ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

rea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. Instrucțiunea indicată vizează angajații autorităților publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor din cadrul sau subordonate acestora, care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept, care trebuie să coopereze în vederea prevenirii violenței, neglijării, exploatării, traficului de copii, precum și combaterii acestora prin intermediul serviciilor de asistență socială, educaționale, de ordine publică și medicale.

Această instrucțiune prevede că reprezentanții instituțiilor de învățământ, medico-sanitare și de asistență socială, indiferent de forma juridică de organizare a acestora, culturale, ordine publică, Inspectoratul de stat al muncii, ai altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, sunt obligați:

- 1) să înregistreze sesizările persoanelor referitor la cazurile suspecte de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului și/sau să se autosesizeze în situațiile în care au identificat cazuri suspecte de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului (în continuare – caz suspect), aplicând procedurile sectoriale;
- 2) să informeze imediat prin telefon autoritatea tutelară locală, iar în decurs de 24 ore, să-i expedieze fișa de sesizare a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului (în continuare – fișa de sesizare). Fișa de sesizare se completează cu datele deținute în momentul identificării cazului suspect, în special, în baza informațiilor obținute de la sursa raportării cazului suspect. Informațiile lipsă vor fi acumulate de către managerul de caz în cadrul evaluării inițiale a cazului;
- 3) să informeze imediat suplimentar: a) inspectoratul teritorial de poliție/procuratura – în cazul în care cunosc ori suspectează că un copil este victimă a unei infracțiuni/contravenții; b) serviciul de asistență medicală de urgență – în cazul în care sesizarea conține informații privind existența pericolului iminent pentru viața sau sănătatea copilului, a tentativelor de suicid din partea copiilor.

Pe marginea comiterii actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, art. 11 al Legii nr. 45/2007 stabilește că persoanele cu funcție de răspundere care cunosc existența unui pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest fapt autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele despre drepturile lor, unde și cum pot depune o plângere și obține protecție etc. Cereri despre comiterea actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, potrivit art. 12 al Legii nr. 45/2007, pot depune persoanele cu funcție de răspundere și profesioniștii care vin în contact cu familia, autoritatea tutelară, alte persoane care dețin informații despre pericolul iminent de săvârșire a unor acte de violență sau despre săvârșirea lor.

Articolul 14 alin. (3) din Legea cu privire la serviciile sociale¹⁰⁹ instituie obligația lucrătorilor instituțiilor instructiv-educative, medico-sanitare publice, ai celor de prestare a serviciilor sociale, poliției și ai altor organe competente, care dispun de informații privind necesitatea acordării serviciilor sociale unei persoane/familiei, sunt obligați să informeze neîntârziat, în decurs de 24 de ore, unitatea de asistență socială de la locul de trai al persoanei/familiei. În asemenea condiții, astfel de cazuri vor fi examinate fără cererea persoanei sau a reprezentantului legal.

¹⁰⁹ Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale // M.O. nr. 155-158 din 03.09.2010, art. 541.

Atât Legea nr. 45/2007, cât și Legea cu privire la serviciile sociale, precum și alte acte normative obligă la păstrarea confidențialității.

Articolul 11 alin. (2¹) din Legea nr. 45/2007 garantează dreptul la viața privată și confidențialitatea informației privind victima. Prevederi similare se conțin și în Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului¹¹⁰. Cu toate acestea, lucrătorii medicali raportează poliției, fără consimțământul victimei, cazurile când victima violenței în familie a fost supusă violenței sexuale comise sub formă de viol. Astfel, în aceste circumstanțe, este aplicat și Algoritmul de interacțiune al Serviciului de Asistență Medicală Urgentă și al instituțiilor din subordinea Ministerului Afacerilor Interne¹¹¹. Complementar, în vederea realizării mecanismului de sesizare a cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, stabilit la art. 12 alin. (4) și (4¹) al Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, Ministerul Sănătății a aprobat Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie¹¹². Respectiv, potrivit instrucțiunii menționate, acțiunile prestatorilor de servicii medicale vor fi realizate în conformitate cu Procedura standard de operare, care include garantarea confidențialității serviciilor acordate victimelor, cu excepțiile prevăzute de instrucțiune¹¹³ și cu informarea victimei despre limitele confidențialității¹¹⁴. Totodată, la toate etapele de prestare a asistenței medicale victimelor, prestatorii de servicii de sănătate vor respecta principiile directorii de abordare centrate pe victimă, care presupun că, în procesul de acordare a asistenței medicale victimei, lucrătorul medical va respecta dorințele, drepturile și demnitatea acesteia¹¹⁵, precum și principiile de abordare bazate pe confidențialitatea și protecția vieții private, care, la rândul ei, presupune partajarea doar a informației necesare, doar în situațiile în care este necesar sau solicitat și doar cu acordul victimei, cu excepțiile prevăzute de lege și de instrucțiune¹¹⁶. În acest context, victimei i se va explica ce reprezintă dreptul de a oferi consimțământul limitat și de a alege informația care urmează să fie dezvăluită și cea care va fi confidențială, precum și necesitatea partajării, după caz, a informației altor instituții/servicii, reieșind din prevederile legale¹¹⁷.

Potrivit Raportului tehnic, Analiza cadrului normativ care reglementează raportarea obligatorie a cazurilor de viol în sistemul de sănătate din Republica Moldova, publicat de OMS în 2023, deși normele de confidențialitate pot constitui o barieră pentru raportarea cazurilor de violență, raportarea obligatorie a acestor cazuri poate, de asemenea, să descurajeze victimele să divulge cazurile de violență sexuală specialiștilor din domeniul sănătății, dar și din alte sfere, specialiști care ar putea oferi sprijinul necesar acestor victime. Experții în domeniu identifică raportarea obligatorie drept „principalul neajuns” în ceea ce privește art. 28 din Convenția de la Istanbul. Aceștia observă că, deși astfel de cerințe nu contravin art. 28, normele de raportare obligatorie pot „genera probleme legate de furnizarea serviciilor de sprijin centrate pe victimă, care să țină seama de dimensiunea de gen, să respecte autonomia victimelor și care pot avea un impact negativ asupra comportamentului victimelor în căutarea ajutorului”¹¹⁸. De menționat este faptul că OMS nu recomandă raportarea obligatorie a violenței sexuale (din partea partenerului intim) de către furnizorii de servicii me-

¹¹⁰ Legea nr. 263 din 27.10.2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului // M.O. nr. 176-181 din 30.12.2005, art. 867.

¹¹¹ Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Afacerilor Interne nr. 369/145 din 20.05.2016

¹¹² Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 1167/2019

¹¹³ Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (pct. 5 subpct. 5))

¹¹⁴ Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (pct. 26)

¹¹⁵ Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (pct. 7 subpct. 2))

¹¹⁶ Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (pct. 7 subpct. 4))

¹¹⁷ Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie (pct. 25)

¹¹⁸ Disponibil online: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-17-malta-final-report-web/1680a06bd2>

dicale la poliție, dar recunoaște că, în cazul în care victima își exprimă dorința ca incidentul să fie raportat, furnizorii de servicii medicale trebuie să raporteze incidentul autorităților competente (OMS, 2013b). 15 țări dintre cele 23 de state membre ale Regiunii Europene a OMS, care au participat la un sondaj în ceea ce privește raportarea obligatorie, au răspuns „da” la întrebarea dacă orientările, protocoalele sau procedurile standard de operare includ raportarea Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Afacerilor Interne nr. 369/145 din 20.05.2016 obligatorie ca element de îngrijire clinică pentru supraviețuitorii violenței împotriva femeilor/violenței bazate pe gen, doar 7 dintre acestea (30,4%) indicând faptul că raportarea nu este necesară. În unele țări, în care s-a răspuns în mod afirmativ la această întrebare, raportarea obligatorie se aplică numai în cazuri specifice, cum ar fi victimele minori, în Suedia (Consiliul național pentru sănătate și asistență socială, 2014), pentru anumite tipuri de vătămări, cum ar fi „vătămări grave”, în Malta (Departamentul de asistență medicală primară, 2017) și/sau numai de anumite tipuri de actori din domeniul sănătății.

Potrivit Raportului de evaluare privind măsurile legislative și de altă natură, luate la nivel național, pentru punerea în aplicare a prevederilor Convenției de la Istanbul¹¹⁹, Obligația prevăzută în art. 28 din convenție este formulată cu atenție pentru a permite personalului medical, în cazul în care are motive întemeiate să creadă că a fost comis un act grav de violență și că se așteaptă la alte acte grave de violență împotriva unui adult, să raporteze suspiciunea lor autorităților competente fără a risca să fie sancționat pentru încălcarea obligației de confidențialitate profesională. Cu toate acestea, în acele cazuri în care nu există motive rezonabile de a crede că ar putea fi comise alte acte grave de violență, ar trebui să se respecte autonomia personală și alegerea femeii în cauză. Raportul explicativ precizează în mod explicit că această dispoziție nu impune o obligație de raportare pentru acești profesioniști¹²⁰. Excepție ar fi cazurile în care victima este minoră sau nu se poate proteja din cauza unor dizabilități fizice sau mentale¹²¹.

În concluzie, din analiza prevederilor enunțate supra, considerăm că este necesar să se prevadă, în mod expres, că, în cazul constatării comiterii infracțiunilor cu caracter sexual, în special, al violului, decizia cu privire la sesizarea organelor de drept să-i aparțină exclusiv victimei adulte, iar în cazul victimelor copii, raportarea cazurilor de viol sau a altor infracțiuni cu caracter sexual să rămână obligatorie pentru personalul medical, fără necesitatea de a obține acordul victimei în acest sens.

■ Modificări propuse:

- ✓ Modificarea Legii nr. 263/2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului prin abrogarea art. 12 alin. (4) lit. e).
- ✓ Modificarea Legii nr. 264/2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic prin abrogarea art. 13 alin. (4) lit. e).
- ✓ Modificarea Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie prin reformularea prevederii art. 12 alin. (4), astfel încât să se prevadă, în mod expres, că raportarea cazurilor de violență sexuală către organele de poliție se va efectua doar cu acordul nemijlocit al victimei și doar după acordarea consilierii psihologice și asistenței medicale, dacă asistența medicală este necesară a fi acordată.

¹¹⁹ Publicat la 14 noiembrie 2023, www.coe.int/conventionviolence.

¹²⁰ Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 147

¹²¹ Raportul explicativ al Convenției de la Istanbul, punctul 148.

- ✓ Aducerea cadrului normativ secundar (Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 1167/2019; Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Afacerilor Interne nr. 369/145 din 20.05.2016 și Ordinul Ministerului Sănătății nr. 908/2021) în concordanță cu legislația, astfel încât să se prevadă, în mod expres, că notificarea organelor de poliție va fi dispusă după acordarea consilierii psihologice victimei și doar cu acordul nemijlocit al acesteia.

Articolul 29 ● Procese și despăgubiri civile

- (1) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a oferi victimelor despăgubiri civile adecvate împotriva agresorului.*
- (2) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a oferi victimelor, în conformitate cu principiile generale ale dreptului internațional, despăgubiri civile adecvate împotriva autorităților statului, care nu și-au îndeplinit datoria de a lua măsurile preventive sau de protecție necesare în cadrul sferei de aplicare a puterilor lor.*

Codul de procedură penală și Codul civil recunosc dreptul victimei de a pleda privitor la prejudiciul care i s-a cauzat, fiind reglementat dreptul de înaintare a acțiunii civile în procesul penal și recunoașterea ei ca parte civilă sau prin adresarea unei acțiuni civile în baza normelor ce reglementează răspunderea delictuală.

Legea nr. 45/2007 stabilește în art. 11 dreptul victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie să ceară agresorului repararea, în condițiile legii, a prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență, iar statului, prin prisma art. 11 alin. 1 – repararea prejudiciului material și moral ca urmare a neasigurării asistenței cuvenite și a protecției drepturilor și intereselor legitime garantate.

Legislația națională oferă victimei posibilitatea recuperării prejudiciului cauzat prin actele de violență asupra sa, atât pe cale civilă, cât și în procedura penală. Procedura inițierii acțiunii civile în procesul penal este reglementată în mod special de art. 219-226 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și are loc în baza cererii scrise a victimei, a reprezentanților acesteia sau a succesorilor (în cazul decesului victimei), în cazul în care aceasta a fost recunoscută în calitate de parte civilă. Astfel, persoanele fizice și juridice cărora le-a fost cauzat prejudiciu nemijlocit prin acțiunile interzise de legea penală pot intenta o acțiune civilă privitor la despăgubire prin:

- ✓ restituirea în natură a obiectelor sau a contravalorii bunurilor pierdute ori nimicite în urma săvârșirii faptei interzise de legea penală;
- ✓ compensarea cheltuielilor pentru procurarea bunurilor pierdute ori nimicite sau restabilirea calității, aspectului comercial, precum și repararea bunurilor deteriorate;
- ✓ compensarea venitului ratat în urma acțiunilor interzise de legea penală; repararea prejudiciului moral sau, după caz, a daunei aduse reputației profesionale.

La evaluarea cuantumului despăgubirilor materiale și ale prejudiciului moral, instanța de judecată va lua în considerare suferințele fizice ale victimei, prejudiciul său estetic, pierderea speranței de viață, pierderea onoarei prin defăimare, suferințele psihice provocate de decesul rudelor apropiate etc. Totodată, persoana (victima) care nu a intentat o acțiune

civilă în cadrul unui proces penal are dreptul de a intenta o asemenea acțiune în ordinea procedurii civile.

Potrivit art. 1998 din Codul civil, cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție, este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune. Dacă prejudiciul provocat este urmarea unei infracțiuni, odată cu pornirea procesului penal se naște și un drept la acțiunea civilă. Cadrul normativ prevede că exercitarea acțiunii civile se face fie prin alăturarea acțiunii civile procesului penal, fie în fața instanței civile, în cadrul unui proces civil separat, fiind menținut principiul disponibilității de exercitare a acțiunii civile.

Articolul 2034 din Codul civil reglementează repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces. În caz de vătămare a integrității corporale sau de altă vătămare a sănătății, autorul prejudiciului are obligația să compenseze persoanei vătămate salariul sau venitul ratat din cauza pierderii sau reducerii capacității de muncă, precum și cheltuielile suportate în legătură cu vătămarea sănătății – de tratament, de alimentație suplimentară, de protezare, de îngrijire străină, de cumpărare a unui vehicul special, de reciclare profesională etc. Astfel, sistemul Codului civil se bazează pe principiul general al repunerii victimei în situația în care era înainte de săvârșirea faptei.

În cazul decesului persoanei ca urmare a vătămării grave a integrității corporale sau a altei vătămări a sănătății, dreptul la despăgubire îl au persoanele inapte de muncă, care erau întreținute de defunct sau care, la data decesului acestuia, aveau dreptul la întreținere, alte persoane în condițiile legii. Conform art. 2031 alin (2) din Codul civil, dreptul la despăgubire pentru pierderea întreținătorului se recunoaște:

- a) minorilor, până la împlinirea vârstei de 18 ani;
- b) elevilor și studenților care au împlinit 18 ani, până la finalizarea studiilor (cu excepția studiilor cu frecvență redusă) în instituții de învățământ, dar cel mult până la împlinirea vârstei de 23 de ani;
- c) femeilor care au împlinit vârsta de 55 de ani și bărbaților care au împlinit vârsta de 60 de ani – pe viață;
- d) persoanelor cu dizabilități;
- e) unuia dintre părinți, soțului sau unui alt membru al familiei defunctului, care îngrijește copiii, frații și surorile care erau întreținuți de defunct, până la împlinirea vârstei de 14 ani sau până la îmbunătățirea stării sănătății, confirmată prin aviz de organele medicale abilitate.

La stabilirea despăgubirii, se va ține seama de nevoile persoanei îndreptățite, precum și de veniturile pe care, în mod normal, defunctul le-ar fi avut pe perioada pentru care se acordă despăgubirea. Dispozițiile art. 2028-2030 se aplică în mod corespunzător.

Persoanele obligate să repare prejudiciul cauzat prin deces vor fi ținute să compenseze și cheltuielile de înmormântare necesare, ținând cont de statutul social al defunctului și de obiceiurile locale, persoanei care le-a suportat.

Articolul 2037 din Codul civil stabilește că, în cazul în care persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral (suferințe fizice și psihice) prin fapte ce atentează la drepturile ei personale nepatrimoniale, precum și în alte cazuri prevăzute de legislație, instanța de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la repararea prejudiciului prin echivalent bănesc. Codul civil stabilește un principiu clar ce prevede că prejudiciul moral se determină indiferent de mărimea prejudiciului patrimonial, format din dauna reală și profitul ratat, cauzat prin aceeași faptă.

Repararea prejudiciului moral are ca scop oferirea unei satisfacții victimei și, prin urmare, chiar dacă suferința s-a cauzat prin încălcarea unui drept patrimonial, ea va fi despăgubită doar victimei. În situația în care victima a decedat, așa cum rezultă din art. 219 alin. (4) Cod de procedură penală, legislația internă recunoaște doar rudelor victimelor infracțiunilor un drept separat la despăgubire.

Condițiile reparării prejudiciului moral sunt condițiile standard ale răspunderii delictuale, adică: prejudiciul, fapta ilicită, raportul cauzal dintre faptă și prejudiciu și vinovăția. În practică, deseori, apar dificultăți în ceea ce privește administrarea probelor și determinarea mărimii despăgubirii pentru prejudiciul moral cauzat prin infracțiune sau contravenție victimei violenței în familie. Aceste obstacole apar și din cauza că legislația nu oferă nicio formulă de calcul matematic al prejudiciului moral.

Aplicabilitatea principiului aprecierii de către instanță a mărimii despăgubirii acordă instanței de judecată libertatea de a stabili după intima convingere mărimea despăgubirii morale pentru victimă. Respectiv, la determinarea mărimii despăgubirii pentru prejudiciul moral, instanța de judecată nu este legată de sumele numite de părți sau experții aduși de aceștia. Având la bază circumstanțele relevante ale pricinii, la stabilirea mărimii despăgubirii, instanța de judecată urmează să acorde victimei acea sumă care îi poate oferi o satisfacție echitabilă.

Caracterul vag al criteriilor legale de determinare a mărimii despăgubirii conduce la determinarea, cu titlul de despăgubiri morale, a unor sume simbolice comparativ cu cele acordate de CtEDO.

Evident că, în mod practic, este imposibil de cuantificat și stabilit o formulă matematică pentru calculul suferințelor psihice ale unei victime. Chiar dacă legislația nu stabilește formula matematică aplicabilă la determinarea compensației, instanțele de judecată nu pot stabili **arbitrar sau nejustificat** despăgubiri. Art. 2037 alin. (1) din Codul civil stabilește criterii și metode în funcție de care instanța de judecată stabilește quantumul compensației acordate pentru prejudiciul moral, după cum urmează:

- ✓ caracterul și gravitatea suferințelor psihice sau fizice cauzate victimei;
- ✓ gradul de vinovăție al autorului prejudiciului;
- ✓ măsura în care această compensare poate aduce satisfacție persoanei vătămate.

Astfel, instanțele de judecată au datoria de a studia minuțios toate aspectele relevante pe caz, inclusiv caracterul faptei ilegale săvârșite asupra victimei, intensitatea și durata suferințelor fizice și psihice, consecințele și efectele traumei asupra victimei etc.

Considerăm că în acest sens, cadrul legislativ național este în corespundere cu litera și spiritul Convenției de la Istanbul.

Articolul 30 ● Compensație

- (1) *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că victimele au dreptul de a pretinde compensații de la agresori pentru oricare din agresiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție.*
- (2) *Celor care au suferit vătămări corporale grave sau deteriorarea sănătății li se va acorda o compensație adecvată din partea statului, în măsura în care prejudiciul nu este acoperit din alte surse, precum agresorul, asigurarea sau pensiile medicale și*

sociale finanțate de stat. Acest fapt nu împiedică Părțile să pretindă retragerea pentru compensația acordată din partea agresorului, atâta timp cât este acordată atenția cuvenită siguranței victimei.

(3) Măsurile luate conform alineatului 2 vor asigura acordarea compensației în perioadă rezonabilă.

Potrivit Raportului explicativ la Convenția de la Istanbul¹²², din această normă se poate deduce:

- ✓ dreptul victimei la compensație pentru daunele suferite ca urmare a unei infracțiuni stabilite de Convenție;
- ✓ agresorul este principalul responsabil pentru recuperarea daunei, statului atribuindu-i-se rol subsidiar la acordarea compensației victimei, în mărimea daunei neacoperite din alte surse;
- ✓ compensația de stat se acordă persoanelor cu vătămări corporale grave (termenul „vătămări corporale” include și leziunile care au provocat decesul victimei) sau a căror sănătate a fost deteriorată (termenul „sănătate deteriorată” include și tulburările psihologice grave cauzate de actele de violență psihologică). Totuși, statul are libertatea de a prevedea condiții mai generoase de acordare a compensației;
- ✓ acordarea compensațiilor trebuie să aibă loc într-un termen rezonabil;
- ✓ posibilitatea acordării de către stat a compensației intermediare victimei. O victimă care are nevoie urgentă de ajutor nu poate aștepta rezultatul unor proceduri adesea complicate, iar statul (autoritatea competentă) poate prelua ulterior drepturile persoanei compensate;
- ✓ instituirea dreptului de regres al statului pentru a-și recupera total sau parțial suma achitată, inclusiv când agresorul nu dorește sau nu poate să o plătească.

În contextul în care Republica Moldova a formulat o rezervă în privința art. 30 din Convenția de la Istanbul¹²³, în prezentul raport acesta nu a fost analizat.

Deși Republica Moldova a formulat o rezervă în privința acestui articol, considerăm că este important să se realizeze un studiu aprofundat care să evalueze eficacitatea și accesibilitatea compensațiilor pentru victimele violenței. Un astfel de studiu ar putea contribui la îmbunătățirea cadrului legislativ și la dezvoltarea de politici publice care să răspundă nevoilor victimelor, asigurându-le protecția și sprijinul necesar, inclusiv accesul la compensații din partea statului.

Articolul 31 ● Custodie, drepturi de vizitare și siguranță

(1) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că, în determinarea custodiei și a drepturilor de vizitare a copiilor, vor fi luate în calcul incidente de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.

(2) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că exercitarea oricărui drept de vizitare sau custodie nu periclitează drepturile și siguranța victimei sau a copiilor.

¹²² Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Raport explicativ, pag. 25-26.

¹²³ Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Raport explicativ, pag. 25-26.

Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul confirmă menirea acestei norme de a asigura că, la adoptarea deciziei asupra custodiei și dreptului la vizită a copilului, autoritățile vor lua în considerație incidentele de violență, atât asupra copilului, cât și asupra îngrijitorului pașnic al copilului. Realizarea drepturilor părintești ale agresorului nu pot să pună în pericol siguranța victimelor. Este obligatorie protecția victimei și a copilului de orice pericol de violență.

Legislația Republicii Moldova conține un cadru normativ dedicat respectării drepturilor copilului și asigurării supremației interesului său. În prim-plan, Constituția consacră asistența statului pentru dezvoltarea copiilor și realizarea drepturilor acestora. Potrivit Constituției Republicii Moldova, părinții au dreptul și îndatorirea de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, iar statul facilitează măsurile care asigură îndeplinirea obligațiilor ce revin familiei, asigură regimul special de asistență copiilor aflați în dificultate¹²⁴.

La nivel subsidiar, legislația este completată de Codul familiei și de Legea privind drepturile copilului, nr. 370 din 30.11.2023¹²⁵ (*în continuare Legea nr. 370/2023*), care este legea cadru în domeniul dat. Astfel, Legea nr. 370/2023 proclamă dreptul copilului la viață și la inviolabilitatea fizică și psihică¹²⁶, atribuie în sarcina statului să ocrotească „...*inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de violență fizică și psihică, inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, rudelor.*”¹²⁷

Concomitent, norme de referință ce vizează copiii minori sunt incluse și în legi conexe, cum ar fi Codul civil, Codul de procedură civilă, Codul de executare, Legea nr. 45/2007, Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți (*în continuare Legea nr. 140/2013*).

Dezvoltând aspectul răspunderii părinților care acționează în detrimentul intereselor copilului, trebuie de menționat că Codul familiei prevede sancțiunea civilă sub forma decăderii din drepturi părintești pentru părinții care fac abuz de drepturile părintești sau/și se comportă cu cruzime față de copil, aplicând violența fizică sau psihică, sau atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului etc.¹²⁸ De asemenea, art. 10 din Legea 140/2013 prevede procedura de luare a copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află, dacă se constată existența unui pericol iminent pentru viața sau sănătatea copilului.

Esența pedepsirii părinților prin luarea copilului de la părinți sau decăderea lor din drepturile părintești constă în limitarea contactului lor cu copilul, or aceștia pot avea întrevederi cu copilul lor numai cu permisiunea autorității tutelare, care le poate refuza stabilirea unui grafic de întrevederi dacă se constată că acestea pot prejudicia dezvoltarea fizică sau intelectuală a copilului¹²⁹.

Codul familiei permite restabilirea în drepturi părintești a părinților decăzuți din aceste drepturi, dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din drepturile părintești și dacă restabilirea lor este în interesul copilului. Pentru aceasta, părintele decăzut din drepturile părintești trebuie să facă cerere în instanța judecătorească¹³⁰.

Recunoscând importanța socială a domeniului protecției drepturilor copilului, statul urmează să asigure un standard înalt al calității legilor de reglementare, precum și să supravegheze executarea corespunzătoare a acestora, inclusiv în partea respectării interesului

¹²⁴ Art. 48-50 din Constituția Republicii Moldova.

¹²⁵ Legea nr. 370 din 30.11.2023 privind drepturile copilului // Monitorul Oficial Nr. 488-491, art. 864, 21.12.2023.

¹²⁶ Ibidem, art.6.

¹²⁷ Ibidem, art.23.

¹²⁸ Codul familiei, art. 67.

¹²⁹ Codul familiei, art. 69.

¹³⁰ Ibidem, art. 70.

suprem al copilului. În acest sens, domiciliul copilului sub vârsta de 14 ani se determină, potrivit art. 63 din Codul familiei, prin acordul părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească. În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil. La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească cere și avizul autorității tutelare teritoriale.

Pentru alinierea legislației naționale la prevederile Convenției de la Istanbul, prin Legea nr. 316 din 17.11.2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie), s-a introdus modificarea dispozițiilor în materie, referitoare: la determinarea domiciliului copilului minor, prin introducerea obligativității instanței de judecată de a cere și avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți, în care se include, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial. Modificările și completările propuse în norma indicată au urmărit scopul de a îmbunătăți condițiile de siguranță a victimelor violenței în familie, adulți și copii. Cu toate acestea, cadrul juridic național referitor la mecanismele de executare silită a deciziilor privind stabilirea domiciliului minorului poate fi caracterizat ca fiind lacunar, conține pe alocuri termeni improprii instituțiilor juridice în care se regăsesc și nu descrie suficient de detaliat modul de derulare a acestor raporturi juridice. Astfel, art. 154 din Codul de executare este singurul articol dedicat executării silite a documentelor executorii privind stabilirea domiciliului copilului. Dacă pentru opoziția debitorului la executare legiuitorul a prevăzut unele remedii mai mult sau mai puțin eficiente, pentru situația când însuși copilul se opune transferului cu adultul indicat în documentul executoriu legislația nu oferă soluții. Această omisiune de reglementare poate fi apreciată drept una foarte gravă, având în vedere că convingerile psihologice ale copilului nu pot fi înfrânte prin mecanisme coercitive (sanctiuni civile sau contravenționale, așa cum se întâmplă în cazul adultului-debitor) sau altele reglementate de Codul de executare. Astfel, executorul judecătoresc este pus față în față unui vid de reglementare, care nici măcar prin analogia legii nu poate fi acoperit. De asemenea, se atestă că legea nu oferă nicio soluție pentru situațiile când domiciliul părintelui la care se află copilul este cunoscut, iar al copilului nu, atunci când, cu sau fără concursul părintelui, copilul ajunge să se afle în alt loc decât cel indicat de instanța de judecată.

În contextul prevenirii cazurilor de alienare parentală ca formă de abuz față de copil, Codul familiei prevede în art. 64 că părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte, care locuiește separat, cu excepția cazurilor când comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică. Părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil. Litigiile apărute se soluționează de către autoritatea tutelară, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța judecătorească, care va emite hotărârea respectivă. În cazul nerespectării hotărârii instanței judecătorești, față de părintele culpabil se aplică măsurile stabilite de legislația procesuală civilă. În cazul încălcării repetate a hotărârii judecătorești, la cererea părintelui care locuiește separat de copil, ținând cont de interesele și părerea copilului, instanța judecătorească poate soluționa problema transmitându-i copilul acestuia. Concomitent, Codul contravențional incriminează, în art. 64 alin. (2), încălcarea de către părinți/reprezentanți

părinții/reprezentanții legali, bunicii, frații sau surorile copilului a deciziei a utorității tutelare privind stabilirea modului de realizare a dreptului de comunicare cu copilul.

Legislația Republicii Moldova nu conține prevederi clare în partea punerii în executare a deciziilor autorităților tutelare prin care se stabilește dreptul de vizită. Dacă în partea determinării domiciliului copilului legislația conține anumite prevederi, chiar dacă sunt neclare, în aprecierea nivelului de reglementare a modului de executare a documentelor executorii privind respectarea graficului de întreveneri cu copilul, se atestă faptul că Codul de executare nu conține absolut nicio reglementare specifică acestei tipologii de documente executorii. În aceste condiții, singurele norme pe care le poate aplica executorul judecătoresc sunt cele de la art. 152 din Codul de executare, care reglementează executarea hotărârilor judecătorești prin care debitorul este obligat să efectueze anumite acte nelegate de remiterea unor sume de bani sau a unor bunuri. Mecanismul prevăzut de acest articol, raportat la caracterul complex și specific al executărilor vizând respectarea graficului de întreveneri cu minorii, poate fi calificat ca fiind unul rudimentar. Astfel, tot instrumentarul de care dispune executorul judecătoresc în situații când debitorul se opune respectării graficului de întreveneri este constituit din (1) somații și (2) procese-verbale de aplicare a sancțiunilor contravenționale. Aceste reglementări simpliste, în combinație cu faptul că întrevenerile sunt cel mai frecvent săptămânale, dau o perspectivă pesimistă șanselor unei executări eficiente și prompte. Or, întocmirea săptămânală a proceselor-verbale contravenționale este o acțiune care, pe măsură ce este frecvent utilizată, devine ineficientă.

Neajunsurile cadrului normativ național în partea punerii în executare a programului de întreveneri sunt reflectate în cauza Bittoun împotriva Moldovei¹³¹, care privește modul defectuos de interpretare și aplicare de către autorități a legislației naționale referitor la dreptul părintelui de a vizita copilul minor. Curtea a hotărât că a avut loc o încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, constatând că, începând cu momentul când organul de tutelă a stabilit primul grafic de întreveneri, reclamantul trebuia să dispună de un cadru legal adecvat și suficient care să-i asigure respectarea dreptului de vizită. De asemenea, Curtea a constatat că hotărârea primei instanțe a fost pronunțată la un an după depunerea acțiunii de către reclamant sau în momentul când primul grafic de întreveneri stabilit de către organul de tutelă nu mai era actual, deoarece reclamantul nu mai locuia în Republica Moldova. La acest subiect, ea afirmă că, în cauzele cu referire la relațiile dintre părinte și copilul său, trebuie să se manifeste o diligență deosebită, deoarece trecerea timpului riscă să nu ofere o soluție adecvată problemei apărute. Curtea a considerat că modul în care fusese interpretată și aplicată de către autorități legislația națională nu a permis protejarea interesului reclamantului potrivit exigențelor art. 8 din Convenție.

În mod similar, în cauza Svernei împotriva Moldovei¹³², Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat eșecul autorităților naționale de a pune în aplicare măsuri adecvate ce i-ar permite unui părinte să mențină legătura cu copilul său. Curtea a hotărât că a avut loc o încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) din Convenție, considerând că măsurile adoptate de autorități au fost insuficiente. Curtea a considerat că instanțele de judecată ar fi putut lua în considerare o mai mare implicare a serviciilor sociale ori să solicite asistență psihiatrilor sau psihologilor pentru copii, în vederea facilitării contactului dintre părti. De asemenea, autoritățile ar fi putut lua în considerare posibilitatea unor întâlniri într-un mediu protejat în prezența ofițerilor din serviciile sociale. La fel, Curtea a reamintit că existența unui canal de mediere civilă în sistemul judiciar național este oferit ca ajutor

¹³¹ Decizia CtEDO nr. 51051/15 din 5 martie 2019.

¹³² Decizia CtEDO nr. 42787/19 din 19 octombrie 2021.

la cooperare pentru toate părțile în litigiu. Curtea a observat că singura măsură dispusă de instanțe, constând în obligarea serviciilor sociale să răspundă cererii reclamantului de modificare a programului de vizite, a fost pusă în aplicare cu întârziere considerabilă. Curtea a apreciat că autoritățile interne nu au acționat cu diligența excepțională cerută în acest tip de cauze și că nu și-au îndeplinit atribuțiile/obligățiile pozitive care decurg din art. 8 din Convenție.

Prin Legea nr. 113/2020, a fost instituită o nouă garanție pentru sporirea protecției victimelor în timpul programelor de vizită cu copii, fiind prevăzută expres și în art. 15 alin. (41) din Legea nr. 45/2007, potrivit căreia, pe perioada acțiunii ordonanței de protecție în privința victimei cu copii, indiferent dacă copiii sunt incluși sau nu în ordonanța de protecție, aceștia se vor afla cu părintele-victimă. La solicitarea părintelui-agresor, vizita copilului poate avea loc conform unui program aprobat de către autoritatea tutelară teritorială. Totuși, nici normele Codului familiei și nici Legea nr. 45/2007 nu conțin prevederi exprese care să asigure că la adoptarea deciziei privind domiciliul (custodia) copilului, precum și la stabilirea regimului de vizită a copilului de către agresorul familial vor fi luate în calcul cazurile de violență *asupra copilului sau asupra persoanei* în custodia căreia se află copilul.

Cu toate acestea, reglementările Codului familiei cu referire la stabilirea și executarea programului de vizită a copilului cu părintele necustodiant sunt în continuare insuficiente pentru asigurarea protecției împotriva violenței, dar și în calitate de remediu contra alienării parentale în privința copilului, având în vedere faptul că acest fenomen este frecvent întâlnit în special când părinții rivalizează. Nu există prevederi despre obligația autorității tutelare de a interzice sau a limita contactul cu copilul, inclusiv pe calea operării unor modificări în graficul de vizită a copiilor, având ca bază restricțiile stabilite agresorului familial, prin ordonanța de protecție emisă de instanța de judecată.

Incriminarea contravențională a actelor de încălcare a deciziei autorității tutelare privind stabilirea modului de realizare a dreptului de comunicare cu copilul nu s-a dovedit a fi eficientă în combaterea fenomenului de alienare parentală. Pentru combaterea eficientă a abuzului alienator în relațiile părinți-copii, sunt necesare reglementări mai detaliate și mai clare, excluzând formulările ambigue.

Neajunsurile procedurilor de tutelă și de vizitare în cazul în care există un istoric de violență domestică au fost, de asemenea, confirmate în două hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. În cauza Luca c. Republicii Moldova, în care reclamanta, care a fost victima violenței domestice, s-a plâns că copiii lor comuni au refuzat să aibă orice contact cu ea după ce au fost luați de către agresor, în ciuda unui ordin de protecție în vigoare la momentul respectiv. În cadrul procedurii de divorț care a urmat, instanța de divorț competentă a acordat tutela copiilor agresorului, ceea ce a dus la retragerea de facto a drepturilor de vizită ale reclamantei, întrucât, potrivit reclamantei, autoritatea de protecție a copilului nu a reușit să ofere niciun sprijin la timp pentru a preveni înstrăinarea în continuare a copiilor și nu a reușit să evalueze motivele ostilității acestora față de mama lor, în ciuda contextului de violență domestică. În această hotărâre, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului pe motiv că autoritățile nu au investigat dacă comportamentul copiilor era legat de faptul că au fost martori la violență domestică sau de impactul asupra lor al conviețuirii cu autorul violenței domestice. Curtea a concluzionat că autoritățile moldovenești ar fi trebuit să ia în considerare incidentele de violență domestică la stabilirea drepturilor de vizită a copiilor.

Pentru coroborarea legislației naționale cu prevederile Convenției de la Istanbul și în vederea asigurării unei protecții mai eficiente a copiilor, considerăm oportună operarea unor modificări și completări în legislație, care ar asigura informarea autorității tutelare despre fiecare caz de violență în familii cu copii minori, precum și concretizarea competenței autorității tutelare în gestionarea situațiilor referitoare la copiii din familiile afectate de violență.

■ Modificări propuse:

Articolul 52. Dreptul copilului de a comunica cu părinții și alte rude

Articolul 52 alineatul (1) se completează cu următorul cuprins:

*„În cazul când părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei, **cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie**”.*

Articolul 58 alineatul 1 se completează cu următorul text:

*(1) Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat, **cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie**”.*

Articolul 60. Drepturile și obligațiile părinților privind educația și instruirea copiilor

Articolul 60 alineatul 1 se completează la final cu următorul text:

*(1) Părinții au dreptul și sunt obligați să-și educe copiii conform propriilor convingeri, indiferent de faptul dacă locuiesc împreună sau separat, **cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie**”.*

Articolul 63. Domiciliul copilului minor

Articolul 63 alineatul 3 se completează la final cu următorul text:

(3) La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți să prezinte chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial. Chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie reprezintă un instrument de constatare a cazului de violență în familie, prin care se stabilește frecvența comiterii lor, evenimentelor și circumstanțelor în care acestea au evoluat sau pot escalada, în scopul determinării gradului de pericol la care au fost, sunt sau pot fi supuși copiii victime ale violenței în familie, precum și prevenirii comiterii repetate a actelor de violență în familie, asigurării siguranței victimelor minore și majore.

Articolul 64. Exercițarea drepturilor părintești în cazul când părinții locuiesc separat

Articolul 64 se expune într-o nouă redacție cu următorul text:

- (1) *Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte, care locuiește separat, cu excepția cazurilor când instanța de judecată limitează acest drept pe motiv că comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică.*
- (2) *Părinții au dreptul să încheie un acord notarial privind exercițarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil. Litigiile apărute se soluționează de către instanța de judecată, care stabilește un program de întrevederi. Programul de întrevederi se stabilește de către instanța de judecată, ținând cont de interesele și opinia copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate. La stabilirea programului de întrevederi, instanța judecătorească va cere autorității tutelare teritoriale, în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți, să prezinte chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență și avizul concluziv cu referire la programul de întrevederi care urmează a fi stabilit, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial.*
- (3) *La stabilirea programului de întrevederi, instanța de judecată va ține cont de rezultatele evaluării riscului de comitere a actelor de violență efectuat de către autoritatea tutelară, atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, de vârsta copilului și frecvența studiilor/participarea la activități extrașcolare de către acesta, de calitățile morale ale părinților, de relațiile dintre copil și fiecare părinte, de proximitatea domiciliului părintelui care locuiește separat de copil, astfel încât drepturile părintești să fie exercitate într-un mod echitabil și să excludă aplicarea oricărei forme de violență față de copil.*
- (4) *În cazul constatării de către autoritatea tutelară a unui risc înalt de comitere a actelor de violență în familie, instanța de judecată va limita pentru o perioadă de până la 3 luni contactul părintelui agresor cu copilul.*
- (5) *În cazul constatării de către autoritatea tutelară a unui risc moderat/mediu de comitere a actelor de violență în familie, instanța de judecată va stabili un program de întrevederi supravegheat care se va realiza în spațiile special amenajate în cadrul instituțiilor investite cu atribuții de autoritate tutelară.*
- (6) *Punerea în executare a programului de întrevederi stabilit prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se realizează de către executorul judecătorec, conform prevederilor Codului de executare, cu participarea autorității tutelare teritoriale.*
- (7) *În cazul în care copilul refuză să participe la programul de întrevederi cu părintele care locuiește separat, în baza cererii motivate a autorității tutelare teritoriale, executorul judecătorec dispune în privința suspendării executării programului de întrevederi și înaintează un demers instanței de judecată care a adoptat hotărârea, pentru a stabili modul de executare a acesteia. Instanța de judecată, sesizată prin demers de către executorul judecătorec, poate obliga părinții să participe împreună cu copilul la un program de armonizare a relațiilor de familie. După prezentarea avizului autorității tutelare cu referire la rezultatele programului de armonizare a relațiilor de familie, instanța judecătorească va decide în privința modului de executare a hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit programul de întrevederi.*

- (8) În cazul în care părintele, la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului, pleacă temporar în altă localitate, din țară sau de peste hotare, la muncă sau în alte scopuri, iar copilul rămâne în grija altei persoane, părintele care locuiește separat de copil își păstrează dreptul de a vizita copilul conform programului de întreveneri.
- (9) În cazul în care părintele, la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului, pleacă în altă localitate, din țară sau de peste hotare, împreună cu copilul ori lăsând copilul în custodie, acesta este obligat să informeze celălalt părinte și asigură comunicarea copilului cu celălalt părinte prin intermediul tehnologiilor informaționale sau prin alte mijloace, precum și posibilitatea vizitării copilului de celălalt părinte.
- (10) În cazul nerespectării hotărârii instanței judecătorești, la cererea părintelui care locuiește separat de copil, instanța judecătorească, ținând cont de interesele și opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul său de maturitate, poate decide transmiterea copilului către acesta.
- (11) Părinții care locuiesc separat de copil au dreptul de a primi informațiile ce se referă la copilul lor de la toate instituțiile educaționale, curative, de asistență socială etc. Comunicarea informației poate fi refuzată dacă comportamentul părintelui prezintă pericol pentru viața și sănătatea copilului. Acest refuz poate fi atacat în instanța judecătorească.

Articolul 65. Dreptul bunicilor, fraților și surorilor copilului de a comunica cu acesta

Articolul 65 se modifică la final cu următorul text:

- (1) Bunicii, frații și surorile copilului au dreptul să comunice cu el. Dacă părinții copilului (unul dintre aceștia) împiedică exercitarea acestui drept, instanța de judecată stabilește un program de întreveneri și îi obligă să-l respecte. La stabilirea programului de întreveneri, instanța judecătorească va cere autorității tutelare teritoriale, în a cărei rază teritorială se află domiciliul solicitantului, să prezinte chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență și avizul concluziv cu referire la programul de întreveneri care urmează a fi stabilit, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial.
- (2) Punerea în executare a programului de întreveneri stabilit prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se realizează de către executorul judecătoresc conform prevederilor Codului de executare cu participarea autorității tutelare teritoriale.

Articolul 73. Participarea autorității tutelare la examinarea litigiilor privind educația copilului

Articolul 73 se modifică la final cu următorul text:

- (1) La examinarea de către instanța judecătorească a litigiilor privind educația copilului, este obligatorie participarea autorității tutelare teritoriale.
- (2) Autoritatea tutelară teritorială este obligată să evalueze riscul de comitere a actelor de violență, să examineze condițiile de trai ale copilului și ale persoanei care pretinde la educația copilului și să prezinte instanței judecătorești avizul respectiv și chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență.

- (3) În termen de 10 zile de la recepționarea încheierii de primire în procedură a cererii privind stabilirea graficului de întâlniri, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie.
- (3) Autoritatea tutelară teritorială supraveghează respectarea programului de întâlniri stabilit prin hotărâre judecătorească executorie sau prin acord parental autentificat notarial.
- (4) Autoritatea tutelară teritorială sesizează executorul judecătoresc în cazul în care copilul refuză să participe la programul de întâlniri cu părintele care locuiește separat și solicită instanței de judecată obligarea părinților să participe împreună cu copilul la un program de armonizare a relațiilor de familie. După realizarea programului, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată rezultatele programului de armonizare a relațiilor de familie și, în baza constatărilor psihologului, propune modul de executare a hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit programul de întâlniri.

În Codul de procedură civilă al Republicii Moldova se propun următoarele modificări și completări:

Articolul 192 se completează cu un nou alineat (1¹) în următoarea redacție:

- (1¹) Cererile privind stabilirea programului de întâlniri cu copilul se judecă în mod prioritar și sunt examinate în termen de 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării cererii. În termen de 10 zile de la recepționarea încheierii de primire în procedură a cererii privind stabilirea graficului de întâlniri, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie.

În Codul de executare al Republicii Moldova se propun următoarele modificări și completări:

Articolul 78 alin. (1) din Codul de executare se completează cu lit. g în următoarea redacție:

- (1) Executorul judecătoresc este obligat să suspende executarea documentului executoriu în cazul:
- g) refuzului copilului de a participa la programul de întâlniri cu părintele care locuiește separat, consemnat în modul stabilit de lege de către autoritatea tutelară teritorială.

Articolul 154. Executarea hotărârilor privind stabilirea domiciliului copilului

- (3) Executorul judecătoresc poate înainta, după caz, instanței de judecată un demers privind **plasarea copilului în structura de protecție în care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în servicii sociale de plasament prevăzute în Legea nr. 140/2013.**

Articolul 154¹. Executarea hotărârilor privind stabilirea domiciliului copilului și a programului de întrevederi cu copilul

- (1) Hotărârea privind stabilirea programului de întrevederi cu copilul o execută, în prezența reprezentanților autorității tutelare, executorul judecătoresc, cu participarea persoanei la al cărei domiciliu a fost stabilit domiciliul copilului dat spre îngrijire și educație și a persoanei care, prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă, are stabilit grafic de întrevederi.
- (2) Dacă împiedică executarea hotărârii, debitorului i se aplică prevederile art. 152 din prezentul cod.
- (3) Executorul judecătoresc poate suspenda executarea în baza cererii motivate a autorității tutelare teritoriale, în cazul în care copilul refuză să participe la programul de întrevederi cu părintele care locuiește separat. După emiterea încheierii de suspendare, executorul judecătoresc înaintează un demers instanței de judecată care a adoptat hotărârea, pentru a stabili modul de executare a acesteia și de aplicare a sancțiunii față de debitor.
- (4) Dacă părțile împiedică executarea hotărârii, executorul judecătoresc poate înainta, după caz, instanței de judecată un demers privind plasarea copilului în structura de protecție în care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în serviciile sociale de plasament prevăzute în Legea nr. 140/2013.

CAPITOLUL V

Dreptul material

B. Dreptul penal

Articolul 33 ● **Violența psihologică**

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de prejudiciere a integrității psihologice a unei persoane prin coerciție sau amenințări.

În Raportul GREVIO de evaluare se reiterează imperativul Convenției de la Istanbul de incriminare a violenței psihologice, definită drept comportament intenționat de afectare gravă a integrității psihologice a unei persoane prin constrângere sau amenințări. În context, GREVIO salută includerea violenței psihologice în infracțiunea de violență în familie prevăzută la articolul 201¹ din Codul penal al Republicii Moldova, precum și includerea violenței psihologice în definiția „violență în familie”, prevăzută la art. 2 din Legea nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, pusă în aplicare de la 18.09.2008 (Legea nr. 45/2007)¹³³.

Cu toate acestea, GREVIO manifestă îngrijorare în legătură cu faptul că violența psihologică în toate manifestările sale ar putea să nu fie urmărită și pedepsită, așa cum prevede convenția. Această formă de violență între parteneri intimi, larg răspândită în Republica Moldova, se pare că rămâne încă nerecunoscută de sistemul de justiție penală. Acest lucru este confirmat de Avocatul Poporului, care constată că foarte puține cauze penale se încheie cu condamnări pentru violență psihologică.

De menționat că, în legislația Republicii Moldova, definiția violenței psihologice este prevăzută în Legea nr. 45/2007, fiind expusă recent în redacție nouă, prin Legea nr. 231/2024¹³⁴.

¹³³ www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133260&lang=ro

¹³⁴ Potrivit art. 2 din Legea nr. 45/2007, violență psihologică – provocarea suferinței psihice și/sau a stării de tensiune, impunerea voinței ori a controlului, intimidarea, inclusiv prin utilizarea tehnologiei informației și/sau a comunicațiilor electronice, manifestate prin acte de: înjurare; insultare; luare în derâdere; poreclire; șantajare; distrugere demonstrativă a obiectelor; implicare în viața personală; gelozie; izolare prin detenție, inclusiv în locuința familiei; izolare de prieteni, de comunitate; interzicere a contactării altor membri ai familiei, inclusiv creare de impedimente în întvederea părinților și copiilor; privare de acces la informație; interzicere, creare de impedimente sau control al accesului la rețelele de socializare; interzicere și/sau creare de impedimente în realizarea profesională ori în urmarea programului de studii/programului de formare profesională; amenințare cu moartea ori cu vătămare a integrității corporale; amenințare cu răspândirea, fără consimțământ, a informației despre viața intimă, privată și/sau de familie; persecutare; deposedare de acte de identitate; afișare ostentativă a armelor sau lovire a animalelor domestice; alte acte cu efect similar.

Noțiunea violenței psihologice din legislația națională cuprinde elementele comportamentului abuziv al agresorului, manifestat prin acțiuni de coerciție sau de amenințare (intimidare) a victimei, precum este prevăzut în Convenția de la Istanbul. La elaborarea textului noțiunii s-au luat în considerare și prevederile Rezoluției 1852 (2011) privind violența psihologică a Adunării Parlamentare a CE, în care se constată că violența psihologică variază în abuz verbal, amenințări, persecutare, izolare etc., plasând-o spre poziția de subordonare.

În acest fel, definiția „violența psihologică” cuprinde o diversitate de elemente care implică fapte cu diferit grad de pericol social, iar aceasta indică necesitatea de a limita măsurile punitive cu caracter penal doar pentru acțiunile care emană pericol social sporit.

Prin Legea nr. 196/2016, a fost aprobat în redacție nouă art. 201¹ (Violența în familie) din Codul penal al Republicii Moldova¹³⁵, care a stabilit răspundere penală și pentru violența psihologică. Astfel, dispoziția art. 201¹ alin. (1) lit.b) CP descrie infracțiunea de violență în familie comisă prin „izolare sau intimidare, în scop de impunere a voinței sau a controlului asupra victimei”. Este o componentă de infracțiune *formală*, care include acțiuni intenționate de intimidare sau de izolare a victimei și oricare din aceste alternative comise separat constituie infracțiune consumată.

În pofida faptului că sondajele privind violența împotriva femeilor arată că violența psihologică este o formă de violență între parteneri intimi larg răspândită, o perioadă îndelungată, practica judiciară indica un număr limitat de cauze penale examinate cu sentință pe fapte de violență psihologică. Cu unele schimbări spre bine, situația în această privință rămâne a fi mult sub așteptări.

Concomitent cu aprobarea în redacție nouă a art. 201¹ (Violența în familie) din Codul penal al Republicii Moldova, prin care a fost instituită răspundere penală și pentru violența psihologică, prin Legea nr. 196/2016, a fost completat Codul contravențional al Republicii Moldova cu o normă nouă – art. 78¹ (Violența în familie). În acest fel, legiuitorul urmărea să sancționeze cazurile de violență fizică în familie soldate cu vătămare corporală neînsemnată sau fără vătămare corporală a victimei. Contrar intențiilor și așteptărilor legiuitorului, din momentul punerii în aplicare a Legii nr. 196/2016, o anumită perioadă, a dominat practica judiciară potrivit căreia nu poate să atragă răspundere penală violența în familie (de orice formă) care nu s-a soldat cu vătămarea corporală a victimei. Din cauza că, în cazul violenței psihologice, de regulă, nu este prezentă vătămarea corporală, mulți profesioniști din sistemul de justiție considerau violența psihologică ca pe o formă mai ușoară de violență, în raport cu violența fizică. În procesul instruirilor cu profesioniștii, s-a promovat insistent conceptul că norma art. 78¹ din Codul contravențional este aplicabilă pentru fapte care acoperă exclusiv forma fizică de violență, soldată cu vătămări corporale mai ușoare, în comparație cu gradul de vătămare corporală cauzată de violența fizică, care atrage răspundere penală. Violența psihologică, conform legislației, este o formă distinctă a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (diferită de violența fizică, deși ambele pot fi prezente în urma acțiunilor agresorului), care poate atrage consecințe mult prea grave și de durată pentru integritatea și echilibrul psihologic al victimei. Gradul sporit de pericol social al violenței psihologice dictează necesitatea de a asigura răspundere penală pentru această formă de violență. Respectiv, în cazul constatării circumstanțelor care confirmă violența psihologică însoțită de maltratări soldate cu vătămarea corporală neînsemnată sau fără vătămarea corporală a victimei, faptele urmează a fi calificate nu ca și contravenție (după gradul de vătămare corporală), ci ca infracțiune de violență psihologică, comisă în împrejurări care sporesc pericolul social al faptei.

¹³⁵Codul penal nr. 985-XV din 18.04.2002/ M.O. nr. 72–74 din 14.04.2009, art. 195.

Numărul mic de cauze penale pe fapte de violență psihologică, în special în cazul violenței în familie, este explicat de profesioniști și prin lipsa de claritate pentru justițieri, dar și justițiabili, a termenilor „intimidare” și „izolare”, prezenți în dispoziția art. 201¹ alin. (1) lit. b) din Codul penal. Incertitudinea în privința sferei de acoperire a acestor noțiuni atrage dificultăți pentru unii profesioniști la aplicarea art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal. Profesioniștii au solicitat includerea în Codul penal a definiției pentru acești termeni¹³⁶.

Un exemplu elocvent în ce privește modul de înțelegere, de către mulți justițieri, a dispoziției art. 201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal, ar putea servi speța care include în câteva episoade de violență în familie și violența psihologică¹³⁷.

¹³⁶ Scrisoarea de răspuns nr. 1214 m/I din 14.05.2018 a Consiliului Superior al Magistraturii la demersul MSMPS nr. 12/928 din 18.04.2018;

¹³⁷ (Decizia CSJ din 12.10.2021 în Dosarul nr. 1ra-814/21). Potrivit cauzei, la 28.03.2019 inculpatul T.Gh., aflându-se la domiciliul său din xxxxxxxxxx în stare de ebrietate alcoolică fără careva motive, a început să se exprime în adresa concubinei xxxxxxxxxx, cu cuvinte injurioase, ulterior i-a aplicat câteva lovituri cu un obiect contondent în regiunea piciorului stâng. Mai apoi, a luat un topor și amenințând-o că-i va tăia piciorul, s-a îndreptat spre xxxxxxxxxx, dar ea s-a ferit într-o parte și a fost doar atinsă cu toporul la piciorul stâng, cauzându-i vătămate corporale neînsemnate. Acțiunile inculpatului pe acest episod au fost calificate în baza art. 201¹ alin. (2) lit. b) Cod penal (acțiune intenționată comisă de un membru al familiei în privința altor membri ai familiei, manifestată prin intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimelor, săvârșit în legătură cu aplicarea măsurilor de protecție), a fost stabilită pedeapsă cu 4,5 ani închisoare, cu executare în penitenciar de tip semiînchis. Sentința instanței de fond a fost contestată cu apel de avocatul inculpatului. Curtea de Apel a casat parțial sentința, cu pronunțarea unei noi hotărâri, prin care procesul penal în privința inculpatului T.Gh. pe capătul de învinuire prevăzut de art. 201¹ alin. (2) lit. b) Cod penal, a fost încetat, deoarece fapta constituie o contravenție. T.Gh. a fost recunoscut vinovat pe art. 78¹ Cod contravențional, stabilită sancțiunea de 15 zile de arest contravențional, care a fost deja executată. Decizia instanței de apel a fost atacată de către procuror, care a solicitat trimiterea la rejudecare în partea recalificării acțiunilor în baza art. 78¹ Cod contravențional. Curtea Supremă de Justiție a admis recursul procurorului și a dispus rejudecarea cauzei în instanța de apel, în alt complet de judecată. La rejudecarea cauzei Curtea de Apel a admis apelul declarat de avocat în numele inculpatului T.Gh., a casat sentința în partea constatării vinovăției și condamnării inculpatului în baza art. 201¹ alin. (2) lit. b) Cod penal, cu pronunțarea unei noi hotărâri, prin care a fost încetat procesul penal pentru că fapta inculpatului constituie o contravenție, iar procesul contravențional în privința lui T.Gh. pe art. 78¹ Cod contravențional a fost încetat, în temeiul expirării termenului de prescripție a răspunderii contravenționale. În motivarea deciziei, instanța de apel a menționat că, prima instanță a reținut semnul calificativ „intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimelor”. Însă, potrivit instanței de apel, intimidarea (una din formele violenței în familie care se regăsește la art. 201¹ alin.(1) lit. b) Cod penal) în realitate, constituie urmarea prejudiciabilă a abuzului emoțional și nu o faptă. Persoana devine intimidată în urma amenințărilor directe sau indirecte prin situație. Ea constituie o formă de sine stătătoare a violenței psihologice exercitate asupra victimei. În cazul infracțiunii prevăzute la art.201¹ alin. (1) lit. b) Cod penal, obiectul material lipsește. Aceasta întrucât intimidarea în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei nu presupune influențarea nemijlocită infracțională asupra vreunei entități corporale. Intimidarea este, de fapt, consecința unor fapte infracționale. În opinia instanței de apel, nu este suficient a indica declarativ în rechizitoriu, că acțiunile de amenințare și maltratare ale inculpatului au constituit acțiuni de intimidare în scop de impunere a voinței și a controlului personal. Expunerea banală în rechizitoriu a circumstanțelor (locul, timpul și metoda) aplicării acestor acte de violență cu amenințare și maltratare prin sine nu presupune neapărat că s-a produs o intimidare cu scopul impunerii voinței și controlului personal asupra victimei. Pentru a se putea constata în acțiunile inculpatului asemenea elemente calificative ale infracțiunii cum sunt ”intimidarea în scop de impunere a voinței sau controlului personal asupra victimei”, în actul de învinuire (rechizitoriu) procurorul urma să descrie circumstanțele de fapt care atestă acea voință, sau după caz control, pe care inculpatul a tins să-l impună victimei prin intimidare, sau cel puțin urma să indice că victima s-ar fi opus anumitei voințe a inculpatului, sau nu ar fi acceptat un anumit control din partea acestuia, și doar în prezența unei asemenea acușări concrete ar fi posibilă joncțiunea intimidării cu scopul infracțional al acesteia. În lipsa unor astfel de circumstanțe de fapt în rechizitoriu, indicarea formală a elementelor calificative ”intimidarea în scop de impunere a voinței sau controlului personal asupra victimei” constituie o expresie abstractă, iar învinuirea în această parte nu este concretă. Ne fiind de acord cu soluția instanței de apel, procurorul a declarat recurs. Judecând recursul declarat de către procuror Curtea Supremă de Justiție consideră că instanța de apel prematur a dispus recalificarea acțiunilor inculpatului, care a rezultat din apreciere selectivă a probelor administrate. Or, din fapta incriminată lui T.Gh., se regăsesc elementele infracțiunii de violență în familie manifestată prin intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei. Instanța de apel neîntemeiat a ignorat celelalte acțiuni violente ale inculpatului, axându-se, la calificarea faptei, doar pe gravitatea vătămarilor corporale. Deși, în decizia instanței de apel se regăsește concluzia precum că, pentru ca faptele de violență în familie să fie încadrate în sfera ilicitului penal, acțiunile interzise de lege trebuie să fie soldate cu vătămarea ușoară a integrității corporale, pe când acțiunile care s-au soldat cu vătămare neînsemnată a integrității corporale, urmează a fi calificate potrivit prevederilor art. 78¹ Cod contravențional, Curtea evidențiază că, în speța inculpatului T.Gh. i-au fost incriminate și acțiuni de intimidare nu doar de vătămate corporale a victimei, chestiune ce nu și-a găsit apreciere în decizia recurată. Este defectuoasă motivarea privind lipsa elementelor calificative de „intimidare în scop de impunere a voinței sau controlului personal asupra victimei”, care se bazează doar pe constatarea că organul de urmărire penală în rechizitoriu nu a indicat actul prin care față de T.Gh. au fost aplicate măsuri de protecție, în timp ce, la materialele cauzei este anexată încheierea Judecătoarei C. de stabilire a măsurilor de protecție pentru xxxxxxxxxx și doi copii minori ai săi în perioada în care, inculpatului i se impută la data de 18.06.2019, comiterea a infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (2) lit. b) Cod penal. Prin urmare, limitarea instanței de apel doar la aprecierea gravității vătămarilor corporale pentru a concluziona că fapta acestuia constituie contravenție, este prematură, întrucât fapta incriminată conține clar elementele intimidării în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, ce se circumscrie componenței de infracțiune prevăzute de art. 201¹ alin.(1) lit. b) Cod penal. Colegiul penal reiterează că, prin răspunderea contravențională, în temeiul art. 78¹ Cod contravențional, a fost dezincriminată doar forma violenței în familie, manifestată prin aplicarea violenței fizice, soldată cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății, iar celelalte două modalități, care până la introducerea modificărilor se încadrau în noțiunea de violență psihică, constituie în continuare infracțiuni, care se regăsesc în una din modalitățile prevăzute la lit. b) alin.(1) art. 201¹ Cod penal (izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei) [...].

Soluțiile justițiarilor care s-au perindat în speță confirmă relevanța concluziilor și temeinicia poziției GREVIO de încurajare insistentă a autorităților din Republica Moldova să crească gradul de conștientizare, inclusiv prin formare (instruiri), în rândul judecătorilor și al altor profesioniști din domeniul juridic, cu privire la natura și consecințele violenței psihologice, întru eficientizarea proceselor de investigare, urmărire și pedepsire penală a violenței psihologice, în cele mai diverse manifestări.

Totodată, considerăm că eficientizarea proceselor de investigare, urmărire și pedepsire a violenței psihologice ar implica și măsuri legislative, în special fiind vorba de completarea Codului penal cu definiția noțiunilor „intimidare” și „izolare”, utilizate în dispoziția art. 201¹ alin.(1) lit.b) CP. În acest sens, se propune completarea Codului penal, Capitolul XIII, Partea generală, cu termeni noi, după cum urmează: după „Articolul 133¹. Membru de familie” se includ două articole noi, „Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie” și „Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie”.

■ Modificări propuse:

„Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie

Izolarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod, include elemente distincte de comportament ale agresorului familial care se manifestă prin: deposedarea de acte de identitate; izolarea prin detenție, inclusiv în locuința familiei; izolarea de prieteni, de comunitate; interzicerea contactării altor membri ai familiei, inclusiv crearea de impedimente în întrevederea părinților și copiilor; interzicerea, crearea de impedimente sau control al accesului la rețelele de socializare; interzicerea și/sau crearea impedimentelor în realizarea profesională ori în urmarea programului de studii/programului de formare profesională.

Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie

Intimidarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod, include elemente distincte de comportament ale agresorului familial care se manifestă prin: înjurarea, insultarea în public; amenințarea cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale, percepută de victimă ca pericol de realizare; supravegherea sau însoțirea neconsimțite; amenințarea cu răspândirea și/sau răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, privată și de familie, incluzând imagini și înregistrări; incitarea la suicid sau la autovătămare; lovirea/omorârea demonstrativă a animalului domestic/de companie; ațișarea ostentativă a armei sau distrugerea demonstrativă a obiectelor; controlul neconsimțit al conturilor bancare ale victimei și al activităților ei financiare, inclusiv prin internet banking.”

Considerăm că noțiunile specificate în art. 133² CP și art. 133³ CP vor oferi, oportunități noi pentru o aplicare mai eficientă a dispoziției art. 201¹ alin. (1) lit. b) CP, respectiv vor contribui la asigurarea unei protecții juridice mai consistente a victimelor violenței psihologice în cadrul familiei.

Importanța incriminării violenței psihologice împotriva femeilor pe dimensiune digitală este dictată de faptul că, pe măsura dezvoltării tehnologiilor digitale, sunt în creștere riscurile de încălcare a dreptului la viața intimă, familială și privată. Era digitală a făcut posibilă răspândirea abuzului sexist pe rețelele sociale, manifestat inclusiv în postări de materiale intime neconsimțite, comentarii negative și atacuri la demnitate, diverse forme de hărțuire, inclusiv pe criterii de gen, care trebuie combătute.

Constatând că violența împotriva femeilor comisă în sfera digitală este o problemă globală din ce în ce mai răspândită, cu niște consecințe mult prea grave, Grupul de experți în intervenția contra violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (GREVIO), abilitat să

monitorizeze implementarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, a decis să consacre prima Recomandare Generală dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice¹³⁸ (în continuare – Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO).

Potrivit estimărilor GREVIO, actele de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice au un grad sporit de pericol social. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii informațiilor și imaginilor dăunătoare. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora. Aceasta implică necesitatea unor măsuri punitive cu caracter penal.

Printre formele de violență săvârșite cu utilizarea mijloacelor digitale, care intră în sfera comportamentului intenționat și pe care, potrivit GREVIO, Convenția de la Istanbul obligă statele părți să le recunoască drept crime, se numără și *violența psihologică în mediul online* (care rezultă din Articolul 33 al Convenției de la Istanbul). GREVIO susține că violența psihologică exercitată în familie, dacă este cuplată cu noile tehnologii, poate lua forme radicale. Bunăoară, lucrurile pot lua o nouă dimensiune, cu impact psihic și fizic de-a dreptul devastator, în cazul în care actualii sau foștii parteneri sunt în posesia imaginilor intime ale victimei sau abuzatorul utilizează tehnologia pentru a controla mișcările victimei etc. Potrivit Recomandării Generale nr. 1 a GREVIO, noțiunea „violența psihologică în mediul online” poate lua forma *intimidării, amenințării victimelor sau a familiei acestora, insultei, defăimării; incitării la suicid sau autovătămare; abuzului economic* (care se poate manifesta sub forma controlului conturilor bancare și al activităților financiare prin internet banking, utilizarea cardurilor de credit fără permisiune) etc. GREVIO reiterează, în spiritul Convenției de la Istanbul, recunoașterea violenței și a abuzului, comise împotriva femeilor în regim online și prin tehnologie, ca o continuitate a violenței împotriva femeilor în regim offline, ambele tipuri în măsură să aducă atingere integrității și echilibrului psihologic al persoanei, și care necesită, în aceeași măsură, un răspuns holistic.

Totodată, în corespundere cu principiile legalității, echilibrului, coerenței și consecutivității normelor juridice, pentru corelarea definițiilor din legea materială cu dispozițiile normelor penale, se propun modificări în Codul penal.

■ Modificări propuse:

Articolul 201¹ Cod penal:

dispoziția alin. (1) se expune în redacție nouă, având următorul text:

„(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, după caz, cu utilizarea sau rezultată din utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, care se manifestă prin:”;

în vederea înlăturării deficiențelor redacționale, dispoziția alin. (3) se expune în următoarea redacție:

„(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2) care:”.

Pentru facilitarea aplicării dispozițiilor legii penale, se propune completarea Codului penal, Capitolul XIII, Partea generală, cu termeni noi, după cum urmează: după „Articolul 134²⁴. Structură informativă ilegală”, se include „Articolul 134²⁵. Tehnologie informațională sau comunicații electronice”, având următoarea redacție:

¹³⁸ Adoptată la 20 octombrie 2021.

*Articolul 134²⁵. Tehnologie informațională sau comunicații electronice
Prin tehnologie informațională sau comunicații electronice în sensul art. 173, 175¹, 177
alin.(3), 177¹, 201¹, 220¹, se înțeleg instrumente și resurse tehnologice, sisteme informaționale sau dispozitive digitale utilizate pentru stocarea, crearea, partajarea, schimbul digital de informații, urmărirea, supravegherea, hărțuirea, controlul victimei, acestea incluzând telefoane inteligente (smartphone), calculatoare, sisteme de poziționare globală (GPS), navigatoare prin satelit, programe spion, orice alte aplicații, platforme și servicii online accesibile publicului, inclusiv în rețeaua Internet.”*

Din Raportul Explicativ la Convenția de la Istanbul, reținem că violența împotriva femeilor sau violența în familie constituie o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare, care poate prelua forma violenței fizice, sexuale, psihologice sau economice. La aplicarea Convenției, este necesar de avut în vedere că, în felul cum a fost inclusă în definiția „violența împotriva femeilor” expresia „suferința economică”, trebuie înțeleasă o eventuală legătură dintre suferința economică și violența psihologică. Noțiunea „violența în familie” din Convenție, de asemenea, admite eventuala legătura dintre violența economică și violența psihologică. Aceasta, deoarece o eventuală independență economică față de agresor și controlul deplin asupra propriei vieți, securitatea financiară și mediul în care este tratată cu demnitate, respect și atenție, sunt factori importanți care asigură victimei echilibru și integritate psihologică.

În aceeași ordine de idei, reiterăm că Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor încadrează în definiția de violență psihologică *abuzul economic*, care se poate manifesta prin a pune la îndoială capacitățile victimei de a dobândi, a utiliza și a menține resurse economice, a controla conturi bancare și activități financiare prin internet banking, utilizarea cardurilor fără permisiune etc.

Prin urmare, pentru realizarea obiectivului de promovare la nivel național a prevederilor Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, se impune necesitatea unor modificări în art. 2 al Legii nr. 45/2007, după cum urmează: noțiunea „violență economică”, după textul „refuz de a susține familia;” se completează cu textul „*încasarea mijloacelor de pe cardurile bancare ale victimei fără permisiune;*”.

Urmărind realizarea principiilor legalității, echilibrului, coerenței și consecutivității normelor juridice și pentru a asigura aplicarea mai eficientă a normei penale, se propune:

La Articolul 201¹ Cod penal:

în dispoziția alin. (1) lit. c), se propune substituirea textului „dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății” cu textul „*interzicerea de a folosi bunurile și resursele comune, controlul asupra bunurilor victimei, încasarea fără permisiunea victimei a mijloacelor de pe cardurile ei bancare, dacă au cauzat victimei suferințe psihice sau fizice*”.

Precum s-a menționat mai sus, noțiunea „violență psihologică” este prevăzută în Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, respectiv normele juridice cu caracter punitiv, inclusiv propunerile *de lege ferenda* evocate *supra* sunt atribuite la categoria de măsuri orientate spre combaterea violenței psihologice care poate avea loc între membrii unei familii, recunoscuți în această calitate în condițiile legii.

Raportul de evaluare a măsurilor de implementare a normei art. 33 din Convenția de la Istanbul dezvăluie interesul manifestat de grupul GREVIO pentru modul în care Republica Moldova asigură incriminarea violenței psihologice împotriva femeilor în toate manifestările sale, inclusiv în afara relațiilor de familie, precum și pe dimensiunea digitală.

În acest sens, este relevant de menționat că norma art. 155 Cod penal al Republicii Moldova stabilește răspundere penală pentru acțiuni intenționate de amenințare a persoanei cu omorul sau cu vătămarea corporală gravă, săvârșită inclusiv prin intermediul unui sistem informatic. Astfel, legea penală prevede pedeapsa cu închisoare de la 1 la 3 ani pentru fapta care include indicii violenței psihologice, manifestate prin amenințarea persoanei (inclusiv a unei femei sau fete) cu omorul sau cu vătămarea corporală gravă. Este important de reținut că norma penală menționată prevede ca formă agravantă săvârșirea faptei (amenințarea cu omorul sau cu vătămarea corporală gravă) din motive de prejudecată, pentru care se prevede pedeapsa cu închisoare de la 2 la 4 ani. Agravanta poate fi aplicată în circumstanțele în care femeia este victimă a violenței de gen.

Intenția de prevenire a utilizării rețelelor de comunicație și a informației electronice pentru comiterea de infracțiuni, nevoia de a proteja interesele legitime ale utilizatorilor de tehnologie informațională și comunicație electronică dictează necesitatea unor modificări și completări într-un șir de acte normative de specialitate, care reglementează inclusiv procesul de combatere a criminalității în sfera digitală. Asigurarea unor prevederi clare și măsuri eficiente în domeniul prevenirii și combaterii violenței psihologice, inclusiv în mediul familiei, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și a comunicațiilor electronice, constituie un deziderat promovat de Recomandarea Generală nr. 1 a GREVIO, care are la bază imperativul elucidat în Convenția de la Istanbul privind implicarea sectorului tehnologiei informației și a comunicațiilor la elaborarea și implementarea politicilor și a standardelor de autoreglementare pentru prevenirea violenței împotriva femeilor.

De menționat la acest subiect Legea nr. 1069 din 22.06.2000 cu privire la informatică (Legea nr.1069/2000)¹³⁹, care stabilește [...] principalele reguli și condiții de activitate în domeniul informaticii în Republica Moldova, drepturile și obligațiile statului, ale persoanelor juridice și fizice în procesul creării, administrării, utilizării și întreținerii sistemelor informatice, principiile și măsurile de asigurare a libertății și protecției datelor în sistemele informatice, dreptul de acces la serviciile informatice. [...]. Legea proclamă în art. 4 protecția datelor în cadrul sistemelor și rețelelor informatice, care sunt asigurate de către persoanele care activează în cadrul sistemelor și rețelelor informatice. Este garantată utilizarea mijloacelor informatice în condiții nediscriminatorii. Conform art. 14, persoanele care creează și furnizează produse informatice sau care prestează servicii informatice sunt obligate să asigure și să garanteze utilizatorilor de produse și servicii că acestea nu sunt de natură să afecteze drepturile omului; să prevadă, în produsul sau în serviciul prestat, modalitățile de apărare a drepturilor utilizatorului, a libertăților individuale; să repare prejudiciul adus persoanelor prin nerespectarea cerințelor prevăzute *supra*, fiind concomitent pasibile de alte forme de răspundere conform legislației.

Legea nr. 1069/2000 atribuie datele cu caracter personal, cele referitoare la sănătate sau la viața sexuală a persoanei, la informații de categorie specială, care nu pot face obiectul deținerii și prelucrării, de către oricare alți subiecți decât organe special constituite și autorizate pentru aceasta (art. 15). Persoanele lezate prin includerea datelor care se referă la ele le pot contesta și, în măsura în care această contestare este întemeiată, titularul de date este obligat să le șteargă, modifice, completeze sau corecteze.

¹³⁹ Publicat în Monitorul Oficial nr. 73-74 din 05.07.2001, art. 547.

Redacția Legii nr. 1069/2000 include un spectru însemnat de garanții în vederea asigurării dreptului de acces la serviciile informatice, precum și a protecției datelor în sistemele informatice. În același timp, lipsește o normă mai clară despre interdicția în privința informațiilor, pe care GREVIO le numește generic „*informații cu conținut abuziv*”.

În scop de ajustare la spiritul și litera din Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO, considerăm binevenită operarea modificărilor și completărilor la Legea nr. 1069/2000.

■ Modificări propuse:

se propune completarea Articolul 4 cu un alineat nou – alin.(3⁴), având următoarea redacție:

„(3¹) Este inadmisibilă și se sancționează conform legislației, producerea și/sau răspândirea în rețelele publice a datelor informatice cu conținut abuziv.”

Pentru claritate în aplicarea normei, se propune completarea art. 2 din Legea nr. 1069/2000, după noțiunea „date”, cu noțiunea „*date informatice cu conținut abuziv*”, având următorul text:

„date informatice cu conținut abuziv – informații cu caracter sexist, discriminatorii sau care incită la ură, imagini (fotografii sau videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare, alte mesaje ofensatoare;”

La același subiect, este important de menționat că, prin Legea comunicațiilor electronice nr. 241 din 15.11.2007 (Legea nr. 241/2007)¹⁴⁰, au fost stabilite [...] principalele reguli și condiții de activitate în domeniul comunicațiilor electronice [...], cadrul general de reglementare a activităților privind rețelele și serviciile de comunicații electronice, [...] definirea drepturilor și obligațiilor statului, ale persoanelor fizice și juridice în procesul creării, gestionării și utilizării rețelelor de comunicații electronice, [...] asigurării utilizatorilor cu servicii de comunicații electronice de calitate, moderne și utile, [...] asigurării accesului liber la servicii de comunicații electronice accesibile publicului.[...]. Potrivit art. 5 al legii, confidențialitatea convorbirilor telefonice sau a altor servicii de comunicații electronice, efectuate/furnizate prin rețelele de comunicații electronice, este asigurată de Constituția Republicii Moldova, de prezenta lege și de alte legi. Legea recunoaște și garantează inviolabilitatea serviciilor de comunicații electronice, precum și a rețelelor de comunicații electronice utilizate în mod legal. Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului au dreptul să suspende conexiunea abonatului sau a utilizatorului, cu informarea acestuia despre motivele suspendării în cazul în care conexiunea este utilizată pentru *activități ilicite* în domeniul comunicațiilor electronice și/sau tehnologiei informației – până la înlăturarea cauzelor care au condus la suspendare.

Furnizorii sunt obligați să asigure calitatea serviciilor furnizate; stocarea și punerea la dispoziția solicitantului, în condițiile legii, a datelor care permit identificarea abonatului apelant; să comunice organelor poliției despre cazul depistat nemijlocit sau la solicitarea abonatului despre *activități ilicite* constatate în privința sa. Trebuie de menționat că, potrivit art. 20 alin. (1) lit. e) din lege, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului au dreptul să suspende conexiunea abonatului a sau utilizatorului, în cazul în care conexiunea este utilizată pentru *activități ilicite* în domeniul comunicațiilor electronice și/sau tehnologiei informației. De asemenea, potrivit alin. (2) lit. h) al aceleiași norme, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de

¹⁴⁰ Publicată în Monitorul Oficial nr. 51-54 din 14.03.2008, art. 155

comunicații electronice accesibile publicului *au obligația* să asigure blocarea temporară, în condițiile legii, a posibilității de ascundere a identității liniei apelante la solicitarea scrisă a abonatului privind depistarea sursei unor apeluri malițioase sau indecente, a *activităților ilicite*, aplicând proceduri transparente, iar în conformitate cu lit. h¹), este obligat să comunice organelor poliției despre cazul depistat nemijlocit sau la solicitarea abonatului despre *activități ilicite* constatate în privința sa.

Astfel, pentru o mai mare claritate în această privință, precum și în scop de ajustare a normelor legii la spiritul și litera din Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO, considerăm binevenită operarea modificărilor în Legea nr. 241/2007.

■ Modificări propuse:

se propune completarea art. 2 din Lege, după noțiunea „*acces neautorizat*”, cu noțiunea „*activități ilicite*”, cu următorul text:
„*activități ilicite – utilizarea rețelei de comunicații electronice în scop de răspândire a datelor informatice cu conținut abuziv sau de persecutare a altei persoane;*”.

În aceeași ordine de idei, de menționat că Legea nr. 284 din 22.07.2004 privind serviciile societății informaționale (Legea nr. 284/2004)¹⁴¹, stabilește răspunderea furnizorilor de servicii și a intermediarilor. În conformitate cu art. 4, prin furnizor de servicii se înțelege persoană fizică sau juridică care desfășoară activitate de întreprinzător și care pune la dispoziția unui număr determinat sau nedeterminat de persoane servicii ale societății informaționale. Furnizarea serviciilor societății informaționale de către un furnizor de servicii stabilit într-un alt stat nu poate fi restricționată în Republica Moldova dacă furnizorul respectă prevederile legislației naționale. Autoritățile publice abilitate pot lua măsuri derogatorii de la prevederile alin. (5) în cazurile în care acestea sunt necesare pentru menținerea ordinii publice, pentru prevenirea, investigarea și descoperirea infracțiunilor, pentru desfășurarea urmăririi penale, protecția minorilor, lupta împotriva oricărei forme de incitare la ură din rațiune de rasă, sex, religie sau naționalitate, împotriva oricăror atingeri aduse demnității umane (art. 5).

Subiecții comunicărilor electronice, în condițiile art. 19 al Legii nr. 284/2004, sunt alcătuitorul, destinatarul și intermediarul. Alcătuitorul al comunicării electronice este persoana care a alcătuit și a expedit sau în numele căreia a fost alcătuită sau expedită comunicarea. Destinatar al comunicării electronice este persoana pe numele căreia a fost expedită comunicarea electronică. Intermediar între expeditorul și destinatarul comunicării electronice este persoana care asigură în numele acestora expedierea, recepționarea și stocarea comunicării electronice sau acordă alte servicii în legătură cu acțiunile menționate. Responsabilitatea pentru conținutul comunicării electronice o poartă persoana care a întocmit comunicarea electronică (art. 18). În cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în transmiterea într-o rețea sau printr-o rețea de comunicații electronice a informațiilor sau în asigurarea accesului la rețeaua de comunicații electronice, furnizorul de servicii nu răspunde pentru informațiile transmise ori pentru stocarea automată, intermediară și temporară a informațiilor transmise, cu condiția ca acesta să nu inițieze transmiterea; să nu modifice conținutul informațiilor care fac obiectul transmiterii, să acționeze prompt pentru eliminarea informațiilor pe care le-a stocat sau pentru a bloca accesul la acestea imediat ce ia cunoștință că informațiile transmise inițial au fost eliminate din rețea ori că accesul la acestea a fost blocat, ori că o instanță de judecată sau autoritate publică abilitată a dispus,

¹⁴¹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 104. În redacția actuală adoptată prin Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative nr. 60 din 17.03.2023, în vigoare din 05.04.2023.

În scop de prevenire sau sistare a unei încălcări, ca informațiile respective să fie eliminate sau ca accesul la acestea să fie blocat (art. 15-16). În cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în stocarea informațiilor, furnizorul de servicii nu răspunde pentru informațiile stocate cu condiția că nu îi este cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită. Din momentul în care furnizorului de servicii îi devine cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită, acesta este obligat să acționeze prompt pentru a elimina informația sau pentru a bloca accesul la aceasta. Se consideră că furnizorul de servicii are cunoștință despre faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită în cazul în care acesta primește o *dispoziție scrisă* din partea unei instanțe de judecată sau a unei autorități publice abilitate prin care se constată caracterul ilicit al activității sau al informației specifice stocate pe serverele furnizorului de servicii și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta; în cazul în care primește o *notificare scrisă* (în original) din partea unei persoane interesate, prin care se declară, pe propria răspundere, că o activitate sau o informație specifică stocată pe serverele furnizorului de servicii este ilicită și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta (art. 17).

În conformitate cu art. 25 al Legii nr. 284/2004, furnizorii care oferă servicii de acces la Internet sau servicii de stocare permanentă a informației au obligația de a pune la dispoziția publicului un instrument (mijloc) ușor accesibil și vizibil care să permită oricărei persoane să aducă la cunoștința furnizorilor de servicii respectivi informații privind desfășurarea de către destinatarii serviciilor, prin intermediul acestor servicii, a activităților ce constituie infracțiuni prevăzute la art. 140, 175¹, 208¹, 279² și 346 din Codul penal. Furnizorii de servicii sunt obligați să comunice prompt Ministerului Afacerilor Interne despre activitățile ilicite care sunt desfășurate de către destinatarii serviciilor, prin intermediul acestor servicii, după ce asemenea informații le sunt semnalate.

În scop de ajustare la prevederile din Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO, considerăm binevenită operarea modificărilor și completărilor la Legea nr. 284/2004.

■ Modificări propuse:

Articolul 25:

se propune modificarea dispoziției alin. (1), prin substituirea sintagmei „art. 140, 175¹” cu sintagma „art. 140, 173, 175¹, 176 alin. (1) lit. c), 176 alin. (2), 176¹, 177 alin. (3), 177¹, 201¹ alin. (1) lit. b)”.

Considerăm că propunerile formulate vor conduce la o mai mare claritate, atât pentru furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului, pentru potențiale victime ale violenței, cât și pentru autoritățile abilitate, asupra temeiului pentru implicare, precum și de monitorizare a respectării condițiilor legii. Totodată, acestea ar contribui la o fundamentare legală mai consistentă de protecție a victimelor contra acțiunilor violente în privința lor în sfera digitală.

Articolul 34 ● Urmărirea

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de angajare repetată într-un comportament amenințător direcționat către o altă persoană, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa.

În Raportul de evaluare a condițiilor de implementare a normei art. 34 (Urmărirea) din Convenția de la Istanbul, GREVIO a remarcat că solicitarea din dispoziția art. 78² Cod contravențional, precum că fapta să determine victima să își schimbe comportamentul sau să sufere din cauza impactului psihologic al urmăririi (stalking), pune o povară nejustificată asupra victimei și un accent pe comportamentul acesteia, mai degrabă decât pe cel al agresorului. Totodată, GREVIO constată că sancțiunile pentru acte de persecuție/hărțuire, prevăzute în Codul contravențional, nu sunt disuasive, mai ales dacă se ține cont de lista persoanelor exceptate de la sancțiunea arestului, și de faptul că impunerea muncii în folosul comunității depinde de consimțământul făptuitorului. În continuare, GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să modifice legislația relevantă pentru a incrimina în mod adecvat acțiunea de stalking, specificând elementele constitutive ale acesteia în conformitate cu art. 34 din Convenția de la Istanbul și prevăzând sancțiuni disuasive, având în vedere caracterul grav și de gen al stalking-ului, inclusiv hărțuirea post-separare și hărțuirea/persecutarea prin mijloace și tehnologii digitale.

Unul dintre obiectivele specificate în art. 1 al Convenției de la Istanbul constă în a contribui la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor și de a promova egalitatea substanțială între femei și bărbați, or violența împotriva femeilor reprezintă o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor.

De menționat că Republica Moldova a adoptat, la 9 februarie 2006, Legea nr. 5-XIV cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (în continuare Legea nr. 5/2006)¹⁴². Potrivit art. 1 al Legii nr. 5/2006, scopul legii „[...] constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex [...]”. Trebuie de reținut că norma art. 1 al Legii nr. 5/2006 oferă un segment vast de aplicare, inclusiv pentru prevenirea și eliminarea diverselor situații și raporturi, pe verticală și pe orizontală, în care sunt implicate persoanele de sex diferit. Aceste prevederi asigură posibilitatea dezvoltării unor măsuri împotriva celor mai diverse acte discriminatorii cu grad diferit de pericol social, care pot să se manifeste prin acțiuni de supraveghere, urmărire, hărțuire, intimidare, amenințare, inclusiv cu crearea și răspândirea informațiilor, a mesajelor (fotografii, videoclipuri) prin intermediul tehnologiei informaționale și/sau comunicațiilor electronice, alte acțiuni de acest fel, între persoane, cunoscute sau necunoscute, în domeniul public sau privat, între persoane aflate (sau nu) în relații de subordonare sau de dependență de orice fel, în cadrul unei entități domestice sau în afara familiei etc. În pofida celor evocate, actuala redacție a Legii nr. 5/2006, per ansamblu, oferă o perspectivă de aplicare mai limitată. Astfel, în partea ce se referă la domeniul public, legea în redacția actuală se limitează la reglementarea condițiilor de asigurare a egalității pentru ocuparea unor funcții publice sau activitatea politică, deși sfera publică acoperă un domeniu mult mai vast. De asemenea, în partea ce se referă la domeniul social-economic, normele legii abordează cu preponderență relațiile dintre angajator și angajat. Ori manifestări discriminatorii pe criterii de sex, în sfera muncii, au loc și în relațiile dintre colegii de lucru, nu neapărat aflați în raporturi de subordonare administrativă. Prin urmare, considerăm că, pentru îmbunătățirea și extinderea aplicabilității Legii nr. 5/2006, în calitate de instrument de prevenire și combatere a discriminării după criteriu de sex, care poate prelua diverse forme de violență protejate de Convenția de la Istanbul, este necesară operarea unor modificări și completări în textul Legii.

¹⁴² Monitorul Oficial 47-50/200, 24.03.2006

Astfel, se propune de completat art. 2 al Legii nr. 5/2006 cu noțiunea „hărțuire”. Această măsură este dictată de raționamentul că legea în varianta actuală oferă doar definițiile de „hărțuire sexuală” și „limbaj sexist”. În atare condiții, redacția legii lasă în afara ariei de acoperire mai multe acțiuni care implică diverse forme discriminatorii asupra femeilor și care nu se încadrează în niciuna din aceste două definiții.

Realizarea acestui obiectiv dictează necesitatea completării art. 2 al Legii nr. 5/2006 cu noțiunea „hărțuire”, în următoarea redacție:

„hărțuire – astfel cum este definită în Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității;”.

De reținut că noțiunea „hărțuire” este prevăzută deja în Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității¹⁴³ (Legea nr. 121/2012), fiind definită ca orice comportament nedorit care conduce la crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator, având drept scop sau efect lezarea demnității unei persoane pe baza criteriilor protejate, reale sau presupuse.

Includerea în Legea nr. 5/2006 a noțiunii „hărțuire” în redacție deplină ar constitui o măsură care aduce atingere prevederilor art. 55 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative¹⁴⁴, potrivit cărora reglementările de același nivel și având același obiect de reglementare se cuprind, de regulă, într-un singur act normativ. În cazul în care proiectul actului normativ cuprinde prevederi ce se regăsesc în alte acte normative în vigoare, se face trimitere expresă la actul normativ care le conține. În cazul în care se face trimitere la o normă juridică care este stabilită în alt act normativ, pentru evitarea reproducerii normelor complementare, se face trimitere la elementul structural sau constitutiv respectiv, indicându-se denumirea, numărul și anul adoptării, aprobării sau emiterii actului citat.

Pentru dezvoltarea spectrului de remedii contra acțiunilor care se pliază pe diverse forme ale violenței de gen, este binevenită includerea unor reglementări de prevenire și eliminare a actelor de persecuție (stalking) a persoanelor, inclusiv pe platforme online sau cu utilizarea dispozitivelor electronice.

■ Modificări propuse:

Din această perspectivă, având în vedere Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO, este relevantă completarea art. 2 din Legea nr. 5/2006, prin includerea unei noțiuni noi – „persecutarea”, după cum urmează:

„persecutarea – acțiuni premeditate, inclusiv cu utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor electronice, manifestate prin: supraveghere sau însoțire neconsimțite de victimă; apeluri telefonice repetate sau încercări repetate de comunicare în orice alt mod cu o persoană, nedorite de ultima; amenințări (de natură sexuală, economică, fizică sau psihologică) adresate altei persoane, inclusiv în legătură cu depunerea unei plângeri; răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața privată și de familie a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, alte acțiuni similare;”.

De menționat că necesitatea respectării prevederilor art. 55 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, explică neinclusiunea noțiunii „persecutarea” și în Legea nr. 45/2007.

Este important de menționat că redacția actuală a Legii nr. 5/2006 nu elucidează de o manieră clară că măsurile și garanțiile în domeniul de prevenire și combatere a potențialelor manifestări discriminatorii după criteriul de sex, cuprind și sfera digitală. Mai mult, din perspec-

¹⁴³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135522&lang=ro#

¹⁴⁴ Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12.01.2018, art. 34.

tiva normei art. 8 (Egalitatea de șanse în mass-media), precum și a definiției „mass-media” din Legea nr. 64/2010, potrivit căreia „mass-media este mijlocul de informare în masă, tipărit sau electronic, precum și jurnalistul”, devine extrem de dificil la modul practic de a extinde aplicarea art. 8 din Legea nr. 5/2006 asupra cazurilor de discriminare pe criterii de sex, în sfera digitală, în modul cum este prezentată în Recomandarea Generală nr. 1 GREVIO.

Considerăm necesară înlăturarea acestei omisiuni, prin completarea Legii nr. 5/2006 cu norma art. 8¹, în vederea instituirii garanțiilor de egalitate a șanselor și de prevenire a discriminării după criterii de sex și pe rețelele electronice cu accesibilitate publică.

■ Modificări propuse:

*„Articolul 81. Șanse egale de utilizare în siguranță a rețelelor publice de comunicații
(1) Statul asigură femeilor și bărbaților șanse egale de acces și utilizare în siguranță a rețelelor de socializare.
(2) Se interzice și se sancționează conform legii utilizarea rețelelor publice de comunicare pentru plasarea datelor informatice cu conținut abuziv, folosirea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice pentru acte de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane.”*

Concomitent, cu includerea unor noțiuni noi și în vederea dezvoltării mecanismului de eficientizare a măsurilor de prevenire și contracarare a cazurilor de hărțuire/persecutare de gen, pasibil a fi realizate și cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, se propune operarea modificărilor și completărilor într-un șir de alte norme ale Legii nr. 5/2006, care să finalizeze cu aplicarea măsurilor ce se impun, după caz, sesizarea organelor de drept.

■ Modificări propuse:

La Articolul 5:

se propune completarea alin. (4) cu o nouă propoziție, având următoarea redacție:
„Orice acte intenționate de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, sunt interzise și se sancționează conform legii”.

Propunerea de revizuire a redacției alin. (4) art. 5 (Interzicerea discriminării după criteriul de sex) din Legea nr. 5/2006, care include interdicții de comitere a actelor de hărțuire și/sau persecutare a persoanei, este dictată și de necesitatea asigurării principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, dar și predictibilitatea măsurilor coercitive pentru comiterea lor.

Sub imperiul principiilor menționate, se propune modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova¹⁴⁵ cu dispoziții care stabilesc răspunderea pentru comiterea actelor de persecuție prin intermediul tehnologiei informaționale și al comunicațiilor electronice, precum și includerea unor circumstanțe agravante noi.

Stabilirea răspunderii penale pentru faptele menționate *supra* este dictată de rezultatele estimărilor GREVIO, potrivit cărora violența împotriva femeilor săvârșită în mediul online sau cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale, afectează victimele într-o măsură alarmantă. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare și a conținutului abuziv de ură. În consecință, violența

¹⁴⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134446&lang=ro#

împotriva femeilor și fetelor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora.

Așa deci, constatările GREVIO confirmă că actele de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice au un grad sporit de pericol social, iar aceasta îndreptățește stabilirea unor măsuri punitive cu caracter penal.

■ Modificări propuse:

după art. 177 Cod penal, se propune includerea articolul 177¹, având următorul cuprins:

„Articolul 177¹. Acte de persecutare

Urmărirea repetată a altei persoane, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa ori a rudelor apropiate și care se manifestă cel puțin prin una din următoarele fapte:

- a) încercări de a contacta victima prin orice mijloace, nedorite de ultima sau aflarea premeditată în locuri frecventate de victimă;*
- b) acțiuni neconsimțite de însoțire sau de supraveghere (la domiciliu, locul de muncă etc., pe site-uri, platforme online);*
- c) amenințări (de natură fizică, sexuală, psihologică, economică), intimidante prin frecvență sau conținut;*
- d) răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, incluzând imagini sau înregistrări,*

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 1000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 5 ani.”.

Deoarece art. 78² (Acte de persecutare) din Codul contravențional al Republicii Moldova¹⁴⁶ nu coroborează cu litera și spiritului Convenției de la Istanbul, fapt observat de GREVIO în Raportul de evaluare a condițiilor de implementare a normei art. 34 (Urmărirea) din convenție, **se propune excluderea** acestei norme din legea contravențională.

Pentru a spori eficiența Legii nr. 5/2006, în calitate de instrument de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor, ca formă a discriminării după criteriu de sex, inclusiv din perspectiva implementării Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, este necesară operarea unor modificări și completări care, considerăm, vor contribui la îmbunătățirea calității legii.

Propunerile de modificare și completare a art. 10 și art. 19 din Legea nr. 5/2006 urmăresc eficientizarea mecanismului de intervenție a angajatorului pe cazurile de comitere la locul de muncă a actelor de hărțuire/hărțuirea sexuală sau persecutare pe criteriile de sex.

■ Modificări propuse:

în Articolul 10:

alin. (2¹) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„(2¹) Angajatorul asigură informarea tuturor angajaților, inclusiv prin afișarea în locuri vizibile a prevederilor regulamentelor interne, cu privire la interzicerea acțiunilor de discriminare, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, despre procedura de soluționare a cazurilor sesizate și drepturile de care dispun angajații în acest sens, despre răspunderea prevăzută de legislație pentru încălcările comise.”;

¹⁴⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133257&lang=ro#

alin. (3) lit. d) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„d) să întreprindă măsuri de prevenire a discriminării, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, inclusiv determinate de depunerea plângerilor pentru asemenea acțiuni;”;

în alin. (3) lit. f), sintagma *„după criteriul de sex și de hărțuire sexuală”* se substituie cu sintagma *„și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, precum și interzicerea utilizării dispozitivelor de comunicare și a rețelelor electronice de serviciu pentru a produce sau a distribui date cu conținut abuziv;”;*

se propune completarea alin. (3) cu lit. f¹), având următoarea redacție:

„f¹) să examineze plângerile angajaților în privința faptelor interzise în temeiul lit. f) din prezentul alineat, cu aplicarea, la necesitate, a măsurilor disciplinare, după caz, sesizarea organelor abilitate;”.

La Articolul 19:

în alin. (3) lit. b), sintagma *„după criteriul de sex și de hărțuire sexuală”* se substituie cu sintagma *„a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

alin. (3²) lit. c) se propune a fi expus în următoarea redacție:

„c) examinează petiții despre pretinse încălcări ale demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate;”;

în alin. (3²) lit. f), sintagma *„hărțuirea sexuală”*, se completează cu sintagma *„sau acte de persecuție”;*

în alin. (4) lit. c), sintagma *„discriminare după criteriul de sex și de hărțuire sexuală”* se substituie cu sintagma *„încălcare a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

La Articolul 20:

în alin. (3) lit. c) sintagma *„discriminare după criteriul de sex”* se substituie cu sintagma *„încălcare a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”;*

se propune completarea alin. (3) cu lit. c¹), având următoarea redacție:

„c¹) sesizează organele de drept abilitate în privința faptelor constatate de persecutare sau de hărțuire sexuală;”;

Reiterăm că modificările și completările evocate *supra*, formulate la Legea nr. 5/2006, includ norme care prescriu angajatorului să asigure reglementarea procedurilor pe interior, inclusiv stabilirea în actele interne a interdicțiilor de comitere a faptelor de violență și discriminare pe criterii de sex, precum și acțiunile ulterioare care se impun în vederea prevenirii și contracarării faptelor ilegale, inclusiv competența de a examina în cadrul instituției anumite ilegalități, cu excepția cazurilor când acestea țin de competența organelor de drept, instanțelor de judecată sau a Consiliului pentru egalitate.

Totodată, pentru asigurarea respectării principiilor coerenței, consecutivității și predictibilității urmărilor nefavorabile în cazul unor manifestări deviante, se propun modificări în Codul muncii al Republicii Moldova¹⁴⁷.

■ Modificări propuse:

La Articolul 1:

se propune o nouă redacție a noțiunii „hărțuire sexuală”, după cum urmează:
„hărțuire sexuală” – înseamnă orice formă de comportament indezirabil, cu conotație sexuală, care se manifestă în mod fizic, nonverbal sau verbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, atunci când survine pe parcursul sau în legătură cu încadrarea și desfășurarea muncii și care are ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității victimei, în special prin crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator;”;

Se propune completarea noțiunii „demnitate în muncă”, după sintagma „sau nonverbal” cu sintagma „inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”;

La Articolul 211¹:

se propune completarea dispoziției cu lit.f¹), având următoarea redacție:
„f¹) acțiuni intenționate de încălcare a demnității în muncă după criteriul de sex, manifestate prin hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare, care nu întrunesc elementele unei contravenții sau infracțiuni, dar care au afectat integritatea psihică a victimei, fapt constat prin raportul de evaluare psihologică;”;

În altă ordine de idei, este important de reținut că redacția actuală a Legii nr. 5/2006 nu prevede o delimitare clară a competențelor la examinarea petițiilor pe cazuri de discriminare pe criterii de sex la locul de muncă de către structurile gender din instituții și de către Consiliul pentru egalitate. Atribuțiile Consiliului pentru egalitate sunt stabilite în art. 12 al Legii nr. 121/2012, despre care s-a menționat mai sus. Legea nr. 121/2012 stabilește un șir de condiționalități la examinarea plângerilor în Consiliul pentru egalitate. Nerespectarea acestor formalități atrage neadmiterea plângerii spre examinare. Totodată, termenul prevăzut de lege de examinare a plângerii în Consiliul pentru egalitate creează pericolul imposibilității de a obține sancționare disciplinară, la demersul Consiliului după caz, în legătură cu prescripția răspunderii disciplinare stabilite de legislație (cel mult 6 luni de la comiterea faptei).

Rezumând cele constatate, conchidem că este în interesul victimelor să fie menținută competența de examinare a petițiilor și la locul de lucru. Astfel, pentru a asigura victimelor condiții optime de a apela nemijlocit la organul competent pentru soluționarea cu celeritate a cazului sesizat, se propune o redacție nouă a Articolul 21², având următorul cuprins:

„Articolul 21². Depunerea plângerilor

Persoanele care pretind că au fost supuse discriminării sau altor încălcări ale demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea, hărțuirea sexuală sau persecutarea, sunt în drept să depună plângeri, după caz, la autoritățile publice în care activează, la Consiliul pentru egalitate, la Avocatul Poporului sau direct în organele de drept ori instanțele de judecată, în modul prevăzut de lege.”;

¹⁴⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135052&lang=ro

Totodată, pentru a asigura aplicabilitate mecanismului propus de prevenire și eliminare a cazurilor de încălcare a demnității de muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea, hărțuirea sexuală sau persecutare și în vederea asigurării principiilor de coerență, consecutivitate, dar și predictibilitatea măsurilor coercitive pentru comiterea ilegalităților, se propune excluderea art. 24 alin. (2) din Legea nr. 5/2006 în următoarea redacție:

„(2) Acțiunile discriminatorii, alte acțiuni de încălcare a demnității de muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, sunt pasibile de răspundere disciplinară, civilă, contravențională sau penală, în condițiile legii”.

Considerăm că dispozițiile art. 21² și art. 24 alin. (2) din Legea nr. 5/2006 în redacția propusă, aplicate în comun cu normele propuse *supra* de modificare și completare a legii, vor oferi mai multe oportunități potențialelor victime de a alege remediul potrivit de contestare a acțiunilor de violență, ca formă a discriminării după criteriu de sex.

Articolul 35 ● **Violența fizică**

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul de comitere de acte de violență fizică împotriva unei alte persoane.

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 35 din Convenția de la Istanbul, GREVIO a salutat incriminarea violenței domestice în legislația penală din Republica Moldova. Totodată, GREVIO constată că, calificarea paralelă a violenței domestice drept contravenție provoacă o serie de probleme. Acestea ar putea decurge din lipsa unor criterii uniforme pentru a face distincția clară între contravenția și infracțiunea de violență în familie. De asemenea, legea contravențională stabilește pedeapsa cu muncă în folosul comunității de 40–60 de ore sau arest contravențional de la 7 zile până la 15 zile, arestul nefiind aplicabil pentru mai multe categorii de contravenienți. În același timp, infracțiunea de violență domestică este sancționată cu muncă în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 4 ani – sancțiune mult mai disuasivă. GREVIO îndeamnă autoritățile să asigure o claritate operațională mai mare și sancțiuni disuasive pentru violența domestică.

Violență fizică constituie o faptă social periculoasă. Faptele de violență fizică sunt incriminate în mai multe norme din Codul penal¹⁴⁸ și Codul contravențional¹⁴⁹.

Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, în redacția inițială, prevedea răspundere penală pentru toate gradele de gravitate a vătămării integrității corporale sau a sănătății. Astfel, pentru vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, era și este prevăzută răspundere penală, conform art. 151 Cod penal. Vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății atrage răspundere în baza art. 152 Cod penal. Pentru vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, era prevăzută răspundere conform

¹⁴⁸ Codul penal al Republicii Moldova. Partea specială. Capitolele I-III; V-VII; XIII; XIV; XVII; XVIII.

¹⁴⁹ Codul contravențional al Republicii Moldova. Cartea întâi. Partea specială. Capitolele VII; XVIII.

art. 153 Cod penal (Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății)¹⁵⁰, iar dispoziția art. 154 Cod penal (Maltratarea intenționată sau alte acte de violență)¹⁵¹ prevedea răspundere pentru vătămare neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății și pentru alte forme mai ușoare de violență. Totodată, norma art. 154 Cod penal avea agravante. Astfel, până la începutul anului 2008, Legea penală națională prevedea răspundere penală pentru orice tip de vătămare a integrității corporale sau a sănătății, asigurând realizarea obiectivelor politicii penale, inclusiv de contracarare și prevenire a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei.

Prin Legea nr. 292 din 21.12.2007¹⁵², au fost excluse din Codul penal, inclusiv art. 153 Cod penal și art. 154 Cod penal. Adoptarea Legii nr. 277-XVI din 18.12.2008¹⁵³ reprezintă o continuare a procesului amplu de decriminalizare a legislației penale. Au fost supuse revizuirii un număr însemnat de norme din Codul penal, prin dezincriminarea anumitor fapte sau racordarea sancțiunilor penale la standardele europene, în vederea umanizării politicii punitive a statului. Drept consecință, pentru vătămarea ușoară sau neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății persoanei, a fost stabilită răspunderea contravențională.

În aceste circumstanțe, considerăm plauzibilă poziția celor care afirmă că dezincriminarea violenței soldate cu vătămarea integrității corporale reprezintă o subestimare a importanței protejării sănătății persoanei, ca și valoare social-umană.

Trebuie de menționat că, prin Legea nr. 167/2010¹⁵⁴, a fost completat Codul penal al Republicii Moldova cu articolul 201¹ (Violența în familie). Aceasta a avut *per ansamblu* un impact pozitiv asupra mecanismului de implementare a Legii nr. 45/2007, iar faptul că violența în familie a fost calificată drept infracțiune a contribuit la sporirea nivelului de siguranță a victimelor violenței domestice. La adoptarea Legii nr. 167/2010, s-a ținut cont, inclusiv de prevederile Rezoluției 1582 (2002) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la violența domestică¹⁵⁵, care prevede, în special, că violența domestică este cea mai frecventă formă de violență împotriva femeilor, iar consecințele acesteia afectează multe domenii ale vieții victimelor – locuință, sănătate, educație, libertatea de a-și trăi viața fără teamă și în modul în care și-o doresc etc. Deci, conceptul de violență domestică, care poate lua forma agresiunii fizice, a abuzului sexual și violului, amenințărilor și intimidărilor, ar trebui să fie definit în legislația națională astfel încât să fie tratat ca infracțiune, indiferent de forma sa.

¹⁵⁰ **Articolul 153.** Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății

Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății, urmată fie de o dereglare de scurtă durată a sănătății, fie de o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă, se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 300 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la un an.

¹⁵¹ **Articolul 154.** Maltratarea intenționată sau alte acte de violență

(1) Maltratarea intenționată sau alte acte de violență, dacă nu au provocat urmările prevăzute la art. 151-153, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

- a) asupra soțului (soției) sau a unei rude apropiate;
- b) cu bună-știință asupra unei femei gravide;
- c) asupra unui minor;
- d) asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești;
- e) de două sau mai multe persoane;
- f) profitând de starea de neputință a victimei;
- g) cu folosirea unor instrumente speciale de tortură;
- h) la comandă

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 3 la 6 ani.

¹⁵² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24455&lang=ro;

¹⁵³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12129&lang=ro;

¹⁵⁴ Legea nr. 167/2010 privind modificări și completări la acte legislative // MO nr.155-158 din 03.09.2010.

¹⁵⁵ <https://pace.coe.int/en/files/17055/html>

Ulterior, prin Legea nr. 196/2016, au fost operate modificări și completări la un șir de acte legislative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. A fost adoptat în redacție nouă art. 201¹ Cod penal (Violența în familie), fiind promovată delimitarea după formele de violență, conform Convenției de la Istanbul, în vederea asigurării unei implicări mai eficiente de contracarare a violenței față de membrii familiei. S-a obținut majorarea sancțiunilor pentru acte de violență în familie, care, până atunci, erau mai mici decât sancțiunile altor articole ale Codului penal pentru fapte similare, comise în condiții generale. În redacția adoptată, norma art. 201¹ Cod penal stabilește răspundere pentru violența în familie, soldată cu vătămare ușoară, medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății victimei.

Prin Legea nr. 196/2016, a fost, concomitent, completat și Codul contravențional al Republicii Moldova¹⁵⁶ cu o normă nouă – art. 78¹ (Violența în familie), care stabilește răspundere contravențională pentru violența fizică în privința membrului familiei, soldată cu vătămare neînsemnată a integrității corporale. Sub influența trendului de decriminalizare a legislației penale, Legiuitorul a decis instituirea răspunderii contravenționale pentru acte de violență, considerate a fi cu pericol social mai scăzut, reieșind din faptul că legea contravențională este un instrument coercitiv cu procedură mai simplificată, în comparație cu legislația penală. S-a dorit sancționarea în timp mai scurt a violenței fizice soldată cu vătămare neînsemnată a integrității corporale.

Deci, la momentul actual, cadrul normativ național prevede răspundere pentru acte de violență fizică asupra membrului familiei, atât în legea penală, cât și în legea contravențională. Răspunderea penală este delimitată de cea contravențională după gradul de gravitate a vătămării integrității corporale sau a sănătății persoanei, cauzate prin acte de violență fizică.

Este important de menționat că, în anul 2017, a fost realizată monitorizarea proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane¹⁵⁷. Programul de monitorizare a acoperit și cauzele contravenționale de violență în familie, pentru a verifica eficiența normei art. 78¹ (Violența în familie) din Codul contravențional. S-a constatat că, violența în familie soldată cu vătămarea neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății reprezintă o faptă social periculoasă comisă frecvent, iar legea contravențională nu este un instrument eficient de prevenire și combatere a flagelului. Astfel, în timp ce în instanța de judecată se examinau proceduri contravenționale pe fapte de violență în familie, majoritatea covârșitoare a contravenienților continuau să manifeste intenționat comportament violent în raport cu membrii familiei. În alte cazuri, la scurt timp după pronunțarea hotărârii pe cauza contravențională, agresorul familial comitea acte repetate de violență. Rezultatele monitorizării au confirmat necesitatea unor măsuri mai severe în vederea descurajării agresorilor să mai comită acte de violență asupra membrilor familiei.

În aceeași ordine de idei, de menționat că, prin Hotărârea Guvernului nr. 534/2023, a fost aprobat Regulamentul privind aprecierea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății (în continuare – Regulamentul nr. 534/2023)¹⁵⁸, care stabilește criteriile medico-legale pentru determinarea gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății persoanei. În sensul Regulamentului nr. 534/2023, vătămarea integrității corporale sau a sănătății reprezintă prejudiciul cauzat integrității corporale sau sănătății prin leziune (leziuni). La rândul său, leziunea reprezintă o dereglare a integrității anatomice a organelor și țesuturilor sau funcțiilor acestora, provocată de acțiunea diferiților agenți/factori traumatici

¹⁵⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141613&lang=ro

¹⁵⁷ Proiectul „Consolidarea răspunsului sistemului judiciar și al procurorilor la cazurile de violență în familie și trafic de ființe umane” realizat în 2017.

¹⁵⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138349&lang=ro

externi. Regulamentul nr. 534/2023 stabilește următoarele grade de gravitate a vătămării integrității corporale sau a sănătății: 1) vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății; 3) vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; 4) vătămare neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății.

Potrivit criteriilor de apreciere a vătămării integrității corporale sau a sănătății, specificate în Secțiunea a 3-a (Vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății) și Secțiunea a 4-a (Vătămarea neînsemnată a integrității corporale sau a sănătății) ale Regulamentului nr. 534/2023, în cazul vătămării ușoare, starea morbidă condiționată de traumă are o durată de peste 6 zile, dar nu mai mult de 21 de zile, iar în cazul vătămării neînsemnate, starea morbidă condiționată de traumă are o durată nu mai mult de 6 zile.

Prin urmare, în condițiile legislației în vigoare, dacă unor potențiale victime prin acte similare de violență fizică le-a fost dereglată sănătatea, însă, în virtutea anumitor factori individuali, cineva a avut nevoie de 6 zile pentru recuperarea sănătății, iar altcineva – de 7-8 zile, apoi soluționarea cazurilor în privința acestor victime va avea loc conform unor proceduri diferite. Victima violenței fizice, care a avut nevoie de 6 zile pentru recuperarea sănătății, în cel mai bun caz, va fi implicată în procedură contravențională, examinarea căreia poate să dureze chiar și 1 an (s-a constatat în cadrul monitorizării proceselor de judecată că examinarea mai multor cauze contravenționale depășea termenul de 1 an și se finaliza cu încetarea procesului din cauza prescripției răspunderii contravenționale). În cazul tragerii la răspundere, agresorul riscă o pedeapsă maximă cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore sau cu arest contravențional de la 7 la 15 zile (dacă nu este atribuit la categoria persoanelor față de care nu se aplică arestul contravențional, în conformitate cu art. 38 CC). Victima violenței fizice, care a avut nevoie de 7-8 zile pentru recuperarea sănătății, va fi implicată în procedură penală, examinarea căreia poate să dureze tot 1 an și pentru care agresorul riscă pedeapsă cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 4 ani. Deci, o singură zi de recuperare a sănătății poate influența calificarea faptei și, respectiv, schimba cardinal situația subiecților violenței, chiar dacă vătămarea corporală – neînsemnată sau ușoară – constituie rezultatul unor eforturi criminale poate chiar de aceeași intensitate, care au atras dereglația sănătății.

Reiterăm că, prin Legea nr. 144/2021, Republica Moldova a ratificat Convenția de la Istanbul. Din acest moment, potrivit art. 4 al Constituției Republicii Moldova, normele convenției sunt parte integrantă a legislației naționale, având prioritate în aplicare.

În Raportul explicativ la art. 35 (Violența fizică) din Convenția de la Istanbul¹⁵⁹, se menționează că această normă criminalizează *orice acțiuni de vătămare a integrității corporale*, ca urmare a utilizării forței fizice în mod direct și nelegitim, indiferent de contextul în care se produc.

Deci, litera și spiritul art. 35 (Violența fizică) din Convenția de la Istanbul indică asupra necesității de a incrimina orice acțiuni violente și nu specifică gradul gravității vătămării integrității corporale sau sănătății. Mai mult decât atât, este extrem de important de relevat că în definițiile „*violența împotriva femeilor*” și „*violența domestică*” din art. 3 al Convenției de la Istanbul, legislatorii descriu violența fizică drept formă de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, care rezultă în vătămarea sau suferința fizică. Astfel, norma și spiritul Convenției de la Istanbul promovează fără echivoc incriminarea violenței fizice în privința membrului familiei, manifestată prin orice acțiuni de vătămare a integrității corporale, cu utilizarea forței fizice în mod direct și nelegitim, indiferent de contextul în care se produc, soldate cu vătămare sau suferință fizică.

¹⁵⁹ Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Raport explicativ, pag.25-26;

Urmărind asigurarea transpunerii la nivel național a cerințelor Convenției de la Istanbul care, odată cu ratificarea, poartă caracter obligatoriu, se impune necesitatea unor modificări în art. 201¹ din Codul penal (Violența în familie) și, concomitent, modificarea Codului contravențional în privința art. 78¹ (Violența în familie).

■ Modificări propuse:

La Articolul 201¹ Cod penal:

se propune în dispoziția alin. (1) lit. a), substituirea textului „soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății” cu textul „dacă nu au provocat urmările prevăzute la alin. (2), (3) sau (4)”;

În acest fel, legislația penală națională va oferi instrumentarul necesar de protecție a victimei, asigurând măsuri coercitive cu caracter penal pentru oricare acte de violență fizică în familie.

Totodată, realizarea acestui obiectiv dictează necesitatea revizuirii noțiunii „violență fizică” din art. 2 al Legii nr. 45/2007, după cum urmează:

în noțiunea „violență fizică”, înainte de sintagma „vătămare intenționată”, se completează cu sintagma „maltratare”.

În acest fel, violența fizică, în sensul Legii nr. 45/2007 va acoperi nu doar actele de violență care atrag vătămarea integrității corporale ori a sănătății, ci și *orice acțiuni* de utilizare a forței fizice împotriva femeii, în mod direct și nelegitim, indiferent de contextul în care se produc, în corespundere cu litera și spiritul art. 35 din Convenția de la Istanbul.

Revenind la art. 78¹ Cod contravențional, urmează de reținut că această normă nu coroborează cu litera și spiritului art. 35 din Convenția de la Istanbul. Prin urmare, se propune excluderea art. 78¹ (Violența în familie) din Codul contravențional. Aceasta va înlătura problemele abordate în Raportul de evaluare GREVIO, asigurând claritate operațională și sancțiuni disuasive pentru violența domestică.

Articolul 36 ● Violența sexuală, inclusiv violul

1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că sunt incriminate următoarele comportamente intenționate:
 - a) angajarea într-o penetrație vaginală, anală sau orală de natură sexuală neconsimțită a corpului unei alte persoane cu orice parte corporală sau obiect;
 - b) angajarea în alte acte neconsimțite de natură sexuală cu o persoană;
 - c) determinarea unei alte persoane să se angajeze în acte neconsimțite de natură sexuală cu un terț.
2. Consimțământul trebuie dat voluntar, ca rezultat al liberului arbitru al persoanei, evaluat în contextul circumstanțelor înconjurătoare.
3. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că dispozițiile alineatului 1 se aplică, de asemenea, actelor comise împotriva fostelor(foștilor) sau actualelor(actualilor) soții(soți) sau partenere(i), așa cum sunt recunoscute(ți) acestea(aceștia) de legislația internă.

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 36 din Convenția de la Istanbul, GREVIO salută introducerea conceptului de consimțământ în Codul penal moldovenesc, însă regretă că legea definește lipsa consimțământului prin utilizarea coerciției fizice sau psihice de către autorul faptei, dar nu se bazează, pe noțiunea de lipsă a consimțământului liber exprimat, așa cum prevede art. 36 din convenție. Asta ar însemna asigurarea urmării penale efective a oricărui act sexual neconsensual, inclusiv în absența rezistenței fizice, deoarece pasivitatea nu poate fi considerată ca fiind un semn de participare voluntară. GREVIO atrage atenția că violul și violența sexuală bazate pe lipsa consimțământului liber exprimat, permite punerea accentului, în cadrul urmării penale, pe obligația acuzatului de a fi conștient de consimțământul dat. În acest fel, se transmite mesaj către potențiali agresori că actele sexuale pentru care nu a fost stabilit consimțământul atrag răspunderea penală. Pe această cale, GREVIO îndeamnă autoritățile să modifice Codul penal pentru a încorpora pe deplin noțiunea de lipsă a consimțământului liber exprimat, așa cum prevede art. 36 din Convenția de la Istanbul.

Cadrul juridic al Republicii Moldova oferă definiția *violenței sexuale* în Legea nr. 45/2007. Potrivit legii, violență sexuală – orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală în cadrul familiei sau în alte relații interpersonale, cum ar fi violul conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu un membru de familie minor, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar.

Actele de violență sexuală, comise inclusiv în familie, sunt recunoscute ca fiind cu grad sporit de pericol social. Prin urmare, aceste acțiuni se regăsesc într-un șir de norme ale Codului penal¹⁶⁰.

Prin Legea nr. 316 din 17 noiembrie 2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie)¹⁶¹, au fost adoptate în redacție nouă, inclusiv normele art. 171 (Violul) și art. 172 (Acțiuni cu caracter sexual neconsimțite) ale Codului penal. Dispozițiile infracțiunilor menționate stabilesc răspundere penală pentru actul sexual neconsimțit (art. 171), respectiv pentru acțiuni cu caracter sexual neconsimțite (art. 172). În calitate de componente agravante servesc violul, respectiv acțiunile cu caracter sexual săvârșite asupra unui minor; asupra unui membru de familie (art. 133¹ Cod penal oferă definiția „Membru de familie”), asupra unei femei gravide; a persoanei care se află în grija, sub ocrotirea, sub protecția, în educarea sau în tratamentul făptuitorului; asupra unei persoane care nu a atins vârsta de 14 ani etc.

Pentru mai multă claritate la calificarea faptei prevăzute de dispozițiile normelor penale evocate, Codul penal a fost completat cu articolul 132², care oferă definiția – Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite¹⁶².

¹⁶⁰ Codul penal al Republicii Moldova. Partea specială. Capitolul IV.

¹⁶¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134400&lang=ro

¹⁶² **Articolul 132².** Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite

- (1) Prin act sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect.
- (2) Prin acțiuni cu caracter sexual se înțeleg orice alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale decât cele indicate la alin. (1), precum și alte acțiuni decât cele care intră sub incidența art. 173 și 287 din prezentul cod sau a art. 354 din Codul contravențional.
- (3) Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual care este însoțită de o constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Noțiunea de la art. 132² Cod penal, care prevede că „... (3) Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual care este însoțită de o constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința”, a fost criticată în Raportul de evaluare GREVIO.

Considerăm că, pentru a spori eficiența procesului de urmărire penală a infracțiunilor cu caracter sexual neconsimțite, este necesară, așa cum recomandă GREVIO, „o schimbare a paradigmei către definiții ale violului și ale violenței sexuale bazate pe lipsa consimțământului liber exprimat...”.

■ Modificări propuse:

revizuirea redacției noțiunii de la Articolul 132² Cod penal, după cum urmează.

alineatul (3) se propune în următoarea redacție:

„Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual comise în lipsa consimțământului voluntar și liber exprimat, care poate fi însoțit de circumstanțe ce implică: constrângerea fizică ori psihică; înșelăciunea; surprinderea; violența ori amenințarea cu violența aplicată împotriva altei persoane; profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința din cauza stării de inconștiență, de intoxicare, de somn, de boală, de vătămare corporală sau dizabilitate etc.”;

noțiunea se completează cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual se consideră că au loc cu consimțământ voluntar și liber exprimat, dacă o persoană, căreia i se propune ori ea înțelege clar despre intențiile altei persoane de a avea împreună un act sexual sau acțiuni sexuale de o anumită natură, își exprimă acordul prealabil sau/și se implică nesilită în acțiuni de încurajare a partenerului să-și realizeze intenția ori de stimulare a dorinței sexuale. Consimțământul poate fi retras în orice moment pe parcursul actului. Tăcerea, lipsa rezistenței verbale sau fizice sau comportamentul sexual din trecut al femeii nu pot fi considerate ca o exprimare a consimțământului.”.

Considerăm că norma art. 132² Cod penal în redacția propusă ar putea constitui un remediu de prevenire și combatere a violenței sexuale, conform cerințelor Convenției de la Istanbul.

Este necesar de reținut că norma Convenției de la Istanbul indică asupra incriminării acțiunilor făptașului de determinare a altei persoane să se angajeze în acte neconsimțite de natură sexuală cu un terț.

Pentru cazurile când este vorba de determinarea făptașului să acționeze asupra victimei, legislația penală națională atribuie în asemenea situații persoanei rol de instigator. Potrivit art. 42 al Codului penal, se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune.

Reieșind din practică, metodele de instigare pot fi extrem de variate: îndemnul, insinuaerea, constrângerea, înduplecarea, ordinul, înșelăciunea ș.a. Determinarea poate fi realizată prin acte, cuvinte spuse sau scrise și chiar prin gesturi sau semne cu o semnificație neîndoielnică, dar în mod obligatoriu trebuie să fie concretă. Adică persoana să fie determinată la săvârșirea unei infracțiuni concrete, spre exemplu, violul sau comiterea actului neconsimțit de natură sexuală în privința unei persoane concrete etc. Pentru astfel de situații, în confor-

mitate cu art. 83 al Codului penal, instigatorul la o infracțiune, prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor.

Astfel, cadrul legislativ penal național dispune de instrumente de urmărire a acțiunilor privind determinarea, prin orice metode, a unei persoane să comită acte neconsimțite de natură sexuală cu un terț, aceste fapte fiind pasibile de pedeapsa prevăzută de lege pentru autor. În atare condiții, nu este necesară operarea unor modificări de ordin legislativ în această privință.

Articolul 37 ● Căsătoria forțată

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că acea conduită de forțare a unui adult sau a unui copil de a încheia o căsătorie este incriminată.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că acea conduită intenționată de ademenire a unui adult sau a unui copil pe teritoriul unei Părți sau al unui Stat, alta(ul) decât aceea(aceia) în care el sau ea domiciliază, cu scopul forțării acestui adult sau copil să încheie o căsătorie, este incriminată.*

GREVIO notează în Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 37 din Convenția de la Istanbul că, în legislația penală moldovenească, căsătoria forțată nu este inclusă ca infracțiune penală independentă și insistă că ar trebui să fie. Potrivit GREVIO, deși Convenția de la Istanbul nu impune stabilirea unor infracțiuni specifice pentru fiecare formă de violență împotriva femeilor, scopul acesteia este de a ajuta părțile să creeze cadrul juridic necesar pentru a asigura o intervenție și o urmărire penală solide în temeiul legii. Problema este că norma art. 167 Cod penal, invocată de autorități, se concentrează pe constrângere, deci, nu ar acoperi toate formele de căsătorie forțată. Aplicarea infracțiunii de constrângere pentru a aborda căsătoria forțată abordează problema că este o infracțiune de tip denunțator, ceea ce înseamnă că poliția va investiga cazul doar dacă victima raportează, iar urmărirea penală necesită consimțământul victimei, care este extrem de vulnerabilă în condițiile căsătoriei forțate. În acest context, GREVIO este îngrijorată de practicile persistente de căsătorii aranjate cu copiii în cadrul comunității de romi din țară, atenționând că vârsta fragedă a miresei înseamnă un risc mai mare de a nu-și putea exprima consimțământul deplin și liber față de o uniune maritală sau de a se opune unei căsătorii forțate.

Urmează de reținut că în Republica Moldova, căsătoria este încheiată la organele de stat de stare civilă, pe baza liberului consimțământ între bărbat și femeie. Declarația de căsătorie se depune personal de cetățenii care doresc să se căsătorească. Pentru încheierea căsătoriei, este necesar consimțământul reciproc, neviciat, exprimat personal și necondiționat, al bărbatului și al femeii care se căsătorească. Încălcarea acestor condiții atrage nulitatea căsătoriei.

Codul penal prevede răspundere penală (art. 167 Cod penal) pentru determinarea unei persoane, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze ori să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie. Pentru aceste fapte, este prevăzută pedeapsa cu închisoare pe un termen de la 3 la 10 ani. Infracțiunea prevăzută la art. 167 Cod penal se atribuie la categoria infracțiunilor care atentează la libertatea persoanei. Latura obiectivă a infracțiunii încadrează și fapta de determinare a unei persoane, prin

utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violență, să se angajeze ori să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie.

Doctrina referitoare la art. 167 Cod penal indică drept una din cele 3 acțiuni prejudiciabile alternative care formează latura obiectivă a acestei fapte: determinarea unei persoane, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violența, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie. Apropos, faptul că denumirea acestei norme penale este *Sclavia și condițiile similare sclaviei* nu are relevanță în contextul supus analizei, având în vedere că și doctrina¹⁶³ atrage atenție că denumirea unei norme nu se aplică în procesul de calificare a faptei prevăzute de acea normă.

Având în vedere că dispoziția normei art. 167 Cod penal prevede *înșelăciunea* drept una dintre modalitățile de determinare a persoanei să se angajeze în raport de concubinaj sau căsătorie, iar, conform DEX, termenul „*înșelăciune*” semnifică *ademenire*, amăgire, înșelare, înșelătorie, momire, păcăleală..., putem conchide că dispoziția art. 167 Cod penal cuprinde toate elementele încadrate în art. 37 al Convenției de la Istanbul.

Nu pot fi considerate temeinice îngrijorările GREVIO precum că norma art. 167 Cod penal este o infracțiune de tip denunțator, ceea ce înseamnă că poliția va investiga cazul doar dacă victima raportează, iar urmărirea penală necesită consimțământul victimei, care este extrem de vulnerabilă în condițiile căsătoriei forțate. Reamintim că, în art. 276 alin. (1) Cod de procedură penală, sunt indicate infracțiunile, urmărirea penală pentru comiterea cărora se pornește numai în baza plângerii prealabile a victimei. Potrivit acestei norme, la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în procesele pornite în baza plângerii prealabile a victimei, urmărirea penală încetează. În norma art. 276 alin. (1) CPP nu se regăsește norma art. 167 Cod penal, astfel, urmărirea penală poate fi pornită în lipsa plângerii prealabile din partea victimei. De asemenea, faptul că art. 167 Cod penal se atribuie la categoria infracțiunilor grave, aceasta nu cade nici sub incidența art. 109 Cod penal (Împăcarea), respectiv nu există nici posibilitatea împăcării victimei cu făptașul, iar o eventuală împăcare nu poate produce efecte juridice, acest fapt fiind în corespundere deplină cu practica internațională, inclusiv cu normele Convenției de la Istanbul, care stabilesc că infracțiunile de violență împotriva femeilor sunt pasibile de pedeapsă indiferent de natura relației dintre victimă și agresor. Prin urmare, în condițiile legislației penale în vigoare, urmărirea penală pe aceste cauze nu poate înceta la împăcarea părților.

Totodată, nu poate fi negată existența situațiilor de aranjare a căsătoriilor cu persoane minore, inclusiv în cadrul comunității de romi.

Prin urmare, considerăm oportună formularea propunerii de completare a Codului penal cu o normă privind răspunderea penală pentru căsătorii timpurii, care ar putea fi o componentă importantă a căsătoriilor forțate.

■ Modificări propuse:

completarea Codului penal, după cum urmează:

„*Articolul 167¹. Căsătoria timpurie*

(1) Căsătoria sau raporturile similare relațiilor de căsătorie (concubinajul) cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 ani.

¹⁶³ Sergiu Brânză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati, Ion Țurcanu, Vladimir Grosu. Dreptul penal. Partea specială. Ediția a II-a, 2005, pag.89.

(2) Acțiunile prevăzute la alin. (1):

- a) săvârșite din interes material sau cu scopul de a ascunde o infracțiune;
- b) săvârșite prin înșelăciune sau însoțite de violență ori amenințare cu violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei;
- c) care a determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere, se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.”

Considerăm că completarea legii penale cu norma propusă ar putea contribui la consolidarea eforturilor statului pe dimensiunea prevenirii și combaterii unora din formele de violență împotriva femeilor, acoperite de Convenția de la Istanbul.

Articolul 38 ● Mutilarea genitală a femeilor

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că următoarele conduite intenționate sunt incriminate:

- a. *extirparea, infibularea sau efectuarea oricărei alte mutilări, totale sau parțiale, a labia majora, labia minora sau a clitorisului unei femei;*
- b. *constrângerea sau procurarea unei femei pentru a se supuse oricăreia din acțiunile enumerate la punctul a;*
- c. *incitarea, constrângerea sau procurarea unei fete pentru a se supune oricăreia din acțiunile enumerate la punctul a.*

GREVIO observă că, în Codul penal al Republicii Moldova, nu există infracțiune specifică, care să incrimineze mutilarea genitală a femeilor și încurajează insistent autoritățile să ia în considerare introducerea în legislația penală a unei infracțiuni care să vizeze în mod specific toate formele de mutilare genitală a femeilor, așa cum este descris la art. 38 din Convenția de la Istanbul.

Într-adevăr, Codul penal al Republicii Moldova nu conține normă distinctă care să definească mutilarea genitală a femeii drept infracțiune. Nu în ultimul rând, aceasta se explică prin lipsa unor asemenea cazuri din categoria celor enumerate concret în dispoziția art. 38 din Convenția de la Istanbul. Respectiv, nici Regulamentul privind aprecierea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății nr. 534 din 26.07.2023 (Regulamentul 534/2023), nu descrie în mod expres despre *extirpare, infibulare sau oricare alte mutilări* a organelor genitale. În această privință, Regulamentul 534/2023 se limitează în Secțiunea 1 (Criteriile de apreciere a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății), pct. 27 subpct. 1) lit. e) să menționeze doar despre pierderea capacității de reproducere, care constă în pierderea ireversibilă a capacității de coabitare, fecundare, concepere și naștere, acestea constituind consecințe posttraumatice nepericuloase pentru viață, apreciate ca vătămări grave ale integrității corporale sau ale sănătății.

Cu toate acestea, trebuie de menționat că viața contemporană, în care lumea este din ce în ce mai interconectată datorită globalizării, deschide tot mai multe oportunități care încurajează, inclusiv procese migraționiste în care sunt implicate persoane de diferite națiuni, purtătoare ale celor mai diverse culturi și tradiții. Aceste procese impun identificarea remediilor adecvate pentru asigurarea legalității și ordinii de drept în orice situație.

Trebuie de menționat că legea penală națională pedepsește orice fapte prejudiciabile soldate cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății. Aceste fapte sunt pasibile de răspundere penală în temeiul normelor penale care stabilesc pedeapsă pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, în funcție de gravitatea vătămării – în temeiul art. 151 Cod penal (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății) sau în temeiul art. 152 Cod penal (vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății). În acest sens, reamintim că, potrivit Regulamentului nr. 534/2023, consecințele posttraumatice care atrag pierderea capacității de coabitare, fecundare, concepere și naștere se califică ca vătămări grave ale integrității corporale sau ale sănătății. Totodată, în funcție de circumstanțele individuale ale cazului, faptele pot fi calificate potrivit elementelor cu caracter agravant – vătămări ale integrității corporale sau ale sănătății comise cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice. În aceste condiții, considerăm că, pentru acțiuni ilicite *de extirpare, infibulare sau oricare altă mutilare a organelor genitale*, nu este necesară adoptarea unei norme penale speciale, aceste fapte fiind acoperite de norma art. 151 Cod penal pentru sancționarea mutilărilor genitale ale femeii.

Totodată, trebuie de reținut că art. 38 din Convenția de la Istanbul face referință și la comportamentul de constrângere, procurare sau incitare a unei persoane la mutilare genitală feminină, astfel cum este indicat în art. 38 literele (b) și (c), însă aceste acțiuni nu sunt acoperite de norma art. 151 Cod penal sau de alte norme din legea penală.

În temeiul celor menționate, considerăm că ar putea fi oportună completarea Codului penal cu o normă care să stabilească răspundere penală pentru faptele descrise în art. 38 lit. (b) și lit. (c) din Convenția de la Istanbul.

■ Modificări propuse:

completarea Codului penal, după cum urmează:

„Articolul 167². Determinarea la mutilare genitală

Acțiuni intenționate de incitare, ademenire, constrângere a persoanei pentru a fi supusă extirpării sau infibulării sau oricăror altor mutilări ale organelor genitale, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.”.

Considerăm că completarea legii penale moldovenești cu norma propusă ar putea contribui la consolidarea eforturilor în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor, în corespundere cu cerințele Convenției de la Istanbul.

Articolul 39 ● Avortul forțat și sterilizarea forțată

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că următoarele conduite intenționate sunt incriminate:

- a. efectuarea unui avort asupra unei femei fără consimțământul ei prealabil și informat;*
- b. efectuarea unei intervenții chirurgicale, care are drept scop sau efect încheierea capacității unei femei de a se reproduce în mod natural, fără consimțământul ei prealabil și informat sau fără înțelegerea procedurii.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 39 din Convenția de la Istanbul, GREVIO observă că art. 159 (Provocarea ilegală a avortului) și art. 160 (Efectua-

rea ilegală a sterilizării chirurgicale) din Codul penal al Republicii Moldova nu includ condiția lipsei consimțământului prealabil și informat al fetei sau al femeii. De asemenea, GREVIO îndeamnă autoritățile să se asigure că, pentru orice procedură de avort sau sterilizare efectuată asupra femeilor cu dizabilități intelectuale, consimțământul prealabil și informat este obținut pe baza unor informații suficiente și accesibile persoanelor cu dizabilități, că sunt luate în considerare interesul superior și autodeterminarea femeilor.

Legea ocrotirii sănătății¹⁶⁴ acordă femeilor dreptul să-și hotărască personal problema maternității. Operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină, în instituții medico-sanitare publice și private. Modul de efectuare a acestei operații după primele 12 săptămâni de sarcină este stabilit de Ministerul Sănătății.

Subsecvent, conform Legii cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială¹⁶⁵, orice persoană are dreptul de a lua liber decizia referitoare la numărul copiilor și la timpul nașterii lor în căsătorie sau în afara căsătoriei. Statul garantează neamestecul său în realizarea de către cetățeni a dreptului la luarea liberă a deciziei referitoare la reproducere. Persoana interesată are dreptul la o informație completă și veridică asupra stării sănătății sale reproductive și planificării familiale, pe care o oferă instituțiile medicale de stat și ne-statale, care dispun de licență pentru un astfel de gen de activitate.

În vederea implementării prevederilor legislației, Ministerul Sănătății a aprobat, prin ordinul nr. 647 din 21 septembrie 2010, Regulamentul privind efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii¹⁶⁶ (Regulamentul nr. 647). Potrivit prevederilor Regulamentului nr. 647, întreruperea voluntară a cursului sarcinii se efectuează, conform prevederilor Legii ocrotirii sănătății, în instituția medico-sanitară care prestează acest gen de servicii, la alegerea femeii gravide, indiferent de locul de trai sau viza de reședință. Întreruperea voluntară a cursului sarcinii se efectuează numai de medicii specialiști în obstetrică-ginecologie, instruiți în prestarea acestui gen de servicii. Instituția medico-sanitară garantează accesul liber și nestingherit al femeilor gravide la serviciul de întrerupere voluntară a cursului sarcinii și efectuarea acestuia în condiții de confidențialitate. Fiecare femeie gravidă, care se adresează pentru întreruperea voluntară a cursului sarcinii, este informată asupra metodelor, alternativelor, precum și asupra riscurilor existente, conform prevederilor Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului¹⁶⁷. Femeile gravide, care efectuează o întrerupere voluntară a cursului sarcinii, înainte de efectuarea intervenției, își vor exprima consimțământul prin semnarea acordului informat, care se anexează la Fișa medicală de întrerupere voluntară a cursului sarcinii.

Potrivit aceluiași regulament, întreruperea voluntară a cursului sarcinii după primele 12 săptămâni și până la sfârșitul săptămânii a 21-a de sarcină se efectuează doar în instituțiile medico-sanitare publice, la *indicații medicale* (malformațiile fetale incompatibile cu viața/incurabile; stările în urma tratamentului chirurgical cu înlăturarea unui organ vital important; maladiile sau stările patologice care pun în pericol sănătatea și viața femeii gravide) și *indicații sociale* (în categoria indicațiilor sociale se regăsesc, inclusiv vârsta femeii gravide sub 18 ani și peste 40 de ani; sarcina survenită în urma violului, incestului sau a traficului cu ființe umane; divorțul în timpul sarcinii; decesul soțului în timpul sarcinii; privațiunea de libertate sau de drepturile părintești a unuia sau a ambilor soți; femeile gravide aflate în

¹⁶⁴ Art. 32–33 ale Legii ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995 // M. O. nr. 34 din 22.06.1995, art. 373.

¹⁶⁵ Art. 5–7 ale Legii cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială nr. 185 din 24.05.2001 // M. O. nr. 90–91 din 08.2001, art. 697

¹⁶⁶ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 647 din 21.09.2010 cu privire la efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii în condiții de siguranță // M. O. nr. 241–246 din 10.12.2010, art. 948.

¹⁶⁷ Legea nr. 263-XVI din 27.10.2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului // M. O. nr. 176–181 din 2005, art. 867.

procesul de migrație; femeile gravide cu 5 și mai mulți copii; femeile gravide care au în grijă lor un copil mai mic de 2 ani și unul sau mai mulți membri ai familiei încadrați în gradul I de invaliditate; asocierea a minim 2 circumstanțe: lipsa domiciliului, lipsa surselor financiare de existență, abuzul de alcool sau/și droguri, actele de violență domestică, vagabondajul etc.).

Trebuie de reținut că, deși în titlul și în cuprinsul Regulamentului nr. 647 se utilizează expresia „întreruperea voluntară a cursului sarcinii”, Fișa medicală pentru efectuarea întreruperii voluntare a cursului sarcinii (Formularul nr. 003-3/e), care constituie anexa nr. 2 la Ordinul ministrului sănătății nr. 647 din 21 septembrie 2010, conține o rubrică, în compartimentul Anamneza ginecologică, cu următorul text: Motivele întreruperii sarcinii actuale (de specificat): la dorință, la indicații medicale, la indicații medicale sociale. Astfel, potrivit textului menționat din Fișa medicală – Formularul nr. 003-3/e, *dorința* (consimțământul) femeii gravide este prezentată ca o alternativă a *indicației medicale* sau a *indicației sociale*.

Codul penal al Republicii Moldova incriminează în art. 159 faptele de „provocare ilegală a avortului”¹⁶⁸.

Conform doctrinei penale, infracțiunea prevăzută la art. 159 din Codul penal implică întreruperea cursului sarcinii numai cu consimțământul femeii însărcinate. Dacă ea nu și-a dat consimțământul la avort, cele comise trebuie calificate conform art. 151 din Codul penal al Republicii Moldova¹⁶⁹. Este relevantă, din această perspectivă, analiza conținutului art. 159 din Codul penal al Republicii Moldova. Dispoziția normei penale precitate nu specifică faptul că întreruperea este voluntară sau consimțită. Astfel, *stricto sensu*, din punctul de vedere al calificării faptei în temeiul art. 159 din Codul penal, întreruperea sarcinii neconsimțită, dar cu respectarea tuturor cerințelor (în lipsa condițiilor specificate în alin. (1), lit. a) – e) sau alin. (2), lit. b) – c), nu va putea atrage măsuri de constrângere cu caracter penal.

Convenția de la Istanbul pune în prim-plan anume consimțământul prealabil informat al femeii în cazul întreruperii cursului sarcinii. Norma art. 159 Cod penal, care este o normă penală specială în acest sens, nu oferă vreo garanție în această privință și, totodată, măsuri coercitive pentru cazurile de întrerupere a cursului sarcinii în lipsa consimțământului prealabil informat al femeii. Or, deși se pare că, în condițiile legislației actuale, efectuarea avortului fără consimțământul prealabil și informat al femeii este puțin probabil, totuși, nu poate fi exclusă o asemenea situație.

Revenind la doctrina penală în privința infracțiunii prevăzute de art. 159 Cod penal, norma penală de referință este aplicabilă numai în cazul întreruperii cursului sarcinii cu consimțământul femeii însărcinate. Dacă femeia nu și-a dat consimțământul la avort, cele comise trebuie calificate conform art. 151 Cod penal, deoarece Regulamentul privind aprecierea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății nr. 534 din 26.07.2023 stabilește, în pct. 27 subpct. 2), că întreruperea sarcinii face parte din vătămările grave ale integrității corporale sau ale sănătății. Totuși, doctrina penală la art. 151 Cod penal

¹⁶⁸ **Articolul 159.** Provocarea ilegală a avortului

(1) Întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită:

- a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop;
- b) de către o persoană care nu are studii medicale superioare speciale;
- c) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale, stabilite de Ministerul Sănătății;
- d) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații;
- e) în condiții antisănătare

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani, sau cu închisoare de până la 2 ani.

(2) Aceeași acțiune:

- b) care a cauzat din imprudență o vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății;
- c) care a provocat din imprudență decesul victimei

se pedepsește cu închisoare de la 1 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

¹⁶⁹ Dreptul penal. Partea specială. Ediția a II-a, 2015, pag. 123.

stipulează că vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății constituie fapta prejudiciabilă care se poate concretiza în acțiuni (lovire, înjunghiere, otrăvire, aruncare de substanțe corozive, transmiterea unei boli contagioase etc.) sau inacțiune, având ca motiv răzburarea, gelozia, invidia, ura etc. De asemenea, urmează de reținut că, în același pct. 27 subpct. 2) al Regulamentului nr. 534/2023, se menționează despre întreruperea post-traumatică a sarcinii, adică dacă se află în legătură de cauzalitate directă cu trauma.

Din cele menționate, rezultă că, în cazul faptei calificate în temeiul art. 151 Cod penal, întreruperea sarcinii nu este intenția făptuitorului, ci consecințele faptei sale de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, comisă prin acțiuni de lovire, înjunghiere, otrăvire, aruncare de substanțe corozive, transmiterea unei boli contagioase etc.

În cazul faptei de întrerupere a cursului sarcinii fără consimțământul femeii gravide, făptuitorul nu are intenția de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, ci mai degrabă este preocupat de dorința de a ajuta femeia aflată în „impas”, deși nu pot fi excluse și cazurile de manifestare a excesului de zel în exercitarea activității de muncă și/sau atitudinea de desconsiderare a dreptului femeii gravide de a decide în definitiv pe marginea sarcinii. Oricum, indiferent de mobilul care ghidează acțiunile făptașului, care este subiect special, considerăm că fapta de întrerupere a cursului sarcinii fără consimțământul femeii gravide trebuie să fie sancționată în temeiul art. 159 Cod penal (Provocarea ilegală a avortului), care este o normă specială din perspectiva subiectului discutat.

Cu referință la sterilizarea forțată, menționăm că Legea ocrotirii sănătății nr. 411/1995¹⁷⁰ prevede că sterilizarea chirurgicală la femei și la bărbați poate fi efectuată la dorința lor sau la indicația medicului, cu consimțământul scris al persoanei, în instituții medico-sanitare publice și private, în cazurile și în modul stabilit de Ministerul Sănătății. Efectuarea sterilizării chirurgicale de către persoane fără studii medicale corespunzătoare, precum și în instituții medico-sanitare nespécializate, se pedepsește conform legii.

De asemenea, în conformitate cu Legea nr. 185/2001¹⁷¹, orice persoană are dreptul să utilizeze metode de contracepție și să refuze a le utiliza. Persoanei i se acordă asistență consultativă în alegerea metodei de contracepție, luându-se în considerare starea sănătății, vârsta și particularitățile individuale. Metoda chirurgicală de contracepție se aplică în baza acordului benevol informat. Modalitatea de aplicare a metodei chirurgicale de contracepție este stabilită într-un regulament aprobat de Ministerul Sănătății.

Pentru situațiile de încălcare a condițiilor stabilite, Codul penal al Republicii Moldova conține norma art. 160¹⁷², care incriminează sterilizarea ilegală a persoanei.

Pentru ca sterilizarea chirurgicală să atragă răspunderea penală în temeiul art. 160 Cod penal, ea trebuie să fie *ilegală*, adică să fie efectuată altfel decât în cazurile și în modul

¹⁷⁰ Art. 31 al Legii nr. 411/1995.

¹⁷¹ Art. 11 al Legii nr. 185/2001.

¹⁷² **Articolul 160.** Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale

(1) Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale de către medic

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 550 de unități convenționale cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

(2) Aceeași acțiune săvârșită:

a) în unități medico-sanitare nespécializate;

b) de către o persoană fără studii medicale superioare special

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 până la 850 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), care:

b) au cauzat din imprudență o dereglare îndelungată a sănătății ori o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;

c) au provocat din imprudență decesul pacientului;

d) au fost săvârșite din motive de prejudecată,

se pedepesc cu închisoare de la 3 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

stabilit de autoritatea centrală de specialitate (contrar protocoalelor medicale stabilite în această privință, în prezența contraindicațiilor medicale etc.). În același timp, se are în vedere efectuarea sterilizării chirurgicale, deși ilegale, dar cu consimțământul victimei. În lipsa consimțământului victimei sau comisă prin constrângere, fapta de sterilizare a persoanei urmează a fi calificată în funcție de gravitatea vătămării integrității corporale sau a sănătății.

Așa deci, fiind în situație analogică cu cea de la art. 159 Cod penal (Provocarea ilegală a avortului), considerăm că și în cazul art. 160 Cod penal (Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale), indiferent de mobilul care ghidează acțiunile făptașului, care este subiect special, fapta de sterilizare ilegală fără consimțământul persoanei trebuie să fie sancționată în temeiul art. 160 Cod penal, care este o normă specială.

La 22 noiembrie 2022, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a adoptat hotărârea în cauza G.M. și alții v. Republica Moldova (cererea nr. 44394/15), definitivă din 22 februarie 2023. CtEDO a constatat că legislația penală nu oferă o protecție eficientă împotriva unor intervenții medicale invazive efectuate fără consimțământul valabil al pacientei. Cadrul legal național existent nu îndeplinește cerința inerentă obligației pozitive a statului de a institui și de a aplica în mod eficient un sistem care să asigure protecția femeilor plasate în instituțiile psihiatrice împotriva încălcărilor grave ale integrității lor, contrar Art. 3 din Convenție.

În contextul transpunerii la nivel național a cerințelor Convenției de la Istanbul și a hotărârii CtEDO în cauza G.M. și alții v. Republica Moldova, privind instituirea cadrului legal care să asigure un sistem eficient de protecție a femeilor, inclusiv a celor aflate în instituții psihiatrice, împotriva încălcărilor grave ale integrității lor fizice și personale, se impune modificarea art. 159 și art. 160 ale Codului penal, în sensul incriminării avortului și a sterilizării chirurgicale fără acordul prealabil și informat al persoanei. În acest sens, se propune instituirea unei noi circumstanțe agravante, atât în cazul provocării ilegale a avortului, cât și în cazul efectuării ilegale a sterilizării chirurgicale.

■ Modificări propuse:

Articolul 159 Cod penal:

în dispoziția alin. (1), după cuvântul „săvârșită”, se propune includerea textului „cu consimțământul prealabil și informat al femeii însărcinate”;

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (1¹) în următoarea redacție:
„(1¹) Întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul prealabil și informat al femeii însărcinate, se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.”;

în dispoziția alin. (2), textul „Aceeși acțiune” se substituie cu textul „Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau alin. (1¹)”;

se completează alin. (2) cu litera a¹), având următorul cuprins:

„a¹) săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează unei boli sau dizabilități”.

Articolul 160 Cod penal:

în dispoziția alin. (1), după textul „de către medic”, se propune includerea textului „*cu consimțământul prealabil și informat al persoanei*”;

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (2¹) având următorul cuprins:
„(2¹) *Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) săvârșite fără consimțământul prealabil și informat al persoanei,*

se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.”;

în dispoziția alin. (3), textul „Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2)” se substituie cu textul „*Acțiunile prevăzute la alin.(1), (2) sau (2¹)*”;

se propune completarea alin. (3) cu litera a¹), având următorul cuprins:

„*a¹) au fost săvârșite împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care este cauzată de o boală sau dizabilitate*”.

Propunerile formulate urmăresc să descurajeze practica intervențiilor medicale neconsensuale efectuate asupra persoanelor, inclusiv cu dizabilități intelectuale și să asigure protecția eficientă a femeilor împotriva încălcărilor grave a integrității lor corporale sau a sănătății.

Articolul 40 ● Hărțuirea sexuală

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că orice formă de conduită verbală, nonverbală sau fizică de natură sexuală, cu scopul sau cu efectul violării demnității unei persoane, în special atunci când se creează un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau jignitor, este supus unei sancțiuni penale sau alte sancțiuni legale.

GREVIO notează în Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 40 din Convenția de la Istanbul că, în legislația moldovenească, hărțuirea sexuală este inclusă ca infracțiune penală în art. 173 Cod penal, definiția normei fiind, în linii mari, în conformitate cu convenția. GREVIO mai notează că Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr. 5/2006 și Codul muncii prevăd obligația angajatorului de a informa angajații că toate actele de discriminare și hărțuire sexuală sunt interzise la locul de muncă, iar recent, au fost adoptate amendamente la Codul contravențional care stabilesc sancțiuni legale pentru angajatorii care nu întreprind măsuri de prevenire și combatere a hărțuirii sexuale la locul de muncă. Pe această cale, GREVIO încurajează autoritățile să ia măsuri pentru protecția femeilor împotriva hărțuirii sexuale, inclusiv realizată cu utilizarea dispozitivelor digitale.

Manifestările de „hărțuire sexuală”, în condițiile legislației naționale, fac obiectul investigațiilor atribuite cu precădere în competența organelor de drept. Totodată, legea trebuie să ofere claritate în privința mecanismului de contracarare și a acestor forme de violență asupra femeilor, inclusiv prin delimitarea procedurilor de referire a actelor comise

la locul de muncă, care pot fi atribuite structurilor abilitate prin lege, precum și în afara locului sau timpului de muncă, care să ofere pretinsei victime posibilitatea de a acționa pe cont propriu pentru solicitarea soluționării cazului de către organele competente.

Din această perspectivă, au fost propuse mai sus modificări într-un șir de acte normative (vezi analiza din prezentul raport asupra implementării cerințelor Art. 34 (Urmărirea) din Convenția de la Istanbul). Reiterăm că au fost formulate propuneri de modificare și completare a art. 10, 19, 20, 21², 24 din Legea nr. 5/2006, revizuirea noțiunii „hărțuire sexuală” din art. 1 și completarea art. 211¹ din Codul muncii, în vederea eficientizării mecanismului de intervenție a angajatorului pe cazurile de comitere la locul de muncă, inclusiv a actelor de hărțuire sexuală pe criterii de sex. De altfel, redacția nouă a noțiunii „hărțuire sexuală” urmărește și reglementarea măsurilor de prevenire și combatere a actelor de hărțuire sexuală săvârșite și în alte tipuri de relații sociale ce exced domeniul muncii și al educației, în special fiind vorba de activități independente, ce au la bază relații dintre prestatori de servicii și consumator, alte domenii de interacțiune socială. Completarea art. 211¹ din Codul muncii, în coroborare cu modificările de ordin procedural din Legea nr. 5/2006, oferă pârgii mai efective pentru angajator, cu privire la sancționarea disciplinară a agresorului și, respectiv, oportunități pentru persoana care este victima actelor de hărțuire sexuală la locul de muncă, care nu încadrează elementele infracțiunii. Inacțiunea angajatorului este pasibilă de răspundere contravențională.

Implementarea Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, care urmărește promovarea instrumentelor eficiente și pe domeniul de prevenire și combatere a hărțuirii sexuale, ca formă a violenței comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice, dictează necesitatea modificărilor și a completărilor unui șir de acte legislative pentru îmbunătățirea calității acestora.

■ Modificări propuse:

modificări în Legea nr. 45/2007, după cum urmează:

Articolul 2:

noțiunea „violență sexuală”, după sintagma „hărțuirea sexuală” se completează cu sintagma „inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”;

În Legea nr. 5/2006, se propun modificări, după cum urmează:

Articolul 2:

revizuirea noțiunii „hărțuirea sexuală” (inclusiv pentru a ajusta redacția din Legea nr. 5/2006 cu propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice)¹⁷³, care se propune în următoarea redacție:

„hărțuire sexuală” înseamnă orice formă de comportament indezirabil cu conotație sexuală care se manifestă în mod fizic, nonverbal sau verbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, atunci când survine pe parcursul sau în legătură cu încadrarea și desfășurarea muncii sau desfășurarea de activități independente, și care are ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității victimei, în special prin crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator”;

¹⁷³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0105>.

după noțiunea „hărțuire sexuală”, se propune completarea art. 2 cu noțiunea „hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice”, în următoarea redacție:

„hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice se manifestă prin:

- a) trimiterea mesajelor cu conținut sexual pe dispozitivele electronice ale altei persoane; crearea și/sau partajarea de imagini sugestive sau explicite sexual; amenințarea cu violul; amenințarea cu dezvăluirea orientării sexuale a victimei sau/și a altei persoane; amenințarea cu publicarea imaginilor obținute pe parcursul relațiilor cu victima sau sustrase de pe dispozitivele electronice ale victimei sau a altei persoane;*
- b) intimidarea sexuală, prin răspândirea de informații false sau zvonuri despre presupusul comportament sexual al altei persoane, postarea comentariilor de natură sexuală sub postările sau fotografiile altei persoane; dezvăluirea online a informațiilor de identificare a altei persoane fără consimțământ;*
- c) producerea, răspândirea neconsensuală: a imaginilor cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale altei persoane, care includ porțiuni intime ale corpului; a imaginilor modificate digital pentru a crea impresia că victima face sau spune ceva, ce de fapt nu a făcut sau nu a spus”.*

Constatările GREVIO confirmă că actele de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice au un grad sporit de pericol social, care îndreptățește stabilirea unor măsuri punitive cu caracter penal.

Pentru mai multă claritate la aplicarea normelor din legea penală, se propune completarea Codului penal, Capitolul XIII, Partea generală cu termeni noi, după cum urmează:

după „Articolul 132². Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite”, se include un articol nou – „Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”.

„Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice

Hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice include comportamentul definit în Legea nr. 5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați”.

La Articolul 173:

se propune completarea dispoziției alin. (1), după textul „sau nonverbal”, cu textul „inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”;

se propune în sancțiunea de la alin. (1), substituirea textului „de la 500 la 650 de unități convenționale” cu textul „de la 500 la 1000 de unități convenționale”, a textului „de la 120 la 180” cu textul „de la 120 la 240”, iar a textului „de până la 2 ani” cu textul „de până la 4 ani”.

Considerăm că modificările formulate vor contribui la consolidarea eforturilor statului pe dimensiunea prevenirii și combaterii hărțuirii sexuale, ca formă de violență împotriva femeilor, acoperită de Convenția de la Istanbul.

Articolul 41 ● Înlesnirea sau complicitatea și tentativa

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a recunoaște drept infracțiuni, atunci când sunt comise intenționat, înlesnirea comiterii sau complicitatea la comiterea infracțiunilor stabilite în conformitate cu Articolele 33, 34, 35, 36, 37, 38.a și 39 ale prezentei Convenții.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a recunoaște drept infracțiuni, atunci când sunt comise intenționat, tentativele de comitere a infracțiunilor stabilite în conformitate cu Articolele 35, 36, 37, 38.a și 39 ale prezentei Convenții.*

Legislația națională incriminează practic toate faptele (cu mici excepții) prevăzute de articolele indicate în art. 41 din Convenția de la Istanbul.

În conformitate cu prevederile Codului penal al Republicii Moldova, infracțiunea se consideră consumată dacă fapta săvârșită întrunește toate semnele constitutive ale componenței de infracțiune. Se consideră infracțiune neconsumată pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune. Răspunderea pentru pregătirea de infracțiune și pentru tentativă de infracțiune se stabilește, conform articolului corespunzător din Partea specială a Codului penal, ca și pentru infracțiunea consumată, ținându-se cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost dusă până la capăt¹⁷⁴.

Dacă la săvârșirea unei infracțiuni intenționate cooperează două sau mai multe persoane, infracțiunea se consideră săvârșită cu participatie. Participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice. Autorul săvârșește în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, organizatorul stabilește săvârșirea infracțiunii sau dirijează realizarea ei, instigatorul determină, prin orice metode, o altă persoană să săvârșească o infracțiune. Complicele este persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole. Complice se consideră și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acestora sau obiectele dobândite pe cale criminală ori va procura sau va vinde atare obiecte. Organizatorul, instigatorul și complicele la o infracțiune, prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor¹⁷⁵.

Considerăm că, pe această dimensiune, cadrul legislativ național este în corespundere cu cerințele Convenției de la Istanbul.

Articolul 42 ● Justificări inacceptabile pentru infracțiuni, inclusiv infracțiunile comise în numele așa-numitei „onoare”

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că, în cadrul unei proceduri penale inițiate în urma comiterii oricăreia dintre actele de violență care intră sub incidența domeniului de aplicare a prezentei Convenții, cultura, obiceiul, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” nu vor fi considerate ca o justificare a acestor acte. Aici, sunt cuprinse, în special, afirmațiile că victima a încălcat normele sau obiceiurile culturale, religioase, sociale sau tradiționale ale comportamentului adecvat.*

¹⁷⁴ Cod penal, art. 25–27, 81.

¹⁷⁵ Cod penal, art. 41–42, 83.

2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că incitarea de către orice persoană a unui copil de a comite oricare dintre actele prevăzute la alineatul 1 nu va diminua răspunderea penală a persoanei respective pentru actele comise.

Codul penal al Republicii Moldova stabilește că persoanele care au săvârșit infracțiuni sunt egale în fața legii și sunt supuse răspunderii penale fără nicio deosebire de orice situație. Apărarea drepturilor și intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor și intereselor altei persoane sau a unei colectivități. La aplicarea legii penale, se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penală¹⁷⁶.

Codul penal nu recunoaște, ca fiind comise în circumstanțe atenuante, acțiunile determinate de convingeri religioase, de tradiții etc. Dimpotrivă, sunt considerate circumstanțe agravante¹⁷⁷ săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă; săvârșirea infracțiunii prin intermediul minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor etc. În aceeași ordine de idei, trebuie de menționat că, în conformitate cu art. 42 Cod penal, se consideră autor al infracțiunii nu numai persoana care a săvârșit nemijlocit infracțiunea, ci și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze. Atragerea de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani a minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor, precum și determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu etc.) este pasibilă de răspundere penală în baza art. 208 Cod penal. Acțiunile menționate săvârșite de părinți sau de alți ocrotitori legali ai copilului, de pedagogii acestuia, precum și prin aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei etc., constituie elemente calificative care agravează răspunderea penală.

Considerăm că, în acest sens, cadrul legislativ național este în corespundere cu litera și spiritul Convenției de la Istanbul.

Articolul 43 ● Aplicarea infracțiunilor

Infracțiunile recunoscute în conformitate cu prezenta Convenție se vor aplica indiferent de natura relației dintre victimă și agresor.

Acțiunile de violență de natură fizică, sexuală, psihologică sau economică aduc atingere gravă integrității fizice și/sau psihice a persoanei-victime, ultima fiind împiedicată să beneficieze de drepturile fundamentale proclamate, precum dreptul la siguranță și libertate individuală, dreptul de a fi tratată cu demnitate etc. Având un grad sporit de pericol social, faptele de violență asupra persoanei se regăsesc în mai multe articole din legea penală.

În scopul eradicării fenomenului violenței în familie, în Republica Moldova, a fost introdus în Codul penal articolul 201¹, din acest moment fiind calificată ca infracțiune și violența în familie. Astfel, violența în familie s-a transformat dintr-o problemă privată a membrilor familiei într-o faptă recunoscută social periculoasă de încălcare a drepturilor omului, care trebuie

¹⁷⁶ Cod penal, art. 5, art.7.

¹⁷⁷ Ibidem, art. 77.

prevenită și combătută. Pentru a asigura realizarea principiului previzibilității, Legea penală a fost completată cu o normă care stabilește cercul de subiecți cu calitate de membru de familie¹⁷⁸. Norma penală – articolul 201¹ stabilește răspundere penală pentru acte de violență fizică, psihologică, economică, inclusiv comise prin intermediul tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice. Omorul unui membru de familie, ca și faptă preconcepută, nu este acoperit de dispoziția articolul 201¹ Cod penal și este calificat în temeiul art. 145 alin. (2) lit. e¹) Cod penal, constituind una dintre agravantele prevăzute la această normă. În vederea combaterii cazurilor de violență sexuală între membrii familiei, redacția actuală a art. 171 și art. 172 din Codul penal conțin agravantele – săvârșit asupra unui membru de familie.

Astfel, legislația penală națională prevede răspundere pentru orice acte grave de violență prevăzute în Convenția de la Istanbul, iar legea de procedură penală, de principiu, nu stabilește temeiuri de scutire de răspundere penală a agresorului, în virtutea vreunui statut special în raport cu victima infracțiunii. Având în vedere rezultatele studiilor și analizelor desfășurate de-a lungul timpului în mai multe state la nivel național, dar și studii realizate la nivel regional, care constată un impact mai grav al actelor de violență în familie asupra integrității și echilibrului psihologic al victimelor violenței domestice, analizat în comparație cu urmările prejudiciabile ale altor atentate infracționale asupra persoanelor, Convenția de la Istanbul promovează insistent, din perspectiva asigurării unor sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, necesitatea de a extinde, pe cât posibil, cercul de persoane care pot fi atribuite la categoria de membri ai familiei, reieșind din specificul relațiilor impuse de circumstanțele vieții. De altfel, practica de investigare a sesizărilor referitoare la pretinse acte de violență domestică, după includerea definiției „Membru de familie” în Codul penal al Republicii Moldova, constată cazuri de violență între persoanele care interacționează frecvent, ghidate de sentimente de afecțiune sau de apatie, rezultate dintr-un statut relaționist deosebit, dar care nu se regăsesc în noțiunea de membru de familie. Spre exemplu, fiul/fiica adult/ă al/a unuia din concubini care locuiește separat, dar venind în vizită la părintele său biologic, interacționează cu concubinul/concubina etc. În acest sens, constatăm că ar fi rațional de preluat exemplul României, care a elaborat noțiunea de „membru al familiei” într-o formulă ce acoperă, se pare, în mod aproape exhaustiv, cercul de persoane cărora li se potrivește, în corespundere cu spiritul Convenției de la Istanbul, calitatea de membri ai unei familii sau unități domestice. Deci, pentru o implicare mai eficientă a autorităților statului pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței domestice și asigurarea unui nivel sporit de siguranță tuturor potențialelor victime ale violenței în familie, se propune norma art. 3 din Legea nr. 45/2007 în redacție nouă.

■ Modificări propuse:

„Articolul 3. Subiecți ai violenței în familie

(1) Subiecți ai violenței în familie sunt agresorul și victima, membri ai aceleiași familii, indiferent dacă împart sau nu același domiciliu. Victimă a violenței în familie se consideră persoana fizică supusă uneia sau mai multor forme de violență, inclusiv copiii martori la actele de violență.

¹⁷⁸ Codul penal al Republicii Moldova a fost completat prin Legea nr. 167/2020, cu art. 1331. Membru de familie

Prin membru de familie se înțelege:

- a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, persoanele în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;
- b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj).

(2) Membri ai familiei, în sensul prezentei legi, sunt:

- a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, soții lor, copiii și nepoții acestora, persoanele devenite rude prin adopție;
- b) soțul/soția, fostul soț/fosta soție, copiii din alte relații ai soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții; frații, surorile, părinții și bunicii soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții;
- c) persoanele care se află/s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; actuali sau foști parteneri, ascendenții și descendenții partenerilor, frații și surorile acestora;
- d) tutorele, curatorul sau custodele copilului, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei adulte în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire, cu excepția personalului aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu.”

Sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, dar și predictibilitatea măsurilor coercitive pentru devierea de la cerințele legii, totodată, în vederea asigurării aplicării univoce a dispoziției art. 201¹ Cod penal (Violența în familie), se propune în redacție nouă art. 133¹ din Capitolul XIII al Părții generale a Codului penal al Republicii Moldova.

■ Modificări propuse:

„Articolul 133¹. Membri ai familiei”

Se consideră membri ai familiei, indiferent dacă împart sau nu același domiciliu, următoarele persoane:

- a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, soții lor, copiii și nepoții acestora, persoanele devenite rude prin adopție;
- b) soțul/soția, fostul soț/fosta soție, copiii din alte relații ai soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții; frații, surorile, părinții și bunicii soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții;
- c) persoanele care se află/s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; actualii sau foștii parteneri, ascendenții și descendenții partenerilor, frații și surorile acestora;
- d) tutorele, curatorul sau custodele copilului, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei adulte în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire, cu excepția personalului aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu”.

În altă ordine de idei, trebuie de menționat că, de cele mai multe ori, investigarea violenței domestice este dificilă din cauza faptului că are loc în familie, respectiv, este mai ferită de public. În aceste circumstanțe, unul dintre soți sau concubini, sau rudele apropiate pot fi unicii martori care ar contribui la stabilirea adevărului pe cauză. Or, normele art. 21 alin. (1), art. 90 alin. (11) din Codul de procedură penală prevăd că rudele apropiate, precum soțul, soția, logodnicul, logodnica, concubinul, concubina, nu sunt obligați să facă declarații împotriva bănuitului, învinuitului, inculpatului, contravenientului.

Aceste prevederi, în cazul violenței în familie, ar părea defectuoase pentru buna desfășurare a procesului de investigare a infracțiunilor, în vederea stabilirii adevărului pe cauză și asigurării unor măsuri descurajante de pedeapsă pentru agresor. Considerăm însă că operarea unor modificări în legile de referință, care să excludă aplicabilitatea acestor norme în cazul violenței în familie, ar afecta spiritul normei art. 56 din Convenția de la

Istanbul, care promovează necesitatea de a proteja drepturile și interesele victimelor, inclusiv nevoile lor speciale ca martori, în toate etapele investigațiilor și ale procedurilor judiciare.

Astfel, eventualele modificări în legislație, în vederea instituirii condiției de neaplicabilitate a normelor art. 21, 90 ale Codului de procedură penală, în cauzele de violență în familie, ar putea fi mai degrabă în defavoarea intereselor victimelor.

Articolul 44 ● Jurisdicție

1. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili jurisdicția asupra oricărei infracțiuni stabilite în conformitate cu prezenta Convenție, în cazul în care infracțiunea este comisă:*
 - a. *pe teritoriul lor; sau*
 - b. *la bordul unei nave care arborează pavilionul lor; sau*
 - c. *la bordul unei aeronave înmatriculate în conformitate cu legislația lor; sau*
 - d. *de către unul dintre cetățenii lor; sau*
 - e. *de către o persoană care are reședința obișnuită pe teritoriul lor.*
2. *Părțile se vor strădui să ia măsurile necesare legislative sau de altă natură pentru a stabili jurisdicția asupra infracțiunilor stabilite în conformitate cu prezenta convenție, în cazul în care infracțiunea este săvârșită împotriva unuia dintre cetățenii lor sau a unei persoane care are reședința obișnuită pe teritoriul lor.*
3. *Pentru urmărirea penală a infracțiunilor stabilite în conformitate cu articolele 36, 37, 38 și 39 din prezenta Convenție, părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că jurisdicția lor nu este subordonată condiției ca faptele să fie incriminate pe teritoriul unde au fost comise.*
4. *Pentru urmărirea penală a infracțiunilor stabilite în conformitate cu articolele 36, 37, 38 și 39 din prezenta Convenție, Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că jurisdicția lor în ceea ce privește punctele d și e ale alineatului (1) nu este subordonată condiției conform căreia urmărirea penală poate fi inițiată doar în urma raportării de către victimă a infracțiunii sau a stabilirii informațiilor de către Stat cu privire la locul unde a fost comisă infracțiunea.*
5. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili jurisdicția asupra infracțiunilor stabilite în conformitate cu prezenta Convenție, în cazurile în care un presupus autor este prezent pe teritoriul lor și ei nu îl(o) extrădează către o altă Parte, exclusiv pe baza naționalității lui sau a ei.*
6. *Atunci când mai mult de o Parte revendică jurisdicția asupra unei presupuse infracțiuni, stabilite în conformitate cu prezenta Convenție, Părțile implicate, dacă este cazul, se vor consulta reciproc în vederea determinării celei mai adecvate jurisdicții pentru urmărirea penală.*
7. *Fără a prejudicia regulile generale de drept internațional, prezenta Convenție nu exclude nicio jurisdicție penală exercitată de o Parte în conformitate cu legea sa internă.*

Acțiunile violente prevăzute în Convenția de la Istanbul, inclusiv violența în familie, se regăsesc într-o formă sau alta în mai multe articole ale Codului penal al Republicii Moldova.

În conformitate cu prevederile Codului penal¹⁷⁹, toate persoanele care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova urmează a fi trase la răspundere penală în conformitate

¹⁷⁹ Art. 11 din Codul penal al Republicii Moldova, cu modificările operate prin Legea nr. 316/2022.

cu prezentul cod. Cetățenii Republicii Moldova și apatrizii cu domiciliul permanent pe teritoriul Republicii Moldova, care au săvârșit infracțiuni în afara teritoriului țării, sunt pasibili de răspundere penală în conformitate cu prezentul cod. Cetățenii străini și apatrizii, care au săvârșit infracțiuni în afara teritoriului țării, poartă răspundere penală în conformitate cu prezentul cod și sunt trași la răspundere penală pe teritoriul Republicii Moldova dacă infracțiunile săvârșite sunt îndreptate împotriva intereselor Republicii Moldova, împotriva drepturilor și libertăților cetățeanului Republicii Moldova, împotriva drepturilor și libertăților apatridului cu domiciliul permanent pe teritoriul Republicii Moldova, împotriva persoanei juridice înregistrate în Republica Moldova, împotriva păcii și a securității omenirii sau dacă acestea constituie infracțiuni de război, de asemenea, pentru infracțiunile prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și dacă în statul străin în privința lor nu a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal. Sunt pasibili de răspundere penală în conformitate cu prezentul cod cetățenii străini și apatrizii care au comis infracțiuni pe teritoriul unui alt stat, însă extrădarea acestora nu este posibilă. Infracțiunile comise în apele teritoriale și în spațiul aerian al Republicii Moldova se consideră săvârșite pe teritoriul Republicii Moldova. Persoana care a săvârșit o infracțiune pe o navă maritimă sau aeriană, înregistrată într-un port sau aeroport al Republicii Moldova și aflată în afara spațiului acvatic sau aerian al Republicii Moldova, poate fi supusă răspunderii penale în conformitate cu legea penală a Republicii Moldova dacă în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu se dispune altfel. În baza Codului penal al Republicii Moldova, sunt supuse răspunderii și persoanele care au săvârșit infracțiuni la bordul unei nave militare maritime sau aeriene aparținând Republicii Moldova, indiferent de locul ei de aflare. Pedepsele și antecedentele penale pentru infracțiunile comise în afara teritoriului Republicii Moldova sunt luate în considerare la individualizarea pedepsei pentru o nouă infracțiune săvârșită de aceeași persoană pe teritoriul Republicii Moldova, precum și la soluționarea chestiunilor privind amnistia în condiții de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată. Totodată, potrivit art. 13 Cod penal, cetățenii Republicii Moldova și persoanele cărora li s-a acordat azil politic în Republica Moldova, în caz de săvârșire a unei infracțiuni în străinătate, nu pot fi extrădați și sunt supuși răspunderii penale conform legislației moldovenești. Cetățenii străini și apatrizii, care au săvârșit infracțiuni în afara teritoriului Republicii Moldova, dar se află pe teritoriul țării, pot fi extrădați numai în baza unui tratat internațional la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate, în temeiul hotărârii instanței de judecată, doar dacă nu există motive serioase de a crede că aceștia riscă să fie supuși pedepsei cu moartea, torturii sau altor tratamente inumane sau degradante.

Raporturile Republicii Moldova cu țările străine referitoare la asistența juridică în materie penală sunt reglementate de prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova și prevederile Legii cu privire la asistența juridică internațională în materie penală¹⁸⁰. În cazul în care Republica Moldova este parte la actele internaționale de asistență juridică, la care este parte și statul de la care se solicită asistența juridică sau statul care o solicită și între normele acestor acte apar divergențe sau incompatibilități, se aplică prevederile tratatului care asigură o protecție mai benefică a drepturilor și libertăților omului.

Legislația procesuală penală națională nu stabilește condiții din cele specificate la art. 44 din Convenție, potrivit căruia, inițierea urmăririi penale a infracțiunilor prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova poate avea loc doar în privința faptelor care constituie infracțiuni

¹⁸⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129479&lang=ro.

și pe teritoriul unde au fost comise. De asemenea, în corespundere cu art. 44 din Convenție, normele de procedură penală nu prevăd condiția inițierii urmăririi penale pe cazurile de violență sexuală și violență în familie, exclusiv la plângerea victimei infracțiunii.

Astfel, cadrul legislativ național este compatibil cu prevederile normei analizate a Convenției de la Istanbul.

Articolul 45 ● Sancțiuni și măsuri

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție sunt pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, luând în considerare gravitatea acestora. Aceste sancțiuni vor include, după caz, sentințe implicând privarea de libertate, care pot duce la extrădare.*
- 2. Părțile pot adopta alte măsuri în legătură cu agresorii, cum ar fi:*
 - monitorizarea sau supravegherea persoanelor condamnate;*
 - retragerea drepturilor părintești, dacă interesul copilului, care poate include siguranța victimei, nu poate fi garantat în niciun alt mod.*

GREVIO îndeamnă autoritățile să se asigure prin măsuri legislative că sentințele și măsurile impuse în cazurile de violență domestică și privind diferitele forme de violență împotriva femeilor sunt efective, proporționale și disuasive.

Actele de violență fizică, psihologică, sexuală, economică asupra unei persoane aduc atingere integrității fizice și/sau psihice a victimei. În cazul violenței în familie, victima suferă incomparabil mai mult de pe urma acțiunilor agresorului familial decât victima unei infracțiuni comise în alte condiții. Contactele permanente cu agresorul perpetuează relațiile ostile și atmosfera tensionată în familie, afectând, în consecință, starea morală și integritatea psihică și a celorlalți membri ai familiei. Aceste și alte circumstanțe indică asupra pericolului social sporit al violenței în familie și îndreptătesc necesitatea unor măsuri de pedeapsă mai severe, fapt susținut în totalitate la nivel internațional.

Răspunderea penală pentru violență în familie este stabilită în art. 201¹ și art. 320¹ din Codul penal. Alineatul (1) art. 201¹ Cod penal și art. 320¹ din Cod penal se atribuie la categoria infracțiunilor mai puțin grave, alineatele (2) – (3) art. 201¹ Cod penal constituie infracțiuni grave, iar alin. (4) art. 201¹ Cod penal constituie infracțiune deosebit de gravă. Prin Legea nr. 316/2022 pentru modificarea unor acte normative¹⁸¹, sancțiunile din Codul penal, la art. 201¹ alin. (1) (Violența în familie) și la art. 320¹ (Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie), au fost înăsprite, pedeapsa cu închisoarea fiind stabilită până la 4 ani. În acest fel, a devenit posibilă, la necesitate, aplicarea arestării preventive pe orice caz de violență în familie. Ori, în corespundere cu modificările la art. 176 Cod de procedură penală, operate prin Legea nr. 179/2018 pentru modificarea unor acte legislative¹⁸², arestarea preventivă și măsurile alternative de arestare se aplică numai persoanei care este învinuită, inculpată de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 3 ani. Până la înăsprirea sancțiunilor, prin Legea nr. 316/2022, normele art. 201¹ alin. (1) Cod penal și art. 320¹ Cod penal aveau stabilită pedeapsa cu închisoarea pe un termen de până la 3 ani.

¹⁸¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134400&lang=ro

¹⁸² Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 309-320 din 17.08.2018, art. 498;

Conform legii penale naționale, omorul unui membru de familie este calificat în temeiul art. 145 alin. (2) lit. e¹) Cod penal, constituind una dintre agravantele prevăzute la această normă. De asemenea, în vederea combaterii cazurilor de violență sexuală în privința membrului familiei, redacția art. 171 și art. 172 din Codul penal conțin agravanta – săvârșit asupra unui membru de familie.

De regulă, infracțiunile în privința actelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul stabilesc pedeapsa cu închisoarea. În câteva cazuri, este prevăzută pedeapsa alternativă – munca neremunerată în folosul comunității.

Prin urmare, sancțiunile penale pot fi considerate ca fiind disuasive și proporționale gravității faptelor prevăzute de dispozițiile acestor norme. Însă eficiența sancțiunilor este mai degrabă determinată de alți factori care dirijează aplicarea pedepsei¹⁸³.

Analiza originii și evoluției manifestărilor de violență între membrii familiei (cu legături strânse și sentimente de afecțiune) indică asupra faptului că acestea (manifestările de violență) sunt alimentate, cu preponderență, de stereotipuri și percepții discriminatorii ale unor membri ai familiei¹⁸⁴. În atare circumstanțe, preocuparea pentru contracararea fenomenului violenței în familie impune o abordare în simbioză a componentei punitive (sanționarea agresorului pentru fapta comisă) și a măsurilor de resocializare (control, supraveghere, asistență și consiliere), în cadrul unor programe probaționale pentru diminuarea comportamentului agresiv.

Pentru comiterea infracțiunii-tip de violență asupra membrului familiei, legea penală națională prevede pedeapsă penală cu închisoarea și muncă neremunerată în folosul comunității. De altfel, cadrul normativ nu conține prevederi clare, din care ar rezulta un model eficient de implicare a agresorului familial condamnat la închisoare, în perioada aflării sale în penitenciar, în programe probaționale de diminuare a comportamentului agresiv. Trebuie menționat faptul că, pentru ameliorarea acestei stări de lucruri, în cadrul prezentului studiu, au fost formulate propuneri, inclusiv de completare a Legii nr. 45/2007 în ceea ce privește competența organului de probațiune și a Administrației Naționale a Penitenciarelor, în organizarea, prin efort comun, a activităților probaționale în privința agresorilor familiari.

O mișcare proactivă importantă în plan profilactic s-ar putea materializa și prin instituirea unui instrument care să includă, concomitent cu aplicarea sancțiunii penale făptașului (poate chiar și în cazul neaplicării pedepsei penale), a măsurilor probaționale în privința lui. În acest sens, trebuie să reamintim că, potrivit art. 98 Cod penal, măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală. Totodată, în conformitate cu Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, activitatea de

¹⁸³ Potrivit Raportului de analiză a cazurilor examinate în anul 2023 de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, în perioada anului 2023, organele de drept au pornit 76 de cauze penale care fac obiectul de cercetare a Comisiei, comparativ cu anul 2022, când au fost înregistrate 86 de cazuri. Astfel, în anul 2023, s-a atestat o scădere a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor cu -17%. Analiza cazurilor de violență domestică scoate în evidență că majoritatea cazurilor de violență sunt comise de partenerii intimi.

În cele 28 de cauze penale examinate cu sentință de condamnare până la sfârșitul anului 2023, se atestă următoarele pedepse aplicate agresorilor:

- în 22 de cauze penale, infractorii au fost condamnați la pedeapsă cu închisoarea, de la 4 până la 20 de ani;
- în 4 cauze penale, agresorii au fost condamnați la închisoare cu suspendare condiționată pe un termen de la 3 la 5 ani;
- în 2 cauze penale, au fost aplicate agresorilor măsuri de constrângere cu caracter medical.

Aplicarea pedepselor cu închisoarea pentru inculpații care au comis infracțiuni prevăzute în art. 201¹ alin. (3) lit. a) Cod penal s-a realizat doar atunci când fapta a fost săvârșită prin concurs de infracțiuni sau era în prezența unui cumul de sentințe.

¹⁸⁴ Potrivit Raportului de analiză a cazurilor examinate în anul 2023 de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, cele mai frecvente motive ale violenței constituie: neînțelegerile din familie; ura și invidia; răzburarea și gelozia; consumul excesiv de alcool sau droguri; neacceptarea dreptului la viață personală sau la greșeli (control excesiv și așteptări nerealiste); obișnuința de a recurge la forță pentru soluționarea divergențelor etc.

probațiune urmărește prevenirea recidivei de infracțiune, inclusiv prin asistență și consilieri, în vederea reintegrării în comunitate a subiecților probațiunii¹⁸⁵.

În această ordine de idei, considerăm binevenită completarea Capitolului X din Codul penal al Republicii Moldova (Măsurile de siguranță) cu prevederi care să asigure aplicarea imperativă a măsurilor probaționale, indiferent că este vorba de pedeapsă privată sau non-privată de libertate aplicată condamnaților, îndeosebi pe cauzele de violență în familie și violență sexuală, având în vedere caracterul deosebit de păgubos al acestor categorii de infracțiuni pentru integritatea fizică și echilibrul psihologic al victimelor.

■ Modificări propuse:

se propune modificarea Codului penal, după cum urmează:

alin. (2) art. 98 Cod penal se completează cu un punct nou – (b¹) în următoarea redacție: „b¹) măsurile de probațiune”.

Totodată, se propune completarea Capitolului X din Partea generală cu o normă nouă – Articolul 104¹, în următoarea redacție:

„Articolul 104¹. Măsuri de probațiune

(1) În cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție, instanța de judecată, concomitent cu aplicarea măsurii de pedeapsă, poate dispune obligarea făptuitorului de a participa la programe probaționale.

(2) În privința persoanelor care au săvârșit infracțiuni de violență în familie și infracțiuni privind viața sexuală, instanța de judecată va dispune obligarea făptuitorului de a participa la programe probaționale. Obligarea de participare la programe probaționale se aplică și făptuitorului liberat de pedeapsă penală.”

Este important de reținut că, în art. 96 Cod de procedură penală, sunt prevăzute circumstanțele care urmează să fie dovedite în procesul penal. Astfel, potrivit acestei norme, în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale, trebuie să se dovedească: 1) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei; 2) circumstanțele prevăzute de lege care atenuază sau agravează răspunderea penală a făptuitorului; 3) datele personale care caracterizează inculpatul și victima; 4) caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune; 5) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise; 6) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei.

Pentru consolidarea temeiului de aplicare a măsurilor de siguranță propuse prin includerea lit. b¹) art. 98 Cod penal, considerăm binevenită completarea Codului de procedură penală.

■ Modificări propuse:

punctul 3) din alin. (1) al art. 96 se completează în final cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cauzele de comitere a infracțiunilor de violență în familie și a infracțiunilor privind viața sexuală, este obligatorie solicitarea referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității agresorului”.

¹⁸⁵ Ibidem, aproape 40% dintre agresorii familiali au antecedente penale.

În acest fel, de rând cu acumularea informației pertinente pe cauză, odată cu solicitarea referatului prezentințial, autorul infracțiunii obține calitatea de subiect al probațiunii, în conformitate cu art. 3 din Legea nr. 8/2008.

În multe cazuri, la stabilirea pedepsei cu închisoarea, instanțele de judecată aplică institutul liberării de pedeapsa penală. În conformitate cu art. 89 Cod penal, prin liberare de pedeapsa penală, se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală, a pedepsei penale pronunțate prin hotărâre a instanței de judecată. Liberarea de pedeapsa penală se efectuează, inclusiv prin: a) condamnarea cu suspendare condiționată a executării pedepsei; b) liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; b¹) liberarea de pedeapsă în cazul săvârșirii infracțiunii pentru prima oară și al reparării prejudiciului; c) înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă etc¹⁸⁶. Institutul liberării de pedeapsă penală este aplicabil, în egală măsură, persoanelor condamnate pentru violență în familie și pentru violență sexuală. Persoanelor eliberate de pedeapsa penală li se aplică probațiunea.

Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune¹⁸⁷ stabilește pentru astfel de situații, precum și pentru cazurile de aplicare a pedepsei penale cu muncă neremunerată în folosul comunității, activități de resocializare (probațiunea comunitară), care presupun măsuri de influență asupra subiectului probațiunii (organizatorice, psihosociale, pedagogice, educative etc.) în scop de schimbare a orientării negative, a comportamentului antisocial și care includ elemente de evaluare a riscului de recidivă, supraveghere, asistență și consiliere¹⁸⁸. Supravegherea exercitată de organul de probațiune include, potrivit art. 2⁶ al Legii nr. 8/2008, vizite la domiciliu, la locul de muncă și de studii; întrevederi; control și monitorizare electronică etc.¹⁸⁹

În conformitate cu art. 271¹ Cod de executare, persoanelor eliberate de pedeapsa penală li se poate aplica, în calitate de obligație, monitorizarea electronică, care constă în supravegherea prin sistemele GPS, prin utilaj telefonic fix sau mobil. Asigurarea monitorizării electronice a tuturor categoriilor de persoane monitorizate se efectuează de către organele de probațiune. Cheltuielile pentru exploatarea și întreținerea utilajului electronic sunt suportate de bugetul de stat și alte surse, inclusiv de la persoana supusă monitorizării electronice. În caz de încălcare repetată a obligațiilor în cadrul sistemului de monitorizare electronică sau deteriorare intenționată a utilajului electronic, instanța de judecată, în baza demersului, dispune anularea liberării de pedeapsa penală și trimiterea persoanei în penitenciar. Monitorizarea electronică poate fi aplicată și persoanelor bănuite, învinuite sau inculpate de comiterea faptelor de violență în familie.

Totuși, instanțele de judecată sunt predispușe mai mult spre aplicarea unor măsuri reactive, de sancționare a faptelor consumate și sunt rezervate în aplicarea măsurilor orientate spre schimbarea comportamentului agresiv al făptașului, inclusiv programe probaționale și supraveghere.

Considerăm că o schimbare a situației în acest sens ar putea fi implementarea mecanismului de aplicare a măsurilor de probațiune în privința persoanelor condamnate pentru violență în familie și pentru violență sexuală, concomitent cu măsuri de liberare de pedeapsă penală sau aplicare a pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității.

Trebuie de menționat că, în conformitate cu art. 90 Cod penal, dacă la stabilirea pedepsei cu închisoarea pe un termen de cel mult 5 ani pentru infracțiunile săvârșite cu intenție, ținând

¹⁸⁶ Art. 89 alin. (2) Cod penal.

¹⁸⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122825&lang=ro.

¹⁸⁸ Art. 2² al Legii cu privire la probațiune.

¹⁸⁹ În conformitate cu art. 2¹⁰ al Legii nr. 8/2008, monitorizarea electronică constă în supravegherea prin utilaje electronice a persoanei eliberate de pedeapsa penală. Monitorizarea electronică poate fi aplicată la stabilirea unor obligații sau restricții. Codul de executare, art. 261, 268.

cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, instanța de judecată va ajunge la concluzia că nu este rațional ca acesta să execute pedeapsa stabilită, ea poate dispune suspendarea condiționată a executării pedepsei aplicate vinovatului. Perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă se stabilește de instanța de judecată în limitele de la 1 an la 5 ani. Aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, în temeiul alin. (6) al acestei norme, instanța de judecată *îl poate obliga* pe condamnat, inclusiv: c) să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică; c¹) să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent; e) să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță; f) să participe la programe probaționale; h) să fie supus monitorizării electronice nu mai mult de 12 luni. În decursul perioadei de probațiune, instanța de judecată, la demersul organului care exercită controlul asupra comportării condamnatului, poate anula, în întregime sau parțial, obligațiile stabilite anterior ori adăuga altele noi. Norma art. 90 alin. (6) Cod penal este aplicabilă și pentru cazurile de liberare a condamnatului de pedeapsa penală în temeiul art. 91 (Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen), 92 (Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă), 96 (Amânarea executării pedepsei pentru persoanele care au copii în vârstă de până la 8 ani) ale Codului penal. Controlul asupra comportamentului celor condamnați este exercitat de organul probațiunii.

De fapt, expresia „instanța de judecată *îl poate obliga* pe condamnat” din dispoziția alin. (6) art. 90 Cod penal este de cele mai multe ori interpretată discreționar de instanța de judecată în sensul de a nu o aplica. În consecință, practica judiciară indică la un număr neînsemnat de cauze penale pornite în baza art. 201¹ Cod penal (Violența în familie) și art. 320¹ Cod penal (Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie), în care, la aplicarea liberării condamnatului de pedeapsa penală, acestuia i se aplică obligațiile prevăzute la literele c), c¹), f), h) din alin. (6) art. 90 Cod penal¹⁹⁰.

Pentru a schimba starea de lucruri pe această dimensiune și a spori eficiența sancțiunilor aplicate agresorilor familiari și agresorilor sexuali condamnați pentru fapte de violență în familie și violență sexuală, la pedepse non-privative de libertate sau liberați de pedeapsă penală, se propun modificări în Codul penal, după cum urmează:

■ Modificări propuse:

Articolul 90:

alineatul (6) se completează cu o propoziție, având următoarea redacție:

„Aplicarea cel puțin a unei măsuri din cele specificate la literele c¹), f), h) este obligatorie în privința condamnaților pentru infracțiunile prevăzute la art. 171–175¹, 201¹, 208¹, 208², 320¹”.

Pentru consolidarea aplicării normelor propuse de completare a legii penale, se propune modificarea Codului de procedură penală, după cum urmează:

punctul 8) din alin. (1) al art. 53 se completează în final cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 171–175¹, 201¹, 208¹, 208², 320¹, se expune în mod obligatoriu în privința participării inculpatului/condamnatului la programe probaționale”.

¹⁹⁰ Potrivit Raportului de analiză a cazurilor examinate în anul 2023 de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, în nici un caz în care agresorului i-a fost stabilită o pedeapsă cu suspendarea condiționată a executării nu a fost impusă și obligația de a participa la un program probațional, în vederea reducerii comportamentului violent, și/sau de a urma un tratament în caz de alcoolism ori abuz de droguri.

Trebuie de menționat că, pentru unele forme de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, legislația națională stabilește răspundere contravențională, inclusiv în temeiul art. 78¹ (Violența în familie), 78² (Acte de persecuție), 318¹ (Neexecutarea ordinului de restricție de urgență) ale Codului contravențional. Starea de vulnerabilitate a victimelor în cadrul procedurilor contravenționale implică necesitatea unor măsuri orientate spre realizarea cerințelor Convenției pentru asigurare, ca și în cazul infracțiunilor, a unor sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive.

Precum se cunoaște, sancțiunea de la art. 318¹ al Codului contravențional stabilește pedeapsa cu munca neremunerată în folosul comunității sau cu arest contravențional.

Arestul contravențional, potrivit art. 38 Cod contravențional, este o sancțiune contravențională excepțională care constă în privarea de libertate și care se aplică, de regulă, pentru săvârșirea unei fapte care amenință sau pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a persoanei. Arestul contravențional poate fi aplicat și în cazul neexecutării intenționate a unei alte sancțiuni contravenționale. Arestul contravențional nu poate fi aplicat, dacă acesta ar amenința sau ar pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a contravenientului, persoanelor cu dizabilități severe și accentuate, militarilor în termen, militarilor și angajaților cu statut special ai Ministerului Afacerilor Interne, angajați în bază de contract, minorilor, femeilor gravide, femeilor care au copii cu vârsta de până la 8 ani, persoanei care este unicul întreținător al copilului cu vârsta de până la 16 ani și nici persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare. Pentru săvârșirea contravenției prevăzute la art. 78¹, poate fi aplicat arestul contravențional persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare, cu condiția că nu există impedimente justificate legate de starea lor de sănătate. Astfel, lista contravenienților față de care nu poate fi aplicat arestul contravențional, potrivit normei alin. (6) art. 38 Cod contravențional, este impunătoare.

În conformitate cu art. 37 Cod contravențional, munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea contravenientului persoană fizică, în afara timpului de serviciu de bază sau de studii, la munca stabilită de autoritatea administrației publice locale. Munca neremunerată în folosul comunității se stabilește pe o durată de la 10 la 60 de ore și se execută în 2–4 ore pe zi, în anumite condiții, sancțiunea poate fi executată până la 8 ore pe zi. Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată doar persoanelor care acceptă să execute o asemenea sancțiune, *cu excepția contravenției prevăzute la art. 78¹ și 318¹, pentru care acordul persoanei nu este necesar*. Adică pentru contravenienții sancționați pentru violență în familie, pedeapsa cu muncă neremunerată în folosul comunității se aplică indiferent de acordul persoanei.

Având în vedere că mai sus s-a propus excluderea art. 78¹ și art. 78² din Codul contravențional, pentru a descuraja potențialii contravenienți să comită contravenții prevăzute la art. 318¹, se propune modificarea Codului contravențional.

■ **Modificări propuse:**

se propune completarea normei art. 37 cu un alineat nou – alin. (6¹).

„(6¹) În cazul contravențiilor prevăzute la art. 318¹, comise de o persoană față de care nu poate fi aplicat arestul contravențional, se aplică pedeapsa maximă cu muncă neremunerată în folosul comunității prevăzută la articolul corespunzător, care se execută în condițiile alineatului (2). În acest caz, durata reținerii contravenționale se scade din sancțiunea stabilită cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se o zi de reținere pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității”.

De asemenea, se impune revizuirea normelor art. 37 alin. (3) și art. 38 alin. (6) din Codul contravențional în privința excluderii prevederilor referitoare la art. 78¹.

Totodată, pentru a spori eficiența sancțiunilor contravenționale non-privative de libertate pentru violență în familie, se propun modificări în Codul contravențional, după cum urmează:

Articolul 41:

din alineatul (3) se exclude textul „-78²”;

alineatul (3) se completează cu o propoziție nouă, având următorul text:

„În cazul contravențiilor prevăzute la art. 318¹, instanța de judecată obligă contravenientul să participe la programe probaționale”.

Cu referință la prevederile alin. (2) art. 45 al Convenției de la Istanbul privind retragerea drepturilor părintești, ca o condiție pentru siguranța copilului, urmează de menționat că Codul familiei al Republicii Moldova stabilește dreptul copilului la protecție contra abuzurilor, inclusiv contra pedepsei corporale din partea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc¹⁹¹. Părinții nu-și pot exercita drepturile contrar intereselor copilului lor, nu pot prejudicia sănătatea fizică și psihică a copilului. Metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltratările de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale, alte acte ilicite. Părinții poartă răspundere, în modul stabilit, pentru exercitarea drepturilor părintești în detrimentul intereselor copilului.

Astfel, în conformitate cu art. 67 al Codului familiei, părinții care fac abuz de drepturile părintești sau/și se comportă cu cruzime față de copil, aplicând violența fizică sau psihică, sau atentează la inviolabilitatea sexuală a copilului, sau au săvârșit infracțiuni premeditate contra vieții și sănătății copiilor sau a soțului etc., pot fi decăzuți din drepturile părintești. De asemenea, conform art. 71 al Codului familiei, dacă aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui, la cererea autorității tutelare, instanța judecătorească poate adopta hotărârea de luare a copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești. În cazurile luării copilului fără decădere din drepturile părintești, părinții pierd dreptul de a comunica cu acesta, de a participa personal la educația lui și de a-i reprezenta interesele. Părinții de la care a fost luat copilul pot avea întrevederi cu acesta doar cu permisiunea autorității tutelare, fiind luată în considerare, în mod obligatoriu, opinia copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate.

Legea nr. 45/2007 prevede posibilitatea aplicării măsurilor de protecție a copiilor. De rând cu alte măsuri de protecție a victimei violenței în familie, Legea nr. 45/2007 prevede și stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor minori. Totodată, conform legii, aplicarea măsurilor de protecție nu împiedică inițierea procedurii de decădere din drepturile părintești sau luării copilului fără decădere din drepturile părintești. Prin Legea nr. 196/2016, a fost completat art. 15 al Legii nr. 45/2007 cu o normă care prevede că, pe perioada acțiunii ordonanței de protecție, exercitarea drepturilor părintești rămâne pe seama părintelui-victimă. La solicitarea părintelui-agresor, vizitarea copilului poate avea loc doar în temeiul unui program aprobat de către autoritatea tutelară teritorială.

¹⁹¹ Art. art. 53, 62 ale Codului familiei.

Propunerile *de lege ferenda* formulate în prezentul compartiment, precum și alte propuneri de modificare a legislației naționale, elucidate în prezentul Studiu, urmăresc materializarea legăturii generice cu normele art. 2 și art. 4 din Convenția de la Istanbul, în care se insistă către Părți să acorde atenție specială și să realizeze *măsuri speciale*, necesare pentru implementarea cerințelor Convenției, în vederea prevenirii sau protejării femeilor de violența de gen, și care nu vor fi considerate măsuri discriminatorii în termenii Convenției.

Articolul 46 ● Circumstanțe agravante

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că următoarele circumstanțe, în măsura în care nu fac parte deja din elementele constitutive ale infracțiunii, pot fi luate în considerare, în conformitate cu dispozițiile relevante ale legislației interne, în determinarea sentinței în legătură cu infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție:

- a. infracțiunea a fost comisă împotriva unei(ui) fost(e) sau actual(e) soț(ii) sau partener(e), după cum recunoaște legislația internă, de un membru de familie, de o persoană care conviețuiește cu victima sau de o persoană care a abuzat de puterea sa;*
- b. infracțiunea sau infracțiunile asociate a(u) fost comisă(e) în mod repetat;*
- c. infracțiunea a fost comisă împotriva unei persoane făcute vulnerabile de circumstanțele particulare;*
- d. infracțiunea a fost comisă împotriva sau în prezența unui copil;*
- e. infracțiunea a fost comisă de una sau mai multe persoane, care acționează împreună;*
- f. infracțiunea a fost precedată sau acompaniată de nivele extreme de violență;*
- g. infracțiunea a fost comisă cu utilizarea sau cu amenințarea unei arme;*
- h. infracțiunea a avut drept rezultat o vătămare fizică sau psihologică a victimei;*
- i. agresorul a fost condamnat anterior pentru infracțiuni de natură similară.*

GREVIO observă că cerința prevăzută la articolul 46 din Convenția de la Istanbul de a introduce pedepse agravante pentru infracțiunile comise împotriva unui fost sau actual soț sau partener, a membrilor familiei și a persoanelor care coabitează cu victima, este mai puțin respectată. De asemenea, nu există orientări pentru sistemul judiciar privind stabilirea pedepselor. GREVIO încurajează insistent autoritățile să adopte măsuri legislative pentru a include în mod expres, în calitate de circumstanță agravantă în cazul infracțiunilor de violență împotriva femeilor, comiterea infracțiunii împotriva fostului sau actualului soț sau partener, a membrilor familiei și a persoanelor cu care coabitează.

În conformitate cu prevederile Codului penal al Republicii Moldova¹⁹², persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a prezentului cod și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale ale codului. La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia. O pedeapsă mai aspră se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă nu va asigura atingerea scopului pedepsei.

¹⁹² Art. 75 din Codul penal al Republicii Moldova.

În vederea asigurării aplicării unei pedepse echitabile, care să corespundă gravității infracțiunii săvârșite, art. 77 din Codul penal stabilește, în formă exhaustivă, circumstanțele agravante de comitere a infracțiunii¹⁹³. În cazul în care pe cauză există circumstanțe agravante, poate fi aplicată, potrivit art. 78 Cod penal, pedeapsa maximă prevăzută la articolul corespunzător din Partea specială a codului.

Analiza comparativă a circumstanțelor agravante enumerate în legea penală a Republicii Moldova și în norma art. 46 din Convenția de la Istanbul, dezvăluie următoarele:

a) infracțiunea a fost comisă împotriva unei (ui) fost (e) sau actual (e) soț (ii) sau partener (e), după cum recunoaște legislația internă, de un membru de familie, de o persoană care conviețuiește cu victima sau de o persoană care a abuzat de puterea sa.

Prevederile evocate, care figurează în Convenția de la Istanbul în calitate de circumstanță agravantă, în unele dispoziții din legea penală națională fac parte din elementele constitutive ale infracțiunii. Astfel, normele art. 201¹ Cod penal (Violența în familie) prevăd „acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei...”. În mod similar, pot fi invocate normele art. 145 Cod penal referitoare la omorul intenționat, precum și art. 171, 172 Cod penal, referitoare la violență sexuală, care conțin agravantele – săvârșit asupra unui membru de familie. Definiția membrului de familie din art. 133¹ Cod penal include actuali și foști soți, concubini (parteneri), alte persoane, indiferent dacă împart sau nu același domiciliu. De asemenea, trebuie de menționat că, în cadrul prezentului studiu, a fost propusă noțiunea „membru de familie” în redacție nouă, având în vedere practica de investigație a sesizărilor despre violența domestică și intenția de asigurare a unui nivel sporit de siguranță tuturor potențialelor victime ale violenței în familie.

Este relevant de avut în vedere și prevederile art. 77 alin. (2) Cod penal, potrivit căreia, dacă circumstanțele agravante sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a Codului penal în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante. Norma de referire indică la prezența în legea penală a prevederilor care, în anumite împrejurări, au calitate de normă agravantă, iar în alte împrejurări, asigură aplicarea unei pedepse penale echitabile, în calitate de circumstanțe agravante. În acest sens, este important de reținut că, în Codul penal al Republicii Moldova, sunt multe norme care incriminează fapte cu caracter penal, dar care nu se regăsesc nici în norma art. 201¹ (Violența în familie) și nici în alte norme penale care

¹⁹³ **Articolul 77.** Circumstanțele agravante

(1) La stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe agravante:

- a) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză;
- b) provocarea prin infracțiune a unor urmări grave;
- c) săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare;
- d) săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată;
- e) săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor;
- f) săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești;
- g) săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor;
- h) săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei;
- i) săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit;
- j) săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art. 24. Instanța de judecată este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă;
- k) săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice;
- m) săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini de masă;
- n) săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.

(2) Dacă circumstanțele menționate la alin. (1) sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante.

au agravanta „săvârșite asupra unui membru de familie”. Însă multe din acele norme includ acțiuni/inacțiuni care ar putea fi comise de persoane încadrate în noțiunea „membru de familie”. De asemenea, pot comite infracțiuni și alte persoane care locuiesc cu victima, dar care nu se regăsesc în noțiunea de „membru de familie”. Pericolul social sporit care emană aceste persoane rezidă în faptul că victima nu se așteaptă la ceva rău din partea lor, este deschisă, relaxată, respectiv este vulnerabilă în fața intențiilor criminale ale făptașului.

Prin urmare, pentru a asigura stabilirea unei pedepse echitabile, corespunzător gravității infracțiunii săvârșite, totodată, pentru asigurarea transpunerii prevederilor din Convenția de la Istanbul în cadrul legislativ național, se propune completarea legii penale cu o circumstanță agravantă – fapta comisă de un membru de familie sau de o persoană care conviețuiește cu victima.

Astfel, în art. 77 Cod penal:

alineatul (1) se completează cu o literă nouă – litera o), având următoarea redacție:

„o) săvârșirea infracțiunii de membrul familiei sau de persoana care conviețuiește cu victima”.

Cât privește echivalentul semantic al expresiei „de o persoană care a abuzat de puterea sa” de la art. 46 lit. a) din Convenție, atragem atenția că acesta se regăsește, sub diverse varietăți, recunoscute drept circumstanțe agravante în norma art. 77 alin. (1) Cod penal, inclusiv: la lit. e) – săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor; la lit. k) – săvârșirea infracțiunii cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice; la lit. n) – săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.

b) infracțiunea sau infracțiunile asociate a(u) fost comisă(e) în mod repetat;

Norma art. 77 Cod penal, care stabilește circumstanțele agravante la comiterea infracțiunii, nu prevede o astfel de circumstanță agravantă.

În acest sens, Raportul explicativ la Convenție accentuează că, [...] *circumstanța agravantă (lit. b) se referă la încălcările care au fost comise repetat. Este vorba despre orice încălcări stabilite de Convenție, comise de același agresor de mai multe ori într-o anumită perioadă de timp. Astfel, legiuitorii au decis să sublinieze efectul extrem de negativ asupra unei victime care suferă în mod repetat același tip de faptă penală. Această situație este întâlnită adesea în cazurile de violență în familie, care au determinat legiuitorii să solicite posibilitatea înăspririi sentințelor judecătorești. Este important de reținut că încălcările de natură similară care au dus la condamnarea aceluiași agresor nu pot fi considerate ca fiind repetate, conform lit. b), ci reprezintă o circumstanță agravantă de sine stătătoare, conform lit. i) [...].*

În vederea asigurării concordanței cadrului legislativ național cu prevederile de referință din Convenția de la Istanbul, se propune operarea unor modificări și completări în norma art. 77 din Codul penal, pentru a recunoaște în calitate de circumstanță agravantă comiterea în mod repetat a actelor de violență, fapt care demonstrează comportamentul violent stabil al infractorului, atribuind în acest fel faptei un pericol social sporit.

Articolul 77 alin. (1) Cod penal:
alineatul (1) se completează cu o literă nouă – *litera p*), având următoarea redacție:
„p) săvârșirea infracțiunii în mod repetat.

Considerăm că, completarea legii penale cu această agravantă va constitui un remediu suplimentar în vederea asigurării aplicării unor măsuri de pedeapsă descurajantă inculpaților, precum orientează și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului.

c) infracțiunea a fost comisă împotriva unei persoane făcute vulnerabile de circumstanțele particulare;

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) lit. e) Cod penal – săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.

d) infracțiunea a fost comisă împotriva sau în prezența unui copil;

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) lit. g) Cod penal – săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor.

e) infracțiunea a fost comisă de una sau mai multe persoane, care acționează împreună;

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) lit. c) Cod penal – săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participatie. În conformitate cu prevederile Codului penal al Republicii Moldova¹⁹⁴, dacă la săvârșirea unei infracțiuni intenționate cooperează două sau mai multe persoane, infracțiunea se consideră săvârșită cu participatie. Participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice. Organizatorul, instigatorul și complicele la o infracțiune prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor.

f) infracțiunea a fost precedată sau acompaniată de nivele extreme de violență;

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) Cod penal: la lit. h) – săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei; la lit. i) – săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit.

g) infracțiunea a fost comisă cu utilizarea sau cu amenințarea unei arme;

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) lit. k) Cod penal – săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice.

h) infracțiunea a avut drept rezultat o vătămare fizică sau psihologică a victimei;

Prevederile evocate, care figurează în Convenția de la Istanbul în calitate de circumstanță agravantă, în legea penală națională, fac parte din elementele constitutive ale infracțiunii. Le-

¹⁹⁴ Art. 41, 42 din Codul penal.

gea nr. 45/2007 definește violența în familie drept acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral. Norma art. 201¹ Cod penal (Violența în familie) indică asupra acțiunii sau inacțiunii intenționate... soldate cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății..., care au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere etc. Astfel, nu este necesară includerea normei de la art. 46 lit. h) din Convenție în legea penală națională în calitate de circumstanță agravantă.

i) agresorul a fost condamnat anterior pentru infracțiuni de natură similară.

Considerăm că această agravantă prevăzută de Convenția de la Istanbul se regăsește în norma art. 77 alin. (1) lit. a) Cod penal – săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză.

În altă ordine de idei, trebuie de menționat că, în Recomandarea Generală nr. 1 privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor, GREVIO constată că experiențele femeilor și fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt facilitate de tehnologia utilizată în mediile online și digitale. Violența împotriva femeilor, săvârșită în mediul online sau cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale, afectează victimele într-o măsură alarmantă. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor și informațiilor dăunătoare. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora. Prin urmare, actele de violență comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, pot fi considerate cu grad sporit de pericol social, ca fiind comise în circumstanțe agravante.

■ **Modificări propuse:**

completarea art. 77 alin. (1) Cod penal:
se propune completarea lit. k), după sintagma „altor preparate chimico-farmacologice”
cu sintagma „cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice,”.

Având în vedere propunerile *de lege ferenda* invocate mai sus, considerăm că legislația națională răspunde cerințelor de compatibilitate cu spiritul normei analizate din Convenția de la Istanbul.

Articolul 47 ● Sentințe pronunțate de altă Parte

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a prevedea posibilitatea de luare în considerare a sentințelor definitive pronunțate de o altă Parte în legătură cu infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție atunci când se determină sentința.

În conformitate cu prevederile art. 11 al Codului penal, persoanele care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova urmează a fi trase la răspundere penală conform legislației țării. Pedepsele și antecedentele penale pentru infracțiunile comise în afara teritoriului Republicii Moldova sunt luate în considerare la individualizarea pedepsei pentru o

nouă infracțiune săvârșită de aceeași persoană pe teritoriul Republicii Moldova, precum și la soluționarea chestiunilor privind amnistia în condiții de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată.

Considerăm că pe această dimensiune, cadrul legislativ național corespunde spiritului normei din Convenția de la Istanbul.

Articolul 48 ● Interzicerea proceselor sau a stabilirii sentinței pe calea rezolvării extrajudiciare obligatorii a litigiilor

1. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a interzice procesele de rezolvare extrajudiciară obligatorie a litigiilor, inclusiv medierea și concilierea, în legătură cu toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții.*
2. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că, dacă este dispusă plata unei amenzi, se va ține seama de capacitatea agresorului de a-și asuma obligațiile financiare față de victimă.*

GREVIO îndeamnă autoritățile să modifice legislația pentru a interzice în mod explicit caracterul obligatoriu al împăcării în cadrul procedurilor penale în cazul în care există violență împotriva femeilor.

Legea nr. 45/2007 nu prevede vreo referință la posibilitatea de a supune medierii cazurile de violență în familie.

În conformitate cu art. 276 Cod de procedură penală, la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinutul, inculpatul în procesele pornite în baza plângerii prealabile a victimei, de comitere a infracțiunilor menționate în alin. (1) al acestei norme, urmărirea penală încetează. Împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii.

Infracțiunea prevăzută la art. 201¹ Cod penal (Violența în familie) nu se regăsește în norma alin. (1) art. 276 Cod de procedură penală și nici în norma art. 109 Cod penal, care stabilește condițiile de aplicare a institutului împăcării părților. Astfel, în cazul comiterii acțiunilor de violență în familie, nu este aplicabilă procedura de împăcare a părților, în condițiile legislației în vigoare.

În privința unor infracțiuni cu caracter violent acoperite de Convenția de la Istanbul, în special art. 152 alin. (1), 155, 157 din Codul penal, legislația națională prevede că urmărirea penală se pornește în baza plângerii prealabile a victimei. Însă legea nu prevede nici pentru aceste situații caracter obligatoriu de soluționare extrajudiciară a litigiilor. Nu se menționează nimic în această privință nici în Legea cu privire la mediere nr. 137/2015¹⁹⁵. Totodată, e de menționat că unul din principiile care guvernează Legea nr. 137/2015 constituie *participarea benevolă la mediere*.

Prin urmare, în condițiile legislației penale naționale, acțiunile de violență în familie nu sunt supuse procesului medierii, iar urmărirea penală nu încetează la împăcarea părților. Acest fapt confirmă corespunderea cadrului legislativ penal al Republicii Moldova cu practica internațională în domeniul combaterii violenței domestice, inclusiv cu normele Convenției de la Istanbul, care pledează pentru sancționarea infracțiunilor de violență în familie indiferent de natura relației dintre victimă și agresor.

¹⁹⁵https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141540&lang=ro.

În altă ordine de idei, trebuie de menționat importanța asigurării unei practici punitive corespunzătoare, în cazurile de comitere a violenței în familie, pentru a nu pune, fie și indirect, pe seama victimei violenței povara achitării sancțiunilor stabilite agresorului, având în vedere că, în atare cazuri, victima și agresorul gestionează un singur buget al familiei. În acest sens, accentul trebuie pus pe acele categorii de pedeapsă, care poartă caracter individual. Din aceste considerente, sancțiunile prevăzute în legislația națională pentru actele de violență domestică nu prevăd amenda ca formă de pedeapsă. Astfel, sancțiunile art. 201¹ Cod penal prevăd pedeapsă în formă de muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare. Sancțiunea la art. 320¹ Cod penal, care prevede răspundere pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie și art. 318¹ Cod contravențional (Neexecutarea ordinului de restricție de urgență), de asemenea, stabilesc pedeapsă cu muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare, după caz, arest contravențional.

În legătură cu cele relatate, considerăm că legislația națională răspunde cerințelor de compatibilitate cu spiritul normei analizate din Convenția de la Istanbul.

CAPITOLUL VI

Investigație, urmărire judiciară, legislație procedurală și măsuri de protecție

Articolul 49 ● Obligații generale

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că investigațiile și procedurile judiciare în legătură cu toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții sunt desfășurate fără întârzieri nejustificate, luând în considerare drepturile victimei pe parcursul tuturor etapelor procedurilor penale.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare, în conformitate cu principiile fundamentale ale drepturilor omului și având în vedere înțelegerea dimensiunii de gen a violenței, pentru a asigura investigarea eficace și urmărirea judiciară a infracțiunilor stabilite în conformitate cu prezenta Convenție.*

În conformitate cu art. 11–12 ale Legii nr. 45/2007, victimei i se garantează apărarea drepturilor și intereselor legitime, ea fiind în drept să sesizeze orice caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie. Orice persoană, care este martoră la acte de violență împotriva femeilor și de violență în familie sau care are bănuieli rezonabile că au fost comise asemenea acte ori că sunt posibile acte de violență, are dreptul să comunice acest lucru autorităților abilitate care, la rândul lor, sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare.

Potrivit art. 14 al Legii nr. 45/2007, cererea depusă în organul de poliție se examinează conform procedurii prevăzute de legislația în vigoare. Poliția este obligată să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență.

Organul de urmărire penală, în conformitate cu art. 265 Cod de procedură penală (CPP), este obligat să primească plângerile sau denunțurile referitoare la infracțiunile săvârșite, pregătite sau în curs de pregătire chiar și în cazul în care cauza nu este de competența lui. Refuzul organului de urmărire penală de a primi plângerea sau denunțul despre pregătirea ori săvârșirea unei infracțiuni poate fi contestat de către persoana care a depus plângerea sau denunțul la procuror sau, după caz, refuzul procurorului de a primi plângerea sau

denunțul poate fi contestată la procurorul ierarhic superior, în termen de 15 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință ordonanța respectivă. Ordonanța procurorului, după caz, a procurorului ierarhic superior poate fi contestată la judecătorul de instrucție în termen de 10 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință ordonanța respectivă.

Dacă organul de urmărire penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală pe caz, imediat, dar nu mai târziu de 3 zile, după efectuarea acțiunilor de urmărire penală ce nu suferă amânare, trimite cauza procurorului care exercită conducerea urmăririi penale pentru a o transmite organului competent¹⁹⁶. Neînfăptuirea acțiunilor necesare pe cauza penală în mod nejustificat, mai mult de 30 de zile, constituie temei pentru retragerea cauzei din procedura unui procuror și transmiterea către alt procuror¹⁹⁷. Plângerile împotriva acțiunilor/inacțiunilor și actelor organului de urmărire penală și a procurorului se examinează în termen de 15 zile¹⁹⁸.

În vederea asigurării judecării cauzei în termen rezonabil, art. 345 Cod de procedură penală stabilește că, în termen de cel mult 3 zile de la data la care cauza a fost repartizată pentru judecare, judecătorul sau, după caz, completul de judecată, studiind materialele dosarului, fixează termenul pentru ședința preliminară, care va începe în cel mult 20 de zile de la data repartizării cauzei, cu excepția infracțiunilor flagrante, care se examinează în termen mai restrâns. La stabilirea datei pentru judecarea cauzei, se va lua în considerare complexitatea acțiunilor ce urmează a fi întreprinse, însă nu poate depăși termenul de 30 de zile de la data desfășurării ședinței preliminare¹⁹⁹.

Conform art. 20 Cod de procedură penală, urmărirea penală și judecarea cauzelor penale se face în termene rezonabile. Criteriile de apreciere a termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale sunt: complexitatea cazului; comportamentul participanților la proces; conduita organului de urmărire penală și a instanței de judecată; importanța procesului pentru cel interesat; vârsta de până la 18 ani a victimei. Respectarea termenului rezonabil la urmărirea penală se asigură de către procuror, iar la judecarea cazului – de către instanța de judecată.

În mod similar, art. 259 Cod de procedură penală stabilește că urmărirea penală se efectuează în termen rezonabil. Respectarea termenului de urmărire penală într-o cauză concretă se asigură de către ofițerul de urmărire penală și procurorul de caz, ținându-se cont de criteriile de apreciere a termenului rezonabil prevăzute la art. 20.

Prin Legea nr. 245/2023 pentru modificarea unor acte normative²⁰⁰ a fost completată legea de procedură penală cu normele art. 259¹ și art. 331¹ care reglementează procedura de soluționare a cererilor de accelerare a urmăririi penale și de accelerare a procedurii de judecare a cauzei, în situația în care există pericolul încălcării termenului rezonabil al urmăririi penale sau al judecării cauzei.

Pentru instituirea remediului intern eficient de apărare a dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei și a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești, a fost adoptată Legea nr. 87/2011 privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești (Legea nr. 87/2011)²⁰¹. Potrivit art. 2 al Legii nr. 87/2011, orice persoană fizică sau juridică, care consideră că i-a fost încălcat dreptul la judecarea în termen rezonabil a cauzei, poate adresa în instanța de judecată o cerere de

¹⁹⁶ Art. 271, 272 din Codul de procedură penală.

¹⁹⁷ Ibidem, art. 531.

¹⁹⁸ Ibidem, art. 298-299².

¹⁹⁹ Ibidem, art. 351.

²⁰⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro.

²⁰¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106544&lang=ro.

chemare în judecată privind constatarea unei astfel de încălcări și repararea prejudiciului cauzat prin această încălcare. Prejudiciul cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei se repară indiferent de vinovăția instanței de judecată sau a organului de urmărire penală. Repararea prejudiciului se face de la bugetul de stat. Sarcina probării lipsei de încălcare a dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei și a lipsei suportării unui prejudiciu moral îi revine Ministerului Justiției, iar sarcina de a dovedi suportarea prejudiciului material cauzat prin această încălcare și suportarea costurilor și cheltuielilor de judecată îi revine reclamantului. Cererea se examinează în cel mult 3 luni de la data depunerii și se execută neîntârziat după intrarea în vigoare.

Cu toate acestea, potrivit Raportului de analiză a cazurilor examinate în anul 2023 de Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, din 69 de cauze penale supuse examinării la Comisie, doar 28 de cauze sau 40% au fost examinate cu sentință de condamnare până la sfârșitul anului 2023, fiind înregistrată o scădere cu 20% comparativ cu anul 2022.

Este important de reținut că, prin Legea nr. 245/2023, a fost completat Codul de procedură penală cu norme²⁰² care stabilesc că urmărirea penală și judecarea cauzelor penale, inclusiv ședința preliminară, în cauzele cu privire la una sau mai multe infracțiuni, dintre care cel puțin una este o infracțiune de corupție sau conexă actelor de corupție, precum și în cauzele în care sunt persoane aflate în arest sau minori se face de urgență și în mod prioritar.

Cele relatate constată că procesul legislativ național acordă atenție asigurării condițiilor adecvate pentru desfășurarea urmăririi penale și judecării cauzelor penale în termeni rezonabili. În același timp, modificările evocate de îmbunătățire a cadrului normativ nu acoperă deloc sau acoperă mai puțin și categoriile de cauze în privința infracțiunilor de violență protejate de Convenția de la Istanbul.

Specificările și excepțiile din normele cu caracter general, care oferă garanții suplimentare în procesul penal unor categorii de participanți, face posibilă preluarea acestei formule și în beneficiul victimei/părții vătămate pe cauzele de violență în familie sau infracțiuni privind viața sexuală. Folosirea acestor oportunități, dictată de necesitățile specifice ale victimelor, în virtutea caracterului deosebit de sensibil al categoriei menționate de infracțiuni, este încurajată și de Convenția de la Istanbul.

În acest sens, legiuitorii convenției atrag atenție asupra faptului că violența împotriva femeilor, inclusiv violența în familie, se atribuie la cele mai grave forme de încălcare a drepturilor omului. Reprezentând o manifestare a unei relații de putere istoricește inegale între femei și bărbați, violența împotriva femeilor încalcă grav și compromite sau anulează posesia de către femei a drepturilor omului, în special a drepturilor fundamentale la viață, securitate, libertate, demnitate, integritate fizică și emoțională, fiind necesare, așadar, măsuri urgente din partea autorităților. Comportamentul abuziv din partea unei persoane apropiate, care se manifestă în timp – în familie sau în afara ei, lipsa de siguranță și de refugiu, chiar și la domiciliu, induc spre poziția de subordonare, perpetuată prin tăcere. Caracterul deosebit de traumatizant al violenței domestice și violenței sexuale implică luarea măsurilor operative de protejare a victimei, a cărei viață și integritate este în pericol. Respectiv, specificul infracțiunilor acoperite de Convenția de la Istanbul constituie factorul esențial care confirmă importanța procesului pentru cel interesat (pentru victima violenței), ca și criteriu de apreciere a termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale, menționat în art. 20 Cod de procedură penală.

²⁰² Art. 20 alin. (3), art. 259 alin. (3), art. 345 alin. (1) din Codul de procedură penală.

În scopul eficientizării mecanismului de asigurare a procedurilor de urmărire penală și de judecare, fără întârzieri nejustificate, a cauzelor pe infracțiuni acoperite de Convenția de la Istanbul, se propune operarea unor modificări și completări în Codul de procedură penală.

■ Modificări propuse:

Articolul 20:

se propune completarea alin. (3), după textul „cele conexe actelor de corupție,” cu textul „*infracțiunile de violență în familie și infracțiunile privind viața sexuală*”;

Articolul 259:

se propune completarea alin. (3), după textul „sau conexă actelor de corupție,” cu textul „*infracțiuni de violență în familie și infracțiuni privind viața sexuală*”;

Articolul 345:

se propune completarea alin. (1), după textul „cele conexe actelor de corupție,” cu textul „*infracțiunile de violență în familie și infracțiunile privind viața sexuală*”.

Precum s-a menționat mai sus, studiile și cercetările pe marginea fenomenului violenței de gen și violenței în familie scot în evidență poziția de vulnerabilitate a victimei în raport cu agresorul. Deseori această stare de lucruri influențează comportamentul victimei, inclusiv poziția rezervată de a prezenta probe în procedurile penale. Din cauza unor relații speciale, a sentimentelor de teamă ori fiind într-o anumită dependență de agresor, victima se confruntă cu mari dificultăți în privința realizării dreptului de acces la justiție. De regulă, victima se decide mult mai greu să sesizeze autoritatea abilitată cu privire la infracțiune și, dimpotrivă, este mult mai vulnerabilă în fața presiunilor din partea agresorului de a nu avea rol activ în proces. Cu atât mai mult, cu cât standardele internaționale, dar și legislația națională oferă discreție largă victimelor în privința sesizării cazurilor de violență sau a participării de o manieră proactivă în procesele penale etc. Respectiv, specificul acestor infracțiuni și comportamentul mai deosebit al victimelor violenței de gen, inclusiv violenței în familie, determinat inclusiv de factorii menționați *supra*, creează impedimente serioase organelor de urmărire penală și din sistemul justiției penale la acumularea probatoriului în procesele de investigație a acestor categorii de infracțiuni. Dificultățile în procesul acumulării probelor pertinente pe dosar nu pot să nu se răsrângă și asupra termenului rezonabil de urmărire penală, dar și asupra soluției finale pe cauze.

O soluție pentru schimbarea situației în beneficiul victimei, fără a-i afecta siguranța, ar putea constitui utilizarea unor instrumente procesuale care în prezent nu pot fi aplicate.

Astfel, în conformitate cu art. 133 Cod de procedură penală, măsurile speciale de investigații pot fi dispuse și efectuate dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: 1) este pornită urmărirea penală cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, *cu excepțiile stabilite de prezenta secțiune*; 2) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; 3) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor. Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în privința bănuțului, învinutului etc.²⁰³ Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate și în privința victimei, părții vătămate, părții civile, martorului sau rudei persoanelor respective dacă există pericol iminent pentru viața, sănătatea sau

²⁰³ Art. 133 din Codul de procedură penală

libertatea acesteia, dacă este necesară prevenirea infracțiunii sau dacă există riscul evident al pierderii iremediabile ori al denaturării probelor. În privința victimei, părții vătămate, părții civile, martorului sau rudei persoanelor respective, măsurile speciale de investigații se dispun doar la cererea scrisă sau cu acordul scris al persoanelor indicate și încetează imediat după dispariția temeiului sau la cererea expresă a persoanei.

Potrivit art. 134 Cod procedură penală, în cadrul urmăririi penale, pot fi efectuate următoarele măsuri speciale de investigații:

- 1) cu autorizarea judecătorului de instrucție: a) cercetarea domiciliului, utilizarea și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură fotografierea sau supravegherea și înregistrarea audio și video; b) supravegherea tehnică; c) interceptarea și înregistrarea comunicărilor și/sau a imaginilor; d) reținerea, cercetarea, predarea sau ridicarea trimiterilor poștale; f) colectarea de informații de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; g) accesarea, interceptarea și înregistrarea datelor informatice etc.
- 2) cu autorizarea procurorului: a) identificarea abonatului sau a utilizatorului unei rețele de comunicații electronice; f) urmărirea vizuală; g) culegerea de informații etc.

Prin derogare de la prevederile legale, care prevăd că, de regulă, măsurile speciale de investigații pot fi efectuate doar (!) în cadrul urmăririi penale, unele măsuri speciale de investigații, cum ar fi: - identificarea abonatului sau a utilizatorului unei rețele de comunicații electronice; sau - culegerea de informații; pot fi dispuse și efectuate chiar din momentul începerii procesului penal (adică de la recepționarea și înregistrarea comunicării despre infracțiune, până la pornirea urmăririi penale).

Este important de reținut că, conform art. 135 alin. (4) Cod de procedură penală²⁰⁴, în demersul motivat al procurorului sau, după caz, al ofițerului de urmărire penală sunt indicate probele care justifică faptul că se pregătește, se săvârșește sau a fost săvârșită o *infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă*, argumentele care justifică imposibilitatea realizării scopului procesului penal pe altă cale, necesitatea și proporționalitatea efectuării măsurii speciale de investigații și rezultatul scontat. Astfel, această normă, în coroborare cu norma art. 133 Cod de procedură penală, indică la una din condițiile legale de aplicare a măsurilor speciale de investigații – este pornită urmărirea penală în privința unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Deoarece o parte din infracțiunile privind formele de violență acoperite de Convenția de la Istanbul se atribuie la categoria infracțiunilor mai puțin grave, rezultă că, în condițiile actuale, în privința lor nu sunt aplicabile măsurile speciale de investigații.

Or, trebuie de avut în vedere că norma art. 133 Cod de procedură penală, care stabilește condițiile necesare pentru a fi dispuse și efectuate măsurile speciale de investigații, face referire și la excepții care sunt stabilite în acest compartiment al Codului de procedură penală. Este vorba, în special, de normele art. 138¹ (Interceptarea și înregistrarea comunicațiilor și/sau imaginilor), art. 138⁴ (Colectarea de informații de la furnizorii de servicii de comunicații electronice), art. 138⁵ (Accesarea, interceptarea și înregistrarea datelor informatice), art. 138⁶ (Identificarea abonatului sau a utilizatorului unei rețele de comunicații electronice), art. 138¹¹ (Urmărirea vizuală), art. 138¹² (Culegerea de informații)²⁰⁵ care, în majoritatea lor, enumeră lista exhaustivă a articolelor din Codul penal, inclusiv infracțiuni ușoare sau mai puțin grave (fiind aici lipsă normele penale de violență în familie), la urmărirea penală a cărora pot fi aplicate măsuri speciale de investigații.

²⁰⁴ Art. 135 din Codul de procedură penală

²⁰⁵ Art. 137, art. 138, art. 138¹-138¹² din Codul de procedură penală

Deci, în condițiile în care Codul de procedură penală admite, cu titlu de excepție, aplicarea măsurilor speciale de investigații și în privința unor infracțiuni ușoare sau mai puțin grave (altele decât infracțiunile care formează obiectul prezentului studiu), rezultă că aceeași regulă ar putea fi aplicată și în privința infracțiunilor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul.

Din aceste considerente, în scopul eficientizării mecanismului de acumulare a probatoriuului (fără vreun fel de presiuni asupra victimei, după caz, cu acordul ei), se propun modificări și completări în Codul de procedură penală.

■ Modificări propuse:

Articolul 135:

se propune completarea alin. (4), după textul „infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă” cu textul „sau cu titlu de excepție o infracțiune mai puțin gravă, comisă inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor electronice, prevăzută de art. 173, art. 177 alin. (3), art. 177¹, art. 201¹, art. 320¹”;

Articolul 138¹:

se propune completarea alin. (2), după textul „175, 175¹,” cu textul „177 alin. (3), 177¹”, după textul „314, 318,” cu textul „320¹”, iar textul „art. 201¹ alin. (3)” de substituit cu textul „art. 201¹”;

Articolul 138⁴:

se propune completarea alin. (4), după textul „175, 177,” cu textul „177¹”, după textul „192, 192¹,” cu textul „201¹, ”, iar după textul „281,” cu textul „320¹”;

Articolul 138⁵:

se propune completarea alin. (3), după textul „prevăzut la art.” cu textul „173,” după textul „175, 175¹,” cu textul „177 alin. (3), 177¹, 201¹, ”, iar după textul „259-261¹” cu textul „, 320¹”.

Astfel, propunerile de modificare a normelor de procedură evocate ar deschide calea spre aplicarea măsurilor speciale de investigații și în procedura de urmărire penală a cauzelor pe infracțiuni acoperite de Convenția de la Istanbul, astfel asigurând oportunități pentru investigarea și judecarea acestor cauze în termen rezonabil.

În altă ordine de idei, este important de menționat că, potrivit art. 185 Cod de procedură penală, arestarea preventivă poate fi aplicată în cazurile și în condițiile prevăzute în art. 176, luând în considerare și dacă: 1) învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova; 3) învinuitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa ori a încălcat ordonanța de protecție în cazul violenței în familie; 4) există probe suficiente asupra faptului că învinuitul, inculpatul, aflându-se în libertate, prezintă un risc iminent pentru securitatea și ordinea publică.

Reiterăm că, prin Legea nr. 316/2022 pentru modificarea unor acte normative, au fost înăsprite sancțiunile la art. 201¹ alin. (1) și la art. 320¹ din Codul penal, pentru a face posibilă, la necesitate, aplicarea arestării preventive pe cazuri de violență în familie, în corespundere cu prevederile art. 185 alin. (2) pct. 3) – învinuitul, inculpatul a încălcat ordonanța de protecție în cazul violenței în familie.

De menționat însă că, în conformitate cu alin. (3) art. 185 Cod de procedură penală, la soluționarea chestiunii privind arestarea preventivă, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată are obligația să examineze prioritar oportunitatea aplicării altor măsuri preventive, neprivative de libertate, apoi a celor alternative arestului preventiv, și să respingă demersul privind aplicarea arestării preventive atunci când acesta nu este motivat suficient sau dacă motivele invocate nu sunt susținute prin probe care confirmă temeiurile rezonabile de aplicare. Judecătorul de instrucție sau instanța de judecată are dreptul să dispună oricare altă măsură preventivă prevăzută la art. 175 Cod de procedură penală.

Astfel, pentru a asigura un grad sporit de eficiență al normei art. 185 alin. (2) din Codul de procedură penală, respectând principiile coerenței și echilibrului juridic la aplicarea normelor de referință, se propune modificarea art. 185 Cod de procedură penală.

■ Modificări propuse:

în prima propoziție din dispoziția alin. (3), după textul „apoi a celor alternative arestului preventiv”, se completează cu textul „*excepție fiind cazurile confirmate prin probe de încălcare a ordonanței de protecție a victimei violenței în familie, prevăzute de alin. (2) pct. 3)*”.

în propoziția a doua din dispoziția alin. (3), după textul „altă măsură preventivă prevăzută la art. 175”, se completează cu textul „*în condițiile prezentului alineat*”.

Privitor la procedurile contravenționale, este relevant de menționat că rezultatele monitorizării proceselor de judecată, despre care s-a invocat *supra*, au scos în evidență examinarea deseori îndelungată a cauzelor de violență în familie. În aceste condiții, procesul contravențional își pierde din însemnătate, fapt care, de regulă, determină părțile să solicite încetarea procesului ori să nu se prezinte la ședințe. Deficiențele organizaționale stabilite în procesul monitorizării, inclusiv numirea primei ședințe cu mare întârziere și perioadele mari de examinare a cauzei contravenționale, capătă o semnificație deosebită în procedurile de violență în familie, consolidând șirul de factori care compromit eficiența procedurii contravenționale pe aceste cauze.

O soluție pentru eficientizarea procedurii judiciare pe aceste categorii de cauze ar constitui operarea unor modificări în Codul contravențional.

■ Modificări propuse:

Articolul 454:

se propune completarea alin. (1), după textul „nu mai mult de 2 luni de la data intrării dosarului în instanța de judecată”, cu textul „*iar cauzele contravenționale pornite în temeiul art. 318¹, nu mai mult de 1 lună de la data intrării dosarului în instanța de judecată*”;

se propune completarea alin. (2) cu o propoziție, având următorul text:

„*Termenul de examinare a contravenției prevăzute la art. 318¹ poate fi prelungit doar la cererea motivată a victimei*”.

Considerăm că propunerile evocate *supra* de completare a legislației vor contribui la consolidarea eforturilor statului de implementare a cerințelor Convenției de la Istanbul.

Articolul 50 ● Răspunsul imediat, prevenire și protecție

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că agențiile guvernamentale de aplicare a legii responsabile răspund la toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții într-o manieră promptă și corespunzătoare, oferind o protecție adecvată și imediată victimelor.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că agențiile guvernamentale de aplicare a legii responsabile se angajează într-o manieră promptă și corespunzătoare în prevenirea și protecția împotriva tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții, incluzând utilizarea de măsuri operaționale preventive și strângerea de probe.*

Consolidarea mecanismului de protecție a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de rând cu altele, implică asigurarea condițiilor de organizare și desfășurare a unui nivel adecvat de asistență.

În conformitate cu art. 11 al Legii nr. 45/2007, victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie i se garantează apărarea drepturilor și intereselor legitime, inclusiv dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Victima are dreptul să sesizeze orice caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie și să solicite protecție. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele despre drepturile lor, despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie; despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere etc. Totodată, Legea nr. 45/2007 atribuie în sarcina autorităților centrale și locale să interacționeze eficient, să dezvolte parteneriate sociale cu organizații neguvernamentale, inclusiv cu fundații, sindicate, patronate, cu organizații religioase, cu organisme internaționale care contribuie la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Este important de menționat că, din 1 mai 2022, Republica Moldova este Parte cu drepturi depline a Convenției de la Istanbul, dar și cu obligații de implementare corespunzătoare a normelor convenției, asumate prin actul de ratificare. Transpunerea la nivel național a standardelor promovate în Convenția de la Istanbul implică necesitate operării unor modificări și completări în Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, ca și lege-cadru. Acest deziderat urmărește necesitatea de a dezvolta un mecanism național intersectorial consolidat de protecție și asistență a victimelor infracțiunilor, o mare parte a acestora revenind femeilor victime ale violenței acoperite de Convenția de la Istanbul.

Implementarea Convenției de la Istanbul, inclusiv a Recomandării Generale nr. 1 GREVIO, din perspectiva asigurării mecanismului consolidat și eficient de protecție și asistență în vederea reabilitării victimelor, implică necesitatea unor reglementări privind interacțiunea subiecților abilitați în cadrul entităților multidisciplinare teritoriale, consolidarea relațiilor de cooperare cu societatea civilă și sectorul privat.

Consolidarea mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței urmărește asigurarea unor condiții clare de referire a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, abordarea sistemică și sistematică, centrată pe interesele victimei. Acestea tre-

buie să asigure interacțiunea echilibrată și previzibilă între structurile abilitate, inclusiv în cadrul entităților multisectoriale centrale, dar și locale în persoana echipelor multidisciplinare teritoriale (locală și raională), a echipelor terapeutice multidisciplinare, precum și interacțiunea lor cu centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor sau cele de asistență și consiliere pentru agresorii familiari, cu organizațiile de femei și alte structuri din sectorul asociativ. În acest sens, Legea nr. 45/2007 trebuie să reglementeze elemente de cooperare intersectorială pentru a impulsiona activități ordonate de interacțiune a eforturilor autorităților și structurilor la nivel central și local și cooperarea cu sectorul privat, cu impact și rezultate efective pentru victime.

■ Modificări propuse:

În vederea realizării obiectivelor descrise supra și a perfecționării mecanismului de asistență a victimelor violenței, corespunzător nevoilor de protecție și reabilitare, se propune completarea Legii nr. 45/2007 cu un nou capitol – Capitolul III¹, în următoarea redacție:

„Capitolul III¹

MECANISMUL DE PROTECȚIE ȘI ASISTENȚĂ A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Articolul 18. *Elementele mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie*

Mecanismul de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie implică activitatea în domeniu, bazată pe proceduri standardizate de cooperare intersectorială a:

- a) Agențiilor teritoriale de asistență socială;*
- b) Structurilor desconcentrate și instituțiilor de specialitate teritoriale, menționate la art. 10 alin. (4)-(10) din prezenta lege;*
- c) Echipelor multidisciplinare teritoriale (raională, locală), după caz, cu implicarea echipei terapeutice multidisciplinare;*
- d) Centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari;*
- e) Organizațiilor necomerciale cu activitate pe segmentul de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a copiilor lor.*

Articolul 19. *Activitatea echipelor multidisciplinare teritoriale*

- (1) Echipele multidisciplinare teritoriale (raionale, locale) sunt instituite în scopul abordării intersectoriale a nevoilor de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, prin unificarea experienței și a resurselor reprezentanților instituțiilor participante. Echipa multidisciplinară raională este constituită de către agenția teritorială de asistență socială, iar echipa multidisciplinară locală este constituită de către administrația publică locală.*
- (2) În calitate de membri ai echipelor multidisciplinare teritoriale sunt selectați, conform criteriilor aprobate în modul stabilit, reprezentanți ai structurilor desconcentrate și ai instituțiilor de specialitate, menționate la art. 10 alin. (4)-(10). Pot fi incluși în echipele multidisciplinare, după necesitate, și alți specialiști, precum și persoane notorii.*
- (3) Coordonarea activității echipelor multidisciplinare teritoriale este atribuită agenției teritoriale de asistență socială și realizată prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și reabilitării victimelor infracțiunii.*

După caz, coordonarea activității echipei multidisciplinare locale poate fi delegată asistentului social comunitar, fiind asigurată monitorizarea și supervizarea acestuia.

- (4) Echipele multidisciplinare teritoriale au dreptul:
 - a) să solicite, în condițiile legii, de la autoritățile publice, instituții și organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma organizatorico-juridică, de la alte echipe multidisciplinare informații și asistența necesară pentru realizarea sarcinilor atribuite;
 - b) să prezinte agenției teritoriale de asistență socială propuneri de îmbunătățire a mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie.
- (5) Membrii echipelor multidisciplinare teritoriale sunt obligați:
 - a) să examineze minuțios și sub toate aspectele cazul referit și să propună soluții;
 - b) să încurajeze participarea victimelor violenței la serviciile de protecție și asistență, a agresorilor familiari la servicii de asistență și consiliere;
 - c) să monitorizeze procesul de incluziune socială și profesională a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a agresorilor familiari, să formuleze propuneri în acest sens agenției teritoriale de asistență socială și/sau administrației publice locale.
- (6) Echipele multidisciplinare teritoriale se întrunesc în ședințe săptămânal și la necesitate.
- (7) Administrația publică locală asigură echipele multidisciplinare cu spații de lucru și oferă suportul tehnico-material necesar pentru activitate.

Articolul 20. Activitatea echipei terapeutice multidisciplinare

- (1) Echipa terapeutică multidisciplinară asigură asistență intersectorială subiecților violenței împotriva femeilor și ai violenței în familie, care manifestă semne că suferă de maladii psihice, de dependență de alcool sau droguri sau sunt consumatori de substanțe psihoactive. Regulamentul-cadru al echipei terapeutice multidisciplinare este aprobat prin ordinul Ministerului Sănătății.
- (2) În echipa terapeutică multidisciplinară activează profesioniști din domeniul sănătății mintale, inclusiv medicul psihiatru, psihologul, asistentul medical specializat, asistentul social comunitar, ergoterapeutul, alt personal paramedical, după necesitate, specialistul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și reabilitării victimelor infracțiunii, care exercită rolul de coordonator al activității echipei.
- (3) Echipa terapeutică multidisciplinară este convocată în ședințe la necesitate de către specialistul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, în vederea examinării cazului în privința subiecților violenței în familie, care manifestă semne că suferă de maladii psihice, sunt dependenți de alcool sau droguri, consumă substanțe psihoactive. Echipa terapeutică multidisciplinară:
 - a) examinează minuțios cazul referit și propune, după necesitate, măsuri de sprijin în relațiile cu familia și comunitatea;
 - b) în cazul stabilirii necesităților de asistență medicală, încurajează participarea persoanei la tratamentul benevol;
 - c) monitorizează procesul de tratament benevol și incluziune socială a beneficiarului, informează despre rezultate agenția teritorială de asistență socială și/sau administrația publică locală;

d) se pronunță, la solicitare, asupra oportunității de a recurge la procedura de asigurare a tratamentului forțat, acordă suport, în modul stabilit.

(4) Echipa terapeutică multidisciplinară interacționează cu echipele multidisciplinare teritoriale, după necesitate, se convoacă în ședințe comune, în vederea unificării eforturilor pentru un răspuns eficient de asistență a subiecților violenței împotriva femeilor și ai violenței în familie.

Articolul 21. Centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a copiilor lor și centre/servicii de asistență și consiliere pentru agresorii familiali

(1) Tipologia centrelor/serviciilor:

a) pentru victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și pentru copiii lor: serviciul de asistență telefonică gratuită; serviciul „Echipa mobilă”; centre/servicii de consiliere de zi; adăposturi; servicii pentru victimele violenței sexuale; serviciul „Locuință protejată”; centre comunitare de sănătate mintală;

b) pentru agresori: centre/servicii de zi pentru asistența și consilierea agresorilor familiali, centre comunitare de sănătate mintală.

(2) Centre/serviciile de asistență și protecție pentru victimele violenței sexuale, ale violenței în familie și pentru copiii lor oferă servicii de consiliere informațională, de însoțire, de asistență juridică, psihologică, socială, medicală de urgență și alte tipuri de asistență.

(3) Centre/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali oferă servicii specializate de informare, consiliere individuală și/sau de grup a agresorului, consiliere juridică, referire și facilitare a accesului agresorului la serviciile medicale, de angajare în câmpul muncii sau reprofilare profesională.

(4) Organizarea și funcționarea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale, ale violenței în familie și a copiilor lor, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere a agresorilor familiali, se desfășoară în conformitate cu regulamentele-cadru și cu standardele minime de calitate aprobate de Guvern.

(5) Centre/serviciile pot fi create:

a) de Guvern, la propunerea Ministerului Muncii și Protecției Sociale sau a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie;

b) de autoritățile administrației publice locale;

c) de organizațiile internaționale și de organizațiile necomerciale, cu informarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale și a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie;

d) de autoritățile administrației publice și de organizațiile necomerciale, în baza unui acord de activitate comună.

(6) În cazul existenței unor resurse limitate, prioritate va avea alocarea fondurilor pentru susținerea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale, ale violenței în familie și a copiilor lor.

Articolul 22. Activitatea organizațiilor necomerciale și mass-media în domeniul asistenței și protecției victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie

(1) Organizațiile necomerciale abilitate asigură:

a) acordarea serviciilor de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie: consiliere informațională, consiliere psihologică, asistență juridică primară și calificată, servicii de plasament, abilitarea economică a victimelor etc.;

- b) acordarea serviciilor de asistență și consiliere a agresorilor: servicii de informare, consiliere individuală și/sau de grup, consiliere juridică etc.;
 - c) organizarea în parteneriat cu autoritățile publice centrale și/sau autoritățile publice locale a campaniilor informaționale în privința prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - d) contribuie la desfășurarea programelor de instruire a profesioniștilor din sectoarele cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - e) oferirea serviciilor de însoțire a victimelor violenței în familie sau ale violenței sexuale de către persoane de încredere, în fața organelor administrative și judiciare.
- (2) Serviciile de asistență și protecție a victimelor și de consiliere a agresorilor, acordate de organizațiile necomerciale, sunt finanțate din fonduri publice, în temeiul procedurilor de achiziții transparente, precum și din surse alternative.
- (3) Organizațiile necomerciale informează semestrial agenția teritorială de asistență socială, care administrează raza teritorială respectivă, despre numărul victimelor violenței în familie, ale violenței sexuale, pe care le-au deservit, serviciile de protecție și asistență de care acestea au beneficiat, altă informație relevantă despre activitatea în domeniu.
- (4) Mass-media asigură, prin metode de comunicare proactivă și suficientă, mediatizarea subiectelor de importanță majoră în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv:
- a) informarea publicului larg asupra cadrului juridic și instituțional, a politicilor de stat în domeniu, a serviciilor de asistență și protecție disponibile pentru victime;
 - b) aduce la cunoștință societății rezultatele studiilor și ale sondajelor privind fenomenul violenței;
 - c) participă la realizarea campaniilor informaționale, inclusiv pentru o schimbare de optică asupra rolului femeii și al bărbatului în societate și în familie, promovarea unor viziuni alternative la stereotipurile de gen, asigurarea relatării nonsenzaționale a cazurilor de violență împotriva femeilor, respectând principiul egalității de gen etc.

Articolul 23. Evaluarea și referirea victimelor violenței în familie

- (1) Evaluarea inițială individuală a nevoilor de protecție și asistență în scop de recuperare a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, precum și a gravității situației și a riscului de violență repetată, este realizată în cadrul procesului penal sau în afara procesului penal, în baza unui chestionar standardizat de evaluare și a procedurii de cooperare intersectorială, aprobate prin ordin comun al autorităților abilitate.
- (2) În cadrul procesului penal, evaluarea este realizată la primul contact cu victima, de către organul de constatare, organul de urmărire penală sau procurorul care examinează sesizarea unei persoane sau a depistat nemijlocit, în condițiile legii, săvârșirea actului de violență.
- (3) În afara procesului penal, evaluarea este realizată la primul contact cu victima, după caz, de către agentul constatatator care a intervenit la apelul despre un caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie, sau de către specialistul care, în procesul acordării asistenței medicale sau a examinării medico-legale, ori în procesul examinării solicitării de asistență socială sau a oricărui servicii de consiliere, acumulează informații și constată circumstanțe care formează bănuiala rezonabilă despre cauza-reă în mod ilicit a unor daune morale, fizice sau materiale persoanei, sau despre un

pericol pentru viața și sănătatea ei, ca potențială victimă a violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

- (4) Persoanele menționate în alineatele (2)-(3) care, în exercitarea atribuțiilor, intră în contact cu victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, vor asigura, concomitent, informarea victimei despre drepturile materiale și procesuale prevăzute de lege, serviciile de suport pentru reabilitare de care poate beneficia. Informarea victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie se face verbal, iar în cazul persoanelor menționate în alineatul (2), prin înmânarea sub semnătură a formularului care, în afară de drepturi materiale și procesuale și serviciile de suport pentru reabilitare, mai include și adresa serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii al agenției teritoriale de asistență socială din raza teritorială a instituției care face informarea.
- (5) Victima violenței împotriva femeilor și a violenței în familie poate beneficia de servicii de protecție și asistență indiferent dacă a făcut plângere oficială pentru urmărirea în justiție a agresorului. Accesul la servicii nu poate fi condiționat nici de dorința victimei de a avea calitatea de participant în procesul penal.
- (6) Instituțiile publice și organizațiile necomerciale, în care activează persoanele menționate în alineatele (2)-(3), vor asigura înregistrarea corespunzătoare și expedierea neîntârziată a demersului (notificării) de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie către agenția teritorială de asistență socială din raza teritorială a instituției care face referirea.

Articolul 24. Acțiunile de răspuns la cazuri care nu suferă amânare

În situații de urgență, care rezultă din circumstanțele cazului aflat spre examinare sau la solicitarea persoanelor aflate în contact cu victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, organul de poliție este obligat să acorde suportul necesar, după caz, transportarea victimei pentru a fi supusă examenului medico-legal, tratamentului medical și/sau de recoltare a probelor biologice, pentru oferirea imediată a plasamentului temporar în condiții de siguranță a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie etc.

Articolul 25. Evaluarea complexă a necesităților de asistență pentru victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie

- (1) După recepționarea demersului de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, agenția teritorială de asistență socială organizează, prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, evaluarea complexă a nevoilor de protecție și asistență în scop de reabilitare a persoanei identificată ca victimă a violenței.
- (2) Evaluarea se face pe baza următoarelor criterii:
 - a) circumstanțele comiterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în măsura în care acestea sunt disponibile sau pot fi oferite de către organele abilitate;
 - b) impactul fizic, psihic și material al infracțiunii/contravenției asupra victimei;
 - c) caracteristicile personale ale victimei, starea social-economică și condițiile de trai;
 - d) datele despre agresor, în măsura în care acestea sunt disponibile;
 - e) tipul de relații și starea de dependență față de agresor;
 - f) eventualele dificultăți de comunicare și de apărare ale victimei;
 - g) orice alte circumstanțe relevante.
- (3) Evaluarea victimelor se realizează de echipa multidisciplinară, după caz, de echipa terapeutică multidisciplinară. Victima poate solicita să fie însoțită pe durata evaluării și/sau în cadrul procesului penal de o persoană de încredere.

- (4) În procesul de evaluare pot fi atrași, cu acordul sau la solicitarea victimei, și alți specialiști, inclusiv din organizații necomerciale.
- (5) Pentru evitarea victimizării secundare a victimei, evaluarea complexă a nevoilor de protecție și asistență a persoanei are loc în cel mai scurt timp de la momentul înregistrării demersului de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, astfel încât să fie redus la minim, până la evaluare, numărul de audieri și de alte acțiuni de urmărire penală, de examinări medicale, evaluări psihologice/sociale.
- (6) Rezultatele evaluării se consemnează într-un raport de evaluare, care va conține:
 - a) datele de identitate ale victimei;
 - b) starea fizică și psihică a victimei, prejudiciul material constat;
 - c) serviciile de suport necesare pentru recuperarea victimei, inclusiv perioada și durata acestora;
 - d) orice alte circumstanțe relevante.
- (7) Raportul de evaluare a nevoilor de protecție și asistență pentru reabilitarea victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie va însoți victima în cazul referirii către Centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, Centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale. Raportul de evaluare a nevoilor victimelor poate fi utilizat la elaborarea planului individualizat de asistență.
- (8) Agenția teritorială de asistență socială asigură evidența victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, inclusiv ale violenței sexuale, care au fost referite și serviciile de protecție și asistență de care au beneficiat, informând semestrial în acest sens Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Articolul 26. Informarea organelor de investigații sau judiciare

- (1) Agenția teritorială de asistență socială este obligată să pună la dispoziția organelor de investigații și/sau judiciare, la cererea acestora, copia actelor de evaluare și informațiile despre cheltuielile suportate pentru măsuri de protecție și recuperare a persoanei, în cazul când victima participă la procesul penal în calitate de martor, persoană vătămată sau parte civilă.
- (2) Organele de investigații sau judiciare pot solicita reevaluarea victimei/părții vătămate în cazurile dictate de necesitatea de a asigura pe caz adoptarea unor decizii legale și întemeiate.

Articolul 18 din Legea nr. 45/2007 va deveni articolul 27”.

Totodată, pentru a asigura aplicabilitatea mai eficientă a mecanismului propus de asistență a victimelor violenței, corespunzător nevoilor de protecție și recuperare dictate de necesitățile fiecărui caz individual, se propune completarea art. 2 din Legea nr. 45/2007, cu două definiții noi, având următoarea redacție:

„evaluarea nevoilor de recuperare și a riscurilor – acțiuni realizate periodic, de la primul contact al victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie cu autoritatea competentă până la finalizarea măsurilor de protecție sau a programului de asistență, în vederea constatării și analizei semnelor care explică situația beneficiarului, inclusiv starea sănătății, integritatea psihologică, starea de vulnerabilitate sau siguranța personală etc., pentru a decide asupra oportunității unor măsuri suplimentare necesar de aplicat;

referire – încredințarea victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie către autorități competente sau Centre/servicii de asistență și protecție a victimelor, în scop de recuperare”.

Considerăm că propunerile de completare a Legii nr. 45/2007 vor contribui la consolidarea eforturilor statului pe dimensiunea asistenței și protecției adecvate și imediate a victimelor violenței domestice, corespunzător cerințelor Convenției de la Istanbul.

Articolul 51 ● Evaluarea riscurilor și managementul riscurilor

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că toate autoritățile relevante realizează o evaluare a riscului de letalitate, a gravității situației și a riscului de violență repetată în vederea gestionării riscului și, dacă este necesar, pentru a furniza siguranță și sprijin coordonate.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că evaluarea la care se face referire în alineatul 1 ia în considerare, în toate etapele investigației și aplicării măsurilor de protecție, faptul că autorii actelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții posedă sau au acces la arme de foc.*

Articolul 51 al Convenției de la Istanbul stabilește obligația de evaluare și gestionare a riscurilor de siguranță cu care se confruntă o victimă, în baza procedurilor standardizate și a cooperării între autoritățile relevante. GREVIO sugerează că evaluarea și gestionarea adecvată a riscurilor ar trebui să fie parte integrantă a răspunsului autorităților la cazurile de violență care intră sub incidența Convenției de la Istanbul. GREVIO încurajează introducerea unui proces standardizat de evaluare a riscurilor pentru toate agențiile, care să includă evaluarea sistematică de risc și păstrarea rapoartelor și înregistrărilor privind violența împotriva femeilor pentru a permite evaluarea riscului de repetare și de escaladare a violenței.

Cu referire la cadrul normativ național, trebuie de menționat că, în conformitate cu art. 12¹ din Legea nr. 45/2007, în caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului pentru înlăturarea situației de criză. Din textul normei descrise, rezultă că aceasta prevede necesitatea evaluării riscurilor doar de către poliție și în exclusivitate cu scopul de a stabili existența/lipsa temeiului de emiteră a ordinului de restricție de urgență. Or, evaluarea și managementul riscurilor de letalitate și de violență repetată, a gravității situației sunt necesare pentru a face posibilă oferirea sprijinului coordonat și a siguranței victimei la toate etapele investigației și aplicării măsurilor de protecție. Aceasta ar însemna că evaluarea riscurilor trebuie efectuată în fiecare caz de violență în familie, iar actul de evaluare a riscurilor trebuie să fie parte a dosarului de investigație/solicitare a măsurilor de protecție.

Este important de menționat că, prin Legea nr. 113/2020 pentru modificarea unor acte normative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie²⁰⁶, a fost completată Legea nr. 45/2007 articolul 153, care stabilește că procesul de evaluare și management al riscurilor de repetare/comitere a actelor violență în familie este destinat răspunsului cu măsuri neîntârziate și adecvate, menite să asigure protecția victimei sau a potențialei victime în urma acțiunilor sau potențialelor acțiuni ale agresorului. Organizarea și desfășurarea evaluării și managementului riscului de repetare/comitere a actelor de violență în familie au loc în modul și condițiile stabilite de procedurile interne ale autorității competente și/sau de ordinele

²⁰⁶ Monitorul Oficial nr. 199–204 din 07.08.2020, art. 400.

comune. Totodată, au fost adoptate modificări și în art. 16 al legii, conform cărora organele centrale de specialitate abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie în procesul de planificare bugetară anuală prevăd resurse financiare pentru: a) formarea profesională continuă a personalului de specialitate care desfășoară activitate de prevenire și combatere a violenței în familie; b) dezvoltarea sistemului de identificare, înregistrare, evaluare a riscurilor, raportare și management al cazurilor de violență în familie etc.

Cu toate acestea, cadrul legislativ nu conține norme clare care ar oferi suport juridic mai consistent, inclusiv cu referire la proceduri standardizate în spiritul Convenției de la Istanbul, care să fie preluate și dezvoltate conform unei metodologii comune pentru toți specialiștii implicați în procedurile operaționale de cooperare interdepartamentală.

În acest sens, considerăm că modificările la Legea nr. 45/2007, formulate în contextul analizei condițiilor de implementare a normei art. 50 din Convenția de la Istanbul, care implică perfecționarea mecanismului de referire a victimelor infracțiunilor de violență la serviciile necesare, corespunzător nevoilor de asistență și protecție, și care conțin și reglementări despre evaluarea și gestionarea riscurilor de comitere/repetare a actelor de violență, urmăresc inclusiv asigurarea platformei legale pentru dezvoltarea instrumentarului operațional în procesul de evaluare a riscurilor de violență în spiritul Convenției de la Istanbul.

Cu referință la prevederile art. 51 alin. (2) al Convenției de la Istanbul, care indică la necesitatea de a asigura că, la evaluarea riscului de comitere sau repetare a actelor de violență în familie, să se ia în considerare și faptul dacă autorul actului de violență posedă sau are acces la arme de foc, urmează de menționat că legislația națională conține prevederi relevante în acest sens. Astfel, conform art. 12¹ al Legii nr. 45/2007, în caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului, care include și măsura de interzicere de a păstra și purta armă. Supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordinul de restricție de urgență se exercită de către angajații postului sau ai sectorului de poliție din localitate, în modul prevăzut de lege. Potrivit dispoziției art. 15 alin. (5) din Legea nr. 45/2007, în cazul aplicării măsurii privind interzicerea de a păstra și purta armă, organul de poliție ridică imediat armele și munițiile de la agresor. Refuzul sau eschivarea agresorului de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență/ordonanței de protecție atrage răspundere conform legii.

Totodată, de menționat că, în conformitate cu art. 18 alin. (2) din Legea nr. 130/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă²⁰⁷, titularul în privința căruia au fost aplicate ordinul de restricție de urgență sau ordonanța de protecție, este limitat în dreptul de proprietate asupra armei prin interdicția de posesie a armelor. În acest caz, în conformitate cu art. 18 alin. (8) din lege, deținătorul armelor este obligat ca, în termen de 10 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință măsura, să depună armele și întreaga cantitate de muniții aferente la organul de poliție în a cărui rază de competență teritorială își are domiciliul în vederea depozitării, cu excepția situațiilor în care acestea sunt ridicate de organul de poliție.

Astfel, pe această dimensiune, nu se constată divergențe ale cadrului juridic național cu spiritul normei din Convenția de la Istanbul.

²⁰⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136157&lang=ro.

Articolul 52 ● Ordine de interdicție de urgență

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că autorităților competente le este acordată puterea de a dispune, în situații de pericol imediat, ca un autor al violenței domestice, să părăsească domiciliul victimei sau al persoanei la risc pentru o perioadă de timp suficientă și de a-i interzice agresorului să intre în domiciliu sau să contacteze victima sau persoana la risc. Măsurile adoptate conform prezentului articol vor da prioritate siguranței victimelor sau celei a persoanelor la risc.

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 52 din Convenția de la Istanbul, GREVIO recunoaște conformitatea cadrului normativ național cu prevederile Convenției. Cu toate acestea, rămân lacune în ceea ce privește punerea în aplicare.

Reamintim că, prin Legea nr. 113/2020 pentru modificarea unor acte normative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie²⁰⁸, a fost perfecționat mecanismul de protecție urgentă a victimelor violenței în familie. Definiția ordinului de restricție de urgență din art. 2 al Legii nr. 45/2007 a fost expusă în următoarea redacție: ordin de restricție de urgență – act administrativ emis de poliție, prin care sunt aplicate măsuri de protecție menite să asigure înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei supuse violenței și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii actelor de violență, garantând astfel siguranța victimei și altor membri ai familiei în locuința lor și în afara acesteia.

Perfecționarea mecanismului de protecție urgentă a victimei violenței în familie s-a realizat pe calea completării Legii nr. 45/2007 cu norma art. 12¹, potrivit căreia, în caz de stabilire la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului pentru înlăturarea situației de criză și, concomitent, întreprinde acțiunile necesare de constatare a comiterii infracțiunii de violență în familie. Organul de poliție are dreptul să aplice în privința agresorului una sau mai multe dintre următoarele măsuri: a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei; b) interzicerea de a se apropia de victimă, respectând distanța ce ar asigura securitatea acesteia și excluzând orice contact vizual cu victima și/sau copiii; c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic sau prin orice alte mijloace de comunicare, cu victima și/sau copiii; d) interzicerea de a păstra și purta armă. Ordinul de restricție de urgență se eliberează pentru o perioadă de până la 10 zile și se pune îndată în aplicare, agresorul și victima (în cazul copiilor – reprezentantul legal al victimei) fiind informați despre restricțiile aplicate, drepturile și obligațiile care le revin și despre răspunderea pentru neexecutarea cerințelor ordinului de restricție. Supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordinul de restricție de urgență se exercită de către angajații postului sau ai sectorului de poliție din localitate, în modul prevăzut de lege. Agresorul are dreptul să conteste ordinul de restricție de urgență în instanța de judecată în condițiile contenciosului administrativ. Depunerea cererii nu suspendă acțiunea ordinului de restricție. Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de judecată²⁰⁹.

²⁰⁸ Monitorul Oficial nr. 199-204 din 07.08.2020, art. 400.

²⁰⁹ Legea nr. 45/2007, art. 12¹.

De menționat că, potrivit dispoziției art. 15 alin. (5) din Legea nr. 45/2007, în cazul aplicării măsurii privind interzicerea de a păstra și purta armă, organul de poliție ridică imediat armele și munițiile de la agresor. Supravegherea executării măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, impuse prin ordinul de restricție de urgență și prin ordonanța de protecție, potrivit art. 152 din Legea nr. 45/2007, este de competența poliției. Refuzul sau eschivarea agresorului de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență/ordonanței de protecție atrage răspundere conform legii.

Totodată, de menționat că, în conformitate cu art. 18 alin. (2) din Legea nr. 130/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă²¹⁰, titularul în privința căruia au fost aplicate ordinul de restricție de urgență sau ordonanța de protecție este limitat în dreptul de proprietate asupra armei prin interdicția de posesie a armelor. În acest caz, în conformitate cu art. 18 alin. (8) din lege, deținătorul armelor este obligat ca, în termen de 10 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință măsura, să depună armele și întreaga cantitate de muniții aferente la organul de poliție în a cărui rază de competență teritorială își are domiciliul în vederea depozitării, cu excepția situațiilor în care acestea sunt ridicate de organul de poliție.

Articolul 53 ● Ordinele de restricție sau de protecție

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimelor tuturor formelor de violență acoperite de sfera de aplicare a prezentei Convenții le sunt disponibile ordine de restricție sau de protecție corespunzătoare.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că ordinele de restricție sau protecție la care se face referire în alineatul 1 sunt:*
 - ✓ disponibile pentru protecția imediată și fără sarcini financiare sau administrative nejustificate plasate asupra victimei;*
 - ✓ emise pentru o perioadă specificată sau până când sunt modificate sau anulate;*
 - ✓ dacă este necesar, emise pe o bază ex parte, care are efect imediat;*
 - ✓ sunt disponibile indiferent de, sau în plus față de, alte proceduri legale;*
 - ✓ permise a fi introduse în procedurile legale ulterioare.*
- 3. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că încălcările ordinelor de restricție sau protecție emise conform alineatului 1 vor fi supuse unor sancțiuni penale sau altor sancțiuni legale eficiente, proporționale și disuasive.*

Adoptând Legea nr. 45/2007, statul a recunoscut că oricare din formele de violență prevăzute de lege atrag grave probleme sociale și necesită măsuri eficiente de combatere și prevenire. Potrivit art. 15 al Legii nr. 45/2007²¹¹, instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție a victimei violenței în familie. Măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 luni, pot fi retrase odată cu dispariția pericolului care a condiționat luarea acestor măsuri sau pot fi prelungite în cazul unei cereri repetate sau al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție. Supravegherea îndeplinirii măsurilor de protecție stabilite de instanță ține de competența organelor poliției, fiind posibilă antrenarea și a altor structuri statale, la necesitate. Aplicarea măsurilor de protecție nu împiedică inițierea procedurii de divorț, partajării averii comune, decăderii din drepturile

²¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136157&lang=ro.

²¹¹ Art. 15 din Legea nr. 45 din 01.03. 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

părintești, luării copilului fără decădere din drepturile părintești și altor acțiuni prevăzute de legislația în vigoare.

Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative nr. 167/2010 a oferit o platformă practică în vederea punerii în aplicare a mecanismului de protecție a victimelor, inclusiv prin dezvoltarea cadrului regulatoriu de aplicare a institutului Ordonanței de Protecție în legislația de procedură civilă și procedură penală.

Astfel, Codul de procedură civilă²¹² prevede în art. 278⁴ –278⁷ că cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune la instanța judecătorească de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă, din motive de sănătate, vârstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă în interesele victimei de către organul de poliție sau organul de asistență socială. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele copilului sau ale persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror sau de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție, depusă în instanța de judecată, este repartizată unui judecător imediat, în mod aleatoriu. După primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată dispune imediat citarea victimei și a persoanelor interesate, contactează organul de poliție de la locul aflării agresorului și solicită informarea acestuia despre procedura inițiată. Instanța de judecată poate decide citarea pentru audiere în ședință de judecată a presupusului agresor. Neprezentarea agresorului la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea. La examinarea cererii victimei privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea neîntârziată a unui avocat pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat victimei. În 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată emite o încheiere prin care admite sau respinge cererea. În cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție prin care aplică agresorului una sau mai multe restricții prevăzute de lege care, în același timp, constituie măsuri de protecție a victimei. Măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 luni. Instanța remite imediat ordonanța de protecție organului poliției spre executare imediată.

Legislația națională prevede scutirea de taxa de stat și taxa de timbru a reclamanților în procedurile privind aplicarea măsurilor de protecție și în acțiunile privind repararea prejudiciului material și/sau moral cauzat prin infracțiune și/sau contravenție, inclusiv acte de violență în familie²¹³.

În procedura penală, eliberarea ordonanței de protecție pentru victimele violenței în familie a fost prevăzută prin includerea normei art. 215¹ în Codul de procedură penală. Conform acestei norme, dacă, în cadrul procesului penal, se constată că victima violenței în familie sau victima infracțiunii cu caracter sexual se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, organul de urmărire penală sau procurorul este obligat să intervină neîntârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție. Demersul de obținere a măsurilor de protecție poate fi înaintat de către organul

²¹² Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 17/2018 // Monitorul Oficial nr. 142-148 din 04.05.2018, art. 277, a instituit compartimentul – B² Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, Capitolul XXII2, art. 278³-278⁹.

²¹³ Legea taxei de stat nr. 213/2023, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138534&lang=ro.

de urmărire penală sau de către procuror și în baza cererii părții vătămate. În 24 de ore de la primirea cererii, instanța de judecată ia măsuri de asigurare a protecției victimei față de bănuțit, învinuit, inculpat prin emiterea unei ordonanțe de protecție. Condițiile de emitere, termenul, punerea în executare a măsurilor de protecție sunt asemănătoare celor stabilite în procedura civilă.

A fost stabilită răspunderea penală pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție și răspundere contravențională pentru neîndeplinirea intenționată sau eschivarea de la îndeplinirea cerințelor ordinului de restricție de urgență. Examinarea acestei contravenții a fost atribuită în competența instanței de judecată. Totodată, pentru a limita comportamentul provocator al oponentului/agresorului de a dejuca încercările victimei de solicitare a ordonanțe de protecție, în Codul penal a fost introdusă o agravantă, care prevede pedeapsă penală pentru actele de violență săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție²¹⁴.

Schimbările profunde determinate de digitalizarea, convergența și globalizarea continuă a rețelelor de comunicație, preocuparea de riscul că rețelele de comunicație electronică și informare ar putea fi utilizate și pentru comiterea de infracțiuni, dar și de nevoia de a proteja interesele legitime ale utilizatorilor, au determinat GREVIO să consacre prima Recomandare Generală – dimensiunii digitale a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, acoperite de sfera de aplicare a Convenției de la Istanbul. Potrivit estimărilor GREVIO, în ultima perioadă, experiențele femeilor și ale fetelor, care au trecut prin violență în bază de gen, sunt amplificate sau facilitate de tehnologie, în special de tehnologia utilizată în mediile online și digitale. Tehnologia informației și comunicațiile electronice au permis perpetuarea violenței împotriva femeilor la o scară necunoscută anterior. Violența împotriva femeilor, săvârșită în mediul online sau cu ajutorul tehnologiei, prin caracteristicile sale, afectează victimele într-o măsură alarmantă. Experiențele de violență în mediul online sunt mult amplificate din cauza multitudinii de făptuitori, în unele cazuri, sau a razei largi de acțiune și a caracterului aproape permanent al răspândirii imaginilor dăunătoare și a conținutului de ură. În consecință, violența împotriva femeilor, comisă în sfera digitală, are impact grav asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, a siguranței și a reputației acestora, subminează o serie de alte drepturi ale femeilor. În Recomandarea Generală nr. 1, GREVIO solicită, de rând cu alte acțiuni, aplicarea măsurilor de protecție a victimelor în cazul violenței cu utilizarea tehnologiei informaționale și comunicațiilor electronice. La nivel național, principiile de reglementare și condițiile de furnizare a serviciilor societății informaționale, răspunderea furnizorilor de servicii și a intermediarilor sunt reglementate în Legea nr. 284/2004 privind serviciile societății informaționale (Legea nr. 284/2004)²¹⁵, în redacția Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative nr. 60/2023, în vigoare din 05.04.2023. În conformitate cu art. 4, prin furnizor de servicii se înțelege persoana fizică sau juridică care pune la dispoziția unui număr determinat sau nedeterminat de persoane servicii ale societății informaționale. Prin serviciu al societății informaționale se subînțelege orice serviciu prestat la distanță, prin mijloace electronice și la cererea individuală a destinatarului serviciului. În corespundere cu Legea nr. 284/2004, destinatarii serviciilor (persoana fizică sau juridică care utilizează servicii ale societății informaționale în scopuri comerciale, profesionale, personale sau de altă natură) poartă răspundere în conformitate cu legea pentru conținutul informațiilor transmise și stocate prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, la solicitarea

²¹⁴ Art. 201¹ alin. (2) lit. b) din Codul penal.

²¹⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 104.

lor, de către furnizorii de servicii. Furnizorul de servicii este obligat să asigure destinatarilor serviciilor și organelor de control ale statului accesul ușor, direct și permanent la informația autentică despre sine, în format electronic, în limba română. Furnizorii de servicii răspund pentru informația furnizată din propria inițiativă sau în numele lor. Furnizorii de servicii nu au obligația de a supraveghea informațiile pe care le transmit sau le stochează și nici obligația de a căuta în mod activ fapte sau circumstanțe din care rezultă că activitățile sunt ilicite. În cazul în care un serviciu al societății informaționale constă în stocarea informațiilor furnizate de un destinatar al serviciului, furnizorul de servicii nu răspunde pentru informațiile stocate la cererea destinatarului respectiv cu condiția că furnizorului de servicii nu îi este cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită. Din momentul în care furnizorului de servicii îi devine cunoscut faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită, acesta este obligat să acționeze prompt, pentru a elimina informația sau pentru a bloca accesul la aceasta. Se consideră că furnizorul de servicii are cunoștință despre faptul că activitatea sau informația stocată este ilicită în cazul în care acesta primește o *dispoziție scrisă* din partea unei instanțe de judecată sau a unei autorități publice abilitate prin care se constată caracterul ilicit al activității sau al informației specifice stocate pe serverele furnizorului de servicii și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta; în cazul în care primește o *notificare scrisă* (în original) din partea unei persoane interesate, prin care se declară, pe propria răspundere, că o activitate sau o informație specifică stocată pe serverele furnizorului de servicii este ilicită și se solicită eliminarea paginii web respective sau blocarea accesului la aceasta. La solicitarea persoanei interesate, instanța de judecată poate obliga furnizorul de servicii să elimine pagina web respectivă sau să blocheze accesul la aceasta. Responsabilitatea pentru conținutul comunicării electronice o poartă persoana care a întocmit comunicarea electronică.

Totodată, Legea nr. 20/2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice (Legea nr. 20/2009)²¹⁶, al cărei obiect de reglementare constituie raporturile juridice de prevenire și combatere a infracțiunilor informatice, protecția și acordarea de ajutor furnizorilor de servicii și utilizatorilor de sisteme informatice, a atribuit în competența Ministerului Afacerilor Interne efectuarea măsurilor speciale de investigație, de urmărire penală și identificare a persoanelor care comit infracțiuni informatice. În conformitate cu art. 5 al Legii nr. 20/2009, procesul de prevenire și combatere a criminalității informatice implică colaborarea organelor de investigație și de urmărire penală cu subiecții abilitați, inclusiv cu furnizorii de servicii la realizarea unor activități comune de cercetare a cazurilor și de identificare a infractorilor etc. Furnizorii de servicii, potrivit art. 7 din Legea nr. 20/2009, sunt obligați să țină evidența utilizatorilor de servicii; să comunice autorităților competente datele despre traficul informatic, inclusiv datele despre accesul ilegal la informația din sistemul informatic, despre tentativele de introducere a unor programe ilegale, despre încălcarea de către persoane responsabile a regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației; să execute, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informatic, față de care există pericolul distrugerii ori alterării; să prezinte autorităților competente, în temeiul unei solicitări efectuate în condițiile legii, date referitoare la utilizatori; să întreprindă măsuri de securitate prin utilizarea unor proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate cu ajutorul cărora accesul la un sistem informatic să fie restricționat sau interzis utilizatorilor neautorizați; să sisteze, în condițiile legii, folosind metodele și

²¹⁶ Publicată în Monitorul Oficial nr. 11-12 din 26.01.2010, art. 17.

mijloacele tehnice din posesie, accesul din propriul sistem informatic la toate adresele IP pe care sunt amplasate pagini web, inclusiv cele găzduite de furnizorul respectiv, ce contribuie la comiterea infracțiunilor sau la încălcarea prevederilor legislației în vigoare ori conțin/difuzează instrucțiuni privind modul de comitere a acestora; să asigure monitorizarea, supravegherea și păstrarea datelor referitoare la trafic, pentru identificarea furnizorilor de servicii, utilizatorilor de servicii și a canalului prin intermediul căruia comunicația a fost transmisă; să asigure descifrarea datelor informatice, cu conservarea acestora. Dacă datele referitoare la traficul informatic se află în posesia mai multor furnizori de servicii, furnizorul de servicii solicitat este obligat să pună de îndată la dispoziția autorității competente informația necesară identificării celorlalți furnizori de servicii (în context, este necesar de reamintit că prezentul studiu conține propuneri *de lege ferenda* în vederea completării Legii nr. 45/2007 cu prevederi referitoare la atribuțiile furnizorilor de servicii).

Din perspectiva implementării cerințelor Recomandării Generale nr. 1 GREVIO și în vederea armonizării cadrului legislativ național în acest domeniu, considerăm oportună completarea Legii nr. 45/2007 cu prevederi referitoare la măsurile de protecție pentru cazurile de violență *împotriva femeilor și a violenței în familie*, comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice.

■ Modificări propuse:

Articolul 15:

- alineatul (1) se completează cu lit. k) și lit. l), în următoarea redacție:

„k) obligarea utilizatorului serviciilor de comunicații electronice să elimine din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv și interzicerea accesării rețelelor de comunicații;

l) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv servicii preplătite anonime”;

- norma se completează cu un alineat nou – alineatul (13), în următoarea redacție:

„(13) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. b)–d), h), k), l) pot fi aplicate în cazul oricărui formă de violență împotriva femeilor, prevăzute de Convenția de la Istanbul”;

- alin. (2) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul eliberării ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, organul de poliție va asigura executarea măsurilor de protecție, în condițiile legii”;

- alin. (5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul aplicării măsurilor specificate la alin. (1) lit. k) și l) organul de poliție va transmite furnizorului de servicii, care gestionează rețelele utilizate de agresor, un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite) și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.”

Sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, considerăm necesară completarea normelor relevante din Codul de procedură penală, după cum urmează:

Articolul 215¹ Codul de procedură penală:

- se propune completarea alin. (3) cu literele i) și j), având următoarea redacție:
 - „i) obligarea utilizatorului serviciilor de comunicații electronice să elimine din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv și interzicerea accesării rețelelor de comunicații;
 - j) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv servicii preplătite anonime.”;
- alin. (5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, organul de poliție va transmite furnizorului de servicii, care gestionează rețelele utilizate de agresor, un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite) și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.”.

Totodată, considerăm oportună examinarea posibilității de a institui un mecanism de intervenție urgentă a organelor competente pentru asigurarea unor pârghii procesuale de constrângere, suplimentar măsurilor aplicate nemijlocit agresorului, în vederea sporirii nivelului de siguranță a victimei violenței contra eventualelor pericole de răspândire rapidă a imaginilor și informațiilor dăunătoare, cu eventual impact asupra vieții, sănătății psihologice și fizice, și a reputației victimelor. În aceste sens, este relevantă referirea la prevederile art. 7 din Legea nr. 20/2009, care stabilesc în special obligația furnizorilor de servicii să execute, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informatic, față de care există pericolul distrugerii ori alterării; să sisteze, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul din propriul sistem informatic la toate adresele IP pe care sunt amplasate pagini web, inclusiv cele găzduite de furnizorul respectiv, ce contribuie la comiterea infracțiunilor etc.

Din această perspectivă, se propune completarea Codului de procedură penală cu o normă nouă – art. 215².

■ Modificări propuse:

„**Articolul 215². Sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv**

- Dacă, în cadrul urmăririi penale, se constată pericol de răspândire în rețele publice de comunicații electronice a datelor informatice cu conținut abuziv, în privința victimei infracțiunii de violență în familie, infracțiunii de persecutare sau infracțiunii cu caracter sexual, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice, procurorul este obligat să înainteze neîntârziat demers în instanța de judecată privind sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv, pentru a asigura protecția victimelor.
- Dacă circumstanțele menționate în alineatul (1) sunt stabilite de către organul de constatare în cadrul procesului penal, acesta acționează în conformitate cu prevederile art. 273 alin. (4).

- *Demersul privind sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv poate fi înaintat și în baza cererii victimei.*
- *Instanța de judecată, în 4 de ore de la primirea demersului, dispune sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv și, după caz, conservarea imediată a datelor informatice și a datelor referitoare la traficul informatic.*
- *Încheierea judecătorească este executorie din momentul pronunțării, cu drept de recurs în instanța ierarhic superioară. Contestarea încheierii judecătorești nu suspendă executarea acesteia.*
- *În cazul când datele informatice cu conținut abuziv sunt plasate pe pagina web gestionată de furnizorii de servicii din afara țării, încheierea judecătorească se execută în conformitate cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”*

Sub imperiul principiilor de oportunitate, coerență, consecutivitate, este necesară modificarea normelor relevante din Codul de procedură penală, după cum urmează:

Articolul 273:

- se propune completarea alin. (4), după textul „cu excepția organelor specificate la lit. g)”, cu textul „precum și în cazul constatării circumstanțelor menționate la alin. (1) art. 215²,”;

Articolul 302:

- se propune completarea alineatului (1) cu pct. 1¹), în următoarea redacție: „1¹) sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv;”.

Legislația națională prevede, în general, posibilitatea solicitării și aplicării măsurilor de protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, atât în condițiile procedurii civile, cât și ale procedurii penale. Totuși, se propune completarea doar a Codului de procedură penală cu măsuri de protecție pentru cazurile de violență în familie, comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice. Aceasta se explică prin faptul că, în condițiile legislației civile, nu este posibilă acumularea rapidă a informației (probatoriul) în volum necesar pentru emiterea ordonanței de protecție în termenul stabilit de lege.

Trebuie de reținut că, potrivit alin. (1¹) art. 15 al Legii nr. 45/2007, măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. a)–d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică. În acest caz, prevederile art. 271¹ din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 se aplică în mod corespunzător.

Totodată, art. 271¹ (Monitorizarea electronică) Cod de executare²¹⁷, prevede în alin. (7) că [...] monitorizarea electronică poate fi aplicată: [...] c) persoanelor bănuite, învinuite sau inculpate de comiterea faptelor de violență în familie. [...].

Pentru asigurarea realizării principiilor coerenței și echilibrului juridic și în vederea asigurării condițiilor corespunzătoare de aplicare a monitorizării electronice în cazul aplicării măsurilor de protecție până la obținerea de către agresor a oricărui statut procesual, se propun modificări în Codul de executare al Republicii Moldova.

²¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135568&lang=ro.

■ Modificări propuse:

Articolul 271¹ Codul de executare:

alin. (7) lit. c) se propune în următoarea redacție:

- „c) persoanei agresor în cazul emiterii ordonanței de protecție a victimei violenței în familie sau victimei infracțiunii cu caracter sexual.”.

Alin. (2) art. 53 din Convenția de la Istanbul descrie un șir de caracteristici, care trebuie să încadreze măsurile de protecție, în condițiile legii, pentru a oferi siguranță victimei violenței:

- ✓ să fie disponibile pentru protecția imediată și fără sarcini financiare sau administrative nejustificate plasate asupra victimei;

În conformitate cu Legea nr. 45/2007, victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie i se garantează apărarea drepturilor și intereselor legitime. Victima are dreptul să sesizeze orice caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie și să solicite protecție. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare. Cererea despre comiterea actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie poate fi depusă la organele de poliție; în instanța de judecată; la structura teritorială de asistență socială, structura responsabilă de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia; la autoritatea administrației publice locale.

Stabilind la fața locului circumstanțe din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului, cu durata de până la 10 zile, pentru înlăturarea situației de criză. Ordinul de restricție de urgență se pune imediat în aplicare. Agresorul are dreptul să conteste ordinul de restricție de urgență în instanța de judecată, însă depunerea cererii nu suspendă acțiunea ordinului de restricție. Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. Ordonanța de protecție poate fi depusă în instanța de judecată spre examinare în condițiile procedurii penale sau în condițiile procedurii civile.

În cadrul procesului penal, instanța de judecată (judecătorul de instrucție) eliberează ordonanța de protecție la demersul organului de urmărire penală sau al procurorului, care sunt obligați, la rândul lor, să intervină neîntârziat, din oficiu sau la cererea victimei, pentru obținerea măsurilor de protecție, atunci când este necesar. Cererea victimei către organul de urmărire penală sau procuror, precum și demersul organelor menționate către instanța de judecată, nu sunt supuse taxei de stat.

În condițiile procedurii civile, instanța de judecată eliberează ordonanța de protecție la cererea victimei, depusă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate, la solicitarea ei, cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție poate fi depusă, în interesele victimei, de către organul de poliție sau organul de asistență socială. Cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție în interesele copilului sau ale persoanei aflate sub ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară sau de persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal. Pentru depunerea în condițiile procedurii civile a cererii de eliberare a ordonanței de protecție nu se încasează taxa de stat și taxa de timbru.

Atât în condițiile procedurii penale, cât și în condițiile procedurii civile, instanța de judecată emite ordonanță de protecție a victimei în 24 de ore de la primirea cererii/demersului. Ordonanța de protecție este remisă de îndată organului abilitat spre executare imediată.

✓ *sunt emise pentru o perioadă specificată sau până când sunt modificate sau anulate;*

Ordonanța de protecție, examinată în condițiile procedurii penale și în condițiile procedurii civile, se aplică pe un termen de până la 3 luni. Termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanța de judecată la cererea repetată, ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție sau dacă, la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea făptuitorului. La cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate, asigurându-se că voința victimei este liber exprimată și că aceasta nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului²¹⁸.

Totodată, potrivit art. 12¹ al Legii nr. 45/2007, victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție. Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de judecată. Norma de referință urmărește asigurarea continuității măsurilor de protecție aplicate, în acest fel, oferind victimei un grad sporit de siguranță.

✓ *dacă este necesar, emise pe o bază ex-parte, care are efect imediat;*

Codul de procedură civilă prevede²¹⁹ că, după primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată dispune imediat citarea victimei și a persoanelor interesate, contactează organul de poliție de la locul aflării agresorului și solicită informarea acestuia despre procedura inițiată. Instanța de judecată poate decide citarea pentru audiere în ședință de judecată a presupusului agresor. La examinarea cererii de aplicare a măsurilor de protecție, declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice. Neprezentarea presupusului agresor la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea. Aceste măsuri afirmative sunt îndreptățite și necesare pentru protecția în regim de urgență a victimei. Ordonanța de protecție este remisă de îndată spre executare imediată. Totodată, în corespundere cu cerințele Convenției de la Istanbul, legile de procedură penală și civilă oferă agresorului dreptul de a ataca cu recurs actele judecătorești de aplicare a măsurilor de protecție a victimei violenței.

✓ *sunt disponibile indiferent de, sau în plus față de, alte proceduri legale;*

În această privință, Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul subliniază obligația autorităților de a asigura victimelor posibilitatea de a obține o ordonanță de restricție sau protecție indiferent dacă aleg sau nu să inițieze alte proceduri legale. Intenția de a solicita o ordonanță de protecție nu trebuie să fie condiționată de urmărirea penală în privința aceluiași agresor. De asemenea, ea nu trebuie să fie condiționată de inițierea procedurilor de divorț etc.²²⁰

²¹⁸ Art. 215¹ al Codului de procedură penală, art. 278⁷-278⁹ ale Codului de procedură civilă.

²¹⁹ Art. 278⁶ al Codului de procedură civilă.

²²⁰ Convenția de la Istanbul. Raport explicativ, pct. 273. 205 Legea nr. 45/2007, art. 11 alin. (2¹).

Trebuie de menționat în această privință că art. 11 din Legea nr. 45/2007 prevede expres că victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului²⁰⁵. De asemenea, Legea nr. 45/2007 a prevăzut procedura de emitere a ordinului de restricție de urgență ca o procedură distinctă de procedura penală sau contravențională, iar contestarea ordinului de restricție de urgență se face în instanța de judecată în condițiile contenciosului administrativ. Legislația națională prevede calea de obținere a ordonanței de protecție și în procedură civilă, inclusiv pentru a oferi victimei o mai mare libertate de alegere.

De relevat, în altă ordine de idei, că Legea nr. 45/2007 prevede că aplicarea măsurilor de protecție nu împiedică inițierea procedurii de divorț, partajării averii comune, decăderii din drepturile părintești și altor acțiuni prevăzute de legislația în vigoare²²¹.

✓ *sunt permise a fi introduse în procedurile legale ulterioare.*

Pe marginea acestui subiect, Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul indică necesitatea informării persoanelor care examinează alte proceduri legale în privința aceluiași agresor, despre emiterea ordonanței de protecție²²².

Referința la emiterea ordonanței de protecție a victimei violenței este justificată și chiar necesară, ca element probatoriu, pentru soluționarea unor revendicări de siguranță a victimei, în condițiile stabilite de legislația în vigoare. Astfel, potrivit art. 278⁵ Cod de procedură civilă, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție trebuie să indice circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție. Totodată, măsurile de protecție pot fi prelungite în cazul unei cereri de comitere repetată a faptelor de violență în familie sau al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție²²³.

Analizată din această perspectivă, legea de procedură penală stabilește drept una dintre condițiile de reținere sau arestare a învinuitului și inculpatului faptul încălcării ordonanței de protecție în cazul violenței în familie²²⁴.

Codul familiei al Republicii Moldova²²⁵ prevede că în procesul examinării cererii de desfacere a căsătoriei, instanța judecătorească va amâna examinarea cauzei, stabilind un termen de împăcare de la o lună la 6 luni, cu excepția cauzelor de divorț pornite pe motivul violenței în familie confirmate prin probe²²⁶. Una dintre probele relevante în acest sens va constitui ordonanța de protecție a victimei violenței în familie.

Este important de reținut că, în jurisprudența sa, inclusiv pe cazuri de violență în familie, Curtea Europeană a Drepturilor Omului pune accent deosebit pe eficiența mecanismului de executare. Or, dreptul persoanei la un proces echitabil va fi iluzoriu, dacă ordinea internă a statului va admite ca o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie să rămână inoperantă. Nerespectarea acestor obligații compromite sau anulează posesia, de către victimă, a drepturilor fundamentale ale omului.

Analizând din această perspectivă cadrul normativ în domeniu, se constată că, în conformitate cu art. 15 al Legii nr. 45/2007, ordonanța de protecție se comunică imediat subdivi-

²²¹ Ibidem, art. 15 alin. (4).

²²² Convenția de la Istanbul. Raport explicativ, pct. 274.

²²³ Art. 15 alin. (3) al Legii nr. 45/2007 și art. 278⁸ din Codul de procedură civilă.

²²⁴ Art. 165 alin. (2) pct. 2) și art. 185 alin. (2) pct. 3) ale Codului de procedură penală.

²²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138943&lang=ro.

²²⁶ Codul familiei, art. 37.

ziunii teritoriale a poliției și organului de probațiune din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, iar aceștia, la rândul lor, asigură informarea neîntârziată a agresorului privind măsurile aplicate. În cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului sau a victimei care are copii, instanța de judecată informează și autoritatea tutelară de la locul aflării copilului. Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. a)–d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică. În acest caz, prevederile art. 271¹ din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 se aplică în mod corespunzător. Supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordonanța de protecție ține de competența organului de poliție și a organului de probațiune în modul prevăzut de lege²²⁷. Aceleași prevederi, într-o redacție laconică, se conțin în normele consacrate subiectului din Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă.

Nu se menționează nimic în acest sens în Codul de executare al Republicii Moldova, constatându-se deficiențe de corelare cu prevederile relevante ale Legii nr. 45/2007.

Omisiunile de ordin legislativ (procedura de punere în executare a ordonanței de protecție a victimelor violenței fiind reglementată doar în unele acte departamentale), poate pune în dificultate procesul de investigare a cauzelor pornite pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție, dar și a respectării principiilor care guvernează jurisprudența CtEDO.

Pentru îmbunătățirea mecanismului de executare a măsurilor de protecție, considerăm necesară operarea unor modificări și completări a cadrului normativ relevant, în special, completarea Codului de executare al Republicii Moldova cu un compartiment nou – Titlul VII¹ Capitolul XXX¹.

■ Modificări propuse:

„Titlul VII¹

EXECUTAREA ORDONANȚEI DE PROTECȚIE A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI ALE INFRAȚIUNILOR CU CARACTER SEXUAL

Capitolul XXX¹

EXECUTAREA ORDONANȚEI DE PROTECȚIE A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI ALE INFRAȚIUNILOR CU CARACTER SEXUAL

Articolul 321¹. Trimiterea ordonanței de protecție spre executare

(1) După pronunțarea încheierii privind aplicarea măsurilor de protecție a victimelor violenței în familie și a victimelor infracțiunilor cu caracter sexual, instanța de judecată transmite de îndată ordonanța de protecție organului de poliție din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, pentru punerea imediată în executare, acesta asigurând și informarea neîntârziată a agresorului despre măsurile aplicate. În cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului sau a victimei care are copii, instanța de judecată informează și autoritatea tutelară de la locul aflării copilului. Sarcina trimiterii spre executare a ordonanței de protecție revine instanței care a emis-o. Ordonanța de protecție se întocmește într-un număr de exemplare, corespunzător structurilor care asigură executarea măsurilor de protecție stabilite.

²²⁷ Legea nr. 45/2007, art. 15 alin. (5) și art. 152.

- (2) Ordonanța de protecție, care prevede exclusiv măsura specificată în art. 278⁷ alin. (2) lit. f) din Codul de procedură civilă, respectiv art. 215¹ alin. (3) lit. g) din Codul de procedură penală, se trimite neîntârziat organului de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul agresorului.
- (3) Ordonanța de protecție care prevede exclusiv măsuri specificate în art. 278⁷ alin. (2) lit. e) și h) din Codul de procedură civilă se transmite neîntârziat organului de poliție și autorității tutelare locale de la locul de domiciliu al copiilor.
- (4) În cazurile specificate la art. 321¹ alin. (2) și alin. (3), cu excepția poliției, instanța de judecată va comunica ordonanța de protecție destinatarilor prin curier sau prin mijloace electronice, în conformitate cu legea.

Articolul 321². Organele care asigură executarea măsurilor din ordonanța de protecție

- (1) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) – d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) – d) din Codul de procedură penală, care se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică, se asigură de către organul de poliție și organul de probațiune în limitele competențelor prevăzute de lege.
- (2) Măsurile de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. g) și lit. i) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. e), lit.f) și lit. h) din Codul de procedură penală se asigură de către organul de poliție.
- (3) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. f) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. g) din Codul de procedură penală se asigură de către organul de probațiune.
- (4) Executarea măsurii de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. e) și lit. h) din Codul de procedură civilă se asigură de autoritatea tutelară locală și organul de poliție.
- (5) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 215¹ alin. (3) lit. i) și lit. j) din Codul de procedură penală se asigură de către organul de poliție, împreună cu furnizorii de servicii care gestionează rețelele utilizate de agresor.

Articolul 321³. Organizarea punerii în executare a ordonanței de protecție

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție, organele de executare specificate la art. 321² vor întreprinde acțiunile necesare în vederea informării neîntârziată a agresorului și punerii în executare a măsurilor aplicate.
- (2) Agresorului i se înmânează copia ordonanței de protecție și i se explică măsurile stabilite, drepturile și obligațiile care îi revin, răspunderea pentru neexecutarea sau eschivarea de la executarea ordonanței de protecție. Acțiunile efectuate în condițiile prezentului alineat vor fi consemnate în procesul-verbal privind înmânarea copiei ordonanței de protecție. Despre refuzul de a primi copia ordonanței de protecție și/sau de a semna procesul-verbal se fac mențiuni în procesul-verbal și se anexează la dosarul de executare.
- (3) Organul de poliție informează victima despre măsurile aplicate prin ordonanța de protecție și explică modalitățile de apelare în cazul încălcării, de către agresor, a măsurilor stabilite.
- (4) Dacă ordonanța de protecție conține măsuri specificate la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) – d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) – d) din Codul de procedură penală, organul de poliție, după efectuarea acțiunilor prevăzute la alin. (2) – (3), asi-

gură transportarea agresorului la organul de probațiune, prezentând un exemplar al ordonanței de protecție.

- (5) Dacă ordonanța de protecție conține măsuri din cele specificate la art. 321² alin. (4), organul de poliție va informa agresorul despre necesitatea de a se prezenta la autoritatea tutelară locală și va supraveghea executarea măsurilor de protecție.
- (6) În cazul aplicării măsurilor de protecție specificate la art. 321² alin. (5), organul de poliție va transmite furnizorului de servicii care gestionează rețelele utilizate de agresor un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite) și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.

Articolul 321⁴. Asigurarea executării măsurilor privind obligarea de a părăsi temporar locuința comună

- (1) Imediat după realizarea acțiunilor prevăzute la art. 321³ alin. (2), organul de poliție propune agresorului să părăsească benevol locuința și să predea cheile de la locuință, care sunt ulterior transmise victimei sau preluate spre păstrare provizorie la organul de poliție. Agresorului i se permite să ia cu sine lucruri necesare pentru uz personal (haine, documente, obiecte de igienă etc.). Agresorul urmează să comunice organului de poliție o adresă de contact în perioada de aplicare a ordonanței de protecție.
- (2) În cazul refuzului de a părăsi benevol locuința, organul de poliție aplică măsurile care se impun, în condițiile legii, pentru înfrângerea rezistenței opuse cerințelor legale.
- (3) În perioada de acțiune a măsurilor de protecție, organul de poliție efectuează vizite inopinate la locuința victimei/agresorului. În cadrul vizitelor, vor fi întreprinse acțiunile necesare, inclusiv explicații de la victimă, membrii familiei, vecini, alte persoane care pot comunica informație relevantă, în vederea constatării modului de executare a măsurilor de protecție stabilite. Materialele se anexează la dosarul de executare a ordonanței de protecție.
- (4) La orice comunicare despre nerespectarea sau tentativa de încălcare a măsurilor de protecție de către agresor, organul de poliție va reacționa imediat, în modul stabilit de lege.

Articolul 321⁵. Asigurarea executării măsurii de interzicere de a păstra și a purta armă
În cazul aplicării măsurii stabilite la art. 278⁷ alin. (2) lit. i) din Codul de procedură civilă, respectiv art. 215¹ alin. (3) lit. h) din Codul de procedură penală, organul de poliție va efectua neîntârziat ridicarea armelor și munițiilor, asigurând păstrarea lor în modul stabilit de legislație.

Articolul 321⁶. Asigurarea executării măsurilor de protecție care se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică

- (1) Organul de probațiune, care a recepționat ordonanța de protecție în condițiile art. 321³ alin. (4), explică agresorului modul de supraveghere a executării măsurilor de protecție stabilite, prin aplicarea monitorizării electronice, după care atașează agresorului dispozitivul special de monitorizare, în modul stabilit de lege.

- (2) Persoanei supuse monitorizării electronice i se stabilește, în funcție de circumstanțele individuale ale cazului și măsurile aplicate: a) zona de deplasare; b) zona și/sau locul unde este interzis să se deplaseze etc.
- (3) Organul de probațiune va contacta victima, alți membri de familie și le va explica prevederile art. 15 alin. (1²) din Legea nr. 45/2007, art. 278⁷ alin. (2²) din Codul de procedură civilă sau art. 215¹ alin. (41) din Codul de procedură penală.
- (4) Monitorizarea electronică a agresorului se efectuează de către organul de probațiune, în regim non-stop, în modul stabilit. Organul de probațiune ține evidența agresorilor și a măsurilor aplicate.
- (5) Despre orice caz de încălcare, de către agresor, a obligațiilor în cadrul sistemului de monitorizare electronică, consilierul de probațiune comunică imediat organului de poliție, care se va deplasa neîntârziat la fața locului. Comunicarea organului de probațiune constituie temei pentru inițierea, în condițiile legislației, a procedurii de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executare a ordonanței de protecție.
- (6) La expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, dacă ordonanța de protecție nu a fost prelungită, persoana supusă monitorizării electronice restituie utilajul electronic organului de probațiune.
- (7) În caz de deteriorare intenționată a utilajului de monitorizare electronică, persoana supusă monitorizării achită integral costul utilajului.

Articolul 321⁷. Asigurarea executării măsurii privind obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție și efectuarea acțiunilor prevăzute de art. 321³ alin. (2), organul de probațiune dispune evaluarea psihosocială a agresorului, în vederea identificării măsurilor de asistență necesare (programelor probaționale). Subiectul probațiunii semnează obligația de a se prezenta la organul de probațiune potrivit graficului stabilit.
- (2) Dacă agresorul nu s-a prezentat neîntemeiat la consilierul de probațiune, la demersul organului de probațiune, organul de poliție, în cel mult 2 zile lucrătoare, va asigura aducerea silită a agresorului la destinație. Concomitent, organul de poliție va iniția, în condițiile legislației, procedura de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.
- (3) Programele probaționale cu agresorii familiari se stabilesc de consilierul de probațiune, în baza rezultatului evaluărilor și se desfășoară individual și/sau în grup, în modul prevăzut.

Articolul 321⁸. Asigurarea executării măsurii privind stabilirea unui regim temporar de vizitare, de către agresor, a copiilor minori, precum și de obligarea de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție în condițiile art. 321¹ alin. (3), autoritatea tutelară locală va verifica realizarea prevederilor de la art. 321³ alin. (5).
- (2) Dacă agresorul nu se prezintă la autoritatea tutelară locală în termen de cel târziu 3 zile lucrătoare din ziua când i-a fost adusă la cunoștință ordonanța de protecție, la solicitarea autorității tutelare locale, organul de poliție, în cel mult 2 zile lucrătoare

re, asigură aducerea silită a agresorului. Concomitent, organul de poliție va iniția, în condițiile legislației, procedura de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.

- (3) Autoritatea tutelară asigură întocmirea neîntârziată a programului de vizitare a copiilor, în condițiile legislației. Programul de vizitare a copiilor poate să prevadă, după caz, în afară de periodicitatea (zilele) vizitelor și alte condiții – locul întâlnirii, prezența anumitor persoane, inclusiv reprezentantul autorității tutelare sau angajatul poliției etc. La întocmirea programului de vizitare a copiilor, sunt luate în considerare, în mod obligatoriu, incidentele de violență anterioare și relațiile dintre agresor și părintele/persoana în îngrijirea căruia se află copiii.
- (4) Dacă agresorul încalcă condițiile programului de vizitare a copilului, victima și/sau autoritatea tutelară comunică acest fapt organului de poliție.
- (5) Agresorul execută obligația de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima, în perioada de acțiune a ordonanței de protecție, în modul stabilit de autoritatea tutelară.
- (6) Încălcarea, de către agresor, a condițiilor alin. (4) sau (5), constituie temei pentru inițierea, în condițiile legislației, a procedurii de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.

Articolul 321⁹. Asigurarea executării măsurii privind limitarea drepturilor în privința bunurilor comune cu victima

- (1) După realizarea acțiunilor prevăzute la art. 321³ alin. (2), organul de poliție, reieșind din circumstanțele individuale ale cazului, cu ajutorul victimei, va asigura supravegherea modului cum este respectat dreptul victimei de a beneficia de bunurile comune.
- (2) În perioada de acțiune a ordonanței de protecție, organul de poliție poate efectua vizite inopinate, în cadrul cărora vor fi întreprinse acțiunile necesare în vederea constatării modului de executare a măsurii de protecție stabilite. Materialele acumulate se anexează la dosarul de executare.
- (3) La constatarea faptelor care indică la limitarea, de către agresor, a drepturilor victimei asupra bunurilor comune, organul de poliție va iniția cercetarea faptelor și adoptarea soluției prevăzute de legislație.

Cu referire la cerințele art. 53 alin. (3) din Convenția de la Istanbul, reiterăm că, potrivit legislației naționale, autoritățile sunt obligate să răspundă imediat la comunicările despre cazurile de violență în familie și să nu subestimeze importanța acțiunilor de contracarare a oricăror forme de violență în familie²²⁸.

Victima violenței în familie poate beneficia, în temeiul Legii nr. 45/2007, de măsuri urgente de protecție pentru înlăturarea situației de criză. În perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, victima are dreptul să solicite eliberarea ordonanței de protecție, în condițiile procedurii penale sau în condițiile procedurii civile. În condițiile procedurii penale, are dreptul să solicite eliberarea ordonanței de protecție și victima infracțiunilor cu caracter sexual²²⁹.

²²⁸Legea nr. 45/2007, art. 12.

²²⁹ Codul de procedură penală, art. 215¹.

Pentru neexecutarea ordinului de restricție de urgență, este prevăzută răspundere contravențională în temeiul art. 318¹ Cod contravențional, iar pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție – răspundere penală în temeiul art. 320¹ Cod penal. Totodată, în Codul penal a fost introdusă o agravantă, care prevede pedeapsă penală pentru actele de violență săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție, acțiuni care atrag pedeapsă cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani.

Articolul 54 ● Investigații și dovezi

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că, în orice proceduri civile sau penale, dovezile referitoare la istoricul sexual și la conduita sexuală a(l) victimei vor fi permise doar atunci când sunt relevante și necesare.

Potrivit Raportului explicativ la Convenția de la Istanbul, în procedurile judiciare, probele legate de istoricul și conduita sexuală a victimei sunt utilizate uneori pentru a discredita probele prezentate de victimă. Este vorba, în special, despre cazurile de violență sexuală, inclusiv viol. S-a considerat necesar să se sublinieze că comportamentul sexual anterior al victimei nu trebuie considerat drept scuză pentru actele de violență, permițând iertarea agresorului sau diminuarea responsabilității sale. Totuși, probele legate de istoricul și conduita sexuală a victimei pot fi permise sau apreciate, dar numai atunci când este relevant și necesar.

Legislația de procedură civilă²³⁰ stabilește că instanța de judecată poate dispune judecarea pricinii în ședință închisă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții. Ședința poate fi declarată închisă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale.

Inviolabilitatea vieții private este protejată și în procedura penală. Astfel, în conformitate cu art. 15 Cod de procedură penală, orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale etc. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei. La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată și intimă a persoanei.

Totodată, art. 111 Cod de procedură penală stabilește că, în anumite cazuri, când poate fi prejudiciată viața intimă a părții vătămate, se interzice inculpatului învinuit de comiterea unei infracțiuni sexuale și apărătorului său să prezinte probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei, cu excepția cazului când instanța acordă această permisiune. Inculpatul poate înainta cerere președintelui ședinței de judecată privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate. Această cerere se soluționează în ședință închisă, la care inculpatul și acuzarea vor avea posibilitatea să se pronunțe. În urma ședinței închise, instanța va acorda permisiunea de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate numai dacă se va convinge de relevanța unor asemenea probe și că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul astfel încât să afecteze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, președintele ședinței va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe și adresate întrebări.

²³⁰ Codul de procedură civilă, art. 23.

Considerăm că la acest subiect, legislația națională este în corespundere cu spiritul normei analizate a Convenției de la Istanbul.

Articolul 55 ● Procedurile ex parte și ex officio

- 1. Părțile vor asigura faptul că investigațiile sau urmărirea judiciară a infracțiunilor stabilite în conformitate cu Articolele 35, 36, 37, 38 și 39 ale prezentei Convenții nu vor fi dependente în întregime de o raportare sau plângere depusă de victimă, dacă infracțiunea a fost comisă în întregime sau parțial pe teritoriul său, precum și că procedurile pot continua chiar dacă victima își retrage declarația sau plângerea.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura, în conformitate cu condițiile prevăzute de legislația internă, posibilitatea organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale și consilierilor în violența domestică să asiste și/să sprijine victimele, la cererea lor, pe durata investigațiilor și a procedurilor judiciare privind infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție.*

În art. 276 alin. (1) Cod de procedură penală sunt indicate infracțiunile, urmărirea penală pentru comiterea cărora se pornește numai în baza plângerii prealabile a victimei. Potrivit acestei norme, la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în procesele pornite în baza plângerii prealabile a victimei, urmărirea penală încetează. În norma art. 276 alin. (1) Cod de procedură penală nu se regăsesc infracțiunile grave contra vieții și integrității, a vieții sexuale a victimei, nu se regăsește nici infracțiunea prevăzută la art. 201¹ Cod penal (Violența în familie) sau alte norme ale Codului penal referitoare la infracțiunile comise în privința membrilor familiei. Astfel, urmărirea penală poate fi pornită în toate aceste cazuri și în lipsa plângerii prealabile din partea victimei.

Legislația națională, inclusiv art. 109 Cod penal (Împăcarea), nu prevede nici posibilitatea împăcării victimei cu agresorul în cazul violenței în familie, acest fapt fiind în corespundere deplină cu practica internațională în domeniul combaterii violenței domestice, inclusiv cu normele Convenției de la Istanbul, care stabilesc că infracțiunile de violență în familie sunt pasibile de pedeapsă indiferent de natura relației dintre victimă și agresor. Prin urmare, în condițiile legislației penale în vigoare, urmărirea penală pe cauzele de violență în familie nu încetează la împăcarea părților.

Trebuie de menționat că, în art. 276 alin. (7) Cod de procedură penală este prevăzut că împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii conform Legii cu privire la mediere. Astfel, chiar dacă normele legislative menționate supra indică clar că urmărirea penală pe cauzele de violență în familie nu încetează la împăcarea părților, redacția normei art. 276 alin. (7) Cod de procedură penală lasă organului de urmărire penală loc de interpretare a procesului de mediere ca și alternativă în raport cu institutul împăcării părților. Interpretarea în acest fel a normei poate atrage încetarea urmăririi penale pe cauzele de violență în familie în temeiul art. 285 alin. (2) pct. 1) din Codul de procedură penală, potrivit căruia încetarea urmăririi penale are loc dacă se constată că a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere.

În vederea înlăturării oricărui temei pentru asemenea interpretări a normelor de referință, se propune completarea Legii nr. 137/2015 cu privire la mediere²³¹, după cum urmează:

²³¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141540&lang=ro.

■ Modificări propuse:

Articolul 27:

- dispoziția alin. (1), se completează în final cu textul „, , *cu excepția cazurilor de violență în familie*”.

În altă ordine de idei, trebuie de menționat că, pentru consolidarea măsurilor de sprijin al victimelor infracțiunilor, Codul de procedură penală prevede în art. 58 alin. (4) victimei unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victimelor torturii, tratamentelor inumane sau degradante, a infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victimei traficului de ființe umane și traficului de copii, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, dreptul: 3) să fie însoțită de o persoană de încredere, alături de avocatul său, la toate cercetările, inclusiv la ședințele închise; 4) să primească o hotărâre judecătorească despre compensarea materială pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. În mod similar, art. 60 alin. (1²) Cod de procedură penală stabilește pentru partea vătămată, în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind violența în familie, privind traficul de persoane sau traficul de copii, dreptul: 3) să fie însoțită de o persoană de încredere, alături de avocatul său, la toate cercetările, inclusiv la ședințele de judecată închise etc.

Cu toate acestea, cadrul legislativ în vigoare în privința asigurării condițiilor de realizare a dreptului victimei de a fi însoțită de persoane de încredere, ori de câte ori consideră necesar, în procesele de orice natură în fața autorităților publice, poartă un caracter mai mult declarativ în lipsa unui mecanism clar de asigurare a implementării normelor legislative adoptate. Pentru îmbunătățirea condițiilor de asistență a victimei și, concomitent, pentru a asigura implementarea cadrului legislativ, este necesar suport operațional pentru realizarea dreptului victimelor pe cauzele ce decurg din violența în familie, violența sexuală, alte forme de violență să fie însoțite de persoane de încredere în cadrul cercetării cauzelor sau în ședințele de judecată, inclusiv în cele închise.

Articolul 56 ● Măsuri de protecție

1. *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a proteja drepturile și interesele victimelor, inclusiv nevoile lor speciale ca martori, în toate etapele investigațiilor și ale procedurilor judiciare, în special (prin):*
 - a. *luarea de măsuri în vederea protecției lor, precum și protecției familiilor lor și a martorilor față de intimidare, represalii și victimizare repetată;*
 - b. *asigurarea faptului că victimele sunt informate, cel puțin în cazurile în care victimele și familia ar putea fi în pericol atunci când agresorul evadează sau este eliberat temporar sau definitiv;*
 - c. *informarea lor, în condițiile prevăzute de legislația internă, cu privire la drepturile lor, la serviciile pe care le au la dispoziție și la traiectoria dată plângerii lor, la acuzații, la progresul general al investigației sau al procedurilor, la rolul lor în acestea, precum și la rezultatul cazului lor;*

- d. oferirea posibilității victimelor, într-o manieră consecventă cu regulile procedurale ale legislației interne, să fie audiate, să furnizeze dovezi, să le fie prezentate, direct sau printr-un intermediar, și luate în considerare punctele de vedere, nevoile și preocupările;
 - e. punerea la dispoziția victimelor de servicii de sprijin adecvate, astfel încât drepturile și interesele lor să fie prezentate cum se cuvine și luate în considerare;
 - f. asigurarea faptului că se pot adopta măsuri pentru a proteja intimitatea și imaginea victimei;
 - g. asigurarea faptului că se evită, dacă este posibil, contactul dintre victime și agresori în imobilele instanțelor de judecată și ale agențiilor guvernamentale de aplicare a legii;
 - h. punerea la dispoziția victimelor de interpreți independenți și competenți, atunci când victimele sunt părți la proceduri sau atunci când furnizează dovezi;
 - i. oferirea posibilității victimelor să depună mărturie în sala de judecată, conform regulilor prevăzute de legislația internă, fără a fi prezente sau, cel puțin, fără prezența pretinsului agresor, în special prin utilizarea tehnologiilor de comunicații adecvate, atunci când sunt disponibile.
2. Unui copil victimă sau unui copil martor a(l) violenței împotriva femeilor și al violenței domestice trebuie să îi fie oferite, dacă este cazul, măsuri de protecție speciale, luând în considerare cele mai bune interese ale copilului.

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 56 din Convenția de la Istanbul, GREVIO observă că legislația moldovenească în privința măsurilor de protecție este, în linii mari, în conformitate cu convenția. Sunt însă dificultați în ceea ce privește asigurarea aplicării măsurilor de protecție, inclusiv din lipsă de cooperare între serviciile relevante. GREVIO încurajează autoritățile să consolideze măsurile de protecție, inclusiv prin elaborarea de proceduri și protocoale pentru munca între mai multe agenții, pentru a asigura cooperarea între serviciile relevante, inclusiv organizațiile de femei și ONG-uri.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova²³² recunoaște calitatea de victimă oricărei persoane fizice căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale, aceasta beneficiind, în cadrul procesului penal de garanțiile, drepturile și obligațiile procesuale stabilite. Dacă se constată faptul cauzării prin infracțiune a prejudiciului moral, fizic sau material, prin ordonanța organului de urmărire penală, victima, cu acordul său, obține calitatea procesuală de parte vătămată.

În afara procesului penal, noțiunea de victimă a violenței se conține în Legea nr. 45/2007, care garantează victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie apărarea drepturilor și intereselor legitime²³³. Tot aici, este stabilit că persoanele cu funcție de răspundere, alte persoane care cunosc existența unui pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest fapt autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie sunt obligate să reacționeze prompt la orice sesizare și să informeze victimele despre drepturile lor, despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie; despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după

²³² Art. 58-60 din Codul de procedură penală.

²³³ Art. 2, 11 din Legea nr. 45/2007.

ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere; despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor după asemenea proceduri; cum pot obține protecție; în ce măsură și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică; dacă există un pericol pentru viața sau sănătatea lor în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate; dacă a fost anulată ordonanța de protecție. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și de a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului. Dreptul la viața privată și confidențialitatea informației privind victima sunt garantate.

Art. 56 din Convenția de la Istanbul stabilește lista orientativă a măsurilor de protecție a victimelor în cadrul procesului necesar pentru a fi consfințite în legislația națională:

a) luarea măsurilor în vederea protecției victimelor, familiilor lor și martorilor față de intimidare, represalii și victimizare repetată;

Procesul penal, potrivit art. 1 al Codului de procedură penală (CPP), are ca scop protejarea persoanei de infracțiuni, precum și protejarea persoanei de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite. În conformitate cu art. 60 Cod de procedură penală, partea vătămată în proces beneficiază de drepturile sale și își exercită obligațiile personal sau prin reprezentanți. În cazul în care parte vătămată este un minor sau o persoană iresponsabilă, drepturile acesteia sunt exercitate de reprezentanți legali, în modul stabilit. Examinarea corporală, precum și prelevarea mostrelor de eliminare ale corpului sau a altor mostre biologice de la partea vătămată, fără acordul ei, pot fi efectuate doar cu autorizarea judecătorului de instrucție. Aceste acțiuni nu pot fi întreprinse în locurile sau circumstanțele în care există riscul traumatizării părții vătămate sau riscul violării drepturilor omului. Dacă există temeiuri suficiente de a considera că partea vătămată, martorul, alți participanți la proces sau membrii familiei lor pot fi ori sunt amenințați cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunurilor sau cu alte acte ilegale, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să ia măsurile prevăzute de Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal²³⁴. Măsurile de protecție pot fi aplicate singure sau cumulat, inclusiv cu măsurile urgente și/sau cu măsurile de asistență, în condițiile legii. Organul de urmărire penală, procurorul sau, în funcție de caz, instanța de judecată sunt obligați să ia măsuri pentru ocrotirea vieții, integrității corporale, libertății sau bunurilor participanților la proces. Hotărârea motivată a procurorului sau a instanței de judecată este obligatorie pentru organul abilitat cu protecția martorilor²³⁵. Pentru divulgarea informației despre persoana protejată este prevăzută răspundere penală²³⁶.

b) asigurarea faptului că victimele sunt informate, cel puțin în cazurile în care victimele și familia ar putea fi în pericol atunci când agresorul evadează sau este eliberat temporar sau definitiv;

În conformitate cu art. 11 alin. (3) al Legii nr. 45/2007, autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt obligate să informeze victimele despre drepturile lor, inclusiv cum pot obține protecție dacă există un pericol pentru viața ori sănătatea lor, în cazul eliberării unei persoane reținute sau condamnate, sau dacă a fost anulată ordonanța de protecție. Cu referire la acest subiect, este ne-

²³⁴ Legea nr. 105 din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal // Monitorul Oficial nr. 112–114 din 27.06.2008, art. 434.

²³⁵ Codul de procedură penală, art. 215.

²³⁶ Codul penal, art. 315-316.

cesar de menționat că, conform art. 281 al Codului de executare al Republicii Moldova²³⁷, în cazul liberării condamnatului care execută pedeapsa în penitenciar, administrația penitenciarului, cu cel puțin 7 zile înainte de data la care urmează să fie liberat, informează organul afacerilor interne despre liberarea din locul de deținere a condamnatului pentru infracțiuni de violență în familie sau infracțiuni cu caracter sexual, infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, precum și a persoanei perspectiva condamnării căreia a determinat aplicarea unor măsuri de protecție de stat, în conformitate cu Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Organul afacerilor interne întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea protecției părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care au acordat ajutor în procesul penal. De reținut că norma evocată nu prevede nimic pentru cazul de evadare a agresorului, menționat în Convenția de la Istanbul. Totodată, Legea nr. 45/2007 face referire la informarea victimei nu doar în cazul agresorului condamnat, dar și a celui reținut sau în cazul anulării ordonanței de protecție. Însă prevederile de referință nu au continuitate în alte acte normative, în special în Codul de procedură penală sau în Codul de executare, care reglementează interacțiunea participanților la procesul penal, modul și condițiile executării pedepsei, a măsurilor preventive și de siguranță etc.

În acest sens, art. 174 Cod de procedură penală prevede că persoana reținută urmează să fie eliberată, inclusiv în cazurile în care: - lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate; - organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii; - a expirat termenul reținerii; - instanța nu a autorizat arestarea preventivă a persoanei. La eliberare, persoanei reținute i se înmânează certificat în care se menționează de către cine a fost reținută, temeiul, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării.

De asemenea, în conformitate cu art. 187 Cod de procedură penală, administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate este obligată, inclusiv: - cu 7 zile până la expirarea termenului de deținere a persoanei, să informeze despre aceasta organul de urmărire penală sau instanța de judecată; - să elibereze imediat persoanele deținute fără hotărârea judecătorului, precum și în cazul expirării termenului de deținere fixat de judecător; - să înmâneze persoanei eliberate certificat privind temeiul, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării.

În mod similar, în conformitate cu art. 310 al Codului de executare, eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face de către șeful locului de arest preventiv în temeiul hotărârii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată. La expirarea termenului de ținere sub arest, eliberarea persoanei aflate sub arest preventiv se face în temeiul deciziei șefului locului de arest preventiv. Persoanelor eliberate li se înmânează actele, precum și un certificat în care se indică termenul aflării sub arest preventiv și temeiurile eliberării.

Pentru perfecționarea mecanismului de realizare mai eficientă a drepturilor victimelor violenței în familie proclamate în Legea nr. 45/2007, considerăm oportune propuneri de modificare a cadrului normativ relevant.

■ Modificări propuse:

În Codul de procedură penală:

- se propune completarea art. 58 alin. (4) cu un punct nou, punctul 7), în următoarea redacție:

²³⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141509&lang=ro.

„7) să fie informată fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută, aflată în arest sau condamnată, este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție”;

- se propune completarea art. 174 Cod de procedură penală cu un alineat nou, alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, a tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, urmează a fi informată, fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută sau aflată în arest este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție”;

- se propune completarea art. 187 Cod de procedură penală cu o dispoziție nouă – punctul 14), în următoarea redacție:

„14) să informeze fără întârzieri inutile victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, a tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane sau victima traficului de copii, atunci când persoana reținută sau aflată în arest este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție”.

În Codul de executare:

- se propune completarea art. 281 cu un alineat nou – alin. (1¹), în următoarea redacție:
„(1¹) Prevederile alin. (1) se execută neîntârziat, în caz de evadare a condamnatului.”;
- se propune completarea art. 310 cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:
„(4) Victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, a tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii, urmează a fi informată, fără întârzieri inutile, atunci când persoana aflată sub arest preventiv este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție”.

În Codul contravențional:

- se propune completarea art. 436 cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:
„(4) Despre eliberarea persoanei reținute pentru comiterea contravenției prevăzute la art. 318¹, victima urmează a fi informată neîntârziat, cu explicații despre măsurile necesare de protecție”.

Considerăm că, completarea legislației naționale cu normele propuse va contribui efectiv la procesul de implementare a cerințelor Convenției de la Istanbul.

c) informarea lor, în condițiile prevăzute de legislația internă, cu privire la drepturile lor, la serviciile pe care le au la dispoziție și la traiectoria dată plângerii lor, la acuzații, la progresul general al investigației sau al procedurilor, la rolul lor în acestea, precum și la rezultatul cazului lor;

În conformitate cu art. 11 al Legii nr. 45/2007, autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt obligate să informeze victimele despre drepturile lor, despre autoritățile și instituțiile cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie; despre tipul serviciilor și organizațiile la care se pot adresa după ajutor; despre asistența disponibilă pentru ele; unde și cum pot depune o plângere; despre procedura ce urmează după depunerea plângerii și rolul lor după asemenea proceduri.

Codul de procedură penală stabilește în art. 58-60 dreptul victimei/părții vătămate să ia cunoștință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale și să noteze orice informații din dosar; să participe la examinarea materialelor cauzei; să fie informată de ofițerul de urmărire penală, procuror sau, după caz, de către instanța de judecată despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, să primească gratuit, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărâri, precum și de pe hotărârea de încetare sau clasare a procesului în cauza respectivă, de neîncepere a urmăririi penale, copia de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărâre judecătorească definitivă; să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal (în conformitate cu art. 219 alin. (9) Cod de procedură penală, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligați să aducă la cunoștință persoanei dreptul de a intenta acțiune civilă); să sesizeze procurorul ierarhic superior sau, după caz, instanța de judecată despre încălcarea termenului rezonabil etc.

În cadrul urmăririi penale, ofițerul de urmărire penală, procurorul asigură înregistrarea, în modul stabilit, a sesizării privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni; audiază persoane în calitate de parte vătămată; informează victima sau partea vătămată cu privire la serviciile de suport de care poate beneficia (asistență medicală, consiliere psihologică, servicii de adăpost, asistență juridică) și condițiile generale de acordare a acestora; asigură respectarea termenului rezonabil de urmărire penală; asigură părții vătămate posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei; adoptă ordonanțe referitor la cererile persoanelor participante la proces în legătură cu cauza penală; anulează ordonanțele ilegale, modifică sau completează ordonanțele neîntemeiate ale organului de urmărire penală etc. (art. 52, 57 Cod de procedură penală).

Potrivit art. 277 Cod de procedură penală, organul de urmărire penală este obligat să explice participanților la urmărirea penală drepturile și obligațiile lor și despre aceasta se consemnează în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective. Organul de urmărire penală este obligat să înmâneze victimei, părții vătămate, părții civile în scris, contra semnătură, informația despre drepturile de care dispun și obligațiile pe care le au în conformitate cu prevederile prezentului cod și să dea explicații asupra tuturor acestor drepturi și obligații. Organul de urmărire penală este obligat să examineze cererile și demersurile participanților la proces și ale altor persoane interesate (art. 278 Cod de procedură penală).

Se constată anumite omisiuni privind accesul efectiv la servicii de informare cu privire la drepturile victimelor în procedura contravențională. Reamintim că legea contravențională prevede răspundere pentru fapte pornite în temeiul art. 318¹ (Neexecutarea ordinului de restricție de urgență), care afectează în mod deosebit echilibrul psihologic al victimei și o face extrem de vulnerabilă.

Conform procedurii contravenționale, la deschiderea procesului de examinare a cauzei, victimelor li se aduc la cunoștință drepturile și obligațiile lor, prevăzute în art. 387 din Codul contravențional. Această normă (art. 387 Cod contravențional) conține o listă redusă de drepturi pentru asigurarea protecției efective a victimei în procesul contravențional. Pentru a depăși această situație și a le oferi victimelor posibilitatea de a beneficia în modul

corespunzător de drepturi materiale și procesuale în procesul contravențional, cel puțin în cazurile în care sunt afectate în mod deosebit, o soluție ar putea fi completarea Codului contravențional cu prevederi care vor asigura acces efectiv la justiție a victimelor în procedura contravențională.

■ Modificări propuse:

art. 387 Cod contravențional

articolul se completează cu un alineat nou – alin. (4), având următorul text:

„(4) Victima unei contravenții prevăzute la art. 542, 561, 651, 702, 703, 711, 318¹ dispune, de asemenea, de următoarele drepturi:

- să fie informată cu privire la serviciile de suport de care poate beneficia (asistență medicală, consiliere psihologică, servicii de adăpost, asistență juridică) și condițiile generale de acordare a acestora;
- să fie asistată de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat;
- să fie informată fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută sau aflată în arest contravențional este eliberată, cu explicații despre măsurile necesare de protecție;
- să refuze audierea în prezența contravenientului;
- să fie însoțită de o persoană de încredere la toate acțiunile procesuale cu participarea sa, inclusiv la ședințe de judecată închise;
- să-i fie compensate cheltuielile suportate în legătură cu participarea la acțiunile procesuale și la ședințele de judecată”.

Considerăm că propunerile formulate vor contribui efectiv la procesul de implementare a cerințelor Convenției de la Istanbul.

d) oferirea posibilității victimelor, într-o manieră consecventă cu regulile procedurale ale legislației interne, să fie audiate, să furnizeze dovezi, să le fie prezentate, direct sau printr-un intermediar, și luate în considerare punctele de vedere, nevoile și preocupările;

În conformitate cu art. 58-60 Cod de procedură penală, victima/partea vătămată este în drept să facă declarații și explicații; să prezinte documente și alte mijloace de probă; să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală sau instanței de judecată și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal; să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului; să ia cunoștință de procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat, să ceară completarea lor etc. Partea vătămată beneficiază de drepturile sale și își exercită obligațiile personal sau, dacă legea permite, prin reprezentanți. În cazul în care partea vătămată este un minor sau o persoană iresponsabilă, drepturile acesteia sunt exercitate de reprezentanții ei legali în modul prevăzut de lege.

Victima și partea vătămată în cazul infracțiunii cu caracter sexual sau al infracțiunii de violență în familie este audiată în prezența unui avocat și, după caz, în prezența psihologului²³⁸.

²³⁸ Codul de procedură penală, art. 111.

Dacă există motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea victimei/părții vătămate, a martorului ori a rudei lor apropiate sunt în pericol în legătură cu declarațiile pe care le face într-o cauză penală privind o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă și dacă există mijloacele tehnice respective, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța poate admite ca persoana respectivă să fie audiată fără a fi prezentă fizic la locul unde se află organul de urmărire penală sau în sala în care se desfășoară ședința de judecată, prin intermediul unei teleconferințe cu circuit închis, cu imaginea și vocea distorsionate astfel încât să nu poată fi recunoscută. Declarațiile se înregistrează prin mijloace tehnice video, se consemnează integral în proces-verbal și pot fi utilizate ca mijloc de probă dacă sunt confirmate de alte probe²³⁹.

e) punerea la dispoziția victimelor a serviciilor de sprijin adecvate, astfel încât drepturile și interesele lor să fie prezentate cum se cuvine și luate în considerare;

Art. 11 al Legii nr. 45/2007 prevede că victimelor li se garantează dreptul la asistența disponibilă pentru ele. Conform art. 58–60 Cod de procedură penală, victima/parte vătămată în cazul infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie dispune de dreptul să fie însoțită de o persoană de încredere la toate cercetările, inclusiv la ședințele închise.

Cu toate acestea, cadrul legislativ în vigoare în privința asigurării condițiilor de realizare a dreptului victimei de a fi însoțită de persoane de încredere, ori de câte ori consideră necesar, în procesele de orice natură în fața autorităților publice, poartă un caracter mai mult declarativ în lipsa unui mecanism clar de asigurare a implementării normelor legislative adoptate. Pentru îmbunătățirea condițiilor de asistență a victimei și, concomitent, pentru a asigura implementarea cadrului legislativ, este necesar suport operațional pentru realizarea dreptului victimelor pe cauzele ce decurg din violența în familie, violența sexuală, alte forme de violență să fie însoțite de persoane de încredere în cadrul cercetării cauzelor sau în ședințele de judecată, inclusiv în cele închise.

f) asigurarea faptului că se pot adopta măsuri pentru a proteja intimitatea și imaginea victimei;

Art. 11 al Legii nr. 45/2007 prevede că viața privată și identitatea victimei sunt protejate. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea datelor cu caracter personal privind victima se efectuează în conformitate cu prevederile Legii privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011²⁴⁰.

Legislația de procedură civilă²⁴¹ stabilește că instanța de judecată poate dispune judecarea pricinii în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții. Ședința poate fi declarată secretă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale. Ședința secretă se desfășoară în prezența participanților la proces, iar, în caz de necesitate, la ea asistă, de asemenea, martorul, expertul, specialistul și interpretul. Instanța judecătorească ia măsurile de rigoare în vederea păstrării informației despre viața intimă a persoanei. Participanții la proces, care asistă la actele procesuale, sunt somați de răspunderea în cazul divulgării lor. Judecarea cauzei în ședință secretă se efectuează cu respectarea tuturor regulilor de procedură civilă.

Inviolabilitatea vieții private este protejată și în procedura penală. Astfel, în conformitate cu art. 15 Cod de procedură penală, orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții priva-

²³⁹ Codul de procedură penală, art. 90, 110.

²⁴⁰ Monitorul Oficial nr. 170-175 din 14.10.2011, art. 492.

²⁴¹ Codul de procedură civilă, art. 23.

te, la confidențialitatea vieții intime, familiale etc. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei. La efectuarea acțiunilor procesuale, nu poate fi acumulată, fără necesitate, informație despre viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge asemenea informații și despre aceasta se ia un angajament în scris. Probele care confirmă informația despre viața privată și intimă a persoanei, la cererea acesteia, se examinează în ședință de judecată închisă.

g) asigurarea faptului că se evită, dacă este posibil, contactul dintre victime și agresori în imobilele instanțelor de judecată și ale agențiilor guvernamentale de aplicare a legii;

Legislația de procedură civilă²⁴² stabilește că declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice. Audierea presupusului agresor poate avea loc în absența victimei dacă aceasta din urmă solicită acest lucru. Neprezentarea presupusului agresor la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea.

În mod similar, victimei/părții vătămate în aceste categorii de infracțiuni i se asigură condiții pentru evitarea contactului cu presupusul agresor și în condițiile procedurii penale. Astfel, potrivit art. 60 Cod de procedură penală, partea vătămată dispune de dreptul să refuze, în condițiile legii, confruntarea cu bănuitul, învinuitul sau inculpatul. În această ordine de idei, trebuie de menționat că, în conformitate cu art. 113 alin. (7) Cod de procedură penală, confruntarea victimei sau a părții vătămate cu persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii de violență în familie, infracțiunii cu caracter sexual se desfășoară cu acordul victimei sau al părții vătămate în prezența avocatului acesteia și, după caz, cu participarea psihologului. În lipsa acordului victimei sau al părții vătămate, confruntarea poate avea loc în baza unei ordonanțe motivate a procurorului, cu invocarea circumstanțelor importante pentru stabilirea adevărului, care nu pot fi soluționate în alt mod. Ordonanța de dispunere a confruntării poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313 Cod de procedură penală. Până la soluționarea plângerii de către judecătorul de instrucție, efectuarea confruntării se suspendă. De asemenea, conform art. 323 Cod de procedură penală, partea vătămată, participând la judecarea cauzei, dispune de drepturile și obligațiile prevăzute în art. 60. Judecarea cauzei se desfășoară cu participarea părții vătămate sau a reprezentantului ei, cu excepțiile prevăzute de prezentul cod. În caz de neprezentare motivată a părții vătămate, consultând opiniile părților, instanța decide judecarea cauzei sau amânarea ei în funcție de faptul dacă cauza poate fi judecată în lipsa părții vătămate fără a-i leza drepturile și interesele. La cererea întemeiată a părții vătămate, instanța o poate elibera de prezența la ședința de judecată, obligând-o să se prezinte la un anumit termen stabilit pentru audierea ei. Totodată, potrivit art. 369 Cod de procedură penală, victima sau, după caz, partea vătămată, la cererea acesteia sau la demersul procurorului, poate fi audiată în lipsa inculpatului, asigurându-i ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări persoanei audiate. În caz de necesitate, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea părții vătămate, poate dispune, printr-o încheiere motivată, audierea părții vătămate a infracțiunii cu caracter sexual, a infracțiunii de violență în familie, a infracțiunii privind traficul de persoane sau a infracțiunii privind traficul de copii în condițiile art. 110¹ Cod de procedură penală sau în lipsa inculpatului, ultimului fiindu-i asigurată posibilitatea de a lua cunoștință de declarațiile părții vătămate și de a pune întrebări prin intermediul apărătorului său.

²⁴² Codul de procedură civilă, art. 278⁶.

h) punerea la dispoziția victimelor de interpreți independenți și competenți, atunci când victimele sunt părți la proceduri sau atunci când furnizează dovezi;

Potrivit legislației, la desfășurarea procesului penal și la judecarea pricinilor civile²⁴³, persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are dreptul să ia cunoștință de toate actele și materialele, să vorbească în fața organului de urmărire penală și în instanța de judecată prin interpret.

În conformitate cu art. 85 Cod de procedură penală, interpretul sau traducătorul este persoana care cunoaște limbile necesare și terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și acceptă să participe în această calitate. Interpretul, traducătorul pot fi numiți din rândul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal. Înainte de a începe efectuarea acțiunii procesuale, organul de urmărire penală sau instanța de judecată stabilește identitatea și competența interpretului, traducătorului și îi previne de răspunderea penală pentru traducerea intenționat greșită sau pentru eschivarea de la îndeplinirea obligațiilor sale. Interpretul, traducătorul, potrivit art. 87 Cod de procedură penală, nu pot participa în procedură și urmează a fi recuzați, inclusiv dacă se află în relații de rudenie sau în alte relații de dependență personală cu persoana care efectuează urmărirea penală, cu judecătorul, în funcție de serviciu de vreuna din părți, dacă se constată incompetența lor etc.

i) oferă posibilitatea victimelor să depună mărturie în sala de judecată, conform regulilor prevăzute de legislația internă, fără a fi prezente sau, cel puțin, fără prezența pretinsului agresor, în special prin utilizarea tehnologiilor de comunicații adecvate, atunci când sunt disponibile.

Despre condițiile oferite de legislație privind depunerea mărturiilor, inclusiv cu utilizarea tehnologiilor de comunicație și fără prezența agresorului, s-a menționat mai sus. Prin urmare, considerăm lipsită de relevanță descrierea repetată a cadrului normativ la acest capitol.

(2) Unui copil victimă sau unui copil martor al violenței împotriva femeilor și al violenței domestice trebuie să îi fie oferite, dacă este cazul, măsuri de protecție speciale, luând în considerare cele mai bune interese ale copilului.

Legislația națională conține reglementări referitoare la condiții speciale de tratament și protecție, având în vedere gradul sporit de vulnerabilitate al minorului.

Martorul minor are dreptul să fie reprezentat la toate etapele procesului de un reprezentant legal și de avocat; să fie confidențial în toate etapele procesului penal; să facă declarații în limba lui maternă sau într-o limbă pe care o vorbește și să fie asistat gratuit de un interpret. Înainte de începerea audierii, martorul minor nu depune jurământ. Niciun minor nu va fi obligat să participe la confruntarea cu persoana învinuită de infracțiuni contra integrității fizice și/sau morale. Martorul minor cu vârsta de 16-18 ani dispune de dreptul de a fi informat despre toate cererile făcute de reprezentantul lui, precum și de a formula obiecții asupra acestor acțiuni. În cazul în care, după o discuție în comun, martorul minor nu și-a retras obiecțiile, reprezentantul legal trebuie să-și retragă cererea²⁴⁴.

Audierea victimei/părții vătămate sau a martorului minor în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer, se va efectua de către judecătorul de instrucție în spații special amenajate, dotate cu mijloace de înregistrare audio și video, prin intermediul unui intervievator. Audierea minorului se va efectua în termene restrânse.

²⁴³ Codul de procedură penală, art. 16; Codul de procedură civilă, art. 24.

²⁴⁴ Codul de procedură penală, art. 481, 481¹.

Audierea minorului cu vârsta sub 14 ani nu poate dura mai mult de 1 oră fără întrerupere, iar în total, nu poate depăși 2 ore pe zi, iar în cazul minorului cu vârsta peste 14 ani – 2 ore fără întrerupere, iar în total, nu poate depăși 4 ore pe zi. Dacă starea sănătății minorului nu permite audierea în intervalele prevăzute de lege, durata audierii se stabilește ținând cont de indicațiile medicului. Minorul și intervievatorul se află într-o cameră separată de judecătorul de instrucție și ceilalți participanți la această acțiune procesuală, ultimii fiind în drept să formuleze întrebări, care sunt puse prin intermediul judecătorului de instrucție. Audierea minorului trebuie să se efectueze în așa mod încât să se evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia. Declarațiile se înregistrează prin mijloace audio/video și se consemnează integral într-un proces-verbal întocmit în conformitate cu normele procesuale. Judecătorul de instrucție sigilează suportul informațional pe care a fost înregistrată declarația minorului și îl păstrează în original împreună cu copia de pe procesul-verbal al audierii. O copie a înregistrării audio și video și procesul-verbal al audierii se anexează la dosarul penal. În cazul în care, din motive tehnice survenite pe parcursul audierii, înregistrarea audio și video a audierii minorului nu este posibilă, audierea se desfășoară în continuare, fapt despre care se face o mențiune în procesul-verbal al audierii, cu indicarea naturii imposibilității tehnice care nu a permis înregistrarea neîntreruptă audio și video a audierii²⁴⁵.

Potrivit art. 371 Cod de procedură penală, în cazul în care minorul a dat declarații în conformitate cu prevederile art. 110¹, citirea acestor declarații și reproducerea înregistrării audio/video a acestora vor înlocui audierea personală a minorului pentru a reduce o posibilă traumatizare a acestuia, cu excepția cazurilor în care, reieșind din circumstanțele cauzei, instanța de judecată consideră că minorul trebuie să dea declarații în ședința de judecată. Audierea repetată a minorului trebuie evitată în măsura în care acest lucru este posibil.

Potrivit art. 9 al Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți²⁴⁶, autoritatea tutelară locală, în raza căreia este locul aflării copilului, dispune evaluarea inițială a situației copilului, inclusiv în cazurile de violență în familie, în vederea constatării pericolului pentru viața și sănătatea copilului. La necesitate, asigură realizarea măsurilor urgente de protecție a copiilor, inclusiv luarea copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află, comunicând acest fapt procurorului în termen de cel mult 24 de ore²⁴⁷. Procedura de luare a copilului de la părinți sau de la persoanele în grija cărora acesta se află se efectuează cu participarea obligatorie a autorității tutelare locale, a specialistului pentru protecția drepturilor copilului, a asistentului social comunitar, a medicului/asistentului medicului de familie și a ofițerului de sector al poliției. Autoritățile tutelare locale și cele teritoriale din diferite unități administrativ-teritoriale sunt obligate să coopereze în domeniul protecției copilului prin obținerea și transmiterea informațiilor și a documentelor necesare pentru identificarea, evaluarea și acordarea asistenței copiilor²⁴⁸. Mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței este stabilit în Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 8 aprilie 2014²⁴⁹.

²⁴⁵ Codul de procedură penală, art. 110¹.

²⁴⁶ Legea nr. 140/2013, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139010&lang=ro.

²⁴⁷ Ibidem, art. 10.

²⁴⁸ Ibidem, art. 19.

²⁴⁹ Monitorul Oficial nr. 92-98 art. 297 din 18.04.2014.

Articolul 57 ● Asistența judiciară

Părțile vor stipula dreptul la asistență judiciară și la asistență judiciară gratuită pentru victime, în condițiile prevăzute de legislația lor internă.

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 57 din Convenția de la Istanbul, GREVIO salută faptul că Legea privind asistența juridică garantată de stat stabilește că victimele violenței în familie pot beneficia, de la data depunerii plângerii, atât de asistență juridică primară, cât și de asistență juridică calificată, indiferent de venit. Acest lucru este valabil și pentru victimele infracțiunilor sexuale. Asistența juridică este disponibilă pentru asistență juridică urgentă în vederea obținerii măsurilor de protecție, atât în condițiile procedurii civile, cât și a procedurii penale. GREVIO este îngrijorat că pentru alte chestiuni civile, inclusiv divorț, se îndeplinește un test de mijloace financiare și se ia în considerare venitul comun al gospodăriei, ceea ce exclude victimele violenței domestice din sistem. În cazul în care asistența juridică este refuzată, cazul poate fi preluat de ONG-uri care oferă asistență juridică gratuită.

Legea nr. 45/2007 stabilește victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie dreptul la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat²⁵⁰. Autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt obligate să informeze victimele cum și în ce condiții au acces la consultanță sau asistență juridică calificată²⁵¹.

Conform Legii nr. 198 din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (Legea nr. 198/2007)²⁵², cu modificările și completările operate prin Legea nr. 196/2016, victimele violenței pot beneficia de asistență juridică primară și asistență juridică calificată. Asistența juridică poate fi solicitată de victimele violenței în familie, indiferent de nivelul veniturilor, la orice etapă a procesului penal, iar în cauze civile – și până la inițierea procesului. Facilități similare au fost stabilite și pentru victimele infracțiunilor cu caracter sexual, prin Legea nr. 113/2020 pentru modificarea unor acte normative²⁵³, în acest fel fiind recunoscută starea de vulnerabilitate și a victimelor infracțiunilor cu caracter sexual.

La momentul actual, în conformitate cu art. 19 alin. (1¹) din Legea nr. 198/2007, au dreptul la asistență juridică calificată copiii victime ale infracțiunilor, victimele violenței în familie, victimele infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de venituri. Aceeași normă stabilește în alin. (1) lit. b¹) că au dreptul la asistență juridică calificată persoanele care au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul depunerii cererii pentru aplicarea măsurilor de protecție în condițiile art. 2786 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova sau art. 215¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, ori în cazul depunerii plângerii despre săvârșirea violenței în familie sau a unei infracțiuni privind viața sexuală. Totodată, art. 20 lit. a) din Legea nr. 198/2007 specifică dreptul la asistență juridică calificată indiferent de nivelul veniturilor pentru persoanele specificate la art. 19 alin. (1) lit. b¹) și alin. (1¹). În acest sens, potrivit art. 26 alin. (3¹) al Legii nr. 198/2007, în cazul prevăzut la art. 19 alin. (1¹), copilul victimă a infracțiunii sau reprezentantul legal al acestuia și victima violenței în familie pot să depună cerere la oficiul teritorial, la organul de urmărire penală sau la instanța judecătorească. Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească va remite cererea oficiului teritorial în cel mult 3 zile lucrătoare de la data recepționării. Decizia de acordare

²⁵⁰ Art. 11 din Legea nr. 45/2007.

²⁵¹ Art. 52, 57 din Codul de procedură penală; art. 278⁶ din Codul de procedură civilă; art. 11 din Legea nr. 45/2007.

²⁵² Monitorul Oficial nr. 157-160 din 05.10.2007, art. 614.

²⁵³ Publicată în Monitorul Oficial din 07.08.2020, nr. 199-204 art. 400.

a asistenței juridice calificate se emite de către coordonatorul oficiului teritorial și se aduce la cunoștință solicitantului în cel mult 3 zile lucrătoare, iar în formă scrisă i se comunică la solicitarea acestuia.

În vederea perfecționării mecanismului de protecție a victimei violenței în familie pe dimensiunea civilă, au fost operate modificări și în legislația procesuală civilă, care prevăd că la examinarea cererii de aplicare a măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, instanța de judecată solicită coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea neîntârziată a unui avocat, pentru apărarea intereselor victimei.

Asistență juridică de urgență se impune nu doar la examinarea cererii privind eliberarea ordonanței de protecție care se desfășoară, conform legislației, în termene limitate, dar și în cazul sesizării despre infracțiunea de violență în familie sau infracțiunea privind viața sexuală care, prin caracterul său, sunt diferite de alte cauze, fapt evidențiat și de Convenția de la Istanbul. Pentru astfel de situații, art. 28 al Legii nr. 198/2007 prevede că, în cazul în care persoana necesită asistență juridică de urgență, în conformitate cu art. 19 alin. (1) lit. b¹), la solicitarea persoanei sau a organului care a fost sesizat despre săvârșirea violenței în familie sau a infracțiunii privind viața sexuală, oficiul teritorial este obligat să acorde asistență juridică de urgență prin numirea unui avocat de serviciu din lista avocaților specializați în asistența victimelor. Fiecare oficiu teritorial dispune de o listă proprie a avocaților de serviciu. Solicitarea de a numi un avocat de serviciu va fi prezentată oficiului teritorial în scris, inclusiv prin fax sau la telefon. Avocatul de serviciu acordă asistență juridică: în procesul de depunere și examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în condițiile art. 278⁶ din Codul de procedură civilă sau art. 215¹ din Codul de procedură penală; la etapa depunerii plângerii și a efectuării acțiunilor procesuale cu participarea victimei violenței în familie sau a infracțiunii privind viața sexuală.

Cu toate acestea, considerăm că în procedura contravențională, mai persistă probleme privind accesul efectiv la serviciile de asistență juridică garantată de stat și la servicii de informare cu privire la drepturile procesuale ale victimelor, mai ales în cazurile de discriminare sau de violență bazată pe gen în care femeile victime se află într-o stare deosebit de vulnerabilă, în special pe cauzele pornite în temeiul art. 54² (Încălcarea egalității în domeniul muncii); art. 56¹ (Încălcarea legislației privind încadrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități), art. 65¹ (Discriminarea în învățământ), art. 70² (Hărțuirea), art. 70³ (Victimizarea), art. 71¹ (Discriminarea privind accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului), art. 318¹ (Neexecutarea ordinului de restricție de urgență) ale Codului contravențional.

Reiterăm că, potrivit legislației, la deschiderea procesului de examinare a cauzei contravenționale, victimelor li se aduc la cunoștință drepturile și obligațiile lor, prevăzute în art. 387 din Codul contravențional. Însă norma menționată indică doar despre dreptul victimei de a fi asistată în procesul contravențional de un apărător ales. Legea contravențională nu stabilește dreptul victimei la asistență juridică garantată de stat. Pentru a depăși această situație și a le oferi victimelor posibilitatea de a beneficia efectiv de asistența juridică garantată de stat în procesul contravențional, cel puțin în cazurile de discriminare sau de violență bazată pe gen menționate *supra*, o soluție ar putea fi completarea Codului contravențional cu prevederi care să stipuleze clar dreptul victimei la asistență juridică în conformitate cu legislația privind asistența juridică garantată de stat.

În această ordine de idei, dispoziția art. 387 alin. (3) lit. e) al Codului contravențional se propune în următoarea redacție:

„e) să fie asistată în procesul contravențional de un avocat, iar dacă nu dispune de suficiente mijloace financiare pentru serviciile unui avocat ales, să-i fie asigurată asistență juridică garantată de stat, în condițiile legii”.

Pentru ca modificările propuse să nu rămână declarative, considerăm necesar de a pune în sarcina autorităților competente să asigure respectarea, în cadrul procesului contravențional, a drepturilor proclamate ale victimei.

■ Modificări propuse:

- în dispoziția alin. (3) art. 378 din Codul contravențional, de substituit textul „persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător” cu textul „victimei și persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul lor la asistență juridică, în condițiile legii”;

dispoziția alin. (1) art. 19 din Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat se completează cu lit. b²), având următoarea redacție:

„b²) au nevoie de asistență juridică în calitate de victime în proceduri contravenționale pornite în temeiul art. 54², 56¹, 65¹, 70², 70³, 71¹, 318¹ Cod contravențional;”

în dispoziția alin. (1) art. 26 din Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, textul „art. 19 alin. (1) lit. a)” se substituie cu textul „art. 19 alin. (1) lit. a) și b²)”.

În acest fel, victima va putea beneficia, la solicitare, de dreptul la asistență juridică calificată garantată de stat, în conformitate cu prevederile art. 20 lit. a) și art. 26 alin. (1) din Legea nr. 198/2007.

În ce privește asistența juridică a victimelor violenței domestice în procesele civile de divorț, menționăm că, actualmente, în conformitate cu art. 20 lit. a) din Legea nr. 198/2007, se acordă asistență juridică calificată indiferent de nivelul veniturilor, inclusiv persoanelor specificate la art. 19 alin. (1) lit. d). Respectiv, în art. 26 alin. (3) din legea de referință, în cazurile prevăzute la art. 19 alin. (1) lit. d), oficiului teritorial i se prezintă solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței judecătorești privind numirea apărătorului, fără a fi necesară înaintarea cererii prevăzute la art. 25. Decizia coordonatorului oficiului teritorial privind acordarea asistenței juridice calificate se aduce la cunoștință solicitantului în decursul unei zile lucrătoare din momentul emiterii, iar în formă scrisă, i se comunică doar la solicitarea acestuia.

Articolul 19 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 198/2007 stabilește dreptul la asistență juridică obligatorie conform art. 77 lit. a) și c) din Codul de procedură civilă (CPC). Subsecvent este de menționat că, în conformitate cu art. 77 Cod de procedură civilă, instanța judecătorească solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru parte sau intervenient: a) dacă domiciliul pârâtului nu este cunoscut; c) în condițiile art. 306, 316 și 278⁶; d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Cu referire la procedura civilă de divorț pe motivul violenței în familie, legislația națională conține doar prevederea din art. 37 alin. (4) al Codului familiei²⁵⁴, care stabilește că, dacă

²⁵⁴ Codul familiei, nr. 1316 din 26.10.2000.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138943&lang=ro.

În procesul examinării cererii de desfacere a căsătoriei, unul dintre soți nu-și dă acordul la divorț, instanța judecătorească va amâna examinarea cauzei, cu excepția cauzelor de divorț pornite pe motivul violenței în familie confirmate prin probe.

Astfel, pentru a soluționa problema asistenței juridice garantată de stat a victimei violenței în familie în procesul examinării cererii de desfacere a căsătoriei pornite pe motivul violenței în familie, este necesară asigurarea aplicării normei art. 19 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 198/2007.

■ Modificări propuse:

se propune completarea normei art. 37 din Codul familiei cu un alineat nou – alin. (4¹), după cum urmează:

„(4¹) În cauzele de divorț pornite pe motivul violenței în familie, instanța judecătorească, la solicitarea părții supuse violenței, va acționa în modul prevăzut de art. 77 lit. d) din Codul de procedură civilă, în vederea desemnării unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.”

Concomitent, se propune modificarea textului normei art. 19 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 198/2007, pe calea excluderii textului „lit. a) și c)”.

Considerăm că propunerile evocate *supra* de completare a legislației ar contribui la consolidarea eforturilor statului de asigurare, victimelor formelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul, a condițiilor de realizare mai eficientă a dreptului la asistență juridică calificată garantată de stat.

Articolul 58 ● Termenul de prescripție

Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că termenul de prescripție pentru inițierea oricăror proceduri legale cu privire la infracțiunile stabilite în conformitate cu Articolele 36, 37, 38 și 39 ale prezentei Convenții, vor fi continuate pentru o perioadă de timp care este suficientă și proporțională cu gravitatea infracțiunii în cauză, pentru a permite inițierea eficientă a procedurilor după ce victima a atins vârsta majoratului.

Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul²⁵⁵ subliniază că termenul prescripției pentru pornirea unei proceduri juridice va constitui o perioadă suficientă pentru a permite o inițiere eficientă a procedurii după ce victima va atinge majoratul. Obligația respectivă se aplică numai în legătură cu minorul victimă, care este deseori incapabil, din diverse motive, să raporteze încălcările comise împotriva sa înainte de vârsta majoratului. Expresia „o perioadă suficientă pentru a permite o inițiere eficientă a procedurii” înseamnă, în primul rând, că după ce minorii devin adulți, ei trebuie să aibă la dispoziție un timp suficient pentru depășirea traumatismelor suferite, putând astfel să depună o plângere și, în al doilea rând, că organele de urmărire trebuie să fie în stare să înainteze acuzații pentru încălcările comise. Pentru a respecta cerințele de proporționalitate care se aplică în urmărirea penală,

²⁵⁵ Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Raport explicativ, pct. 296–297.

Convenția s-a limitat la art. 36, 37, 38 și 39, în privința cărora a considerat că se justifică extinderea termenului de prescripție. Cu toate acestea, alin. 2 din art. 78 al Convenției, cu privire la rezerve, permite statelor-părți să nu aplice acest principiu sau să-l aplice doar în anumite cazuri sau condiții în privința articolelor 37, 38 și 39. Astfel, Convenția de la Istanbul nu lasă drept de alternativă doar în privința normei art. 36, care se referă la violența sexuală.

În conformitate cu prevederile art. 53 Cod penal al Republicii Moldova, persoana care a săvârșit o faptă ce conține semnele componentei de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către procuror în cadrul urmăririi penale și de către instanța de judecată la judecarea cauzei, inclusiv în cazul prescripției de tragere la răspundere penală, conform art. 60 Cod penal²⁵⁶.

Trebuie de menționat că art. 16 Cod penal stabilește următoarea clasificare a infracțiunilor:

- ✓ infracțiuni *ușoare* se consideră faptele pentru care legea penală prevede în calitate de pedeapsă maximă pedeapsa închisorii pe un termen de *până la 2 ani inclusiv*.
- ✓ infracțiuni *mai puțin grave* se consideră faptele pentru care legea penală prevede pedeapsă maximă cu închisoare pe un termen de *până la 5 ani inclusiv*.
- ✓ infracțiuni *grave* se consideră faptele pentru care legea penală prevede pedeapsă maximă cu închisoare pe un termen de *până la 12 ani inclusiv*.
- ✓ infracțiuni *deosebit de grave* se consideră infracțiunile săvârșite cu intenție pentru care legea penală prevede pedeapsă maximă cu închisoare pe un termen ce *depășește 12 ani*.
- ✓ infracțiuni *excepțional de grave* se consideră infracțiunile săvârșite cu intenție pentru care legea penală prevede *detențiune pe viață*.

Normele penale referitoare la categoriile de infracțiuni indicate în art. 58 din Convenția de la Istanbul, clasifică aceste infracțiuni comise împotriva minorilor, după cum urmează:

- ✓ art. 151 Cod penal – infracțiune gravă;
- ✓ art. 152 Cod penal – infracțiune gravă;
- ✓ art. 159 Cod penal – infracțiune ușoară (alin.(1)) și gravă (alin.(2));
- ✓ art. 160 Cod penal – infracțiune mai puțin gravă (alin.(1) și (2)) și gravă (alin.(3));

²⁵⁶ **Articolul 60.** Prescripția tragerii la răspundere penală

- (1) Persoana se liberează de răspundere penală dacă din ziua săvârșirii infracțiunii au expirat următoarele termene:
 - a) 2 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare;
 - b) 5 ani de la săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave;
 - c) 15 ani de la săvârșirea unei infracțiuni grave;
 - d) 20 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave;
 - e) 25 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave.
- (2) Prescripția curge din ziua săvârșirii infracțiunii și până la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată.
- (3) În cazul săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni, prescripția se calculează pentru fiecare infracțiune separat.
- (4) Prescripția se va întrerupe dacă, până la expirarea termenelor prevăzute la alin. (1), persoana va săvârși o infracțiune pentru care, conform prezentului cod, poate fi aplicată pedeapsa cu închisoarea pe un termen mai mare de 2 ani. Calcularea prescripției în acest caz începe din momentul săvârșirii unei infracțiuni noi.
- (5) Curgerea prescripției se suspendă dacă persoana care a săvârșit infracțiunea se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată. În aceste cazuri, curgerea prescripției se reia din momentul reținerii persoanei sau din momentul autodenunțării. Însă persoana nu poate fi trasă la răspundere penală dacă de la data săvârșirii infracțiunii au trecut 25 de ani și prescripția nu a fost întreruptă prin săvârșirea unei noi infracțiuni.
- (5¹) Termenul prescripției se suspendă pe perioada suspendării urmăririi penale.
- (6) Aplicarea prescripției față de persoana care a săvârșit o infracțiune excepțional de gravă se decide de către instanța de judecată. Dacă instanța nu va găsi posibilă aplicarea prescripției și liberarea de răspundere penală, detențiunea pe viață se va înlocui cu închisoare pe 30 de ani.
- (7) Termenele prescripției de tragere la răspundere penală se reduc pe jumătate pentru persoanele care la data săvârșirii infracțiunii erau minori.
- (8) Prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite.

- ✓ art. 167 Cod penal – infracțiune gravă;
- ✓ art. 171 Cod penal – infracțiune gravă (alin. (2)) și excepțional de gravă (alin. (3));
- ✓ art. 172 Cod penal – infracțiune gravă (alin. (2)) și excepțional de gravă (alin. (3));
- ✓ art. 173 Cod penal – infracțiune gravă (alin. (2));
- ✓ art. 174 Cod penal – infracțiune mai puțin gravă (alin. (1)) și gravă (alin. (1¹));
- ✓ art. 175 Cod penal – infracțiune mai puțin gravă (alin. (1)) și gravă (alin. (2));
- ✓ art. 175¹ Cod penal – infracțiune gravă (alin. (1) și (alin. (2))).

Deci, legea penală stabilește pentru majoritatea covârșitoare a cazurilor termenul prescripției de 15 ani, din momentul comiterii infracțiunii, pentru inițierea procedurii de urmărire penală a infractorului. Pentru art. 159 alin. (1) Cod penal (Provocarea ilegală a avortului), legea penală stabilește termenul prescripției de 2 ani (în cadrul prezentului studiu, au fost formulate propuneri care vor asigura termenul prescripției de 5 ani pentru avortul fără consimțământ prealabil și informat), iar pentru art. 174 alin. (1) Cod penal (Act sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani) și art. 175 alin. (1) (Acțiuni cu caracter sexual săvârșite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani), legea penală stabilește termenul prescripției de 5 ani.

Astfel, termenele prevăzute în art. 60 Cod penal, după care survine prescripția tragerii la răspundere penală a persoanei pentru comiterea infracțiunii, oferă timp îndeajuns victimei, după atingerea majoratului, să decidă inițierea procedurilor legale.

CAPITOLUL VII

Migrație și azil

Articolul 59 ● Statutul reședinței

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimelor, al căror statut al reședinței depinde de acela al soțului (iei) sau al partenerului (ei), așa cum este recunoscut acesta de legislația internă, în caz de destrămarea a căsătoriei sau a relației, le este acordat, la cerere, în cazul unor situații deosebit de dificile, un permis de ședere autonom, indiferent de durata căsătoriei sau a relației. Condițiile referitoare la acordarea și la durata permisului de ședere autonom sunt stabilite de legislația internă.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele pot obține suspendarea procedurilor de expulzare inițiate în legătură cu un statut al reședinței dependente de acela al soțului (iei) sau al partenerului (ei), așa cum este recunoscut acesta de legislația internă, pentru a le da posibilitatea de a cere un permis de ședere autonom.*
- 3. Părțile vor emite un permis de ședere ce poate fi reînnoit victimelor uneia dintre cele două situații sau în ambele:*
 - a. în cazul în care autoritatea competentă consideră că șederea lor este necesară din cauza situației personale;*
 - b. în cazul în care autoritatea competentă consideră că șederea lor este necesară în scopul cooperării cu autoritățile competente în procedurile de cercetare sau de urmărire penală.*
- 4. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele căsătoriei forțate, aduse în altă țară în scopul căsătoriei, și care, drept rezultat, și-au pierdut statutul lor de reședință în țara unde domiciliază în mod obișnuit, pot recâștiga acest statut.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 59 din Convenția de la Istanbul, GREVIO observă că, în conformitate cu art. 78 din Convenția de la Istanbul, Republica Moldova și-a rezervat dreptul de a nu aplica art. 59 din convenție. Această rezervă a fost introdusă la ratificare în 2022 și este valabilă pentru o perioadă de cinci ani. GREVIO reține că legislația moldovenească prevede un permis de ședere autonom, reînnoibil, pentru victimele violenței domestice care au sosit în țară în scopul reunificării familiei, în cazul în care relația lor se rupe ca urmare a violenței domestice. În lumina acestor informații, GREVIO constată că legislația moldovenească pare să respecte cerințele Convenției și invită autoritățile din Republica Moldova să nu reînnoiască rezerva în privința art. 59 din Convenția de la Istanbul, la expirarea perioadei de valabilitate a acesteia.

Potrivit Studiului cu privire la cadrul juridic și procedural al Republicii Moldova privind protecția internațională a femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil în lumina prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice²⁵⁷, realizat în cadrul proiectului Consiliului Europei „Sprijin în implementarea Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”, țara noastră dispune de o bază legislativă, politică și operațională solidă în ceea ce privește protecția solicitantelor de azil și a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței domestice din rândul persoanelor migrante. Totuși, afluxul de refugiați, în special de femei care fug de războiul din Ucraina, a exercitat o presiune semnificativă asupra resurselor Republicii Moldova și a evidențiat necesitatea aplicării unor mecanisme intensificate de protecție, pentru a reduce decalajul dintre angajamentele legale ale Republicii Moldova și realitățile de pe teren cu care se confruntă femeile, care sunt afectate în mod disproportionat de violența de gen împotriva femeilor.

Evaluarea detaliată efectuată în cadrul Studiului, bazată pe domenii critice de interes, inclusiv caracterul suficient al legilor, capacitățile instituțiilor relevante, eficiența operațiunilor și claritatea distribuției sarcinilor, pentru identificarea obstacolelor în protejarea securității și a bunăstării femeilor aflate în situații de risc, a confirmat că, în Republica Moldova, există politici și legislație excelente în ceea ce privește evaluarea cererii de azil și asigurarea de cazare pentru femeile victime ale violenței bazate pe gen care solicită protecție internațională.

În corespundere cu prevederile Constituției Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii au aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege, iar dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii cu respectarea tratatelor internaționale la care statul nostru este Parte.

Un act normativ relevant domeniului supus analizei îl constituie Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova (Legea nr. 200/2010) care reglementează intrarea, aflarea și ieșirea străinilor în/din Republica Moldova, acordarea și prelungirea dreptului de ședere, returnarea și documentarea acestora etc. Legea nr. 200/2010 stipulează măsuri de constrângere în caz de nerespectare a regimului de ședere și măsuri specifice de evidență a imigrației, în conformitate cu obligațiile asumate de Republica Moldova prin tratatele internaționale la care este parte.

Potrivit art. 31 al Legii nr. 200/2010, în redacția Legii nr. 196/2016, dreptul de ședere poate fi acordat străinului pentru „*protecția victimei violenței în familie*”. La fel, potrivit art. 39, străinului titular al unui drept de ședere provizorie pentru reîntregirea familiei i se poate acorda sau prelungi dreptul de ședere provizorie în mod independent dacă este victimă a violenței în familie, la fel, și dacă căsătoria a încetat prin divorț.

²⁵⁷ Autoare: Rabiya Ali, Tatiana Chebac. Editura Consiliului Europei F-67075 Strasbourg Cedex, <http://book.coe.int>, mai 2024.

În conformitate cu art. 422 din Legea nr. 200/2010, dreptul de ședere provizorie poate fi prelungit străinului care este sau care a fost victimă a violenței în familie dacă: a) străinul nu prezintă pericol pentru securitatea națională și/sau pentru ordinea publică; b) străinul confirmă statutul de victimă a violenței în familie; c) șederea pe teritoriul țării a străinului este necesară pentru buna desfășurare a procesului în instanța de judecată sau în fața altei autorități abilitate; d) există temeri justificate că viața sau integritatea corporală a străinului este pusă în pericol ori că el va fi supus la torturi, tratamente inumane sau degradante în caz de reîntoarcere în țara de origine. La cererea de prelungire a dreptului de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie, străinul va anexa: a) ordonanța organului de urmărire penală de recunoaștere a sa în calitate de parte vătămată sau ordonanța de protecție a victimei violenței în familie eliberată pe numele său; b) documentul de trecere a frontierei de stat sau orice alt document care confirmă identitatea sa; c) confirmarea privind adresa de domiciliu sau de reședință în Republica Moldova. Dreptul de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie poate fi acordat, la solicitarea victimei, pentru o perioadă de 6 luni, cu posibilitatea prelungirii pe noi perioade de până la 6 luni. Dreptul de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie și permisul de ședere aferent se eliberează gratuit. La expirarea dreptului de ședere provizorie, în privința victimelor violenței în familie se aplică dispozițiile generale privind regimul străinilor în Republica Moldova. Dreptul de ședere provizorie pentru victimele violenței în familie poate fi revocat în următoarele situații: a) victima a încetat să coopereze în cadrul procesului penal; b) a intervenit una dintre situațiile specificate la art. 275 din Codul de procedură penală.

Cu toate acestea, rezultatele Studiului cu privire la cadrul juridic și procedural al Republicii Moldova privind protecția internațională a femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil confirmă că există domenii care necesită îmbunătățiri în sfera operațională. În timp ce obținerea de documente justificative este relativ ușoară în caz de deces sau divorț, acest lucru este mai dificil în cazul violenței împotriva femeilor sau al violenței domestice. Cerința existenței ordonanței organului de urmărire penală de recunoaștere a calității de parte vătămată sau a unei ordonanțe de protecție a victimei violenței în familie, emise de instanță, poate fi un impediment pentru o victimă imigrantă sau solicitantă de azil. Este posibil ca acestea să nu știe de unde să solicite asistență pentru a obține această ordonanță, să se confrunte cu bariere lingvistice, să se teamă să își conteste agresorul în timp ce încă depind de relația lor pentru a rămâne în stat și este posibil ca agresorul să le fi făcut să creadă în mod fals că depunerea acestei plângeri ar putea duce la deportarea/expulzarea lor. Este adevărat că, Republica Moldova, prin intermediul Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS), oferă asistență juridică gratuită persoanelor care nu-și pot permite un avocat. Conform acestei prevederi, victimele violenței domestice, victimele infracțiunilor sexuale, indiferent de venituri, au dreptul la asistență juridică calificată. Cu toate acestea, este posibil ca femeile imigrante, victime ale acestor infracțiuni, să nu fie la curent cu acest serviciu. Autoritățile și serviciile de sprijin trebuie să fie conștiente de faptul că victimele imigrante și solicitante de azil se pot confrunta cu bariere lingvistice și financiare în accesarea serviciilor. De asemenea, acestea se pot teme de represalii din partea familiei sau de rasism din partea autorităților; se pot teme să aducă rușinea asupra comunității lor și pot fi îngrijorate de modul în care se vor descurca singure dacă au copii. Toți acești factori, împreună cu teama de autorități și de faptul că se află într-o țară nouă, pot face ca victima să nu solicite niciodată asistență.

Din aceste considerente, cerințele pentru solicitarea statutului de independent ar trebui să aibă un prag scăzut, deoarece victimele imigrante se confruntă cu multe bariere în calea accesului la poliție, la serviciile medicale și la sistemul judiciar, iar condiția de a face ca abuzul să fie verificat în cazul acestor servicii s-ar putea dovedi dăunătoare pentru victimă.

Autorii Studiului pledează pentru acceptarea invitației GREVIO de a nu reînnoi rezerva cu privire la art. 59 din Convenția de la Istanbul, la expirarea perioadei de valabilitate a acesteia. Totodată, în Studiu se recomandă eliminarea din norma legală a cerinței privind prezentarea documentelor legate de divorț sau de desfacere a căsătoriei, a ordonanței organului de urmărire penală de recunoaștere a calității de victimă a persoanei străine sau a ordonanței de protecție a victimei violenței domestice emise pe numele acesteia. De asemenea, este promovată instituirea unor servicii de informare a comunităților de imigranți și a comunităților de solicitanți de azil, inclusiv prin linii telefonice gratuite dedicate violenței domestice în mai multe limbi, cu software de traducere, pentru sensibilizarea cu privire la drepturile lor și posibilitatea de a solicita asistență juridică și civilă, de a depune plângeri online pentru a alerta și a solicita asistență din partea autorităților etc.

Situațiile în care străinul poate obține dreptul de ședere permanentă pe teritoriul Republicii Moldova sunt stabilite de dispozițiile art. 45 al Legii nr. 200/2010. În partea ce ține de obligația statelor de a reacorda statutul de reședință persoanelor care l-au pierdut, părăsind teritoriul țării în urma unei căsătorii forțate, observăm că legea stabilește că absența motivată a străinului de pe teritoriul Republicii Moldova pe o perioadă mai mare de 12 luni consecutive nu conduce automat la încetarea sau retragerea dreptului de ședere permanentă. În toate situațiile, după 3 ani de absență de pe teritoriul Republicii Moldova, străinul își pierde dreptul de ședere permanentă. În cazul absenței străinului pe teritoriul Republicii Moldova pe o perioadă mai mare de 12 luni consecutive, străinul poate depune o nouă cerere de acordare a dreptului de ședere permanentă în Republica Moldova, după o ședere provizorie legală și continuă de 12 luni.

În corespundere cu cerințele art. 59 al Convenției, se propune amendarea cadrului legislativ în sensul redobândirii dreptului la ședere pe teritoriul Republicii Moldova dacă victima unei căsătorii forțate a părăsit teritoriul fără voința sa, depășind astfel perioada prevăzută de aflare în afara țării.

■ **Modificări propuse:**

se propune completarea art. 45 al Legii nr. 200/2010 cu un nou alineat. (8¹), după cum urmează:

- „(8¹) În cazul absenței străinului pe teritoriul Republicii Moldova o perioadă mai mare de 36 de luni consecutive fără voința sa, ca rezultat al căsătoriei forțate, dreptul la ședere permanentă se acordă fără a fi necesară o ședere provizorie legală și continuă de 12 luni”.

Considerăm că, propunerile formulate vor asigura protecția necesară a străinilor care, părăsind teritoriul țării în urma unei căsătorii forțate, au pierdut fără vină dreptul de reședință în Republica Moldova.

Articolul 60 ● Cereri de azil bazate pe gen

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că violența împotriva femeilor pe bază de gen poate fi recunoscută drept o formă de persecuție, în sensul Articolului 1, A (2) al Convenției din 1951 privind Statutul Refugiaților și drept o formă de vătămare gravă, dând naștere la protecție complementară/auxiliară.*
- 2. Părțile se vor asigura de faptul că fiecărui temeii al Convenției îi este dată o interpretare sensibilă la dimensiunea de gen și de faptul că, acolo unde se stabilește că persecuția temută se datorează unuia sau mai multora din aceste motive, solicitanților li se va acorda statutul de refugiat conform actelor aplicabile relevante.*
- 3. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a dezvolta proceduri de recepție și servicii de sprijin pentru solicitanții de azil sensibile la dimensiunea de gen, precum și directive de gen și proceduri de azil sensibile la dimensiunea de gen, inclusiv determinarea statutului de refugiat și solicitarea protecției internaționale.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 60 din Convenția de la Istanbul, GREVIO apreciază cadrul juridic moldovenesc de reglementare a domeniului azilului, ca fiind în mare parte în conformitate cu convenția. GREVIO notează că, potrivit art. 45, alin. (1) lit. (a), alin. (2) lit. (a) și lit. (f) din Legea privind azilul nr. 270/2008 în Republica Moldova, actele de violență fizică, psihică și sexuală, abuzurile și actele discriminatorii împotriva unor persoane pe motive de apartenență de gen sunt considerate acte de persecuție bazate pe gen care reprezintă încălcări grave ale drepturilor fundamentale ale omului și pot constitui motive de revendicare a dreptului la obținerea statutului de refugiat. Totodată, Republica Moldova a luat și alte măsuri legislative și de altă natură menite să asigure că procedurile de azil sunt sensibile la dimensiunea de gen. În special, femeile sunt intervievate în absența membrilor familiei, de către un consilier de același sex etc. GREVIO remarcă cu satisfacție buna cooperare pe care autoritățile moldovenești au stabilit-o cu organizațiile internaționale, inclusiv pentru a oferi femeilor și fetelor din Ucraina sprijin și consiliere imediată, precum și pentru a asigura accesarea serviciilor specializate privind sănătatea sexuală și reproductivă etc. GREVIO încurajează autoritățile din Republica Moldova să elaboreze, în baza bunelor practici, proceduri standard de operare pentru identificarea femeilor și fetelor care fug din Ucraina și care sunt expuse riscului de a fi supuse sau au fost supuse violenței bazate pe gen. De asemenea, GREVIO încurajează cu tărie autoritățile din Republica Moldova să ia măsuri pentru a se asigura că sunt eliminate riscurile la adresa siguranței și intimității femeilor solicitante de azil și refugiate care fug din Ucraina.

Pornind de la necesitatea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în conformitate cu principiile și cu normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, conștientizând că reglementarea statutului refugiaților constituie o garanție importantă a drepturilor omului, precum și necesitatea transpunerii actelor comunitare în legislația națională, a fost adoptată Legea nr. 270 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova. Potrivit legii, autoritățile competente asigură accesul pe teritoriul Republicii Moldova al oricărui străin aflat la frontiera de stat, din momentul manifestării de voință, exprimată în scris sau oral, din care să rezulte că acesta solicită protecția Republicii Moldova.

Prevederile legislației naționale sunt subordonate principiului nediscriminării solicitanților de azil și beneficiarilor formelor de protecție, indiferent de rasă, cetățenie, etnie, limbă, religie, apartenență politică, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă. În condițiile legii, pe teritoriul Republicii Moldova, persoanei i se acordă una din următoarele forme de protecție: a) statutul de refugiat; b) protecție umanitară; c) protecție temporară; d) azil politic.

Art. 11 al Legii nr. 270/2008 stabilește că niciun beneficiar al unei forme de protecție nu poate fi returnat sau expulzat într-o țară ori într-un teritoriu unde ar putea exista o amenințare a vieții sau a libertății lui sau în care ar putea fi supus torturii, tratamentelor inumane sau degradante.

În corespundere cu art. 17 al legii, statutul de refugiat se recunoaște, la solicitare, străinului care în virtutea unei temeri bine întemeiate de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinie politică, se află în afara țării a cărei cetățenie o deține și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția acestei țări; sau care, nedeținând nici o cetățenie și găsindu-se în afara țării în care își avea domiciliul legal și obișnuit, ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, din cauza respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă.

În sensul art. 45 alin. (2) din Legea nr. 270/2008, actele de persecuție pot lua forma: actelor de violență fizică și psihică, de violență sexuală; abuzurilor și actelor discriminatorii împotriva unor persoane din motive de gen etc. Totodată, norma art. 46 din lege enumeră factorii care influențează motivele de persecuție. De acești factori trebuie să țină cont autoritățile competente care examinează solicitările de atribuire a statutului de refugiat.

Este relevant de reținut că, chiar dacă legea stabilește că actele de persecuție pot fi determinate de motive de gen, acest temei urmează să se regăsească expres în normele relevante, inclusiv în norma privind factorii care influențează motivele de persecuție.

■ Modificări propuse:

Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova

Art. 17:

- alin. (1), după cuvântul „naționalitate”, se completează cu cuvântul „gen,”;

Art. 46:

alin. (1) se completează cu lit. f), în următoarea redacție:

- *”f) prejudecățile în privința egalității substanțiale între femei și bărbați sau/și cele bazate pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați”.*

Totodată, în vederea integrării străinilor în viața economică, socială și culturală a Republicii Moldova, a asigurării drepturilor, libertăților și determinării obligațiilor acestora, a fost adoptată Legea nr. 274/2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova²⁵⁸. Legea nr. 274/2011 este aplicabilă pentru: a) străini titulari ai dreptului de ședere provizorie; b) străini titulari ai dreptului de ședere permanentă; c) străini cărora li s-a recunoscut statutul de apatrid în Republica Moldova; d) beneficiari de protecție internațională sau de azil politic.

În conformitate cu art. 6 al Legii nr. 274/2011, străinii care au obținut protecție internațională sau azil politic în Republica Moldova (minorii neînsoțiți, familiile monoparen-

²⁵⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136576&lang=ro.

tale cu copii, familiile cu trei sau mai mulți copii aflați la întreținere, persoanele cu dizabilități, femeile gravide, victimele traficului de ființe umane, persoanele cu probleme intelectuale și de sănătate mintală, precum și persoanele care au fost supuse torturii, violului sau altor forme grave de violență psihologică, psihică sau sexuală, persoanele care au atins vârsta de pensionare) și, concomitent, au potențial redus de autoîntreținere, condiționat de factori de natură obiectivă și independenți de voința acestora, beneficiază de acces egal și echitabil la asistență ca și cetățenii Republicii Moldova, în condițiile legislației.

În temeiul art. 27 din Legea nr. 274/2011, autoritatea competentă pentru străini sesizează instituțiile specializate în domeniu despre existența cazurilor speciale prevăzute la art. 6, a căror asistență acestea urmează să o preia. Autoritatea competentă pentru străini, împreună cu instituțiile specializate, evaluează situația persoanelor care se încadrează în categoria cazurilor speciale și stabilește dacă acestea necesită asistență specializată. Nevoile speciale sunt constatate în urma unei evaluări individuale a situației. Beneficiarii de protecție internațională, care se încadrează în categoria cazurilor speciale, pot beneficia de cazare gratuită, pe o perioadă ce nu depășește 6 luni, în centrele de cazare administrate de autoritatea competentă pentru străini. La expirarea termenului, beneficiarii de asistență sunt transferați în centrele specializate aflate în gestiunea altor autorități ale administrației publice centrale și locale. Cazurile speciale sunt incluse în programele de integrare, iar persoanele din această categorie beneficiază, în paralel, de serviciile instituțiilor cu atribuții în domeniu.

Pentru asigurarea implementării efective la nivel național a cerințelor Convenției de la Istanbul, considerăm binevenită, operarea modificărilor la Legea nr. 274/2011.

■ Modificări propuse:

Art. 6:

- dispoziția normei, după sintagma „persoanele care au atins vârsta de pensionare”, se completează cu sintagma „*victimele violenței în familie*”.

Potrivit Studiului cu privire la cadrul juridic și procedural al Republicii Moldova privind protecția internațională a femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil, aspectele care decurg din genul unui solicitant, inclusiv identitatea de gen și orientarea sexuală, care pot fi legate de anumite tradiții și obiceiuri legale, care au ca rezultat, de exemplu, mutilarea genitală, sterilizarea forțată sau avortul forțat, ar trebui să fie luate în considerare și victimei să i se asigure protecție. Autorii Studiului susțin aprecierile GREVIO referitoare la conformitatea cu Convenția de la Istanbul a cadrului juridic moldovenesc care reglementează domeniul azilului. Cu toate acestea, potrivit lor, art. 45 din Legea nr. 270/2008, invocat de GREVIO, nu include prevederi explicite pentru toate formele de violență bazată pe gen, așa cum sunt definite de Convenția de la Istanbul. În special, nu sunt menționate în mod explicit hărțuirea, uciderea bazată pe „așa-numita onoare”, căsătoria forțată, mutilarea genitală a femeilor, avortul forțat și sterilizarea forțată, hărțuirea sexuală etc.

În altă ordine de idei, potrivit constatărilor din interviurile realizate în cadrul Studiului, poliția de frontieră este primul punct de contact pentru solicitanții de azil la sosirea în Republica Moldova. Responsabilitățile acestora includ furnizarea unui formular de cerere de azil, primirea cererilor de azil și întocmirea unui raport confidențial privind identitatea, originea și motivele pentru care solicitantul cere azil. Aceștia organizează șederea temporară a solicitanților de azil, dacă este necesar, și eliberează un certificat provizoriu care

permite solicitantului să se deplaseze la Inspectoratul General pentru Migrație. În același timp, poliția de frontieră de la Aeroportul Internațional Chișinău își asumă efectuarea examinării preliminare a victimelor solicitante de azil, ceea ce depășește rolul și responsabilitatea lor. Aceștia se informează cu privire la scopul vizitei și iau decizii sumare cu privire la persoanele cărora li se va da un formular de cerere de azil și la cele pe care le vor expulza în zborul de întoarcere. Or, în lipsa unei verificări minuțioase din perspectiva violenței de gen împotriva femeilor, fără utilizarea serviciilor de interpretare din cauza lipsei de buget și fără asigurarea unor verificări în privat, este posibil ca angajații poliției de frontieră să nu fie deloc în măsură să identifice o victimă a violenței de gen împotriva femeilor. În cazul solicitanților procesați, Inspectoratul General pentru Migrație preia în termen de 24 de ore procedura pentru o examinare suplimentară și efectuează o evaluare detaliată a cererii, inclusiv o evaluare a stării de sănătate a solicitantului de azil și a altor nevoi. Dar dacă o victimă a fost deja refuzată de poliția de frontieră, este posibil să nu aibă ocazia de a participa la un interviu aprofundat, care ar putea descoperi o relație abuzivă sau alte motive de protecție.

Potrivit autorilor Studiului, Convenția de la Istanbul permite legiuitorului din Republica Moldova să recunoască faptul că, în cazul în care sancțiunea sau pedeapsa pentru nerespectarea sau încălcarea, de către un străin, a politicilor sau a legii în țara sa de origine este disproporționat de severă și are o dimensiune de gen, aceasta ar echivala cu persecuția. Protecția disponibilă în țara de origine ar trebui să ia în considerare dimensiunile de gen ale accesului la justiție, inclusiv cadrul juridic, și capacitatea practică a femeilor de a avea acces la orice protecție disponibilă. De asemenea, accesul la informațiile relevante din țara de origine este esențial pentru ca factorii de decizie în materie de imigrație să determine probabilitatea producerii unui prejudiciu și dacă este disponibilă o protecție eficientă sau, în caz contrar, dacă există o alternativă viabilă. Or, adesea cererile de azil ale femeilor sunt respinse pe motiv că acestea vor putea obține o protecție „suficientă” sau „efectivă” din partea autorităților din țara de origine. Între timp, statele părți la Convenția de la Istanbul trebuie să înțeleagă că o lege în sine poate fi persecutorie, în special dacă aceasta provine din norme și practici tradiționale sau culturale care nu sunt neapărat în conformitate cu standardele privind drepturile omului.

Legislația în materie de azil a Republicii Moldova obligă în mod imperativ responsabilii de eligibilitatea pentru azil să investigheze minuțios și în mod activ circumstanțele solicitantului/solicitantei de azil, lucrând în parteneriat cu serviciile din țara de origine pentru a aduna informația necesară în vederea identificării riscurilor pentru solicitant/ă. În plus, aceștia trebuie să se asigure că, procedând astfel, nu pun solicitantul/solicitantă de azil în pericol. Investigarea și colaborarea cu alte agenții este foarte importantă pentru a determina eligibilitatea cererii de azil. Chiar dacă legislația și politicile din țara de origine pot indica prevederi adecvate, doar comunicarea cu un serviciu local sau internațional, care cunoaște și înțelege realitatea de la fața locului, reprezintă condiția de punere în aplicare a accesului la servicii. Acest lucru implică examinarea măsurii în care femeile pot beneficia în mod realist de căi de atac și protecții juridice fără a se confrunta cu bariere suplimentare, cum ar fi discriminarea bazată pe gen în cadrul sistemului judiciar, stigmatizarea socială sau lipsa unor proceduri juridice sensibile la gen.

În Studiu sunt elucidate mai multe recomandări cu caracter legislativ și operațional, în special de modificare a Legii nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova și a Legii nr. 200/2010 privind statutul juridic al străinilor în Republica Moldova, în vederea includerii formelor de violență prevăzute în Convenția de la Istanbul ca temei de acordare a unei forme de protecție.

Articolul 61 ● Nereturnarea

- 1. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a respecta principiul nereturnării, în conformitate cu obligațiile existente conform legislației internaționale.*
- 2. Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că victimele violenței împotriva femeilor, care au nevoie de protecție, indiferent de statutul lor de reședință, nu vor fi trimise înapoi în nicio situație într-o țară unde viața lor ar fi în pericol sau unde ar putea fi supuse torturii, tratamentului inuman sau degradant sau pedepsirii.*

În Raportul de evaluare a modului de implementare a normei art. 61 din Convenția de la Istanbul, GREVIO încurajează autoritățile moldovenești să își respecte obligația de a asigura principiul nereturnării victimelor violenței împotriva femeilor.

Principiul interdicției de expulzare și returnare reprezintă un pilon al azilului și protecției internaționale a refugiaților, dobândind statutul de normă internațională de drept cutumiar. Potrivit acestui principiu, statele nu vor expulza sau returna un solicitant de azil sau un refugiat într-o țară în care viața sau libertatea sa ar fi amenințate.

În cadrul legal național, principiul nereturnării este consfințit expres în art. 11 al Legii nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova²⁵⁹. Potrivit acestei norme, nici un solicitant de azil nu va fi expulzat sau returnat de la frontieră ori de pe teritoriul Republicii Moldova. Nici un beneficiar al unei forme de protecție nu poate fi returnat sau expulzat într-o țară ori într-un teritoriu unde ar putea exista o amenințare a vieții sau a libertății lui sau în care ar putea fi supus torturii, tratamentelor inumane sau degradante. Refugiatului sau beneficiarului de protecție umanitară în privința căruia a fost emisă hotărâre judecătorească de expulzare, în conformitate cu prevederile Codului penal, i se acordă un termen rezonabil pentru efectuarea formalităților de admitere într-o altă țară.

Instituția returnării este reglementată și în art. 51–54 ale Legii nr. 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova. Astfel, potrivit reglementărilor legale, împotriva străinilor care au intrat ilegal pe teritoriul Republicii Moldova, ai căror ședere pe acest teritoriu a devenit ilegală, ai căror viză sau drept de ședere a fost anulat sau revocat, cărora li s-a refuzat prelungirea dreptului de ședere provizorie, al căror drept de ședere permanentă a încetat, ai căror cerere privind recunoașterea statutului de apatrid a fost respinsă, a fost încetată procedura respectivă sau al căror statut de apatrid a fost anulat, precum și împotriva foștilor solicitanți de azil, autoritatea competentă pentru străini dispune măsura returnării de pe teritoriul Republicii Moldova și aplică interdicția intrării în Republica Moldova.

Decizia de returnare, care este un act administrativ prin care șederea unui străin este declarată ca fiind ilegală și care obligă străinul să părăsească teritoriul Republicii Moldova într-un anumit termen, se aduce la cunoștința străinului de către autoritatea competentă pentru străini. Decizia de returnare se redactează în două exemplare, în limba română și într-o limbă de circulație internațională, și va conține motivele de fapt și de drept, precum și informațiile privind căile de atac posibile. La cererea străinului, autoritatea competentă pentru străini comunică principalele elemente ale deciziei într-o limbă pe care străinul o înțelege sau se presupune în mod rezonabil că o înțelege. Decizia de returnare poate fi contestată în conformitate cu prevederile Codului administrativ, fără respectarea procedurii

²⁵⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136582&lang=ro.

prealabile. Instanța de judecată este obligată să soluționeze cererea în termen de 30 de zile calendaristice de la data primirii. Decizia primei instanțe este executorie, însă poate fi contestată cu recurs în instanța de apel. Exercițarea căii de atac are efect suspensiv de executare a deciziei de returnare, cu excepția cazului în care decizia de returnare este emisă la solicitarea străinului.

Astfel, Republica Moldova a înregistrat progrese în alinierea cadrului său juridic la obiectivele Convenției de la Istanbul, în vederea sprijinirii victimelor. Există, însă, unele probleme la punerea în aplicare a legislației.

Potrivit Studiului cu privire la cadrul juridic și procedural al Republicii Moldova privind protecția internațională a femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil în lumina prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, în conformitate cu legislația în vigoare, procedurile de azil trebuie să garanteze respectarea principiului nereturnării victimelor violenței de gen împotriva femeilor, permițând tuturor celor care sosesc în țară accesul la procedurile de azil și protecția împotriva returnării forțate, care le poate pune în pericol viața. La fel ca și prevederile Convenției de la Istanbul, legislația Republicii Moldova oferă protecție împotriva returnării²⁶⁰. Totuși, nu este o claritate în rândul poliției de frontieră în ceea ce privește modul de recunoaștere a violenței de gen împotriva femeilor victime și de prevenire a nereturnării pentru această categorie de femei. Nu există niciun mecanism și nicio îndrumare clară în această privință, iar poliția de frontieră face profilul și evaluează femeile doar din perspectiva traficului de persoane. Victimele violenței de gen împotriva femeilor se confruntă cu dificultăți semnificative în ceea ce privește dezvoltarea integrală a cererii lor, iar faptul că li se solicită acest lucru la punctul de sosire nu este un factor care să favorizeze dezvoltarea violenței de gen sau a violenței sexuale. Procesul de evaluare trebuie să fie sensibil la dimensiunea de gen pentru a permite femeilor să aibă acces la proceduri și să își prezinte în mod corespunzător cererile, în conformitate cu legislația Republicii Moldova. În multe comunități, violul și agresiunea sau abuzul sexual sunt stigmatizate și blamate. Acest lucru poate fi un obstacol major în calea dezvoltării temerii de persecuție. Într-un interviu grăbit, eventual improvizat, în prezența presupusului autor, victima poate să nu fie în măsură să vorbească liber și sincer. Ofițerii de eligibilitate trebuie să fie conștienți de faptul că, dacă există discrepanțe în documentația unei femei, iar aceasta se află într-o relație abuzivă, ar putea exista o direcționare greșită, o confuzie și o constrângere deliberată care să o împiedice să participe pe deplin la procesul de azil și să furnizeze documentația și cooperarea corespunzătoare.

Este important de subliniat, cu referire la normele art. 59-61 din Convenția de la Istanbul, că modificările formulate, inclusiv în Legea nr. 45/2007 în contextul analizei Raportului GREVIO de implementare a Convenției, acoperă și multe subiecte elucidate în Studiul cu privire la cadrul juridic și procedural al Republicii Moldova privind protecția internațională a femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil în lumina prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Modificările și completările de lege propuse urmăresc, inclusiv perfecționarea instrumentarului operațional în domeniul prevenirii și protecției violenței împotriva femeilor și violenței în familie, corespunzător nevoilor de asistență și protecție a victimelor.

În special, cu referire la protecția femeilor migrante, refugiate și solicitante de azil, propunerile de *lege ferenda* invocate includ atribuții suplimentare pentru autoritățile și structurile

²⁶⁰Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova, art. 11, 43.

centrale, regionale și locale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în vederea asigurării accesului comunităților de migranți, solicitanților de azil la informația referitoare la mecanismul de depunere a plângerilor online, cu software de traducere în orice limbă, la infrastructura serviciilor sociale de asistență și protecție împotriva actelor de violență; de cooperare cu organizații neguvernamentale, cu persoane fizice și juridice în vederea sensibilizării comunităților de migranți și solicitanților de azil cu privire la drepturile lor și la identificarea situației de violență în familie, explicarea și contestarea miturilor utilizate de agresori, condițiile de accesare a serviciilor disponibile etc.; instituirea și menținerea serviciilor de asistență telefonică gratuită multilingvă, în regim 24/24 de ore; finanțarea achiziționării serviciilor de asistență și reabilitare pentru victimele violenței, inclusiv cu sprijin lingvistic și cultural pentru minorități etnice, pentru femei migrante, refugiate sau solicitante de azil; consolidarea institutului mediatorilor din rândul minorităților etnice și a grupurilor de migranți, pentru depășirea barierelor, inclusiv culturale și sporirea nivelului de încredere și acces a victimelor la servicii de protecție și asistență în condiții egale etc.

Considerăm, că aceasta va contribui substanțial la consolidarea eforturilor statului pe dimensiunea protecției și asistenței victimelor violenței de gen și ale violenței domestice cu grad sporit de vulnerabilitate, la această categorie fiind atribuite și femeile migrante, refugiate sau solicitante de azil.

Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative

Proiect

Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Articolul I. – Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 1 martie 2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178, cu modificările și completările ulterioare, se completează și se modifică după cum urmează:

În Preambul:

după textul „elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul” se propune includerea textului „că actele de violență comise prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice sunt de o intensitate prejudiciabilă sporită,”.

noțiunea „violență în familie”, după sintagma „membru al aceleiași familii”, se completează cu sintagma „inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”;

în noțiunea „violență fizică”, înainte de sintagma „vătămare intenționată”, se completează cu sintagma „maltratare,”.

în noțiunea „violență sexuală”, după sintagma „hărțuirea sexuală”, se completează cu sintagma „inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice”;

în noțiunea „violență economică”, după textul „refuz de a susține familia;”, se completează cu textul „încasarea mijloacelor de pe cardurile bancare ale victimei fără permisiune;”.

în noțiunea „violență împotriva femeilor”, după sintagma „violență bazate pe gen”, se completează cu sintagma „, inclusiv în dimensiune digitală”;

norma se completează cu noțiunea „dimensiunea digitală a violenței”, în următoarea redacție:

„dimensiunea digitală a violenței – acte de violență comise cu utilizarea sau rezultate din utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice;”;

în noțiunea „situație de criză/situație critică”, după sintagma „totalitate a circumstanțelor”, se completează cu sintagma „, inclusiv pe dimensiune digitală”.

norma se completează cu două definiții noi, având următoarea redacție:

„evaluarea nevoilor de recuperare și a riscurilor – acțiuni realizate periodic, de la primul contact al victimei violenței împotriva femeilor și violenței în familie cu autoritatea competentă și până la finalizarea măsurilor de protecție sau a programului de asistență, în vederea constatării și analizei semnelor care explică situația beneficiarului, inclusiv starea sănătății, integritatea psihologică, starea de vulnerabilitate sau siguranța personală etc., pentru a decide asupra oportunității unor măsuri suplimentare necesare de aplicat;

referire – încredințarea victimei violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie către autorități competente sau Centre/servicii de asistență și protecție a victimelor, în scop de recuperare.”.

Articolul 3 se propune în următoarea redacție:

„Articolul 3. Subiecți ai violenței în familie

- (1) Subiecți ai violenței în familie sunt agresorul și victima, membri ai aceleiași familii, indiferent dacă împart sau nu același domiciliu. Victimă a violenței în familie se consideră persoana fizică supusă uneia sau mai multor forme de violență, inclusiv copiii martori la actele de violență.
- (2) Membri ai familiei, în sensul prezentei legi, sunt:
 - a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, soții lor, copiii și nepoții acestora, persoanele devenite rude prin adopție;
 - b) soțul/soția, fostul soț/fosta soție, copiii din alte relații ai soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții; frații, surorile, părinții și bunicii soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții;
 - c) persoanele care se află/s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; actuali sau foști parteneri, ascendenții și descendenții partenerilor, frații și surorile acestora;
 - d) tutorele, curatorul sau custodele copilului, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei adulte în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire, cu excepția personalului aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu.”.

Capitolul II al legii se propune în redacție nouă, având următorul text:

„Capitolul II. AUTORITĂȚILE ȘI INSTITUȚIILE ABILITATE CU FUNCȚII DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Articolul 7. Autoritățile și instituțiile cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

- (1) Autoritățile și instituțiile cu abilități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie sunt:
 - a) organele centrale de specialitate și autoritățile administrative centrale, prevăzute în art. 8;
 - b) autoritățile și instituțiile publice ale statului, prevăzute în art. 9;
 - c) structurile desconcentrate și instituțiile de specialitate teritoriale:
 - agențiile teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia;
 - organele locale de specialitate în domeniul învățământului;
 - instituțiile de ocrotire a sănătății;
 - subdiviziunile teritoriale ale poliției;
 - oficiile teritoriale pentru asistența juridică garantată de stat;
 - d) administrația publică locală de nivelul întâi;
 - e) alte organizații cu activități în domeniu.
- (2) Autoritățile și instituțiile menționate în alineatul (1) colaborează între ele prin schimb de informații, de experți, prin activități comune de cercetare a cauzelor și condițiilor care

pot determina violența împotriva femeilor și violența în familie, contribuie la identificarea cazurilor/victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, asistență și protecție a victimelor, consiliere a agresorilor, prin activități de instruire a personalului, inclusiv în baza unor protocoale și standarde privind contactul eficient cu reprezentanții grupurilor marginalizate, realizarea inițiativelor social-economice, alte activități comune în vederea prevenirii și/sau combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

- (3) În procesul exercitării atribuțiilor de prevenire și/sau combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, autoritățile și instituțiile publice abilitate colaborează cu organizații necomerciale, cu mass-media, sectorul privat, alți reprezentanți ai societății civile, inclusiv în cadrul Consiliului Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie, cooperează cu organisme internaționale și parteneri interesați în eficientizarea activității pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței.

Articolul 8. Atribuțiile organelor centrale de specialitate și ale altor autorități administrative centrale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

- (1) Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie este autoritatea administrativă centrală din subordinea Guvernului abilitată cu funcții de coordonare a activității interinstituționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de implementare a programelor naționale, de acordare a asistenței Guvernului în implementarea politicilor, de monitorizare și evaluare a politicilor publice în domeniu, de facilitare a cooperării și dialogului cu societatea civilă, de raportare a modului de aplicare a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (în continuare – Convenția de la Istanbul), a altor instrumente internaționale relevante domeniului.

- (2) Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie:

- a) coordonează, la nivel național, implementarea politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, asigură monitorizarea și evaluarea politicilor publice în domeniu;
- b) sprijină implementarea interinstituțională a programelor naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
- c) organizează și conduce ședințele Consiliului Național Coordonator;
- d) oferă suport metodologic în vederea implementării unitare și eficiente a cadrului normativ și a politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
- e) organizează instruirii prin module multidisciplinare pentru specialiștii cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
- f) asigură crearea și menținerea paginii web oficiale multilingve privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în scopul oferirii accesului populației, inclusiv a comunităților de migranți, solicitanților de azil la informația referitoare la mecanismul de soluționare a actelor de violență, la infrastructura serviciilor sociale pentru victimele violenței și pentru agresorii familiari, precum și la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu;
- g) facilitează cooperarea și dialogul cu societatea civilă și partenerii de dezvoltare;

- h) stabilește și gestionează un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu;
 - i) planifică și organizează desfășurarea, la intervale regulate, a cercetărilor, studiilor și campaniilor de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare;
 - j) acordă suport coordonator pentru bugetarea sensibilă la gen în procesul de planificare bugetară anuală și la elaborarea propunerilor de bugetare a activităților intersectoriale în Cadrul bugetar pe termen mediu, de către autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - k) elaborează raportul anual cu privire la violența împotriva femeilor și violența în familie cu contribuția și participarea tuturor autorităților și instituțiilor abilitate cu funcții în domeniu. Raportul anual se prezintă Guvernului;
 - l) elaborează rapoartele naționale și asigură aranjamentele în cadrul vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie (GREVIO);
 - m) realizează și alte activități în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.
- (3) Pe lângă Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie se creează și își desfășoară activitatea Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie (în continuare – Consiliul Național Coordonator), în componența căruia intră reprezentanți ai autorităților și instituțiilor publice, conform art. 7 alin. (1) lit. a) și lit. b), reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate. Consiliul Național Coordonator asigură colaborarea dintre autoritățile și structurile cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și cooperarea acestora cu organizațiile necomerciale și cu partenerii străini, de asemenea, servește ca platformă pentru dezbateri în procesul de implementare, la nivel național și local, a politicilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență reglementate de Convenția de la Istanbul. Regulamentul Consiliului Național Coordonator se aprobă prin hotărâre de Guvern. Activitatea membrilor Consiliului Național Coordonator nu este remunerată.
- (4) Organele centrale de specialitate (Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerul Finanțelor), în limitele competenței lor:
- a) asigură promovarea politicilor de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, de acordare a protecției și asistenței victimelor, consiliere a agresorilor;
 - b) coordonează activitatea în domeniu a subdiviziunilor sale și structurilor descentralizate/desconcentrate;
 - c) asigură accesul la informare a persoanelor privind măsurile de prevenire și combatere a actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, funcționarea mecanismelor de depunere a plângerilor online, cu software de traducere în orice limbă, pentru solicitarea asistenței și protecției, contribuie la actualizarea paginii web oficiale multilingve privind violența în familie prin transferarea informațiilor privind activitățile desfășurate și proiectele implementate, precum și a datelor statistice colectate

în baza indicatorilor unici pentru toate autoritățile, conform programelor de lucrări statistice aprobate de către Guvern;

- d) *produc statistici oficiale, în condițiile legii, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii, dezagregate după criteriile stabilite în art. 15⁴, oferă suport în realizarea, la intervale regulate, a cercetărilor, studiilor și analizelor statistice privind fenomenul de violență în familie, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice;*
 - e) *asigură planificarea surselor bugetare, inclusiv pentru activități intersectoriale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, contribuie la consolidarea capacităților funcționarilor în domeniul bugetării sensibile la dimensiunea de gen și violenței în familie, solicită în situații excepționale finanțarea cheltuielilor de asistență a victimelor violenței în familie din fondul de intervenție al Guvernului;*
 - f) *consolidează capacitățile resurselor umane din domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, asigură pregătirea și perfecționarea lor continuă;*
 - g) *conlucrează cu organizații neguvernamentale, cu persoane fizice și juridice implicate în activități de prevenire și de combatere a violenței, în vederea sensibilității populației, inclusiv a comunităților de migranți și solicitanților de azil cu privire la drepturile lor și la identificarea situației de violență împotriva femeilor și de violență în familie, explicarea și contestarea miturilor utilizate de agresori, condițiile de accesare a serviciilor disponibile etc.;*
 - h) *asigură desemnarea, conform criteriilor și condițiilor aprobate prin act intersectorial, a reprezentanților împuterniciți în echipele multidisciplinare teritoriale;*
 - i) *înformează semestrial și anual Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie despre activitatea realizată în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și domeniului lor de specialitate, precum și la solicitare – în cazul organizării dezbaterilor tematice în cadrul Consiliului Național Coordonator.*
- (5) *În corespundere cu atribuțiile stabilite în alineatul (4):*
- 1) *Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în calitate de organ central de specialitate al statului abilitat cu funcții de elaborare și promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și în domeniul asistenței sociale a victimelor violenței și consilierii agresorilor familiari:*
 - a) *elaborează politici de consolidare a familiei, de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, de acordare a protecției și asistenței victimelor violenței și de consiliere a agresorilor familiari, contribuie la implementarea acestor politici;*
 - b) *asigură instituirea și menținerea serviciului anonim și confidențial de asistență telefonică gratuită multilingvă, care oferă consilierea apelanților, în regim de 24/24 de ore, 7 zile din săptămână, privind prevenirea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și privind serviciile disponibile pentru victimele violenței și agresorii familiari;*
 - c) *gestionează surse de date administrative din domeniul social și diseminează statistici sectoriale pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, dezagregate după criteriile stabilite, conform metodologiei coordonate cu autoritatea centrală în domeniul statisticii;*

- d) *participă, în comun cu autoritățile și instituțiile abilitate, cu organizațiile necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile și cu partenerii de dezvoltare, la cercetări, studii și campanii de informare pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - e) *oferă suportul metodologic agențiilor teritoriale de asistență socială în vederea implementării unitare la nivel local a politicilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și pe dimensiunea protecției și asistenței victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv în privința asigurării participării persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau a violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în autoritățile competente;*
 - f) *asigură, direct sau prin intermediul autorităților administrative din subordine, finanțarea și/sau achiziționarea serviciilor de asistență și reabilitare pentru victimele violenței și a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiali, inclusiv cu sprijin lingvistic și cultural pentru minorități etnice, pentru femei migrante, refugiate sau solicitante de azil;*
 - g) *organizează procesul de evaluare a serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței și a copiilor lor, precum și a serviciilor de asistență și consiliere pentru agresori;*
 - h) *analizează, în colaborare cu structurile teritoriale de asistență socială, necesitățile de dezvoltare a rețelei centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței, inclusiv destinate categoriilor de beneficiari cu nevoi speciale, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiali;*
 - i) *efectuează, cu concursul agențiilor teritoriale de asistență socială, generalizarea activității echipelor multidisciplinare, identifică deficiențele în activitatea lor, analizează recomandări de îmbunătățire, asigură suport metodologic în privința activității echipelor multidisciplinare teritoriale;*
 - j) *asigură coordonarea activității în cadrul mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor;*
 - k) *contribuie la abilitarea economică a victimelor violenței în cooperare cu subiecții abilitați;*
 - l) *exercită și alte activități, conform competenței funcționale, pe domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*
- 2) **Ministerul Afacerilor Interne:**
- a) *prin structurile sale specializate și teritoriale, oferă suportul necesar, în condițiile legii, la realizarea investigațiilor penale și contravenționale în cazurile de violență, inclusiv pe dimensiune digitală, la identificarea, consilierea informațională și protecția victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, inclusiv din rândul comunităților de migranți, refugiați sau solicitanților de azil, la evidența și lucrul profilactic cu agresorii, precum și asigură cooperarea la nivel național și internațional pe cauzele de violență;*
 - b) *dezvoltă servicii multifuncționale pentru oferirea condițiilor de siguranță imediată victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, inclusiv femei refugiate, solicitanți de azil, alte grupuri marginalizate, precum și în vederea acordării asistenței, colectării/prelevării probelor în cadrul procesului penal/ contravențional/civil;*
 - c) *oferă suportul necesar, inclusiv metodologic, pentru asigurarea accesului persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau a violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în poliție; pentru a supune agresorul familial procedurii de testare a*

- aerului expirat la fața locului sau, după caz, transportarea pentru a fi supus examenului medical și pentru recoltarea probelor biologice în vederea constatării alcoolemiei, consumului de droguri ori de alte substanțe psihotrope cu efect similar;
- d) asigură suportul necesar pentru activitatea Comisiei intersectoriale de monitorizare și analiză a cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie soldate cu decesul sau vătămarea corporală gravă a victimei, promovarea implementării recomandărilor;
- e) dispune/propune dispunerea, în condițiile legii, a conservării imediate a datelor informatice cu conținut abuziv ori a datelor referitoare la traficul informatic;
- f) dispune/propune dispunerea, în condițiile legii, a sistării accesului la pagini web care conțin date informatice cu conținut abuziv sau în alt mod contribuie la comiterea infracțiunilor.
- 3) **Ministerul Educației și Cercetării:**
- a) aprobă materiale didactice de prevenire și combatere a stereotipurilor de gen, a tuturor formelor de violență împotriva femeilor, aspecte ce țin de relaționarea armonioasă, sănătoasă și non-violentă, care urmează a fi utilizate în sistemul de învățământ;
- b) încurajează sau organizează includerea în programele de formare profesională continuă a cadrelor didactice, subiecte referitoare la siguranța/bunăstarea emoțională și fizică a copiilor acasă/în familie, formele de violență și manifestările comportamentale ale acestora, persoanele și instituțiile la care se pot adresa copiii atunci când sunt supuși unui act de abuz sau violență etc.;
- c) în comun cu Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, organizează, monitorizează și coordonează organizațional-metodic acordarea serviciilor de asistență psihopedagogică copiilor victime ale violenței.
- 4) **Ministerul Sănătății contribuie, prin măsuri proactive, la crearea condițiilor necesare pentru a asigura:**
- a) accesul victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie la asistența medicală primară și urgentă gratuită, indiferent de domiciliu;
- b) asistență medicală specializată subiecților violenței împotriva femeilor și ai violenței în familie. În acest sens, elaborează documente de politici publice și monitorizează implementarea acestora; elaborează și aprobă acte normative, instrucțiuni și indicații metodice de asistență medicală necesară, se implică activ la elaborarea și implementarea mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie;
- c) suportul logistic necesar Centrului de Medicină Legală pentru un grad înalt de accesibilitate la serviciile de expertiză medico-legală sau psihiatrico-legală a subiecților violenței în familie.
- 5) **Ministerul Justiției:**
- a) acordă, în condițiile legii, suportul necesar Inspectoratului Național de Probațiune pentru asigurarea supravegherii executării măsurilor de protecție, precum și de realizare a programelor probaționale a agresorilor familiali;
- b) acordă suportul necesar Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru asigurarea realizării în penitenciar a programelor de corecție a agresorilor familiali;
- c) organizează și coordonează, prin intermediul Agenției de Administrare a Instanțelor Judecătorești, producerea datelor administrative și statistice în sistemul judecătoresc, dezagregate după criteriile stabilite.

- 6) *Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării elaborează și promovează politica statului în domeniul informaticii și comunicațiilor electronice sensibile la violența de gen și violența în familie, și, cu concursul autorității publice centrale de reglementare a pieței serviciilor în domeniul comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, promovează măsuri eficiente de prevenire și combatere a informațiilor cu conținut abuziv, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale și/sau comunicațiilor electronice.*
- 7) *Ministerul Finanțelor asigură elaborarea și promovarea politicii bugetare sensibile la dimensiunea de gen, oferă suport metodologic autorităților publice cu competențe în domeniu, în procesul planificării bugetare pentru acțiuni sectoriale și intersectoriale de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie.*
- (6) *Biroul Național de Statistică, în calitate de autoritate centrală în domeniul statisticii, va asigura:*
- a) *asistența metodologică a activității producătorilor de statistici, în vederea producerii statisticilor oficiale dezagregate, conform criteriilor stabilite de lege;*
 - b) *desfășurarea, la intervale regulate, a cercetărilor statistice, a studiilor și analizelor statistice, realizarea publicațiilor statistice, în privința tuturor formelor de violență acoperite de Convenția de la Istanbul;*
 - c) *evidența producătorilor de statistici oficiale pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - d) *coordonarea diseminării informației statistice oficiale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie către organizațiile internaționale.*
- (7) *Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, asigură pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie:*
- a) *reglementarea activității în domeniile comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, cu abordare centrată pe protecția utilizatorilor – victime ale violenței în sfera digitală (prevenirea și combaterea informației cu conținut abuziv);*
 - b) *supravegherea activității furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice în vederea respectării legislației, prevenirii și contracarării activităților ilicite în sistemele informatice și pe rețelele de comunicații electronice;*
 - c) *examinarea petițiilor utilizatorilor serviciilor de comunicație, soluționarea litigiilor dintre furnizorii de servicii și utilizatori;*
 - d) *colaborarea în condițiile legii cu organizațiile care reprezintă interesele utilizatorilor.*
- (8) *Autoritățile indicate în prezentul articol prezintă, pentru dezbateri în Consiliul Național Coordonator în Domeniul Prevenirii și Combaterii Violentei împotriva Femeilor și Violentei în Familie, rapoarte sectoriale privind gradul de implementare a documentelor de politici, de valorificare a investițiilor financiare, precum și asupra rezultatelor activității operaționale pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și competenței instituționale.*

Articolul 9. Atribuțiile instituțiilor publice centrale pe dimensiunea de prevenire și combatere a violenței în familie

- (1) *Procuratura, în limitele competenței stabilite de legislație, conduce urmărirea penală, reprezintă învinuirea în numele statului la examinarea cauzelor de violență împotriva femeilor și violență în familie în instanța de judecată, face demers în instanța de judecată*

pentru obținerea ordonanței de protecție a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, dacă în cadrul procesului penal se constată că victima se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, intențază acțiune civilă în procesul penal, în interesul victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care se află în stare de dependență față de învinuit, inculpat ori din alte motive nu-și poate realiza singură dreptul de a porni acțiune civilă împotriva agresorului.

(2) Procuratura Generală:

- a) realizează periodic analiza activității de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în vederea stabilirii și înlăturării cauzelor și condițiilor care afectează procesul de combatere eficientă a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- b) asigură producerea datelor administrative și statistice, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și violență în familie, inclusiv comisă cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice;*
- c) contribuie la consolidarea capacităților profesionale ale procurorilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*

(3) Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat:

- a) promovează standarde de calitate ale activității avocaților, parajuriștilor, ale altor categorii de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat;*
- b) asigură producerea datelor administrative și statistice, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și de violență în familie, inclusiv comisă cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice;*
- c) colaborează cu asociații obștești în vederea acordării de asistență juridică primară și calificată, în condițiile legii.*

(4) Centrul de Medicină Legală:

- a) asigură identificarea efectivă a cazului/victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și realizarea intervențiilor medico-legale, psihiatrico-legale și clinico-psihologice, în condițiile legislației;*
- b) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;*
- c) oferă suport în cadrul cercetărilor privind fenomenul violenței împotriva femeilor și al violenței în familie.*

(5) Inspectoratul Național de Probațiune:

- a) realizează programe probaționale în privința agresorilor familiari, în condițiile legii;*
- b) asigură, în condițiile legii, supravegherea executării măsurilor de protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie;*
- c) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;*
- d) oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și de violență în familie, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice.*

(6) Administrația Națională a Penitenciarelor:

- a) coordonează și asigură controlul activității instituțiilor penitenciare ce țin de realizarea în penitenciar a programelor de corecție a comportamentului social al agresorilor familiari, conlucrarea instituțiilor penitenciare cu autoritățile abilitate;
 - b) produce statistici, conform metodologiei stabilite, dezagregate după criteriile prevăzute în prezenta lege;
 - c) oferă suport în realizarea cercetărilor privind fenomenul de violență împotriva femeilor și de violență în familie, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice.
- (7) Instituțiile publice indicate în prezentul articol informează periodic Agenția Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie și Ministerul Muncii și Protecției Sociale despre activitatea pe dimensiunea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, corespunzător misiunii și competenței instituționale, precum și la solicitare – în cazul organizării dezbaterilor tematice în cadrul Consiliului Național Coordonator.

Articolul 10. Atribuțiile administrației publice locale, ale structurilor desconcentrate și instituțiilor de specialitate teritoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

(1) *Autoritățile administrației publice locale:*

- a) *includ în programele de dezvoltare locală problematica prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie; planifică organizarea studiilor și a campaniilor de informare în vederea combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, pentru susținerea serviciilor sociale și a altor măsuri de asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie; contribuie la implementarea sistemului de evidență a cazurilor de violență împotriva femeilor și de violență în familie;*
- b) *formează echipe multidisciplinare locale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- c) *instituie și asigură, în limita resurselor financiare alocate și/sau disponibile, finanțarea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, și centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari;*
- d) *contribuie la incluziunea socială a victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie prin crearea oportunităților de reprofilare și/sau de angajare în câmpul muncii, asigură accesul lor la locuință socială;*
- e) *dezvoltă parteneriate sociale cu organizații necomerciale, sindicate, patronate, cu fundații, cu organizații de cult religioase, cu organisme internaționale care să contribuie la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*

(2) *Autoritatea tutelară:*

- a) *asigură evaluarea inițială asupra pericolului iminent pentru viața și sănătatea copilului și realizarea măsurilor urgente de protecție a copiilor în legătură cu semnalarea cazului de violență, inclusiv de violență în familie;*
- b) *asigură mecanisme confidențiale de raportare a cazurilor de violență, inclusiv de violență în familie asupra copiilor;*
- c) *promovează modele de asistență bazate pe interesul superior al copilului, pentru cazuri de solicitare, de către părintele-agresor, a programului de vizită a copiilor;*

- d) *colaborează cu alte autorități tutelare în scop de asigurare a protecției copiilor victime și martori ai violenței, inclusiv de violență în familie.*
- (3) *Agenția teritorială de asistență socială coordonează și monitorizează, în raza teritorială administrată, activitatea structurilor teritoriale de asistență socială (de nivel raional) în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În procesul exercitării atribuțiilor, Agenția:*
- a) *asigură implementarea politicilor promovate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale;*
 - b) *asigură funcționalitatea serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, din cadrul structurii teritoriale de asistență socială aflate în subordine;*
 - c) *organizează soluționarea demersurilor (notificărilor) de referire a victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie către servicii de suport pentru reabilitare, asigurarea asistenței indicate în raportul de evaluare a nevoilor pentru reabilitare;*
 - d) *organizează, în condițiile legii, solicitarea aplicării măsurilor de protecție a victimei supuse violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
 - e) *organizează, la solicitare, participarea persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau a violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în autoritățile competente;*
 - f) *formează echipe multidisciplinare teritoriale (raionale) cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și violenței în familie, în care sunt incluși specialiști din structurile desconcentrate și instituțiile de specialitate, menționate la alin. (5)-(10) selectați după criterii aprobate conform art. 8 alin. (4) lit. h) din prezenta lege. La necesitate, în componența echipelor multidisciplinare pot fi incluse și persoane din alte domenii;*
 - g) *organizează monitorizarea și evaluarea activității echipelor multidisciplinare, oferă suport metodologic și face propuneri de îmbunătățire, asigură înlăturarea deficiențelor în activitate;*
 - h) *asigură supervizarea personalului din cadrul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;*
 - i) *organizează monitorizarea și coordonarea activității asistenților sociali comunitari privind asistența victimelor și consilierea agresorilor familiari, asigurând sprijinul metodologic și informațional necesar;*
 - j) *determină necesitatea creării de centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și de centre/servicii de asistență și consiliere a agresorilor familiari, asigură acestora sprijin metodologic și informațional;*
 - k) *dezvoltă parteneriate cu autorități/instituții/organizații publice sau private, organizații necomerciale, cu alți reprezentanți ai societății civile, care contribuie la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - l) *dezvoltă colaborare cu mediatori din rândul minorităților etnice și a grupurilor de migranți, alte grupuri marginalizate, pentru depășirea unor bariere, inclusiv culturale și sporirea nivelului de încredere și acces al victimelor violenței la servicii de protecție și asistență, asigurate la nivel național;*
 - m) *oferă asistență autorităților administrației publice locale la elaborarea documentelor de politici în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*

- n) contribuie la abilitarea economică a victimelor violenței în cooperare cu Agenția teritorială de ocupare a forței de muncă;
 - o) la solicitarea organelor de drept, facilitează, după posibilitate, accesul agresorilor familiari la servicii de consiliere și la programe de reabilitare etc.;
 - p) prezintă periodic și la solicitare Ministerului Muncii și Protecției Sociale rapoarte privind activitatea în domeniul de competență desfășurată în teritoriu.
- (4) Organele publice abilitate cu funcții de coordonare, monitorizare și evaluare a activității de prevenire și combatere a violenței în familie la nivel local, inclusiv de asistență a victimelor și consiliere a agresorilor familiari sunt structurile teritoriale de asistență socială (de nivel raional) din subordinea agențiilor teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia.
- (5) Structurile teritoriale de asistență socială, structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia, prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii:
- a) conlucrează cu organele de poliție în activitatea de identificare a persoanelor predispușe la comiterea actelor de violență împotriva femeilor și violență în familie;
 - b) identifică victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și după evaluarea inițială sau, după caz, evaluarea complexă, oferă asistența necesară sau le referă către centre de reabilitare, asigurându-le acestora sprijin metodologic și informațional;
 - c) dețin și actualizează evidența unică a datelor administrative pe sectorul de asistență socială și pe sectorul medical, la nivel teritorial, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege;
 - d) referă cazul pentru examinare în echipa multidisciplinară și/sau în centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor, în vederea lichidării consecințelor actelor de violență în familie. Serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii are rol de structură coordonatoare a activității în cadrul echipei multidisciplinare;
 - e) înlesnesc, la solicitarea organelor de drept, accesul agresorului la servicii de consiliere și programe de reabilitare;
 - f) se adresează, în condițiile legii, cu cerere privind aplicarea măsurilor de protecție; participă în calitate de persoană interesată în procesele de solicitare a măsurilor de protecție a victimei supuse violenței împotriva femeilor și violenței în familie; prezintă, la solicitarea instanței de judecată, materiale informative disponibile de caracterizare a familiei vizate și a presupusului agresor, precum și alte informații pe care instanța le consideră necesare la examinarea cauzei; contribuie, în condițiile legii, la executarea măsurilor stabilite în ordonanța de protecție; realizează alte activități de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale victimelor, inclusiv ale victimelor minore;
 - g) realizează, în comun cu alte autorități abilitate și în colaborare cu organizațiile necomerciale din domeniu, programe informaționale în vederea prevenirii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;
 - h) examinează necesitatea creării de centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, și de centre/servicii de asistență și consiliere a agresorilor familiari, face propuneri agenției teritoriale de asistență socială;

- i) *monitorizează și coordonează activitatea asistenților sociali din cadrul primăriilor în domeniul prevenirii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv asistența victimelor și resocializarea agresorilor;*
 - j) *monitorizează victimele și le acordă asistență după ce au părăsit centrele de reabilitare;*
 - k) *propune agenției teritoriale de asistență socială referirea victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie către Agenția teritorială de ocupare a forței de muncă;*
 - l) *prezintă periodic agenției teritoriale de asistență socială rapoarte despre activitatea desfășurată în teritoriu și activitatea intersectorială în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*
- (6) *Organele locale de specialitate în domeniul învățământului:*
- a) *asigură informarea și instruirea cadrelor didactice în vederea constatării actelor de violență împotriva femeilor și de violență în familie, aplicării metodelor și mijloacelor de prevenire a violenței și de sesizare a autorităților abilitate pe marginea cazurilor identificate de violență;*
 - b) *promovează, în comun cu alte autorități abilitate și în colaborare cu organizațiile necomerciale din domeniu, măsuri și programe educaționale pentru părinți și copii în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - c) *realizează sau referă pentru desfășurarea activităților de asistență psihopedagogică a copiilor victime ale violenței, inclusiv ale violenței în familie;*
 - d) *comunică autorităților abilitate, inclusiv prin intermediul administrației instituției de învățământ, sesizând de îndată în mod obligatoriu autoritatea tutelară și poliția, cazurile identificate de violență împotriva femeilor și de violență în familie, inclusiv cazurile de violență în familie împotriva copiilor.*
- (7) *Instituțiile medico-sanitare de toate tipurile și nivelurile:*
- a) *organizează periodic campanii de informare cu privire la măsurile de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - b) *asigură asistența medicală și consilierea victimelor, inclusiv asistența medicală specializată, în conformitate cu legea, a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie care suferă de tulburări psihice;*
 - c) *comunică poliției și autorității tutelare, conform protocolului unic stabilit, cazurile identificate de violență împotriva femeilor și de violență în familie, referă victima către structura teritorială de asistență socială pentru servicii de reabilitare;*
 - d) *trimite victima pentru examinarea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății, la necesitate, oferă suportul necesar pentru asigurarea examinării medico-legale a victimei;*
 - e) *dețin și actualizează evidența datelor administrative pe sectorul medical, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege, cu informarea trimestrială a serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;*
 - f) *inițiază și realizează programe și servicii adresate agresorilor; asigură asistență medicală specializată, în conformitate cu legea, agresorilor care suferă de tulburări psihice, inclusiv bolnavii psihici lipsiți de discernământ, care pot pune în pericol viața sau integritatea corporală proprie sau a altor persoane, precum și a bolnavilor care se eschivează de la tratamentul de alcoolism cronic sau narcomanie, a celor dependenți de*

substanțe psihoactive, cu suportul cheltuielilor din mijloacele abuzatorului sau, după caz, din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală;

- g) inițiază parteneriate durabile cu toate programele care vizează sănătatea mamei și a copilului;*
- h) încheie contracte de prestare a serviciilor medicale cu centrele/serviciile de reabilitare a victimelor și consiliere a agresorilor.*

(8) Organul poliției:

- a) identifică, înregistrează și examinează cu soluție cazurile (apeluri, plângeri) de violență împotriva femeilor și de violență în familie;*
- b) deține și actualizează evidența unică a datelor administrative pe sectorul de urmărire penală/contravențională și sectorul de justiție, la nivel teritorial, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege;*
- c) raportează periodic cazurile de violență împotriva femeilor și de violență în familie către serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, din cadrul agenției teritoriale de asistență socială;*
- d) asigură evidența nominală a agresorilor, inclusiv a participării agresorilor la programele de consiliere sau programele de corecție a comportamentului social;*
- e) sesizează autoritatea tutelară locală despre fiecare caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie cu implicarea copilului victimă/martor;*
- f) examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, instituțiilor medico-sanitare, inclusiv centrelor medico-legale și a altor instituții referitor la conflicte familiale, acte de violență, amenințări cu moartea sau la existența unui pericol iminent de realizare a lor;*
- g) vizitează familiile membrii cărora sunt luați la evidență, efectuează lucrul de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie;*
- h) în cazul comiterii actului de violență împotriva femeilor și de violență în familie, explică victimei drepturile ei, iar la cererea acesteia, îi acordă ajutor spre a fi plasată în serviciul de plasament de urgență, după caz, în centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței, comunicând neîntârziat serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii;*
- i) informează victima despre dreptul ei de a beneficia de asistență juridică gratuită;*
- j) supune la fața locului agresorul familial procedurii de testare a aerului expirat sau, după caz, transportarea pentru a fi supus examenului medical de recoltare a probelor biologice în vederea constatării alcoolemiei, consumului de droguri ori de alte substanțe psihotrope;*
- k) asigură accesul persoanei de încredere care însoțește victima violenței în familie sau a violenței sexuale la procedurile aflate pe rol în poliție;*
- l) dispune eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului dacă, din circumstanțele stabilite la locul faptei, ca urmare a evaluării riscurilor, există o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare/comitere a acțiunilor violente;*
- m) se adresează către autoritățile judecătorești pentru obținerea ordonanței de protecție în situație de criză în baza cererii depuse de victimă sau a sesizării de caz; asigură supravegherea executării ordonanței de protecție și ordinului de restricție de urgență, după caz, în colaborare cu alte structuri abilitate;*

- n) *menține ordinea și securitatea publică în preajma centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, în condițiile legii;*
 - o) *conlucrează cu autoritățile abilitate în domeniu, cu societatea civilă în vederea prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.*
- (9) *Oficiile teritoriale pentru asistența juridică garantată de stat asigură acordarea de asistență juridică garantată de stat, prin exercitarea următoarelor atribuții:*
- a) *asigură asistență juridică de urgență, la solicitarea victimei sau a organului care a fost sesizat despre cazul de săvârșire a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
 - b) *încheie contracte cu parajuriștii și cu asociațiile obștești în vederea acordării asistenței juridice garantate de stat victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie;*
 - c) *asigură colectarea de date administrative și statistice privind asistența juridică garantată de stat acordată victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, dezagregate după criteriile stabilite în prezenta lege;*
- (10) *Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului (furnizorii de servicii) colaborează, în condițiile legii, cu structurile abilitate, inclusiv în cadrul echipelor multidisciplinare, precum și cu utilizatorii, pe cazurile de violență în sfera digitală (prevenirea și combaterea informației cu conținut abuziv). Furnizorii de servicii oferă suport informațional și îndrumări în procesul cercetării cazurilor de violență în sfera digitală și a modalităților de identificare a utilizatorilor, participă la activități de instruire a specialiștilor, promovează programe, măsuri, proceduri și standarde de securitate a serviciilor, campanii de informare privind riscurile la care sunt expuși utilizatorii serviciilor de comunicație etc. Furnizorii serviciilor, în limitele competenței:*
- a) *realizează măsuri de securitate a serviciilor de comunicație și de protecție a utilizatorilor victime;*
 - b) *elaborează standarde de auto-reglementare, oferă utilizatorilor îndrumări ușor accesibile pentru semnalarea datelor informatice cu conținut abuziv și modul de solicitare a eliminării acestora;*
 - c) *crează mecanisme online și offline pentru depunerea plângerilor, fac accesibile informațiile cu privire la serviciile de sprijin disponibile victimelor violenței în sfera digitală;*
 - d) *prezintă autorităților competente, în temeiul solicitării efectuate în condițiile legii, date referitoare la utilizatori, la traficul informatic, inclusiv locația (Cell ID) de activare a serviciilor preplătite anonime, despre tentativele de introducere a unor programe ilegale, despre constatarea datelor informatice cu conținut abuziv în procesul realizării serviciilor de colectare, prelucrare, stocare sau difuzare a datelor informatice;*
 - e) *conservează în modul și termenele stabilite de lege datele informatice cu conținut abuziv, informațiile disponibile, necesare pentru identificarea și urmărirea sursei de comunicații electronice, identificarea destinației, traficul informatic, altă informație disponibilă și asigură prezentarea acestor informații organelor împuternicite;*
 - f) *suspendă conexiunea utilizatorului, blochează, restricționează, un anumit conținut, aplicații sau servicii, utilizate pentru activități ilicite, ca măsuri de executare a hotărârilor judecătorești (ordonanțe de protecție) sau actelor autorităților publice competente;*
 - g) *execută, în condiții de confidențialitate, solicitarea autorității competente privind conservarea imediată a datelor informatice, față de care există pericolul distrugerii ori alterării;*

- h) sistează, în condițiile legii, folosind metodele și mijloacele tehnice din posesie, accesul la paginile web, inclusiv cele pe care le găzduiește, ce contribuie la comiterea infracțiunilor sau la încălcarea prevederilor legislației ori conțin/difuzează instrucțiuni privind modul de comitere a infracțiunilor;
 - i) asigură monitorizarea, supravegherea și păstrarea datelor referitoare la traficul informatic, pe perioada stabilită de lege, pentru identificarea furnizorilor de servicii, utilizatorilor de servicii și a canalului prin intermediul căruia comunicația a fost transmisă;
 - j) pune la dispoziția autorității competente informația necesară identificării altor furnizori de servicii implicați;
 - k) notifică utilizatorii față de care sunt aplicate interdicții despre suspendarea (sau rezoluțiunea) contractului de prestare a serviciilor și îi avertizează despre consecințele juridice ale accesului neautorizat la rețele publice de comunicații electronice și/sau servicii de comunicații electronice accesibile publicului.
- (11) Structurile și instituțiile menționate la alin. (5)–(10), în limitele competenței lor:
- a) identifică potențiale familii afectate de violență și asigură evidența cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie din localitățile amplasate în teritoriul administrat;
 - b) intervin în situațiile de criză corespunzător domeniului de competență, participă la evaluarea complexă a nevoilor victimei pentru reabilitare, după caz, referă victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie către alte structuri de specialitate relevante;
 - c) asigură schimbul de informații cu alți specialiști implicați în examinarea cazului;
 - d) informează serviciul responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii despre fiecare caz de violență constatat și măsurile luate, iar despre cazurile de violență împotriva femeilor și violență în familiile cu implicarea copiilor informează și autoritatea tutelară locală;
 - e) oferă organelor poliției suportul necesar în procesul de urmărire penală sau contravențională a cazurilor de violență împotriva femeilor și violență în familie;
 - f) acordă victimelor și agresorilor servicii de informare cu privire la drepturile și responsabilitățile lor, organele cu competențe în domeniu, infrastructura serviciilor sociale;
 - g) oferă, la solicitare, organelor de drept, victimei, agresorului sau reprezentanților acestora rezultatele evaluărilor pe marginea cazurilor de violență în familie, ținând cont de cerințele privind confidențialitatea informației și protecția datelor cu caracter personal;
 - h) îndeplinesc alte acțiuni, conform competenței, în vederea prevenirii și combaterii actelor de violență, asigurării protecției victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, resocializării agresorilor.”

În art. 12:

alin. (4), se completează cu următorul text: „Raportarea cazurilor de violență sexuală către organele de poliție se va efectua doar cu acordul nemijlocit al victimei și doar după acordarea consilierii psihologice și a asistenței medicale, dacă asistența medicală este necesară a fi acordată.”

În art. 15:

alin. (1) se completează cu lit. k) și lit. l), în următoarea redacție:

„k) obligarea utilizatorului serviciilor de comunicații electronice să elimine din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv și interzicerea accesării rețelelor de comunicații;
l) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv a serviciilor preplătite anonime.”;

norma se completează cu un alineat nou – alin. (1³), în următoarea redacție:

„(1³) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. b)–d), h), k), l) pot fi aplicate în cazul oricăror forme de violență împotriva femeilor, prevăzute de Convenția de la Istanbul.”;

alin. (2) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul eliberării ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, organul de poliție va asigura executarea măsurilor de protecție, în condițiile legii.”;

alin. (5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul aplicării măsurilor specificate la alin. (1) lit. k) și l), organul de poliție va transmite furnizorului de servicii care gestionează rețele utilizate de agresor un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea serviciilor, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite) și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.”.

Se propune completarea Legii nr. 45/2007 cu un nou capitol – Capitolul III¹, în următoarea redacție:

„Capitolul III¹. MECANISMUL DE PROTECȚIE ȘI ASISTENȚĂ A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI ALE VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Articolul 18. Elementele mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie

Mecanismul de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, implică activitatea în domeniu, bazată pe proceduri standardizate de cooperare intersectorială a:

- a) Agențiilor teritoriale de asistență socială;
- b) Structurilor desconcentrate și instituțiilor de specialitate teritoriale, menționate la art. 10 alin. (4)-(10) din prezenta lege;
- c) Echipelor multidisciplinare teritoriale, după caz, cu implicarea echipei terapeutice multidisciplinare;
- d) Centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrelor/serviciilor de asistență și consiliere pentru agresorii familiari;
- e) Organizațiilor necomerciale cu activitate pe segmentul de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a copiilor lor.

Articolul 19. Activitatea echipelor multidisciplinare teritoriale

(1) *Echipele multidisciplinare teritoriale (raionale, locale) sunt instituite în scopul abordării intersectoriale a nevoilor de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, prin unificarea experienței și resurselor reprezentanților instituțiilor participante. Echipa multidisciplinară raională este constituită de către agenția teritorială de asistență socială, iar echipa multidisciplinară locală este constituită de către administrația publică locală.*

- (2) În calitate de membri ai echipelor multidisciplinare teritoriale sunt selectați, conform criteriilor aprobate în modul stabilit, reprezentanți ai structurilor desconcentrate și ai instituțiilor de specialitate, menționate la art. 10 alin. (4)-(10). Pot fi incluși în echipele multidisciplinare, după necesitate, și alți specialiști, precum și persoane notorii.
- (3) Coordonarea activității echipelor multidisciplinare teritoriale este atribuită agenției teritoriale de asistență socială și realizată prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii. După caz, coordonarea activității echipei multidisciplinare locale poate fi delegată asistentului social comunitar, fiind asigurată monitorizarea și supervizarea acestuia.
- (4) Echipele multidisciplinare teritoriale au dreptul:
 - a) să solicite, în condițiile legii, de la autoritățile publice, instituții și organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma organizatorico-juridică, de la alte echipe multidisciplinare informații și asistența necesară pentru realizarea sarcinilor atribuite;
 - b) să prezinte agenției teritoriale de asistență socială propuneri de îmbunătățire a mecanismului de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie.
- (5) Membrii echipelor multidisciplinare teritoriale sunt obligați:
 - a) să examineze minuțios și sub toate aspectele cazul referit și să propună soluții;
 - b) să încurajeze participarea victimelor violenței la serviciile de protecție și asistență, a agresorilor familiari la servicii de asistență și consiliere;
 - c) să monitorizeze procesul de incluziune socială și profesională a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a agresorilor familiari, să formuleze propuneri în acest sens agenției teritoriale de asistență socială și/sau administrației publice locale.
- (6) Echipele multidisciplinare teritoriale se întrunesc în ședințe săptămânal și la necesitate.
- (7) Administrația publică locală asigură echipele multidisciplinare cu spații de lucru și oferă suportul tehnico-material necesar pentru activitate.

Articolul 20. Activitatea echipei terapeutice multidisciplinare

- (1) Echipa terapeutică multidisciplinară asigură asistența intersectorială a subiecților violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care manifestă semne că suferă de maladii psihice, de dependență de alcool sau droguri, ori sunt consumatori de substanțe psihoactive. Regulamentul-cadru al echipei terapeutice multidisciplinare este aprobat prin ordinul Ministerului Sănătății.
- (2) În echipa terapeutică multidisciplinară activează profesioniști din domeniul sănătății mintale, inclusiv medicul psihiatru, psihologul, asistentul medical specializat, asistentul social comunitar, ergoterapeutul, alt personal paramedical, după necesitate, specialistul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, care exercită rolul de coordonator al activității echipei.
- (3) Echipa terapeutică multidisciplinară este convocată în ședințe la necesitate de către specialistul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, în vederea examinării cazului în privința subiecților violenței în familie care manifestă semne că suferă de maladii psihice, sunt dependenți de alcool sau droguri, consumă substanțe psihoactive. Echipa terapeutică multidisciplinară:

- a) examinează minuțios cazul referit și propune, după necesitate, măsuri de sprijin în relațiile cu familia și comunitatea;
 - b) în cazul stabilirii necesităților de asistență medicală, încurajează participarea persoanei la tratamentul benevol;
 - c) monitorizează procesul de tratament benevol și incluziune socială a beneficiarului, informează despre rezultate agenția teritorială de asistență socială și/sau administrația publică locală;
 - d) se pronunță, la solicitare, asupra oportunității de a recurge la procedura de asigurare a tratamentului forțat, acordă suport, în modul stabilit.
- (4) Echipa terapeutică multidisciplinară interacționează cu echipele multidisciplinare teritoriale, după necesitate se convoacă în ședințe comune, în vederea unificării eforturilor pentru un răspuns eficient de asistență a subiecților violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Articolul 21. Centre/servicii de asistență și protecție a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și a copiilor lor și centre/servicii de asistență și consiliere pentru agresorii familiali

(1) *Tipologia centrelor/serviciilor:*

- a) *pentru victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie și pentru copiii lor: serviciul de asistență telefonică gratuită; serviciul „Echipa mobilă”; centre/servicii de consiliere de zi; adăposturi; servicii pentru victimele violenței sexuale; serviciul „Locuință protejată”; centre comunitare de sănătate mintală;*
 - b) *pentru agresori: centre/servicii de zi pentru asistența și consilierea agresorilor familiali, centre comunitare de sănătate mintală.*
- (2) *Centrele/serviciile de asistență și protecție pentru victimele violenței sexuale, violenței în familie și pentru copiii lor oferă servicii de consiliere informațională, de însoțire, de asistență juridică, psihologică, socială, medicală de urgență și alte tipuri de asistență.*
- (3) *Centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali oferă servicii specializate de informare, consiliere individuală și/sau de grup a agresorului, consiliere juridică, referire și facilitare a accesului agresorului la serviciile medicale, de angajare în câmpul muncii sau reprofilare profesională.*
- (4) *Organizarea și funcționarea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale, violenței în familie și a copiilor lor, precum și a centrelor/serviciilor de asistență și consiliere a agresorilor familiali, se desfășoară în conformitate cu regulamentele-cadru și cu standardele minime de calitate aprobate de Guvern.*
- (5) *Centrele/serviciile pot fi create:*
- a) *de Guvern, la propunerea Ministerului Muncii și Protecției Sociale sau a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie;*
 - b) *de autoritățile administrației publice locale;*
 - c) *de organizațiile internaționale și de organizațiile necomerciale, cu informarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale și a Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie;*
 - d) *de autoritățile administrației publice și de organizațiile necomerciale, în baza unui acord de activitate comună.*

- (6) În cazul existenței unor resurse limitate, prioritate va avea alocarea fondurilor pentru susținerea centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale, violenței în familie și a copiilor lor.

Articolul 22. Activitatea organizațiilor necomerciale și mass-media în domeniul asistenței și protecției victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței în familie

(1) *Organizațiile necomerciale abilitate asigură:*

- a) *acordarea serviciilor de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie: consiliere informațională, consiliere psihologică, asistență juridică primară și calificată, servicii de plasament, abilitare economică a victimelor etc.;*
- b) *acordarea serviciilor de asistență și consiliere a agresorilor: servicii de informare, consiliere individuală și/sau de grup, consiliere juridică etc.;*
- c) *organizarea în parteneriat cu autoritățile publice centrale și/sau autoritățile publice locale a campaniilor informaționale în privința prevenirii și a combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- d) *contribuirea la desfășurarea programelor de instruire a profesioniștilor din sectoarele cu atribuții de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie;*
- e) *oferirea serviciilor de însoțire a victimelor violenței în familie sau ale violenței sexuale, de către persoane de încredere, în fața organelor administrative și judiciare.*

(2) *Serviciile de asistență și protecție a victimelor și consiliere a agresorilor, acordate de organizațiile necomerciale sunt finanțate din fonduri publice, în temeiul procedurilor de achiziții transparente, precum și din surse alternative.*

(3) *Organizațiile necomerciale informează semestrial agenția teritorială de asistență socială care administrează raza teritorială respectivă, despre numărul victimelor violenței în familie, a violenței sexuale pe care le-au deservit, serviciile de protecție și asistență de care acestea au beneficiat, altă informație relevantă despre activitatea în domeniu.*

(4) *Mass-media asigură, prin metode de comunicare proactivă și suficientă, mediatizarea subiectelor de importanță majoră în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, inclusiv:*

- a) *informarea publicului larg asupra cadrului juridic și instituțional, a politicilor de stat în domeniu, serviciilor de asistență și protecție disponibile pentru victime;*
- b) *aduce la cunoștință societății rezultatele studiilor și ale sondajelor privind fenomenul violenței;*
- c) *participă la realizarea campaniilor informaționale, inclusiv pentru o schimbare de optică asupra rolului femeii și al bărbatului în societate și în familie, promovarea unor viziuni alternative la stereotipurile de gen, asigurarea relatării nonsenzaționale a cazurilor de violență împotriva femeilor, respectând principiul egalității de gen etc.*

Articolul 23. Evaluarea și referirea victimelor violenței în familie

(1) *Evaluarea inițială individuală a nevoilor de protecție și asistență în scop de recuperare a victimelor violenței împotriva femeilor și violenței în familie, precum și a gravității situației și a riscului de violență repetată, este realizată în cadrul procesului penal sau în afara procesului penal, în baza unui chestionar standardizat de evaluare și a procedurii de cooperare intersectorială, aprobate prin ordinul comun al autorităților abilitate.*

(2) *În cadrul procesului penal, evaluarea este realizată la primul contact cu victima, de către organul de constatare, organul de urmărire penală sau procurorul care examinează se-*

sizarea unei persoane sau care a depistat nemijlocit, în condițiile legii, săvârșirea actului de violență.

- (3) În afara procesului penal, evaluarea este realizată la primul contact cu victima, după caz, de către agentul constatator care a intervenit la apelul despre un caz de violență împotriva femeilor și de violență în familie, sau de către specialistul care, în procesul acordării asistenței medicale sau al examinării medico-legale, ori în procesul examinării solicitării de asistență socială sau a oricărui servicii de consiliere, acumulează informații și constată circumstanțe care formează bănuiala rezonabilă despre cauzare în mod ilicit a unor daune morale, fizice sau materiale persoanei, sau despre un pericol pentru viața și sănătatea ei, ca potențială victima a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.
- (4) Persoanele menționate în alineatele (2)-(3) care, în exercitarea atribuțiilor, intră în contact cu victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, vor asigura, concomitent, informarea victimei despre drepturile materiale și procesuale prevăzute de lege, serviciile de suport pentru reabilitare de care poate beneficia. Informarea victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie se face verbal, iar în cazul persoanelor menționate în alin. (2), prin înmânarea sub semnătură a formularului care, în afară de drepturi materiale și procesuale, și serviciile de suport pentru reabilitare, mai include și adresa serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii al agenției teritoriale de asistență socială din raza teritorială a instituției care face informarea.
- (5) Victima violenței împotriva femeilor și a violenței în familie poate beneficia de servicii de protecție și asistență indiferent dacă a făcut plângere oficială pentru urmărire în justiție a agresorului. Accesul la servicii nu poate fi condiționat nici de dorința victimei de a avea calitate de participant în procesul penal.
- (6) Instituțiile publice și organizațiile necomerciale în care activează persoanele menționate în alineatele (2)-(3), vor asigura înregistrarea corespunzătoare și expedierea neîntârziată a demersului (notificării) de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie către agenția teritorială de asistență socială din raza teritorială a instituției care face referirea.

Articolul 24. Acțiunile de răspuns la cazuri care nu suferă amânare

În situațiile de urgență, care rezultă din circumstanțele cazului aflat spre examinare sau la solicitarea persoanelor aflate în contact cu victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, organul de poliție este obligat să acorde suportul necesar, după caz, transportarea victimei pentru a fi supusă examenului medico-legal, tratamentului medical și/sau de recoltare a probelor biologice, pentru oferirea imediată a plasamentului temporar în condiții de siguranță a victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie etc.

Articolul 25. Evaluarea complexă a necesităților de asistență pentru victimele violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie

- (1) După recepționarea demersului de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, agenția teritorială de asistență socială organizează, prin intermediul serviciului responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunii, evaluarea complexă a nevoilor de protecție și asistență în scop de reabilitare a persoanei identificată ca victimă a violenței.
- (2) Evaluarea se face pe baza următoarelor criterii:

- a) circumstanțele comiterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie în măsura în care acestea sunt disponibile sau pot fi oferite de către organele abilitate;
 - b) impactul fizic, psihic și material al infracțiunii/contravenției asupra victimei;
 - c) caracteristicile personale ale victimei, starea social-economică și condițiile de trai;
 - d) datele despre agresor, în măsura în care acestea sunt disponibile;
 - e) tipul de relații și starea de dependență față de agresor;
 - f) eventualele dificultăți de comunicare și de apărare ale victimei;
 - g) orice alte circumstanțe relevante.
- (3) Evaluarea victimelor se realizează de echipa multidisciplinară, după caz, de echipa terapeutică multidisciplinară. Victima poate solicita să fie însoțită pe durata evaluării și/sau în cadrul procesului penal de o persoană de încredere.
- (4) În procesul de evaluare pot fi atrași, cu acordul sau la solicitarea victimei, și alți specialiști, inclusiv din organizații necomerciale.
- (5) Pentru evitarea victimizării secundare a victimei, evaluarea complexă a nevoilor de protecție și asistență a persoanei are loc în cel mai scurt timp de la momentul înregistrării demersului de referire a victimei violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, astfel încât să fie redus la minim, până la evaluare, a numărului de audieri și alte acțiuni de urmărire penală, de examinări medicale, evaluări psihologice/sociale.
- (6) Rezultatele evaluării se consemnează într-un raport de evaluare, care va conține:
- a) datele de identitate ale victimei;
 - b) starea fizică și psihică a victimei, prejudiciul material constat;
 - c) serviciile de suport necesare pentru recuperarea victimei, inclusiv perioada și durata acestora;
 - d) orice alte circumstanțe relevante.
- (7) Raportul de evaluare a nevoilor de protecție și asistență pentru reabilitarea victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie va însoți victima în cazul referirii către Centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor, Centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței sexuale. Raportul de evaluare a nevoilor victimelor poate fi utilizat la elaborarea planului individualizat de asistență.
- (8) Agenția teritorială de asistență socială asigură evidența victimelor violenței împotriva femeilor și ale violenței în familie, inclusiv ale violenței sexuale care au fost referite și serviciile de protecție și asistență de care au beneficiat, informând semestrial în acest sens Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Articolul 26. Informarea organelor de investigații sau judiciare

- (1) Agenția teritorială de asistență socială este obligată să pună la dispoziția organelor de investigații și/sau judiciare, la cererea acestora, copia actelor de evaluare și informațiile despre cheltuielile suportate pentru măsuri de protecție și recuperare a persoanei, în cazul când victima participă la procesul penal în calitate de martor, persoană vătămată sau parte civilă.
- (2) Organele de investigații sau judiciare pot solicita reevaluarea victimei/părții vătămate în cazurile dictate de necesitatea de a asigura pe caz adoptarea unor decizii legale și întemeiate.

Articolul 18 din Legea nr. 45 va deveni articolul 27”.

Articolul II. – Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați
nr. 5 din 09.02.2006 // Monitorul Oficial nr. 47-50 din 24.03.2006, art. 200 cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

La art.2:

se propune completarea normei cu noțiuni noi, în următoarea redacție:

„hărțuire – astfel cum este definită în Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității;”

„persecutarea – acțiuni premeditate, inclusiv cu utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor electronice, manifestate prin: supraveghere sau însoțire neconsimțite de victimă; apeluri telefonice repetate sau încercări de comunicare repetate în orice alt mod cu o persoană, nedorite de ultima; amenințări (de natură sexuală, economică, fizică sau psihologică) adresate altei persoane, inclusiv în legătură cu depunerea unei plângeri; răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața privată și de familie a altei persoane, incluzând imagini și înregistrări, alte acțiuni similare;”

Noțiunea „hărțuirea sexuală” se propune în următoarea redacție:

„hărțuire sexuală” – înseamnă orice formă de comportament indezirabil cu conotație sexuală care se manifestă în mod fizic, nonverbal sau verbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, atunci când survine pe parcursul sau în legătură cu încadrarea și desfășurarea muncii sau desfășurarea de activități independente, și care are ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității victimei, în special prin crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator”

După noțiunea „hărțuire sexuală” se propune completarea normei cu noțiunea „hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”, în următoarea redacție:

„hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice se manifestă prin:

- a) trimiterea mesajelor cu conținut sexual pe dispozitivele electronice ale altei persoane; crearea și/sau partajarea de imagini sugestive sau explicite sexual; amenințarea cu violul; amenințarea cu dezvăluirea orientării sexuale a victimei sau/și a altei persoane; amenințarea cu publicarea imaginilor obținute pe parcursul relațiilor cu victima sau sustrase de pe dispozitivele electronice ale victimei sau ale altei persoane;*
- b) intimidarea sexuală, prin răspândirea de informații false sau zvonuri despre presupusul comportament sexual al altei persoane, postarea comentariilor de natură sexuală sub postările sau fotografiile altei persoane; dezvăluirea online a informațiilor de identificare a altei persoane fără consimțământ;*
- c) producerea, răspândirea neconsensuală: a imaginilor cu conținut sexual (fotografii sau videoclipuri) ale altei persoane, care includ porțiuni intime ale corpului; a imaginilor modificate digital pentru a crea impresia că victima face sau spune ceva, ce de fapt nu a făcut sau nu a spus”*

La art. 5:

se propune completarea alin. (4) cu o nouă propoziție, având următoarea redacție:

„Orice acte intenționate de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane, inclusiv prin intermediul tehnologiei informaționale sau al comunicațiilor electronice, sunt interzise și se sancționează conform legii.”

Se propune completarea legii cu norma art. 8¹ în următoarea redacție:

„Articolul 8¹. Șanse egale de utilizare în siguranță a rețelelor publice de comunicații

(1) Statul asigură femeilor și bărbaților șanse egale de acces și utilizare în siguranță a rețelelor de socializare.

(2) Se interzice și se sancționează conform legii utilizarea rețelelor publice de comunicare pentru plasarea datelor informatice cu conținut abuziv, folosirea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice pentru acte de hărțuire și/sau persecutare a altei persoane.”.

În art. 10:

alin. (2¹) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„(2¹) Angajatorul asigură informarea tuturor angajaților, inclusiv prin afișarea în locuri vizibile a prevederilor regulamentelor interne, cu privire la interzicerea acțiunilor de discriminare, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, despre procedura de soluționarea a cazurilor sesizate și drepturile de care dispun angajații în acest sens, despre răspunderea prevăzută de legislație pentru încălcările comise.”.

Alin. (3) lit. d) se propune în redacție nouă, având următorul cuprins:

„d) să întreprindă măsuri de prevenire a discriminării, a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, inclusiv determinate de depunerea plângerilor pentru asemenea acțiuni;”;

în alin. (3) lit. f), sintagma „după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma „și a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, precum și interzicerea utilizării dispozitivelor de comunicare și a rețelelor electronice de serviciu pentru a produce sau a distribui date cu conținut abuziv;”;

se propune completarea alin. (3) cu lit. f¹), în următoarea redacție:

„f¹) să examineze plângerile angajaților în privința faptelor interzise în temeiul lit. f) din prezentul alineat, cu aplicarea, la necesitate, a măsurilor disciplinare, după caz, sesizarea organelor abilitate;”.

La art. 19:

în alin. (3) lit. b), sintagma „după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma „ , a altor încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”;

alin. (3²) lit. c) se propune a fi expus în următoarea redacție:

„c) examinează petiții despre pretinse încălcări ale demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea la locul de muncă, la nivel de ramură, precum și în structurile descentralizate și desconcentrate;”;

în alin. (3²) lit. f), după sintagma „hărțuirea sexuală”, se completează cu sintagma „sau acte de persecuție”;

în alin. (4) lit. c), sintagma „discriminare după criteriul de sex și de hărțuire sexuală” se substituie cu sintagma „încălcări a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”.

La art. 20:

În alin. (3) lit. c) sintagma „discriminare după criteriul de sex” se substituie cu sintagma „încălcarea a demnității în muncă după criteriul de sex, inclusiv hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea”;

se propune completarea alin. (3) cu lit. c¹), având următoarea redacție:

„c¹) sesizează organele de drept abilitate în privința faptelor constatate de persecutare sau de hărțuire sexuală;”.

Se propune o redacție nouă a art. 21², având următorul cuprins:

„Articolul 21². Depunerea plângerilor

Persoanele care pretind că au fost supuse discriminării sau altor încălcări ale demnității în muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea, hărțuirea sexuală sau persecutarea, sunt în drept să depună plângeri, după caz, la autoritățile publice în care activează, la Consiliul pentru egalitate, la Avocatul Poporului sau direct în organele de drept ori instanțele de judecată, în modul prevăzut de lege.”.

Se propune completarea normei art. 22 cu alin. (3)-(6), având următoarea redacție:

„(3) Autoritatea centrală în domeniul statisticii va asigura asistența metodologică a producătorilor de statistici oficiale din sectorul de urmărire penală/contravențională și sectorul justiției, în vederea producerii statisticilor privind cazurile de discriminare după criteriul de sex.

(4) Informația statistică oficială pe fiecare din sectoarele menționate în alin. (3) are la bază sursele de date administrative, dezagregate după, sex, vârstă, dizabilitate, localizarea geografică, discriminare cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice), statutul victimei de persoană solicitantă a unei forme de protecție pe teritoriul Republicii Moldova, al țării de origine a acesteia etc.

(5) Producătorii de statistici oficiale, menționați în alin. (3), vor coordona cu autoritatea centrală în domeniul statisticii metodologia de producere a statisticii oficiale pe domeniile vizate, conform criteriilor stabilite în alin. (4).

(6) Diseminarea statisticii oficiale în adresa organizațiilor internaționale va fi coordonată de autoritatea centrală în domeniul statisticii.”.

Se propune expunerea art. 24 alin. (2) din lege în următoarea redacție:

„(2) Acțiunile discriminatorii, alte acțiuni de încălcare a demnității de muncă după criteriul de sex, precum hărțuirea/hărțuirea sexuală sau persecutarea, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, sunt pasibile de răspundere disciplinară, civilă, contravențională sau penală, în condițiile legii.”.

Articolul III. – Legea cu privire la informatică nr. 1069 din 22.06.2000 // Monitorul Oficial nr. 73-74 din 05.07.2001, art. 547, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se propune completarea art. 2, după noțiunea „date”, cu noțiunea „date informatice cu conținut abuziv”, având următorul text:

„date informatice cu conținut abuziv – informații cu caracter sexist, discriminatorii sau care incită la ură, imagini (fotografii/videoclipuri) cu conținut sexual sau pornografic, mesaje amenințătoare, obscene, calomnioase, defăimătoare, alte mesaje ofensatoare;”.

Se propune completarea art. 4 cu un alineat nou – alin. (3¹), având următoarea redacție:
„(3¹) Este inadmisibilă și se sancționează conform legislației, producerea și/sau răspândirea în rețele publice a datelor informatice cu conținut abuziv.”

Articolul IV. – Legea privind serviciile societății informaționale nr. 284 din 22.07.2004// Monitorul Oficial nr. 40-47 din 09.02.2018, art. 104, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

În art. 25:

se propune modificarea dispoziției alin. (1), prin substituirea sintagmei „art. 140, 175¹” cu sintagma „art. 140, 173, 175¹, 176 alin. (1) lit. c), 176 alin. (2), 176¹, 177 alin. (3), 177¹, 201¹ alin. (1) lit. b) ”.

Articolul V. – Legea comunicațiilor electronice nr. 241 din 15.11.2007 // Monitorul Oficial nr. 51-54 din 14.03.2007, art. 155, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se propune completarea art. 2, după noțiunea „acces neautorizat”, cu noțiunea „*activități ilicite*”, cu următorul text:

„activități ilicite – utilizarea rețelei de comunicații electronice în scop de răspândire a datelor informatice cu conținut abuziv sau de persecutare a altei persoane;”.

Articolul VI. – Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nr. 68 din 14.04.2016 // Monitorul Oficial nr. 157-162 din 10.06.2016, art. 316, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se propune completarea art. 75 cu un alineat nou – alin. (5²), având următoarea redacție:
„(5²) Costurile expertizelor judiciare efectuate în scopul identificării cazului/victimelor violenței în familie/femeilor victime ale infracțiunilor contra vieții și sănătății și infracțiunilor privind viața sexuală sunt suportate din bugetul de stat.”

Articolul VII. – Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015 // Monitorul Oficial nr. 224-233 din 21.08.2015, art. 445, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

În art. 27:

dispoziția alin. (1), se completează în final cu textul „, , *cu excepția cazurilor de violență în familie*”.

Articolul VIII. – Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198 din 26.07.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160, art. 614, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

În art. 19:

dispoziția alin. (1) se completează cu lit. b²), având următoarea redacție:

„b²) au nevoie de asistență juridică în calitate de victime în proceduri contravenționale pornite în temeiul art. 54², 56¹, 65¹, 70², 70³, 71¹, 318¹ Cod contravențional;”;
se propune modificarea textului alin. (1) lit. d), pe calea excluderii textului „lit. a) și c)”.

Art. 26:

în dispoziția alin. (1) textul „art. 19 alin. (1) lit. a)” se substituie cu textul „art. 19 alin. (1) lit. a) și b²)”.

Articolul IX. – Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 179-181, art. 610, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se propune completarea art. 45 cu un alineat nou – alin. (8¹), având următoarea redacție:
„(8¹) În cazul absenței străinului pe teritoriul Republicii Moldova o perioadă mai mare de 36 luni consecutive fără voința sa, ca rezultat al căsătoriei forțate, dreptul la ședere permanentă se acordă fără a fi necesară o ședere provizorie legală și continuă de 12 luni”.

Articolul X. – Legea privind azilul în Republica Moldova nr. 270 din 18.12.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 53-54, art. 145, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Art. 17:

alin. (1), după cuvântul „naționalitate”, se completează cu cuvântul „gen,”;

Art. 46:

alin. (1) se completează cu litera f), în următoarea redacție:
„f) prejudecățile în privința egalității substanțiale între femei și bărbați sau/și cele bazate pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați”.

Articolul XI. – Legea privind integrarea străinilor în Republica Moldova nr. 274 din 27.12.2011 // republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 212-220, art. 471, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

În art. 6:

dispoziția normei, după sintagma „persoanele care au atins vârsta de pensionare”, se completează cu sintagma „victimele violenței în familie”.

Articolul XII. – Legea privind drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263/2005, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se abrogă art. 12 alin. (4) lit. e).

Articolul XIII. – Legea privind exercitarea profesiei de medic, nr. 264/2005, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Se abrogă art. 13 alin. (4) lit. e).

Articolul XIV. – Codul familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26.10.2000 // Monitorul Oficial nr. 47-48 din 26.04.2001, art. 210, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

se propune completarea normei art. 37 cu alin. (4¹), având următoarea redacție:

„(4¹) În cauzele de divorț pornite pe motivul violenței în familie, instanța judecătorească, la solicitarea părții supuse violenței, va acționa în modul prevăzut de art. 77 lit. d) din Codul de procedură civilă, în vederea desemnării unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.”

se propune completarea art. 52 alin. (1) cu următorul text:

„În cazul când părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei, cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie.”

Se propune completarea art. 58 alin. 1 cu următorul text:

„(1) Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat, cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie.”

Se propune completarea art. 60 alin. 1 cu următorul text:

„(1) Părinții au dreptul și sunt obligați să-și educe copiii conform propriilor convingeri, indiferent de faptul dacă locuiesc împreună sau separat, cu excepția cazurilor în care instanța de judecată a limitat, pentru o perioadă, dreptul părintelui de comunicare cu copilul pe motivul violenței în familie.”

Se propune completarea art. 63 alin. 3 la final cu următorul text:

„(3) La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere autorităților tutelare teritoriale în raza teritorială a căreia se află domiciliul fiecăruia dintre părinți să prezinte chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial. Chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie reprezintă un instrument de constatare a cazului de violență în familie prin care se stabilește frecvența comiterii actelor de violență, a evenimentelor și circumstanțelor în care acestea au evoluat sau pot escalada, în scopul determinării gradului de pericol la care au fost, sunt sau pot fi supuși copiii victime ale violenței în familie, precum și al prevenirii comiterii repetate a actelor de violență în familie, asigurării siguranței victimelor minore și majore.”

Se propune art. 64 într-o nouă redacție cu următorul text:

„(6) Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte, care locuiește separat, cu excepția cazurilor când instanța de judecată limitează acest drept pe motiv că comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică.

(7) Părinții au dreptul să încheie un acord notarial privind exercitarea drepturilor părințești de către părintele care locuiește separat de copil. Litigiile apărute se soluționează de către instanța de judecată, care stabilește un program de întrevederi. Programul de întreve-

deri se stabilește de către instanța de judecată, ținând cont de interesele și opinia copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate. La stabilirea programului de întreveneri, instanța judecătorească va cere autorității tutelare teritoriale în raza teritorială a căreia se află domiciliul fiecăruia dintre părinți să prezinte chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență și avizul concluzie cu referire la programul de întreveneri care urmează a fi stabilit, în care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial.

(8) La stabilirea programului de întreveneri, instanța de judecată va ține cont de rezultatele evaluării riscului de comitere a actelor de violență efectuat de către autoritatea tutelară, atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, de vârsta copilului și frecventarea studiilor/participarea la activități extrașcolare de către acesta, de calitățile morale ale părinților, de relațiile dintre copil și fiecare părinte, de proximitatea domiciliului părintelui care locuiește separat de copil, astfel încât drepturile părintești să fie exercitate într-un mod echitabil și să excludă aplicarea oricărei forme de violență față de copil.

(9) În cazul constatării de către autoritatea tutelară a unui risc înalt de comitere a actelor de violență în familie, instanța de judecată va limita pentru o perioadă de până la 3 luni contactul părintelui agresor cu copilul.

(10) În cazul constatării de către autoritatea tutelară a unui risc moderat/mediu de comitere a actelor de violență în familie, instanța de judecată va stabili un program de întreveneri supravegheat care se va realiza în spațiile special amenajate în cadrul instituțiilor investite cu atribuții de autoritate tutelară.

(11) Punerea în executare a programului de întreveneri stabilit prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se realizează de către executorul judecătorească, conform prevederilor Codului de executare, cu participarea autorității tutelare teritoriale.

(12) În cazul în care copilul refuză să participe la programul de întreveneri cu părintele care locuiește separat, în baza cererii motivate a autorității tutelare teritoriale, executorul judecătorească dispune în privința suspendării executării programului de întreveneri și înaintează un demers instanței de judecată care a adoptat hotărârea, pentru a stabili modul de executare a acesteia. Instanța de judecată sesizată prin demers de către executorul judecătorească poate obliga părinții să participe împreună cu copilul la un program de armonizare a relațiilor de familie. După prezentarea avizului autorității tutelare cu referire la rezultatele programului de armonizare a relațiilor de familie, instanța judecătorească va decide în privința modului de executare a hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit programul de întreveneri.

(13) În cazul în care părintele la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului pleacă temporar în altă localitate din țară sau de peste hotare, la muncă sau în alte scopuri, iar copilul rămâne în grija altei persoane, părintele care locuiește separat de copil își păstrează dreptul de a vizita copilul conform programului de întreveneri.

(14) În cazul în care părintele la domiciliul căruia a fost stabilit domiciliul copilului pleacă în altă localitate din țară sau de peste hotare împreună cu copilul ori lăsând copilul în custodie, acesta este obligat să asigure celălalt părinte și asigure comunicarea copilului cu celălalt părinte prin intermediul tehnologiilor informaționale sau prin alte mijloace, precum și posibilitatea vizitării copilului de celălalt părinte.

(15) În cazul nerespectării hotărârii instanței judecătorești, la cererea părintelui care locuiește separat de copil, instanța judecătorească, ținând cont de interesele și opinia copilului, în funcție de vârsta și gradul său de maturitate, poate decide transmiterea copilului către acesta.

(16) Părinții care locuiesc separat de copil au dreptul de a primi informațiile care se referă la copilul lor de la toate instituțiile educaționale, curative, de asistență socială etc. Comunicarea informației poate fi refuzată dacă comportamentul părintelui prezintă pericol pentru viața și sănătatea copilului. Acest refuz poate fi atacat în instanța judecătorească.”

Se propune completarea art. 65 cu următorul text:

„(7) Bunicii, frații și surorile copilului au dreptul să comunice cu el. Dacă părinții copilului (unul dintre aceștia) împiedică exercitarea acestui drept, instanța de judecată stabilește un program de întrevederi și îi obligă să-l respecte. La stabilirea programului de întrevederi, instanța judecătorească va cere autorității tutelare teritoriale în raza teritorială a căreia se află domiciliul solicitantului să prezinte chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență și avizul concluzie cu referire la programul de întrevederi care urmează a fi stabilit, care va conține, după caz, și informația disponibilă privind actele de violență în această familie și persoana agresorului familial.

(8) Punerea în executare a programului de întrevederi stabilit prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se realizează de către executorul judecătoresc conform prevederilor Codului de executare cu participarea autorității tutelare teritoriale.”

Art. 73 se modifică la final cu următorul text:

„(1) La examinarea de către instanța judecătorească a litigiilor privind educația copilului, este obligatorie participarea autorității tutelare teritoriale.

(2) Autoritatea tutelară teritorială este obligată să evalueze riscul de comitere a actelor de violență, să examineze condițiile de trai ale copilului și ale persoanei care pretinde la educația copilului și să prezinte instanței judecătorești avizul respectiv și chestionarul de evaluare a riscului de comitere a actelor de violență.

(3) În termen de 10 zile de la recepționarea încheierii de primire în procedură a cererii privind stabilirea programului de întrevederi, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie.

(3) Autoritatea tutelară teritorială supraveghează respectarea programului de întrevederi stabilit prin hotărâre judecătorească executorie sau prin acord parental autentificat notarial.

(4) Autoritatea tutelară teritorială sesizează executorul judecătoresc în cazul în care copilul refuză să participe la programul de întrevederi cu părintele care locuiește separat și solicită instanței de judecată obligarea părinților să participe împreună cu copilul la un program de armonizare a relațiilor de familie. După realizarea programului, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată rezultatele programului de armonizare a relațiilor de familie și în baza constatărilor psihologului, propune modul de executare a hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit programul de întrevederi.”

Articolul XV. – Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003 // Monitorul Oficial nr. 159-162 din 29.07.2003, art. 648, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

La art. 1:

se propune o nouă redacție a noțiunii „hărțuire sexuală”, după cum urmează:

„hărțuire sexuală” – înseamnă orice formă de comportament indezirabil cu conotație sexuală care se manifestă în mod fizic, nonverbal sau verbal, inclusiv cu utilizarea tehnologiei

informaționale sau a comunicațiilor electronice, atunci când survine pe parcursul sau în legătură cu încadrarea și desfășurarea muncii și care are ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității victimei, în special prin crearea unui mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator;”;

se propune completarea noțiunii „demnitate în muncă”, după sintagma „sau nonverbal”, cu sintagma „, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice,”.

La art. 211¹:

se propune completarea dispoziției cu lit. f¹), având următoarea redacție:

„f¹) acțiuni intenționate de încălcare a demnității în muncă după criteriul de sex, manifestate prin hărțuire, hărțuire sexuală sau persecutare, care nu întrunesc elementele unei contravenții sau infracțiuni, dar care au afectat integritatea psihică a victimei, fapt constatat prin raport de evaluare psihologică;”;

Articolul XVI. – Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 // republicat în Monitorul Oficial nr. 72-74/195 din 14.04.2009, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Art. 77 alin. (1) Cod penal:

se propune completarea lit. k), după sintagma „altor preparate chimico-farmacologice” cu sintagma „cu utilizarea tehnologiei informaționale sau comunicațiilor electronice,”;

se completează alineatul cu o literă nouă – lit. o), având următoarea redacție:

„o) săvârșirea infracțiunii de membrul familiei sau de persoana care conviețuiește cu victima;”;

se completează alineatul cu o literă nouă – lit. p), având următoarea redacție:

„p) săvârșirea infracțiunii în mod repetat.”.

Art. 90:

alin. (6) se completează cu o propoziție, având următoarea redacție:

„Aplicarea cel puțin a unei măsuri din cele specificate la lit. c¹), f), h), este obligatorie în privința condamnaților pentru infracțiunile prevăzute la art. 171–175¹, 201¹, 208¹, 208², 320¹.”.

Art. 98:

se propune completarea alin. (2) cu un punct nou – (b¹), având următoarea redacție:

„b¹) măsurile de probațiune;”.

Se propune completarea Capitolului X din Partea generală cu o normă nouă – Articolul 104¹, în următoarea redacție:

„Art. 104¹. Măsuri de probațiune

(1) În cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție, instanța de judecată, concomitent cu aplicarea măsurii de pedeapsă, poate dispune obligarea făptuitorului de a participa la programe probaționale.

(2) În privința persoanelor care au săvârșit infracțiuni de violență în familie și infracțiuni privind viața sexuală, instanța de judecată va dispune obligarea făptuitorului de a participa

la programe probaționale. Obligarea de participare la programe probaționale se aplică și făptuitorului liberat de pedeapsă penală.”

Se propune revizuirea noțiunii de la art. 132², după cum urmează:

alin. (3) se propune în următoarea redacție:

„(3) Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual comise în lipsa consimțământului voluntar și liber exprimat, care poate fi însoțit de circumstanțe ce implică: constrângerea fizică ori psihică; înșelăciunea; surprinderea; violența ori amenințarea cu violența aplicată împotriva altei persoane; profitarea de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința din cauza stării de inconștiență, de intoxicare, de somn, de boală, de vătămare corporală sau dizabilitate etc.”;

noțiunea se completează cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual se consideră că au loc cu consimțământ voluntar și liber exprimat, dacă o persoană, căreia i se propune ori ea înțelege clar despre intențiile altei persoane de a avea împreună act sexual sau acțiuni sexuale de o anumită natură, își exprimă acordul prealabil sau/și se implică nesilită în acțiuni de încurajare a partenerului să-și realizeze intenția ori de stimulare a dorinței sexuale. Consimțământul poate fi retras în orice moment pe parcursul actului. Tăcerea, lipsa rezistenței verbale sau fizice sau comportamentul sexual din trecut al femeii nu pot fi considerate ca o exprimare a consimțământului.”

După „Articolul 132². Acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite”, legea penală se completează cu un articol nou – „Articolul 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”, în următoarea redacție:

„Art. 132³. Hărțuire sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice

Hărțuirea sexuală cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice include comportamentul definit în Legea nr. 5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.”

Se propune în redacție nouă art. 133¹, având următorul conținut:

„Articolul 133¹. Membri ai familiei”

Se consideră membri ai familiei, indiferent dacă împart sau nu același domiciliu, următoarele persoane:

- a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, soții lor, copiii și nepoții acestora, persoanele devenite rude prin adopție;
- b) soțul/soția, fostul soț/fosta soție, copiii din alte relații ai soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții; frații, surorile, părinții și bunicii soțului/soției sau ai fostului soț/fostei soții;
- c) persoanele care se află/s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; actuali sau foști parteneri, ascendenții și descendenții partenerilor, frații și surorile acestora;
- d) tutorele, curatorul sau custodele copilului, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei adulte în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire, cu excepția personalului aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu.”

După „Articolul 133¹. Membru de familie”, legea se completează cu două articole noi – „Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie” și „Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie”, având următoarea redacție:

„Articolul 133². Izolarea victimei violenței în familie

Izolarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod, include elemente distincte de comportament ale agresorului familial care se manifestă prin: deposedarea de acte de identitate; izolarea prin detenție, inclusiv în locuința familiei; izolarea de prieteni, de comunitate; interzicere a contactării altor membri ai familiei, inclusiv crearea de impedimente în întrevederea părinților și copiilor; interzicerea, crearea de impedimente sau control al accesului la rețelele de socializare; interzicerea și/sau crearea impedimentelor în realizarea profesională ori în urmarea programului de studii/programului de formare profesională.

Articolul 133³. Intimidarea victimei violenței în familie

Intimidarea, în sensul art. 201¹ din prezentul cod include elemente distincte de comportament ale agresorului familial care se manifestă prin: înjurare, insultare în public; amenințarea cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale, percepută de victimă cu pericol de realizare; supraveghere sau însoțire neconsimțite; amenințarea cu răspândirea și/sau răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, privată și de familie, incluzând imagini și înregistrări; incitare la suicid sau la autovătămare; lovirea/omorârea demonstrativă a animalului domestic/de companie; afișarea ostentativă a armei sau distrugerea demonstrativă a obiectelor; controlul neconsimțit al conturilor bancare ale victimei și al activităților ei financiare, inclusiv prin internet banking.”

După „Articolul 134²⁴. Structură informativă ilegală”, legea se completează cu normă nouă – „Articolul 134²⁵. Tehnologie informațională sau comunicații electronice”, având următoarea redacție:

„Articolul 134²⁵. Tehnologie informațională sau comunicații electronice

Prin tehnologie informațională sau comunicații electronice în sensul art. 173, 175¹, 177 alin. (3), 177¹, 201¹, 220¹ se înțeleg instrumente și resurse tehnologice, sisteme informatice sau dispozitive digitale utilizate pentru stocarea, crearea, partajarea, schimbul digital de informații, urmărirea, supravegherea, hărțuirea, controlul victimei, acestea incluzând telefoane inteligente (smartphone-uri), calculatoare, sisteme de poziționare globală (GPS), navigatoare prin satelit, programe spion, orice alte aplicații, platforme și servicii online accesibile publicului, inclusiv în rețeaua Internet.”

Se propune introducerea unui articol nou, „Articolul 134²⁶. Motive de ură față de femei Prin motive de ură față de femei se înțelege sentimentul puternic de atitudine dușmănoasă față de femei.”

În art. 145, se propune completarea cu alin. (2) lit. l¹), cu următorul text: „din motive de ură față de femei”.

În art. 150, se propune completarea cu alin. (2) lit. c¹), cu următorul cuprins: „din motive de ură față de femei”.

În art. 151, se propune completarea cu alin. (2) lit. i¹), cu următorul text: „din motive de ură față de femei”.

În art. 158, se propune completarea cu alin. (3) lit. g¹), cu următorul text: „din motive de ură față de femei”.

Art. 159:

în dispoziția alin. (1), după cuvântul „săvârșită”, se propune includerea textului „*cu consimțământul prealabil și informat al femeii însărcinate*”;

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (1¹), în următoarea redacție:

„(1¹) *Înteruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul prealabil și informat al femeii însărcinate,*

se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.”;

în dispoziția alin. (2), textul „Aceeși acțiune” se substituie cu textul „*Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau alin. (1¹)*”;

se completează alin. (2) cu lit. a¹), având următorul cuprins:

„a¹) *săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează unei boli sau dizabilități;*”.

Art. 160:

în dispoziția alin. (1), după textul „de către medic”, se propune includerea textului „, *cu consimțământul prealabil și informat al persoanei*”;

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (2¹), având următorul cuprins:

„(2¹) *Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) săvârșite fără consimțământul prealabil și informat al persoanei,*

se pedepesc cu închisoare de la 1 la 6 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.”;

în dispoziția alin. (3), textul „Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2)” se substituie cu textul „*Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2) sau (2¹)*”;

se propune completarea alin. (3) cu litera a¹), având următorul cuprins:

„a¹) *au fost săvârșite împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează unei boli sau dizabilități;*”.

În art. 160, se propune completarea alin. (3) lit. d¹), cu următorul text: „*au fost săvârșite din motive de ură față de femei*”.

În art. 164 se propune completarea alin. (2) lit. h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

În art. 165, se propune completarea alin. (2) lit. h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

În art. 166, se propune completarea cu alin. (2) lit. d²), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

În art. 166¹, se propune completarea cu alin. (2) lit. h¹), cu următorul text: „*din motive de ură față de femei*”.

Se propune completarea legii penale, cu un articol nou, după cum urmează:

„Articolul 167¹. Căsătoria timpurie

(1) Căsătoria sau raporturile similare relațiilor de căsătorie (concubinajul) cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani,

se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 ani.

(2) Acțiunile prevăzute la alin. (1):

a) săvârșite din interes material sau cu scopul de a ascunde o infracțiune;

b) săvârșite prin înșelăciune sau însoțite de violență ori amenințare cu violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei;

c) care a determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere, se pedepesc cu închisoare de la 6 la 12 ani.”.

Se propune completarea legii cu un articol nou, după cum urmează:

„Articolul 167². Determinarea la mutilare genitală

Acțiuni intenționate de incitarea, ademenire, constrângere a persoanei pentru a fi supusă extirpării sau infibulării, sau oricăror altor mutilări ale organelor genitale, se pedepesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.”.

În art. 168, se propune completarea alin. (2) lit. e¹), cu următorul text: *„din motive de ură față de femei”.*

Art. 169 alin. (2) litera. c¹), cu următorul text: *„din motive de ură față de femei”.*

În art. 173:

se propune completarea dispoziției alin. (1), după textul *„sau nonverbal,”*, cu textul *„inclusiv cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice”;*

se propune în sancțiunea de la alin. (1), substituirea textului *„de la 500 la 650 de unități convenționale”* cu textul *„de la 500 la 1000 de unități convenționale”*, a textului *„de la 120 la 180”* cu textul *„de la 120 la 240”*, iar a textului *„de până la 2 ani”*, cu textul *„de până la 4 ani”.*

În art. 177, se propune completarea cu alin. (2) lit. c¹), cu următorul text: *„din motive de ură față de femei”.*

Se propune completarea legii penale, după art. 177, cu un articol, nou, având următorul cuprins:

„Articolul 177¹. Acte de persecutare

Urmărirea în mod repetat sau continuu a altei persoane, inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor electronice, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa ori a rudelor apropiate și care se manifestă cel puțin prin una din următoarele fapte:

a) încercări de a contacta victima prin orice mijloace, nedorite de ultima sau aflarea premeditată în locuri frecventate de victimă;

b) acțiuni neconsimțite de însoțire sau de supraveghere (la domiciliu, locul de muncă etc., pe site-uri, platforme online);

c) amenințări (de natură fizică, sexuală, psihologică, economică), intimidante prin frecvență sau conținut;

d) răspândirea neconsimțită a informațiilor despre viața intimă, incluzând imagini sau înregistrări,
se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 1000 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 5 ani.”

În art. 201¹:

dispoziția alin. (1) se expune în redacție nouă, având următorul text:

„(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, după caz, cu utilizarea sau rezultată din utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, care se manifestă prin:”;

se propune în dispoziția lit. a) substituirea textului „soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății” cu textul „dacă nu au provocat urmările prevăzute la alin. (2), (3) sau (4)”;

se propune în dispoziția lit. c) substituirea textului „dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății” cu textul „interzicere de a folosi bunurile și resursele comune, control asupra bunurilor victimei, încasarea fără permisiunea victimei a mijloacelor de pe cardurile ei bancare, dacă au cauzat victimei suferințe psihice sau fizice,”;

dispoziția alin. (3) se expune în următoarea redacție:

„(3) Faptele prevăzute la alin. (1) sau (2) care:”.

În art. 211 alin. (2), se propune completarea cu lit. d¹), cu următorul text: „din motive de ură față de femei”.

În art. 212 alin. (2), se propune completarea cu lit. c¹), cu următorul text: „din motive de ură față de femei”.

Articolul XVII. – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008 // Monitorul Oficial, 2009, nr. 3-6/15 din 16.01.2009 //, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează, după cum urmează:

Art. 37:

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (6¹), având următorul text:

„(6¹) În cazul contravențiilor prevăzute la art. 318¹, comise de o persoană față de care nu poate fi aplicat arestul contravențional, se aplică pedeapsa maximă cu muncă neremunerată în folosul comunității prevăzută la articolul corespunzător, care se execută în condițiile alin. (2). În acest caz, durata reținerii contravenționale se scade din sancțiunea stabilită cu muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se o zi de reținere pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.”;

Art. 41:

din alin. (3) se exclude textul „-78²”;

alin. (3) se completează cu o propoziție nouă, având următorul text:

„În cazul contravențiilor prevăzute la art. 318¹, instanța de judecată obligă contravenientul să participe la programe probaționale.”

Se propune excluderea din legea contravențională a art. 78¹ (Violența în familie) și art. 78² (Acte de persecutare).

Art. 378:

În dispoziția alin. (3), se propune substituirea textului „persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apărător” cu textul *„victimei și persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul lor la asistență juridică, în condițiile legii”*.

Art. 387:

dispoziția alin. (3) lit. e) se propune în următoarea redacție:

„e) să fie asistată în procesul contravențional de un avocat, iar dacă nu dispune de suficiente mijloace financiare pentru serviciile unui avocat ales, să-i fie asigurată asistență juridică garantată de stat, în condițiile legii”;

norma se completează cu un alineat nou – alin. (4), având următorul text:

„(4) Victima unei contravenții prevăzute la art. 54², 56¹, 65¹, 70², 70³, 71¹, 318¹ dispune, de asemenea, de următoarele drepturi:

a) să fie informată cu privire la serviciile de suport de care poate beneficia (asistență medicală, consiliere psihologică, servicii de adăpost, asistență juridică) și condițiile generale de acordare a acestora;

b) să fie asistată de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat;

c) să fie informată fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută sau aflată în arest contravențional este eliberată, cu explicații despre măsurile necesare de protecție;

d) să refuze audierea în prezența contravenientului;

e) să fie însoțită de o persoană de încredere la toate acțiunile procesuale cu participarea sa, inclusiv la ședințe de judecată închise;

f) să-i fie compensate cheltuielile suportate în legătură cu participarea la acțiunile procesuale și la ședințele de judecată.”

Art. 436:

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Despre eliberarea persoanei reținute pentru comiterea contravenției prevăzute la art. 318¹, victima urmează a fi informată neîntârziat, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”

Art. 454:

se propune completarea alin. (1), după textul „nu mai mult de 2 luni de la data intrării dosarului în instanța de judecată”, cu textul *„, iar cauzele contravenționale pornite în temeiul art. 318¹, nu mai mult de 1 lună de la data intrării dosarului în instanța de judecată”;*

se propune completarea alin. (2) cu o propoziție, având următorul text:

„Termenul de examinare a contravenției prevăzute la art. 318¹, poate fi prelungit doar la cererea motivată a victimei.”

Articolul XVIII. – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003, // Monitorul Oficial, 2003, nr. 104-110/447 din 07.06.2003 //, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează, după cum urmează:

Art. 20:

se propune completarea alin. (3), după textul „cele conexe actelor de corupție,” cu textul *„infrațiunile de violență în familie și infrațiunile privind viața sexuală,”*.

Art. 53:

se propune completarea alin. (1) pct. 8) cu o propoziție, în următoarea redacție:
„În cazul infrațiunilor prevăzute la art. 171–175¹, 201¹, 208¹, 208², 320¹, se expune în mod obligatoriu în privința participării inculpatului/ condamnatului la programe probaționale.”

Art. 58:

se propune completarea alin. (4) cu un punct nou, pct. 7), în următoarea redacție:
„7) să fie informată fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută, aflată în arest sau condamnată, este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”

Art. 96:

pct. 3) din alin. (1) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:
„În cauzele de comitere a infrațiunilor de violență în familie și a infrațiunilor privind viața sexuală, este obligatorie solicitarea referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității agresorului;”

Art. 135:

se propune completarea alin. (4), după textul „infrațiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă”, cu textul *„sau cu titlu de excepție o infrațiune mai puțin gravă, comisă inclusiv cu utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor electronice, prevăzută de art. 173, art. 177 alin. (3), art. 177¹, art. 201¹, art. 320¹”*.

Art. 138¹:

se propune completarea alin. (2), după textul „175, 175¹,” cu textul *„177 alin. (3), 177¹”*, după textul „314, 318,” cu textul *„320¹, ”*, iar textul *„ art. 201¹ alin.(3)”* de substituit cu textul *„art. 201¹”*.

Art. 138⁴:

se propune completarea alin. (4), după textul „175, 177,” cu textul *„177¹,”*, după textul *„192, 192¹,”* cu textul *„201¹,”*, iar după textul *„281,”* cu textul *„320¹”*;

Art. 138⁵:

se propune completarea alin. (3), după textul „prevăzut la art.” cu textul *„173,”*, după textul *„175, 175¹,”* cu textul *„177 alin. (3), 177¹, 201¹,”*, iar după textul *„259-261¹”* cu textul *„ , 320¹”*.

Art. 142:

se propune completarea alin. (2), după textul „pe cont propriu”, cu textul *„cu excepțiile prevăzute de lege,”*.

Art. 174:

se propune completarea normei cu un alineat nou, alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, urmează a fi informată, fără întârzieri inutile, atunci când persoana reținută sau aflată în arest este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”

Art. 185:

În prima propoziție din dispoziția alin. (3), după textul „, apoi a celor alternative arestului preventiv”, norma se completează cu textul „, excepție fiind cazurile confirmate prin probe de încălcare a ordonanței de protecție a victimei violenței în familie, prevăzute de alin. (2) pct. 3),”;

În propoziția a doua din dispoziția alin. (3), după textul „altă măsură preventivă prevăzută la art. 175”, norma se completează cu textul „, în condițiile prezentului alineat”.

Art. 187:

se propune completarea normei cu o dispoziție nouă – pct. 14), în următoarea redacție:

„14) să informeze fără întârzieri inutile victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane sau victima traficului de copii, atunci când persoana reținută sau aflată în arest este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”

Art. 215¹:

se propune completarea alin. (3) cu lit. i) și j), având următoarea redacție:

*„i) obligarea utilizatorului serviciilor de comunicații electronice să elimine din dispozitivul digital datele informatice cu conținut abuziv și interzicerea accesării rețelelor de comunicații;
j) interzicerea contractării serviciilor de comunicații electronice, inclusiv a serviciilor preplătite anonime.”*

Alin. (5) se completează cu o propoziție, în următoarea redacție:

„În cazul emiterii ordonanței de protecție pentru acțiuni de violență cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice, organul de poliție va transmite furnizorului de servicii care gestionează rețelele utilizate de agresor un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite) și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.”

Se propune completarea legii de procedură penală, cu o normă nouă – art. 215², având următoarea redacție:

„Articolul 215². Sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv

(1) Dacă în cadrul urmăririi penale, se constată pericol de răspândire în rețele publice de comunicații electronice a datelor informatice cu conținut abuziv, în privința victimei infracțiunii de violență în familie, infracțiunii de persecutare sau a infracțiunii cu caracter sexual, comise cu utilizarea tehnologiei informaționale sau a comunicațiilor electronice,

- procurorul este obligat să înainteze neîntârziat demers în instanța de judecată privind sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv, pentru a asigura protecția victimelor.*
- (2) *Dacă circumstanțele menționate în alin. (1) sunt stabilite de către organul de constatare în cadrul procesului penal, acesta acționează în conformitate cu prevederile art. 273 alin. (4).*
- (3) *Demersul privind sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv poate fi înaintat și în baza cererii victimei.*
- (4) *Instanța de judecată, în 4 ore de la primirea demersului, dispune sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv și, după caz, conservarea imediată a datelor informatice și a datelor referitoare la traficul informatic.*
- (5) *Încheierea judecătorească este executorie din momentul pronunțării, cu drept de recurs în instanța ierarhic superioară. Contestarea încheierii judecătorești nu suspendă executarea acesteia.*
- (6) *În cazul când datele informatice cu conținut abuziv sunt plasate pe pagina web gestionată de furnizorii de servicii din afara țării, încheierea judecătorească se execută în conformitate cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.”*

Art. 259:

se propune completarea alin. (3), după textul „sau conexă actelor de corupție,” cu textul „*infrațiuni de violență în familie și infrațiuni privind viața sexuală,*”.

Art. 273:

se propune completarea alin. (4), după textul „cu excepția organelor specificate la lit. g)” cu textul „*precum și în cazul constatării circumstanțelor menționate la alin. (1) art. 215²,*”.

Art. 302:

se propune completarea alin. (1) cu pct. 1¹), în următoarea redacție:
„*1¹) sistarea accesului la date informatice cu conținut abuziv;*”.

Art. 345:

se propune completarea alin. (1), după textul „cele conexe actelor de corupție,” cu textul „*infrațiunile de violență în familie și infrațiunile privind viața sexuală,*”.

Articolul XIX – Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XVI din 24.12.2004 // Monitorul Oficial nr. 34-35/112 din 03.03.2005 // cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Art. 78 alin. (1) se completează cu lit. g) în următoarea redacție:

„(1) *Executorul judecătoresc este obligat să suspende executarea documentului executoriu în cazul:*

g) refuzului copilului de a participa la programul de întrevederi cu părintele care locuiește separat, consemnat în modul stabilit de lege de către autoritatea tutelară teritorială.”

Art. 154 alin. (3) se completează cu următorul text:

„(3) *Executorul judecătoresc poate înainta, după caz, instanței de judecată un demers privind plasarea copilului în structura de protecție în care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în servicii sociale de plasament prevăzute în Legea nr. 140/201³.”*

Se propune completarea cu un nou art. 154¹. Executarea hotărârilor privind stabilirea

domiciliului copilului și a programului de întreveneri cu copilul, în următoarea redacție:

- „(1) Hotărârea privind stabilirea programului de întreveneri cu copilul o execută, în prezența reprezentanților autorității tutelare, executorul judecătoresc, cu participarea persoanei la domiciliul căreia a fost stabilit domiciliul copilului dat spre îngrijire și educație și a persoanei care prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă are stabilit program de întreveneri.
- (2) Dacă împiedică executarea hotărârii, debitorului i se aplică prevederile art. 152 din prezentul cod.
- (3) Executorul judecătoresc poate suspenda executarea în baza cererii motivate a autorității tutelare teritoriale, în cazul în care copilul refuză să participe la programul de întreveneri cu părintele care locuiește separat. După emiterea încheierii de suspendare, executorul judecătoresc înaintează un demers instanței de judecată care a adoptat hotărârea, pentru a stabili modul de executare a acesteia și de aplicare a sancțiunii față de debitor.
- (4) Dacă părțile împiedică executarea hotărârii, executorul judecătoresc poate înainta, după caz, instanței de judecată un demers privind plasarea copilului în structura de protecție în care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în servicii sociale de plasament prevăzute în Legea nr. 140/2013.”

Art. 271¹:

alin. (7) lit. c) se propune în următoarea redacție:

„c) persoanei agresor în cazul emiterii ordonanței de protecție a victimei violenței în familie sau victimei infracțiunii cu caracter sexual.”

Art. 281:

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (1¹), în următoarea redacție:

„(1¹) Prevederile alin. (1) se execută neîntârziat, în caz de evadare a condamnatului.”

Art. 310:

se propune completarea normei cu un alineat nou – alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii, urmează a fi informată, fără întârzieri inutile, atunci când persoana aflată sub arest preventiv este eliberată sau evadează din detenție, cu explicații despre măsurile necesare de protecție.”

Se propune completarea legii cu un compartiment nou – Titlul VII¹ Capitolul XXX¹ în următoarea redacție:

„Titlul VII¹. EXECUTAREA ORDONANȚEI DE PROTECȚIE A
VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI A INFRACTIUNILOR
CU CARACTER SEXUAL

Capitolul XXX¹. EXECUTAREA ORDONANȚEI DE PROTECȚIE A
VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI A INFRACTIUNILOR
CU CARACTER SEXUAL

Art. 321¹. Trimiterea ordonanței de protecție spre executare

- (1) După pronunțarea încheierii privind aplicarea măsurilor de protecție a victimelor violenței în familie și a victimelor infracțiunilor cu caracter sexual, instanța de judecată transmite neîntârziat ordonanța de protecție organului de poliție din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, pentru punerea imediată în executare, acesta asigurând și informarea neîntârziată a agresorului despre măsurile aplicate. În cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului sau a victimei care are copii, instanța de judecată informează și autoritatea tutelară de la locul aflării copilului. Sarcina trimiterii spre executare a ordonanței de protecție revine instanței care a emis-o. Ordonanța de protecție se întocmește într-un număr de exemplare, corespunzător structurilor care asigură executarea măsurilor de protecție stabilite.
- (2) Ordonanța de protecție care prevede exclusiv măsura specificată în art. 278⁷ alin. (2) lit. f) din Codul de procedură civilă, respectiv art. 215¹ alin. (3) lit. g) din Codul de procedură penală, se trimite neîntârziat organului de probațiune în raza teritorială a căruia se află domiciliul agresorului.
- (3) Ordonanța de protecție care prevede exclusiv măsuri specificate în art. 278⁷ alin. (2) lit. e) și h) din Codul de procedură civilă se transmite neîntârziat organului de poliție și autorității tutelare locale de la locul de domiciliu al copiilor.
- (4) În cazurile specificate la art. 321¹ alin. (2) și alin. (3), cu excepția poliției, instanța de judecată va comunica ordonanța de protecție destinatarilor prin curier sau prin mijloace electronice, în conformitate cu legea.

Art. 321². Organele care asigură executarea măsurilor din ordonanța de protecție

- (1) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) – d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) – d) din Codul de procedură penală, care se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică, se asigură de către organul de poliție și organul de probațiune, în limitele competențelor prevăzute de lege.
- (2) Măsurile de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. g) și lit. i) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. e), lit. f) și lit. h) din Codul de procedură penală, se asigură de către organul de poliție.
- (3) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. f) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. g) din Codul de procedură penală, se asigură de către organul de probațiune.
- (4) Executarea măsurii de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. e) și lit. h) din Codul de procedură civilă, se asigură de autoritatea tutelară locală și organul de poliție.
- (5) Executarea măsurilor de protecție prevăzute la art. 215¹ alin. (3) lit. i) și lit. j) din Codul de procedură penală, se asigură de către organul de poliție, împreună cu furnizorii de servicii care gestionează rețele utilizate de agresor.

Art. 321³. Organizarea punerii în executare a ordonanței de protecție

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție, organele de executare specificate la art. 321² vor întreprinde acțiunile necesare în vederea informării neîntârziată a agresorului și punerii în executare a măsurilor aplicate.
- (2) Agresorului i se înmânează copia ordonanței de protecție și i se explică măsurile stabilite, drepturile și obligațiile care îi revin, răspunderea pentru neexecutarea sau eschivarea de la executarea ordonanței de protecție. Acțiunile efectuate în condițiile prezentului alineat vor fi consemnate în procesul-verbal privind înmânarea copiei ordonanței de protecție. Despre refuzul de a primi copia ordonanței de protecție și/sau de a semna procesul-verbal se fac mențiuni în procesul-verbal și se anexează la dosarul de executare.

- (3) Organul de poliție informează victima despre măsurile aplicate prin ordonanța de protecție și explică modalitățile de apelare în cazul încălcării, de către agresor, a măsurilor stabilite.
- (4) Dacă ordonanța de protecție conține măsuri specificate la art. 278⁷ alin. (2) lit. a) – d) din Codul de procedură civilă și la art. 215¹ alin. (3) lit. a) – d) din Codul de procedură penală, organul de poliție, după efectuarea acțiunilor prevăzute la alin. (2) – (3), asigură transportarea agresorului la organul de probațiune, prezentând un exemplar al ordonanței de protecție.
- (5) Dacă ordonanța de protecție conține măsuri din cele specificate la art. 321² alin. (4), organul de poliție va informa agresorul despre necesitatea de a se prezenta la autoritatea tutelară locală și va supraveghea executarea măsurilor de protecție.
- (6) În cazul aplicării măsurilor de protecție specificate la art. 321² alin. (5), organul de poliție va transmite furnizorului de servicii care gestionează rețelele utilizate de agresor un exemplar al ordonanței de protecție și va supraveghea executarea măsurilor de protecție stabilite. Furnizorul de servicii va notifica agresorul despre suspendarea, pe perioada de acțiune a ordonanței de protecție (sau rezoluțiunea contractului de prestare a serviciilor, în cazul ordonanței de protecție repetate sau prelungite), și consecințele juridice în cazul accesului neautorizat la rețele.

Art. 321⁴. Asigurarea executării măsurilor privind obligarea de a părăsi temporar locuința comună

- (1) Imediat după realizarea acțiunilor prevăzute la art. 321³ alin. (2), organul de poliție propune agresorului să părăsească benevol locuința și să predea cheile de la locuință, care sunt ulterior transmise victimei sau preluate spre păstrare provizorie la organul de poliție. Agresorului i se permite să-și ia cu sine lucruri necesare pentru uz personal (haine, documente, obiecte de igienă etc.). Agresorul urmează să comunice organului de poliție o adresă de contact în perioada de aplicare a ordonanței de protecție.
- (2) În cazul refuzului de a părăsi benevol locuința, organul de poliție aplică măsurile care se impun, în condițiile legii, pentru înfrângerea rezistenței opuse cerințelor legale.
- (3) În perioada de acțiune a măsurilor de protecție, organul de poliție efectuează vizite inopinate la locuința victimei/agresorului. În cadrul vizitelor vor fi întreprinse acțiunile necesare, inclusiv explicații de la victimă, membrii familiei, vecini, alte persoane care pot comunica informație relevantă, în vederea constatării modului de executare a măsurilor de protecție stabilite. Materialele se anexează la dosarul de executare a ordonanței de protecție.
- (4) La orice comunicare despre nerespectarea sau tentativa de încălcare a măsurilor de protecție de către agresor, organul de poliție va reacționa imediat, în modul stabilit de lege.

Art. 321⁵. Asigurarea executării măsurii de interdicere de a păstra și a purta armă

În cazul aplicării măsurii stabilite la art. 278⁷ alin. (2) lit. i) din Codul de procedură civilă, respectiv art. 215¹ alin. (3) lit. h) din Codul de procedură penală, organul de poliție va efectua neîntârziat ridicarea armelor și munițiilor, asigurând păstrarea lor în modul stabilit de legislație.

Articolul 321⁶. Asigurarea executării măsurilor de protecție care se aplică în mod obligatoriu cu monitorizare electronică

- (1) Organul de probațiune, care a recepționat ordonanța de protecție în condițiile art. 321³ alin. (4), explică agresorului modul de supraveghere a executării măsurilor de protecție stabilite, prin aplicarea monitorizării electronice, după care atașează agresorului dispozitivul special de monitorizare, în modul stabilit de lege.
- (2) Persoanei supuse monitorizării electronice i se stabilește, în funcție de circumstanțele individuale ale cazului și măsurile aplicate: a) zona de deplasare; b) zona și/sau locul unde este interzis să se deplaseze etc.
- (3) Organul de probațiune va contacta victima, alți membri ai familiei și le va explică prevederile art. 15 alin. (12) din Legea nr. 45/2007, art. 278⁷ alin. (2²) din Codul de procedură civilă sau art. 215¹ alin. (41) din Codul de procedură penală.
- (4) Monitorizarea electronică a agresorului se efectuează de către organul de probațiune, în regim non-stop, în modul stabilit. Organul de probațiune ține evidența agresorilor și a măsurilor aplicate.
- (5) Despre orice caz de încălcare, de către agresor, a obligațiilor în cadrul sistemului de monitorizare electronică, consilierul de probațiune comunică imediat organului de poliție, care se va deplasa neîntârziat la fața locului. Comunicarea organului de probațiune constituie temei pentru inițierea, în condițiile legislației, a procedurii de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executare a ordonanței de protecție.
- (6) La expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, dacă ordonanța de protecție nu a fost prelungită, persoana supusă monitorizării electronice restituie utilajul electronic organului de probațiune.
- (7) În caz de deteriorare intenționată a utilajului de monitorizare electronică, persoana supusă monitorizării achită integral costul utilajului.

Art. 321⁷. Asigurarea executării măsurii privind obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție și efectuarea acțiunilor prevăzute de art. 321³ alin. (2), organul de probațiune dispune evaluarea psihosocială a agresorului, în vederea identificării măsurilor de asistență necesare (programelor probaționale). Subiectul probațiunii semnează obligația de a se prezenta la organul de probațiune potrivit programului stabilit.
- (2) Dacă agresorul nu s-a prezentat neîntemeiat la consilierul de probațiune, la demersul organului de probațiune, organul de poliție, în cel mult 2 zile lucrătoare, va asigura aducerea silită a agresorului la destinație. Concomitent, organul de poliție va iniția, în condițiile legislației, procedura de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.
- (3) Programele probaționale cu agresorii familiari se stabilesc de consilierul de probațiune, în baza rezultatului evaluărilor și se desfășoară individual și/sau în grup, în modul prevăzut.

Art. 321⁸. Asigurarea executării măsurii privind stabilirea unui regim temporar de vizitare, de către agresor, a copiilor minori, precum și de obligare de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima

- (1) După recepționarea ordonanței de protecție în condițiile art. 321¹ alin. (3), autoritatea tutelară locală va verifica realizarea prevederilor de la art. 321³ alin. (5).
- (2) Dacă agresorul nu se prezintă la autoritatea tutelară locală în termen de cel târziu 3 zile lucrătoare din ziua când i-a fost adusă la cunoștință ordonanța de protecție, la solicitarea autorității tutelare locale, organul de poliție, în cel mult 2 zile lucrătoare, asigură aducerea silită a agresorului. Concomitent, organul de poliție va iniția, în condițiile legislației,

procedura de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.

- (3) Autoritatea tutelară asigură întocmirea neîntârziată a programului de vizitare a copiilor, în condițiile legislației. Programul de vizitare a copiilor poate să prevadă, după caz, în afară de periodicitatea (zilele) vizitelor și alte condiții – locul întâlnirii, prezența anumitor persoane, inclusiv reprezentantul autorității tutelare sau angajatul poliției etc. La întocmirea programului de vizitare a copiilor sunt luate în considerare, în mod obligatoriu, incidente de violență anterioare și relațiile dintre agresor și părintele/persoana în îngrijirea căruia se află copiii.*
- (4) Dacă agresorul încalcă condițiile programului de vizitare a copilului, victima și/sau autoritatea tutelară comunică acest fapt organului de poliție.*
- (5) Agresorul execută obligația de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima, în perioada de acțiune a ordonanței de protecție, în modul stabilit de autoritatea tutelară.*
- (6) Încălcarea, de către agresor, a condițiilor alin. (4) sau (5), constituie temei pentru inițierea, în condițiile legislației, a procedurii de cercetare a faptelor de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea ordonanței de protecție.*

Art. 321⁹. Asigurarea executării măsurii privind limitarea drepturilor în privința bunurilor comune cu victima

- (1) După realizarea acțiunilor prevăzute la art. 321³ alin. (2), organul de poliție, reieșind din circumstanțele individuale ale cazului cu ajutorul victimei, va asigura supravegherea modului cum este respectat dreptul victimei de a beneficia de bunurile comune.*
- (2) În perioada de acțiune a ordonanței de protecție, organul de poliție poate efectua vizite inopinate, în cadrul cărora vor fi întreprinse acțiunile necesare în vederea constatării modului de executare a măsurii de protecție stabilite. Materialele acumulate se anexează la dosarul de executare.*
- (3) La constatarea faptelor care indică la limitarea, de către agresor, a drepturilor victimei asupra bunurilor comune, organul de poliție va iniția cercetarea faptelor și adoptarea soluției prevăzute de legislație.*

Articolul XX – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2005, // Monitorul Oficial nr. 285-294 din 03.08.2018 // cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

Art. 192 se completează cu un nou alin. (1¹), în următoarea redacție:

„(1¹) Cererile privind stabilirea programului de întrevederi cu copilul se judecă în mod prioritar și sunt examinate în termen de 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării cererii. În termen de 10 zile de la recepționarea încheierii de primire în procedură a cererii privind stabilirea programului de întrevederi, autoritatea tutelară teritorială prezintă instanței de judecată chestionarul de constatare și evaluare a riscurilor de violență în familie și avizul concluzie.”

Președintele Parlamentului

